

การใช้ภูมิปัญญาฯ เหรี่ยงໂປ່ວ ເພື່ອສ່ວນສື່ອກາຮົາຮັບຮັດຂັ້ນອຸນຸມາລ

ວິທະຍານີພນໍ້ນີ້ເປັນສ່ວນໜຶ່ງຂອງຄວາມສມູນຮັບອຳນວຍການສຶກສາຕາມຫລັກສູງ
ປະລຸງງາວິທະຍາຄາສຕຣນຫານັ້ນທິດ ສາຂາວິທະຍາພັດນາກຸມສັງຄມອ່າງຍັງຍືນ
ສໍານັກບໍລິຫານແລະພັດນາວິທະຍາ ມາວິທະຍາລ້ຽມໄຈ

ພ.ສ. 2555

ລິບສິຫຼິບຂອງມາວິທະຍາລ້ຽມໄຈ

ใบรับรองวิทยานิพนธ์

สำนักบูรพาและพัฒนาวิชาการ มหาวิทยาลัยแม่จํ
ปริญญาวิทยาศาสตร์มนุษย์ศาสตร์ สาขาวิชาการพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืน

ชื่อเรื่อง

การใช้ภูมิปัญญาฯ เหตุการณ์ไปรษณีย์สื่อการเรียนการสอนระดับชั้นอนุบาล

โดย

ภริยฐา เศรษฐบุตร

พิจารณาเห็นชอบโดย

ประธานกรรมการที่ปรึกษา

(รองศาสตราจารย์ ดร.ปราโมช ศีระโภเศศ)
วันที่ ๒๑ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๘

กรรมการที่ปรึกษา

(รองศาสตราจารย์สมชาย องค์ประเสริฐ)
วันที่ ๒๑ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๘

กรรมการที่ปรึกษา

(อาจารย์ ดร.สมคิด แก้วทิพย์)
วันที่ ๒๑ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๘

ประธานกรรมการประจำหลักสูตร

(รองศาสตราจารย์ ดร.ปราโมช ศีระโภเศศ)
วันที่ ๒๑ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๘

สำนักบูรพาและพัฒนาวิชาการรับรองแล้ว

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จำเนียร บศรราช)
ประธานกรรมการบัญชีศึกษา
วันที่ ๒๑ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๘

ชื่อเรื่อง	การใช้ภูมิปัญญาจะเหรี่ยงไปร์ เพื่อสร้างสื่อการเรียนการสอนระดับชั้นอนุบาล
ชื่อผู้เขียน	นางกริษฐา เศรษฐบุตร
ชื่อปริญญา	วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืน
ประธานกรรมการที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ ดร.ปราโมช ศิริโคศ

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ได้ดำเนินการวิจัยในชุมชนจะเหรี่ยงไปร์ บ้านดอยแยก บ้านแม่ล่าย บ้านพุข บ้านใหม่ເ夷ะคີ และบ้านแม่เตียง อำเภอช่อง จังหวัดเชียงใหม่ เนื่องจากมีโรงเรียนและศูนย์เด็กเล็กในชุมชน แต่สื่อการเรียนการสอนในโรงเรียนและศูนย์เด็กเล็กไม่เพียงพอและไม่เหมาะสมกับเด็กกลุ่มชาติพันธุ์จะเหรี่ยงไปร์ ซึ่งสื่อการเรียนการสอนส่วนใหญ่ไม่ได้เน้นความเป็นท้องถิ่นหรือวัฒนธรรมที่เด็กคุ้นเคย รวมไปถึงเยาวชนในชุมชนไม่ทราบหากเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาจะเหรี่ยงไปร์ ผู้วิจัยจึงได้สร้างสื่อการเรียนการสอนระดับชั้นอนุบาลโดยการใช้ภูมิปัญญาจะเหรี่ยงไปร์

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อร่วบรวมภูมิปัญญาที่สำคัญของจะเหรี่ยงไปร์ 2) เพื่อศึกษาการเลือกภูมิปัญญาจะเหรี่ยงไปร์ เพื่อทำสื่อการเรียนการสอนระดับชั้นอนุบาล 3) เพื่อสร้างสื่อการเรียนการสอนระดับชั้นอนุบาล จากภูมิปัญญาจะเหรี่ยงไปร์ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสนทนากลุ่ม เพื่อร่วบรวมและเลือกภูมิปัญญาจะเหรี่ยงไปร์ เพื่อทำสื่อการเรียนการสอนระดับชั้นอนุบาล ผลการวิจัยพบว่า ภูมิปัญญาที่สำคัญของจะเหรี่ยงไปร์ จำแนกเป็น 6 ด้าน คือ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม สมุนไพร วิถีการดำเนินชีวิต และพิธีกรรมต่าง ๆ ซึ่งการเลือกภูมิปัญญาจะเหรี่ยงไปร์เพื่อทำสื่อการเรียนการสอน ชุมชนได้เลือกหัวข้อดังต่อไปนี้ คือ การใช้ยาสมุนไพร การข้อมฝ่าย การทอดผ้าและ漉คลายผ้า การปลูกข้าวและนิดของข้าวไว้ การใช้วัวต่าง การจักสาน การเรียกหัวญี่ปุ่น การทำนาขีฟัน ขนมจะเหรี่ยง การหาขี้กด การหาเห็ด เครื่องคนตี และของเล่นพื้นบ้าน ส่วนการสร้างสื่อการเรียนการสอนระดับชั้นอนุบาล ผู้วิจัยได้เลือกทำในรูปแบบของหนังสือ ชื่อ มังไกกับไปร์เกียง กะเหรี่ยงไปร์น้อย แห่งบ้านเก่าต้องคี เป็นหนังสือชุด มีทั้งหมด 16 ตอน ทั้งในภาษาไทยและภาษาจะเหรี่ยงไปร์ และได้ดำเนินการสนทนากลุ่มเพื่อปรับปรุงเนื้อหาให้ถูกต้องกับภูมิปัญญาและการใช้ภาษาจะเหรี่ยงไปร์ที่ถูกต้องและเหมาะสม

Title	Creation of Instructional Materials for Kindergarten by Using Pwo Karen Local Wisdoms
Author	Mrs. Bharistha Sreshthaputra
Degree of	Master of Science in Geo-social Based Sustainable Development
Advisory Committee Chairperson	Associate Professor Dr. Pramot Seetakoses

ABSTRACT

This study was conducted at Pwo Karen communities in Baan Doi Ake, Baan Maelai, Baan Pui, Baan Maihorkhi, and Baan Maetien, Hod district, Chiangmai province. This was because there were schools and child centers there but it had not enough or inappropriate teaching aids. Most teaching aids did not focus on locality or culture which children there were not familiar. Besides, children there were not aware of the values of Pwo Karen local wisdoms.

The objectives of this study were to : 1) gather important local wisdoms of Pwo Karen ; 2) explore the selection of Pwo Karen local wisdoms for the creation of kindergarten teaching aids; and 3) create teaching aids for kindergarten students focusing on Pow Karen local wisdoms. In-depth interview and focus group discussion were used for data collection as a basis for the creation of teaching aids.

Findings showed that Pwo Karen local wisdoms could be sorted into 6 aspects: food, housing, clothes, herbs, lifestyle, and various ritual ceremonies. The communities had selected the following topics herb using, cotton dying, weaving and cloth pattern, rice growing and type of the rice, ox using, bamboo wearing, blessing ceremony, dream predicting, Karen desert, tiny frog and mushroom seeking, musical instrument, and local toys. For the creation of teaching aids, the researcher chose to write a series of text books called “Meung Tai and Pei Kieng” and Little Pwo Karens of Baan Keu Tong Kee”. It comprised 6 sections, both in Thai and Pwo Karen Languages. After that, the researcher conducted focus group discussion for improvement of the contents suitable for Pwo Karen local wisdoms and correct Pwo Karen language using.

กิตติกรรมประกาศ

ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ปราโมช ศีระโภเศษ ประธานกรรมการที่ปรึกษา ที่กรุณาให้คำชี้แนะ การจัดลำดับความคิด กองยังห่วงถ่านและติดตาม ความก้าวหน้าของการทำวิจัยในครั้งนี้มาตลอด ถึงแม้ว่าผู้วิจัยจะเหลือเวลาในการครั้ง และเปลี่ยน หัวข้อการวิจัยนับครั้งไม่ถ้วนก็ตาม แต่ท่านก็ยังคงสนับสนุนให้กำลังใจผู้วิจัยด้วยคิดถ่องมา

ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.นรินทร์ชัย พัฒนาพงศา ประธานกรรมการ การสอนวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาเป็นประธานในการสอนและให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์กับ งานวิจัยอย่างมาก

ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ สมชาย องค์ประเสริฐ กรรมการที่ปรึกษาที่เคย ตั้งประเด็นคำถามให้ผู้วิจัยได้คิดต่อ และพยากรณ์ที่จะหาทางออกกับงานวิจัย ถึงแม้ว่าตลอดเวลาที่ ผ่านมาผู้วิจัยอาจจะละเอียดที่จะเข้าพบบ้าง แต่ท่านก็ยินดีและพร้อมเสมอ กับการให้คำแนะนำ

ขอขอบพระคุณ อาจารย์ ดร.สมคิด แก้วทิพย์ กรรมการที่ปรึกษา ที่เป็นผู้ช่วยให้ ความรู้และคำแนะนำ บทสรุปค่างๆ ทำให้สามารถจดจำเนื้อหาการทำวิจัยชิ้นนี้อย่างมารู้สึกดี น่าสนใจ และท่านยังยินดีที่จะให้เข้าพบได้โดยไม่เลือกวันเวลาและสถานที่ เพื่อที่จะให้ผู้วิจัย สามารถแก้ไขปัญหาในการทำและเขียนงานวิจัยได้สมบูรณ์

ขอขอบพระคุณ คณาจารย์ทุกท่านที่ประสิทธิ์ประสาทความรู้ตลอดระยะเวลาที่ เป็นนักศึกษารุ่นที่ 5 สาขาวิชาพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืน คณะกรรมการเกณฑ์ มหาวิทยาลัย เมืองเชียงใหม่

ขอขอบพระคุณประธานมูลนิธิภาษาศาสตร์ประยุกต์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์วรรณ เทียนมี ที่สนับสนุนทุนส่วนหนึ่งในการดำเนินการทำวิจัย การลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลค่างๆ การผลิต หนังสือจนสมบูรณ์ รวมไปถึงการให้เวลาทำงานแก่ผู้วิจัยในการจัดการสิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับ งานวิจัยให้เรียบร้อย

ขอขอบพระคุณที่ เพื่อนและน้องร่วมอุปกรณ์ ขอบคุณที่สุรพร ที่สนับสนุนทุน ในการทำแผนที่ชุมชนทั้ง 5 หมู่บ้าน รวมถึงการอบรม “PLA” ทำให้มองเห็นและเข้าใจกระบวนการ มีส่วนร่วมได้ชัดเจนมากขึ้น ขอบคุณไปปีเกียง (เช่น) ผู้ช่วยทำวิจัยทั้งในการทำเวทีชุมชนทุกๆ ครั้ง และคาดภาพประกอบที่สวยงามและสอดคล้องกับภูมิสังคมของกะเหรี่ยง ไปว่าได้ย่างดี รวมถึงการ ให้ข้อมูลมาใช้เป็นตัวละครเอกของเรื่อง ขอบคุณมึงไ泰 (ตีก) ผู้ช่วยทำวิจัยและเป็นล่ามที่ดีในการทำ เวทีชุมชนกับกลุ่มผู้หญิง อย่างกระตุ้นผู้เข้าร่วมฯ โดยการตั้งคำถามเพื่อให้ได้ข้อมูลภูมิปัญญาค่างๆ บันทึกข้อมูล แปลเรื่องจากภาษาไทยเป็นภาษากะเหรี่ยงไปว่า ช่วยตรวจสอบเนื้อร่องให้ถูกต้อง

รวมถึงการให้ยินชื่อมาใช้เป็นตัวละครเอกของเรื่องอีกด้วย ขอบคุณครอบครัวไปเกี่ยงที่ให้ข้อมูลต่าง ๆ และทำให้ผู้วิจัยมองเห็นภาพภูมิปัญญาจะเหรี้ยง ไปว่าด้วยเงินขึ้น ขอบคุณเด็ก (รักย์เด็ก) สำหรับการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ต่าง ๆ อุ่นมากนายในงานด้านการพัฒนาทุก ๆ ครั้งที่ได้มีโอกาสพบและพูดคุยกันทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ทำให้ผู้วิจัยได้นำคำแนะนำและความรู้ต่าง ๆ มาใช้ในการเขียนงานวิจัยนี้อีกมาได้สำเร็จ ขอบคุณน้องกานต์ สำหรับการประสานงานการทำแผนที่ชุมชน และอยู่เป็นเพื่อนจนคึกในช่วงที่เร่งรีบงานวิทยานิพนธ์ก่อนสอบ ขอบคุณน้องอ้อมและน้องหมายสำหรับการจัดเล่มและช่วยเข้าเล่มหนังสือทำมือให้เรียบร้อยสวยงาม ขอบคุณก้อย (รักย์เด็ก) สำหรับอุดมการณ์การทำงานซึ่งส่งผลต่องานวิจัยฉบับนี้ การให้ความคิดเห็นเรื่องการทำแผนที่ชุมชนและลงพื้นที่ไปด้วยกัน ขอบคุณพี่นา (รัตนา) และต่าย (ชาลกร) สำหรับกำลังใจทุกๆเรื่องอย่างมากนายตลอดระยะเวลาการทำวิทยานิพนธ์ ขอบคุณ อ.เคน ชิ และเทอด อิกกรั้ง สำหรับการปั้นผู้วิจัยเป็น “ปลาไหล” ด้วยทักษะที่มีความสามารถ สำหรับการปั้นผู้วิจัยเป็น “ปลาไหล” ด้วยทักษะที่มีความสามารถ

ขอบคุณพี่ ๆ เพื่อน ๆ และน้อง ๆ ร่วมรุ่นภูมิสังคมฯ ที่ไม่ทึ่กัน คอมเป็นกำลังใจและอำนวยความสะดวกในหลาย ๆ เรื่องตลอดระยะเวลาที่รู้จักกัน โดยเฉพาะพี่เก่า ปั่น เอ็น นง อุ่นชาติ พี่นัน พี่จี ฯลฯ

ขอบคุณพระคุณครอบครัวของผู้วิจัย บายของผู้วิจัยที่เป็นผู้บุพเพนฐานผู้วิจัยให้มีความรักย์และชื่นชมวัฒนธรรม ประเพณีต่าง ๆ พ่อสาม วงศ์รายภูร คุนไทรลือ ผู้ที่รักผู้วิจัย เหมือนกับคนในครอบครัว ผู้ที่ชุกประกายให้ผู้วิจัยหันมาสนใจและอยากรู้เรื่องวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของคนต่างชาติพันธุ์อย่างจริงจัง ถึงแม้ว่าทั้งสองท่านจะไม่มีโอกาสได้ร่วมงานวิจัยนี้ก็ตาม ขอบคุณแม่ของผู้วิจัยที่คอยดูแลลูกและหลานอย่างดี ใจ และสนับสนุนทุนการศึกษา บางส่วน ขอบคุณลูกชาย(น้องเก่ง)ที่พยายามจะเข้าใจและสนับสนุนจากเรียนรู้คนต่างวัฒนธรรม ทำให้ผู้วิจัยมีกำลังใจในการทำงานนี้อีก

งานวิจัยครั้งนี้จะสำเร็จลงไม่ได้หากขาดความตั้งใจของผู้ให้ข้อมูลทุกๆ ท่าน ขอบคุณพี่น้องกะเหรี้ยง ไปว่าทุกคนที่มีสิทธิ์มีส่วนช่วยให้งานวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ถึงแม้ว่าบางคนอาจจะหงุดหงิดกับการตั้งค่า datum ที่ไม่สามารถตอบได้ แต่ก็ยังยินดีที่จะให้ข้อมูลมากที่สุดเท่าที่จะได้

สุดท้าย ขอบคุณพระเจ้าผู้ยิ่งใหญ่ ที่ประทานสติปัญญาในการทำงานวิจัย และบุคคลต่าง ๆ ให้ผู้วิจัยได้รู้จัก และมีส่วนในความสำเร็จของงานวิจัยนี้

ขอกราบขอบพระคุณทุกท่านค้ำใจจริง

กริษฐา เศรษฐบุตร
พฤษภาคม 2555

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	(3)
ABSTRACT	(4)
กิตติกรรมประกาศ	(5)
สารบัญ	(7)
สารบัญตาราง	(9)
สารบัญภาพ	(10)
สารบัญภาพผนวກ	(11)
บทที่ 1 บทนำ	1
ความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	2
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	3
ขอบเขตการวิจัย	3
นิยามศัพท์ปฏิบัติการ	4
บทที่ 2 การตรวจสอบการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	6
ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น	6
กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงโป้ว	12
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้	13
สื่อการเรียนการสอน	17
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	20
กรอบแนวคิดในการทำวิจัย	23
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	24
สถานที่ดำเนินการวิจัย	24
ประชากรและการสุ่มตัวอย่าง	24
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	25
ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย	26
การวิเคราะห์ข้อมูล	29
ระยะเวลาในการวิจัย	29

	หน้า
บทที่ 4 ผลการศึกษา	30
ตอนที่ 1 บริบทพื้นที่	30
ตอนที่ 2 ภูมิปัญญาที่สำคัญของภาษาเรียนไปร์	40
ตอนที่ 3 หัวข้อภูมิปัญญาภาษาเรียนไปร์สำหรับใช้ในการสร้างสื่อการเรียน การสอนระดับชั้นอนุบาล	109
ตอนที่ 4 การสร้างสื่อการเรียนการสอนระดับชั้นอนุบาล	110
บทที่ 5 สรุป อกิจกรรม และข้อเสนอแนะ	145
สรุปผลการวิจัย	145
อกิจกรรมการวิจัย	148
ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย	152
ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป	153
บรรณานุกรม	154
ภาคผนวก	158
ภาคผนวก ก แบบสัมภาษณ์ผู้รู้ ประชุมท่องถิ่น	159
ภาคผนวก ข ภาคกิจกรรม	164
ภาคผนวก ค ประวัติผู้วิจัย	176

สารบัญตาราง

ตาราง		หน้า
1	การสัมภาษณ์แบบเชิงลึก	40
2	พิชอาหารและสมุนไพรในท้องถิ่น	47
3	ภูมิปัญญาด้านของกินพื้นบ้าน	54
4	ภูมิปัญญาเรื่องการคุณภาพอาหาร	62
5	เครื่องประดับ สิ่งทอและการแต่งกาย	63
6	ภูมิปัญญาด้านที่อยู่อาศัย	65
7	ความเชื่อและวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับพิธีกรรม	67
8	ภูมิปัญญาเรื่องของเล่นและการละเล่นพื้นบ้านจะเรียงไปว่า	70
9	ภูมิปัญญาการหาอาหารจากป่า	72
10	ภูมิปัญญาด้านการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรและวัสดุในท้องถิ่น	82
11	ความเชื่อ	89

สารบัญภาพ

ภาพ	หน้า
1 เป้าหมายพัฒนาการทางระบบความคิด (สติปัญญา) ของเยาวชน	16
2 กรอบแนวคิดในการทำวิจัย	23
3 แผนที่แสดงตำแหน่งหมู่บ้านแม่ลายหรือแม่ลายใต้	31
4 แผนที่ชุมชนบ้านแม่ลาย	32
5 แผนที่ชุมชนบ้านพุย	34
6 แผนที่ชุมชนหมู่บ้านคออยแยก	35
7 แผนที่ชุมชนหมู่บ้านแม่เตียง	36
8 แผนที่ชุมชนหมู่บ้านใหม่ເຫັນຕີ	38
9 สัมภาษณ์นายแกะລະ ປູງຈາວ	41
10 สัมภาษณ์นางอัมพร ใจงพอ	42
11 สัมภาษณ์รุ่นฤทธิ์ គົງວັນ	42
12 สัมภาษณ์นางอัมพร ใจงพอ และนายຈিราຍุทธ อัมพรวนาลี	43
13 สัมภาษณ์นายแกະ ປູ້ເຂາະ	43
14 สัมภาษณ์นางเดือนเพ็ญ ປູ້ຫຼັກ	44
15 สัมภาษณ์นายວຸฒິຫັຍ ປູ້ວັນ	44
16 สัมภาษณ์นางກຳລາຍ ດົງວັນ	45
17 สัมภาษณ์นายອ້າຍ ອັມພຣວນລ້າຍ	45
18 สัมภาษณ์นายຈັນທີ່ ທ່ານິ້ງ	46
19 สัมภาษณ์นายสนิท ຖຸດພິທັກຍໍ	46
20 ตัวอย่างหนังสือ “ນຶ່ງໄຕກັບໄປເກື່ອງ ກະເໜີຍໄປວິນ້ອຍແຫ່ງບ້ານເກົ່ອຕ້ອງຄື້ນ” ตอนที่ 4 กระบุงໄສ່ເຖິງຂອງຄຸນນ້ຳ	133
21 ตัวอย่างหนังสือ “ນຶ່ງໄຕດີໄປເກື່ອງ ເກົ່ອໄພລັງເມັງປີ້ງເມັງເກົ່ອຕ້ອງຄື້ນ” ອະຄູ 4 ນ້ຳຈຶ່ງອ່ານອງແນ້ວ	138

สารบัญภาพผนวก

ภาพผนวก		หน้า
1	การทำแผนที่ชุมชน	165
2	การจัดเวทีชุมชนครั้งที่ 1	166
3	ของเล่นและการเล่นพื้นบ้านกะเหรี่ยงโป้ว	168
4	การจัดเวทีชุมชนครั้งที่ 3	170
5	การผลิตสื่อการเรียนการสอน	172
6	ของกินพื้นบ้านกะเหรี่ยงโป้ว	174

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

จังหวัดเชียงใหม่ เป็นพื้นที่หนึ่งในประเทศไทยที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ เช่น ม้ง อาช่า ลาหู่ ลិច กะเหรี่ยง ลัวะ เป็นต้น แต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ต่างมีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่แตกต่างจากวัฒนธรรมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านภาษา ความเชื่อ และภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมาเพื่อปรับตัวให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ในพื้นที่นั้นๆ ปัจจุบัน เนื่องจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้อัตลักษณ์ของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ต้องมีการปรับเปลี่ยนอยู่ตลอดเวลาเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพสังคม ซึ่งส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลง สุขภาพหรือการกลืนกลายทางด้านวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท่องถิ่น นำไปสู่การเกิดความรู้สึกสูญเสียความภาคภูมิใจในตนเองซึ่งกลุ่มคนที่เสี่ยงต่อการเปลี่ยนแปลง สุขภาพหรือการกลืนกลายของอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์จะอาศัยอยู่บริเวณพื้นที่ห่างไกลชายขอบหรือตะเข็บชายแดนของประเทศไทย

ปัจจัยที่ทำให้เกิดผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงและการกลืนกลายของอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของคนกลุ่มนี้ มีอยู่หลายปัจจัยด้วยกัน สำหรับเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ปัจจัยที่สำคัญได้แก่ หลักสูตรการศึกษา หน่วยการเรียนรู้และสื่อการเรียนการสอนที่ไม่สอดคล้องกับท้องถิ่นทำให้เด็กฯ กลุ่มนี้มีปัญหามื่อต้องเข้าสู่ระบบการศึกษาในโรงเรียน เนื่องจากเนื้อหาของบทเรียนจะสอนและถ่ายทอดในภาษาที่เด็กเหล่านี้ไม่ได้ใช้ในชีวิตประจำวัน เด็กจึงพูดไม่ได้หรือไม่เข้าใจ อีกทั้งเนื้อหาของบทเรียนก็ไม่เกี่ยวข้องกับความรู้และประสบการณ์เดินของเด็ก ทำให้เด็กไม่ยกระดับความคิดเห็น นำไปสู่การขาดความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ

การเรียนรู้จากสื่อการเรียนการสอนที่แตกต่างจากวัฒนธรรมของเด็ก ยังทำให้เด็กเรียนรู้ได้ช้า เป็นอุปสรรคด้านการพัฒนาทักษะความคิดและพัฒนาการของเด็กอีกด้วย นักจิตวิทยาและนักการศึกษาต่างให้ความสำคัญ และให้ความสนใจด้านการพัฒนาเด็กปฐมวัย (0 – 6 ปี) ด้วยความเชื่อว่า กระบวนการเรียนรู้ในช่วงปฐมวัยมีผลกระทบในระยะยาวต่อคุณภาพชีวิตของคน (สำนักงานเลขานุการสถาบันการศึกษา, 2547: 32) สิ่งสำคัญคือ การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยต้องเริ่มไปที่ละขั้น โดยใช้ความรู้เดิมที่มีอยู่แล้วไปสู่ความรู้ใหม่ ซึ่งความรู้เดิมในที่นี้ หมายถึง วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ สิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวในชุมชนนั้น ๆ บนบรรณนิยม ประเพณี และวัฒนธรรมของคนเอง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎีของ Piaget ที่กล่าวว่า เด็กจะถูกกระตุ้นให้คิดโดยการรับข้อมูล

ใหม่จากสิ่งแวดล้อมที่คุ้นเคย จะก่อให้เกิดการเชื่อมโยงระหว่างความรู้เดิมที่มีมาก่อนกับข้อมูลข่าวสารใหม่ จะทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ (Malone, 2009: 3)

ถึงแม้ว่า UNESCO จะได้ให้ความสำคัญในเรื่อง “การศึกษาสำหรับทุกคน” ซึ่งหมายถึง ไม่เพียงแต่เพื่อการเข้าถึงทางการศึกษาในโรงเรียนของเด็ก แต่หมายถึงการให้ความสำคัญ เท่าเทียมกันเกี่ยวกับคุณภาพการศึกษาที่โรงเรียนได้จัดให้ ซึ่งหมายความว่า โรงเรียนต้องจัดให้เกิด ความสมดุลระหว่างความต้องการทางการศึกษาของผู้เรียนและความต้องการของประเทศในด้าน สังคมวัฒนธรรมและการเมือง (Wanna Thienmee, 2008: 161) แต่ในทางปฏิบัตินั้นจะเห็นได้ว่า ระบบการศึกษาในปัจจุบัน ไม่ได้อี่อประ迤ชน์ให้กับกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ที่เป็นคนกลุ่มน้อยของ ประเทศแต่อย่างใด เนื่องจากหลักสูตรการจัดการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอนที่ไม่เหมาะสม ดังนั้นกลุ่มชาติพันธุ์จึงควร ได้รับสิทธิและเสรีภาพในการเรียนรู้และมีสื่อการเรียนการสอนที่ เกี่ยวข้องกับภาษาและวัฒนธรรมของตนเองด้วยเช่นกัน

กลุ่มกะเหรี่ยง โปว์ก็เป็นหนึ่งในหลายกลุ่มชาติพันธุ์ที่ประสบกับปัญหาที่ได้กล่าว มาแล้วข้างต้น ดังนั้นผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษาในเรื่องของการใช้ภูมิปัญญากะเหรี่ยง โปว เพื่อสร้างสื่อการเรียนการสอนระดับชั้นอนุบาล โดยการรวบรวมภูมิปัญญากะเหรี่ยง โปว ในด้าน การรังชีพ ท่อ竽่ออาศัย วัฒนธรรม โภชนาการ เครื่องนุ่งห่ม และยา草ยาโรค ซึ่งคนในชุมชนต้องการ ให้มีการสืบทอด พร้อมกับเหตุผลในการเลือกภูมิปัญญากะเหรี่ยง โปว เพื่อที่จะใช้ทำสื่อการเรียนการสอนระดับชั้นอนุบาล ซึ่งผู้ศึกษาได้เลือกพื้นที่บ้านดอยแยก ตำบลลานคาดเรือ บ้านแม่ลายและบ้านพุย ตำบลบ่อหลวง บ้านใหม่酵กีและบ้านแม่เตียน ตำบลบ่อสตี อำเภอช่อง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นพื้นที่ ในการเก็บรวบรวมภูมิปัญญากะเหรี่ยง โปว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อร่วบรวมภูมิปัญญาที่สำคัญของกะเหรี่ยง โปว
2. เพื่อศึกษาการเลือกภูมิปัญญากะเหรี่ยง โปว เพื่อทำสื่อการเรียนการสอน ระดับชั้นอนุบาล
3. เพื่อสร้างสื่อการเรียนการสอนระดับชั้นอนุบาล จากภูมิปัญญากะเหรี่ยง โปว

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เกิดสื่อการเรียนการสอนที่มาจากการศึกษาและสืบสานภูมิปัญญาฯ ของชุมชนบ้านดอย แยก ตำบลนาคօเรือ บ้านแม่ล่ายและบ้านพุย ตำบลบ่อหลวง บ้านใหม่ເ酵ะคีและบ้านแม่เตียน ตำบลบ่อสตี อําเภอชุมด จังหวัดเชียงใหม่
2. เกิดการสร้างความตระหนักรู้ในการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาฯ ของชุมชนบ้านดอย แยก ตำบลนาคօเรือ บ้านแม่ล่ายและบ้านพุย ตำบลบ่อหลวง บ้านใหม่ເ酵ะคี และบ้านแม่เตียน ตำบลบ่อสตี อําเภอชุมด จังหวัดเชียงใหม่
3. เกิดการยอมรับ เข้าใจและเรียนรู้วัฒนธรรมของกะเหรี่ยง ไปร่วมกับคนต่างกลุ่ม ชาติพันธุ์ในมุมมองที่ถูกต้อง
4. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านการศึกษา เช่น โรงเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบล ที่มีเด็กกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ไปร่วมพื้นที่ สามารถนำสื่อการเรียนการสอนไปใช้ในหลักสูตรห้องถินของ โรงเรียน/ศูนย์เด็กเล็กก่อนวัยเรียน หรือนำแนวทางการรวบรวม ภูมิปัญญาและการสร้างสื่อการเรียนการสอนไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่นั้นๆ

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งเป็นการวิจัยจากเอกสาร (Documentary Research) และการวิจัยภาคสนาม (Field Research) โดยได้กำหนดขอบเขต การวิจัย ดังนี้

ขอบเขตเชิงพื้นที่

พื้นที่ศึกษาเป็นพื้นที่หมู่บ้านดอย แยก ตำบลนาคօเรือ บ้านแม่ล่ายและบ้านพุย ตำบลบ่อหลวง บ้านใหม่ເ酵ะคีและบ้านแม่เตียน ตำบลบ่อสตี อําเภอชุมด จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งพื้นที่ที่เลือกนี้ เป็นชุมชนกะเหรี่ยง ไปร์ 100% มีศูนย์เด็กเล็กก่อนวัยเรียน 3 แห่ง คือ บ้านดอย แยก บ้านใหม่ເ酵ะคีและบ้านแม่เตียน มีโรงเรียน 2 แห่ง คือ โรงเรียนแม่ล่าย และโรงเรียนบ้านพุย ซึ่งทั้งศูนย์เด็กเล็กก่อนวัยเรียนและโรงเรียนทั้ง 5 หมู่บ้านนี้ มีการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ภาษา กะเหรี่ยง ไปร์ร่วมกับภาษาไทย โดยใช้ครุท้องถินซึ่งเป็นคนกะเหรี่ยง ไปร์เป็นผู้สอนคู่กับครุประจำการซึ่งเป็นคนไทย

ขอบเขตเชิงเนื้อหา

การวิจัยเป็นการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลองค์ความรู้ด้านธรรมะหรือป่าวจากครูภูมิปัญญาท้องถิ่นของแต่ละชนชั้นเป็นหลัก นอกจากนี้ยังมีการศึกษาเอกสารและตำราประกอบด้วย

ขอบเขตเชิงประชากร

ในการวิจัยครั้งนี้จะทำการศึกษาจากครูภูมิปัญญาท้องถิ่น และคนที่ให้ความสนใจในการเข้าร่วมการทำเวทที่ชุมชนเรื่องภูมิปัญญาจะหรือป่าว พื้นที่หมู่บ้านคอยแยก ตำบลนาคอเรือ บ้านแม่ลายและบ้านพุข ตำบลบ่อหลวง บ้านใหม่เขาคีและบ้านแม่เตียน ตำบลบ่อสี อำเภอชุด จังหวัดเชียงใหม่

ขอบเขตระยะเวลา

ในการวิจัยครั้งนี้ใช้เวลาในการศึกษา ประมาณ 2 ปี 9 เดือน ตั้งแต่เดือนกรกฎาคม 2552 ถึงเดือนมีนาคม 2555

นิยามศัพท์ปฏิบัติการ

เพื่อให้งานวิจัยฉบับนี้มีขอบเขตที่ชัดเจนและมีความเข้าใจที่ถูกต้องในความหมายของศัพท์ที่ใช้ซึ่งกำหนดความหมายเฉพาะไว้ดังนี้

วัฒนธรรม หมายถึง รูปแบบของกิจกรรมมุขย์และโครงสร้างเชิงสัญลักษณ์ที่ทำให้กิจกรรมนี้เด่นชัดและมีความสำคัญ วิถีการดำเนินชีวิต ซึ่งเป็นพฤติกรรมและสิ่งที่คนในหมู่บ้านสร้างขึ้น ด้วยการเรียนรู้จากกันและกัน และร่วมใช้อยู่ในหมู่พวากชน tộc ซึ่งรวมไปถึงการแสดงออกผ่านทางดนตรี วรรณกรรม รวมไปถึงการนิปปิฎััสมพันธ์ของคนในชุมชนอีกด้วย

ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ลักษณะวิธีคิดของชาวบ้านในแต่ละท้องถิ่น เพื่อให้สามารถปรับตัวอยู่ได้กับสภาพแวดล้อมนั้น ๆ มีการปรับเปลี่ยนสิ่นใหม่ตลอดเวลาซึ่งอยู่กับบริบทที่เปลี่ยนแปลงไป

กะเหรี่ยงโปว์ หมายถึง กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงกลุ่มนี้ในบรรดา 4 กลุ่มในประเทศไทย คือ กะเหรี่ยงสะกอว์ (ปากแกะอะญอ) กะเหรี่ยงโปว์ (โพล่ง) ປະหล่อง (ดาวระอาจ) ປະໂອ (ต่องสู้) อาศัยอยู่ในพื้นที่ทางเหนือและตะวันตกของประเทศไทย มีวัฒธรรมที่เป็นของตนเองทั้ง ในเรื่องภาษาพูด การแต่งกาย วิถีชีวิคที่เป็น อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ โดยที่ภาษาของกลุ่มกะเหรี่ยง โปว์ในพื้นที่ภาคเหนือ คือ เชียงใหม่ ลำปูน และแม่ช่องสอน จะมีความแตกต่างจากภาษาของกลุ่ม กะเหรี่ยงโปว์ในพื้นที่ทางตะวันตกของประเทศไทย คือ กาญจนบุรี และสุพรรณบุรี

การเลือกภูมิปัญญา หมายถึง การที่ผู้เข้าร่วมเวทีชุมชนซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลเรื่องภูมิ ปัญญาเป็นผู้เลือกหัวข้อภูมิปัญญาที่ได้ทำการรวบรวมจากเวทีชุมชนทั้ง 4 ครั้ง คณละ 1 หัวข้อ เพื่อ นำมาเป็นข้อมูลในการผลิตสื่อการเรียนการสอนระดับชั้นอนุบาล

สื่อการเรียนการสอน หมายถึง สื่อที่ทำขึ้นมาเพื่อใช้ในการเรียนการสอนที่ เกี่ยวข้องกับองค์ความรู้ของห้อง din นั้น ๆ

ระดับชั้นอนุบาล หมายถึง ระดับชั้นสำหรับเด็กอายุ 3 – 6 ปี

บทที่ 2

การตรวจเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยเรื่องการใช้ภูมิปัญญาจะเหรี่ยงไปว์ เพื่อเป็นสื่อการเรียนการสอน เนื่องจากบทเรียนจะสอนและถ่ายทอดในภาษาที่นักเรียนเหล่านี้พูดไม่ได้หรือไม่เข้าใจ อีกทั้งเนื้อหาของบทเรียนไม่เกี่ยวข้องกับความรู้และประสบการณ์เดิมของเด็กเมื่อเข้าโรงเรียน เด็กไม่เข้าใจหรือไม่ได้พูดภาษาที่ใช้ในการเรียนการสอน และบทเรียนต่าง ๆ (แม้แต่รูปภาพในหนังสือเรียน) นักมีเนื้อหาเกี่ยวกับผู้คน สถานที่ และกิจกรรมที่นักเรียนไม่คุ้นเคย ดังนั้นเพื่อที่จะให้เกิดการผลิตสื่อการเรียนการสอนโดยใช้ภูมิปัญญาจะเหรี่ยงไปว์ ผู้ศึกษาจะทำการศึกษาและแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง คือ

1. ความหมายของภูมิปัญญาท่องถิน
2. กลุ่มชาติพันธุ์จะเหรี่ยงไปว์
3. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้
4. สื่อการเรียนการสอน
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
6. กรอบแนวคิดในการวิจัย

ความหมายของภูมิปัญญาท่องถิน

ภูมิปัญญาท่องถิน เป็นลักษณะวิธีคิดของชาวบ้านที่มีลักษณะจำเพาะเฉพาะเจาะจงเฉพาะท้องถิน ซึ่งองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นจากการมีปฏิสัมพันธ์และพึงพาอาศัยซึ่งกันและกันระหว่างมนุษย์ สัตว์ พืช ธรรมชาติ ทำให้อบูร่วมกันในชุมชนหรือในสังคมได้ ยก สำนตสมบัติ (2542: 54-57) ได้วิเคราะห์องค์ประกอบของภูมิปัญญาท่องถินออกเป็น 4 ระดับ ดังนี้

1. องค์ความรู้ในเรื่องของอาหารและยา เรียกได้ว่าเป็นความรู้เชิงเทคนิค เช่น ภายในชุมชน พืชผักชนิดใดบ้างกินได้ กินไม่ได้ หรือเป็นยา มีสรรพคุณและโภชนาญ โอดที่ผู้หญิงมักมีบทบาทสำคัญในการหาอาหารและยาเพื่อบรรเทาอาการเจ็บป่วย และมักจะได้รับการถ่ายทอดจากยายไปสู่แม่

2. องค์ความรู้ในเรื่องของระบบการผลิตและการจัดการทรัพยากร มีลักษณะชั้นชั้น เช่น องค์ความรู้เกี่ยวกับเทคนิคในการจัดการผลผลิต การคัดเลือกและเก็บรักษาสายพันธุ์

พื้นที่ต่าง ๆ ตลอดจนการพัฒนารูปแบบของความสัมพันธ์ทางสังคมและองค์กรเพื่อจัดการการผลิต และดูแลทรัพยากรส่วนรวม

3. ภูมิปัญญาพื้นบ้านที่ปรากฏในรูปความเชื่อ พิธีกรรม จริยธรรม เพื่อจัดการการผลิต ปฏิบัติ ทั้งนี้เพื่อจัดระเบียบให้กับการผลิตและการจัดการทรัพยากร โดยการเสริมสร้างความผูกพัน ทางศิลธรรมและการพึ่งพาอาศัยกัน ซึ่งเป็นการผสมผ่านร่วมกันระหว่างหลักการที่เป็นเหตุผล กับ การใช้ความเชื่อและพิธีกรรมมาเป็นมาตรฐานในการออกแบบและประเมินชุมชน ดังนั้นกลุ่มชาติพันธุ์ ต่าง ๆ จะมีภูมิปัญญาพื้นบ้านที่มีความเชื่อและพิธีกรรมที่แตกต่างและ หลากหลายกันออกไป

4. วิธีคิด การสืบสานภูมิปัญญาของท้องถิ่นซึ่งพัฒนาขึ้นอย่างต่อเนื่องมาหลายชั่ว อาชุด ยังคงให้ไว้คิดซึ่งพัฒนาขึ้นจากความสัมพันธ์ระหว่างคนและชุมชนกับธรรมชาติ เป็นวิธีคิด ที่มีระบบมีหลักเหตุผล ซึ่งทำให้เกิดความมุ่งของทางวัฒนธรรมที่ให้ความเคารพแก่สักครรช์ อัตลักษณ์ และความหลากหลายทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ซึ่งมีวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี ระบบการผลิตและการจัดการทรัพยากรที่แตกต่างกันออกไป

ยก สันตสมบัติ (2547: 3) นิเวศวิทยาชาติพันธุ์ ทรัพยากรชีวภาพ และสิทธิชุมชน กล่าวว่า องค์ความรู้ท้องถิ่นคือมรดกของมนุษยชาติ สังคมวัฒนธรรมทุกแห่งนั้นผลิตความรู้ทาง วิทยาศาสตร์ แม้ว่าฐานคิดจะมีลักษณะที่แตกต่างกันออกไป การคำนึงอยู่ของภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่ง ให้เราคิดในแง่มุมและมิติที่หลากหลาย ไม่ขัดแย้งกับวิธีคิดเชิงเดียวและมายาคติที่ว่าวิธีคิดแบบใด แบบหนึ่งนั้นเหนือกว่าวิธีคิดแบบอื่นๆ ภูมิปัญญาท้องถิ่นยังทำให้เราจำต้องทบทวนมุมมองที่ นำเสนอว่า วิทยาศาสตร์หรือความรู้นั้นไม่สามารถคุณค่าเข้ามาเกี่ยวข้องหรือมีความเป็นกลาง ในทางตรงกันข้าม ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวพันเชื่อมโยงอย่างแน่นกับระบบคุณค่าทางศิลธรรม และ ให้บทเรียนอย่างมหาศาลต่อการจัดการความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติและ ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ด้วยกัน

วิมล จิโรจันทร์ และคณะ (2548: 140-155) กรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการ กล่าวถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้าน คือ ความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ในชีวิตของ คนเราผ่านกระบวนการศึกษา สังเกต คิดวิเคราะห์จนเกิดปัญญา และตกผลึกมาเป็นองค์ความรู้ที่ ประกอบกันขึ้นมาจากการความรู้หลาย ๆ เรื่อง ความรู้ดังกล่าวไม่ได้แยกย่อยออกจากให้เห็นเป็นศาสตร์ เกี่ยวกับสาขาวิชาต่าง ๆ อาจกล่าวได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นจัดเป็นพื้นฐานขององค์ความรู้สมัยใหม่ที่ จะช่วยในการเรียนรู้ การแก้ไขปัญหา การจัดการและการปรับตัวในการดำเนินชีวิต ภูมิปัญญา ท้องถิ่นเป็นความรู้ที่มีอยู่ทั่วไปในสังคม ชุมชน และในตัวของผู้รู้เอง หากมีการสืบสานให้ศึกษา

และนำมายใช้ ก็จะเป็นที่รู้จักกัน เกิดการยอมรับ ถ่ายทอด และพัฒนาเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพ สังคมที่เปลี่ยนแปลงไปแต่ละยุคสมัย

รัตนะ บัวสนธิ (ม.ป.ป. อ้างใน วินล จิโรจพันธุ์และคณะ, 2548: 140) กล่าวถึง ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง กระบวนการทัศน์ของบุคคลที่มีต่อตนเอง ต่อโลกและสิ่งแวดล้อม ซึ่ง กระบวนการทัศน์ดังกล่าวจะมีรากฐานคำสอนทางศาสนา คติจาริตรัฐประเพณีที่ได้รับการถ่ายทอดสั่ง สอนและปฏิบัติสืบทอดกันมาและปรับให้เข้ากับบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงแต่ละสมัย ทั้งนี้ โดยมีเป้าหมายเพื่อความสงบสุขของชุมชนและป้องกันบุคคล ซึ่งกระบวนการทัศน์ที่เป็นภูมิปัญญา ท้องถิ่นสามารถจำแนกໄດ້ 3 ลักษณะ ดังนี้

1. ลักษณะของภูมิปัญญาเกี่ยวกับการจัดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับ ธรรมชาติแวดล้อม
2. ลักษณะของภูมิปัญญาที่เกี่ยวกับระบบสังคม หรือการจัดความสัมพันธ์ ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์
3. ลักษณะของภูมิปัญญาที่เกี่ยวกับระบบการผลิต หรือการประกอบอาชีพที่มี ลักษณะมุ่งเน้นระบบการผลิตเพื่อพึ่งตนเอง

กรมศิลปากร (2542: 213) ให้คำจำกัดความภูมิปัญญาท้องถิ่นว่า เป็นรากทั้ง วัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาแต่อดีต จนกลายเป็นวิถีชีวิตประจำวันของคนเองและชุมชนตลอดมา วัฒนธรรมของสังคมที่มาจากการแห่งภูมิปัญญาชาวบ้าน เป็นเครื่องขึ้นนำผู้คนในสังคมและชุมชนว่า ควรจะใช้ชีวิตอย่างยั่งยืนถาวรอよ่างไรกับทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งเป็นการพึ่งพาช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และเป็นสิ่งที่นำไปสู่การปรับตัวของชุมชนให้เข้ากับบริบททางสังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ในท้องถิ่นที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา (2547: 6-12) ได้กล่าวว่า วัฒนธรรมพื้นบ้านหรือภูมิปัญญา ท้องถิ่นยังคงอยู่ได้นั้น เพราะมีความสำคัญต่อการผลิตและการดำรงชีวิตของชาวบ้าน รวมไปถึง ส่งเสริมความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ความสามัคคีของชุมชน ซึ่งสืบทอดคุ้มครองสั่งต่อ กันด้วยปาก พูดหรือบอกเล่าต่อ ๆ กัน โดยมีคุณค่าทางค่านิจิคิจ ความรู้สึก มีค่าทางจิตวิญญาณ ซึ่งมีผลต่อการ พัฒนาท้องถิ่น การพัฒนาประชาธิปไตย และความสำคัญของประชาชน

เตรี พงศ์พิศ (ม.ป.ป. อ้างใน วินล จิโรจพันธุ์และคณะ, 2548: 143) ได้กล่าวว่า ภูมิ ปัญญาท้องถิ่น หรือที่เรารอเรียกันว่า ภูมิปัญญาชาวบ้าน เป็นภูมิปัญญาที่เกิดขึ้นเฉพาะถิ่น เพื่อ แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นนั้น เป็นพื้นความรู้ของชาวบ้านในการคิดแก้ปัญหาในชีวิตของตนเอง หรือสศิปัญญาอันเกิดจากการเรียนรู้ สั่งสม ถ่ายทอดประสบการณ์ที่ยาวนานของผู้คนในท้องถิ่น ซึ่ง

ได้ใช้ชีวิตควรกับป้า เขา น้า ปลา ฟ้า นก คิน หญ้า สัตว์ป่า พืช เมล็ดและธรรมชาติรอบตัวเป็นองค์ความรู้ทั้งหมดของพวากษา

ประเวศ วงศ์ (ม.ป.ป. อ้างใน วิมล จิโรพันธุ์ และคณะ, 2548: 144) ได้สรุปถักยังจะ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเอาไว้ดังนี้

1. มีวัฒนธรรมเป็นฐาน ไม่ใช่วิทยาศาสตร์
2. มีบูรณาการสูง
3. มีความเชื่อมโยงไปสู่น้ำธรรมชาติเล็กซึ่งสูงส่ง
4. เน้นความสำคัญของจริยธรรมมากกว่าวัตถุธรรม

เอกวิทย์ ณ ตลาด (ม.ป.ป. อ้างใน วิมล จิโรพันธุ์ และคณะ, 2548: 145) ได้ทำการวิจัยเรื่องภูมิปัญญา และกระบวนการเรียนรู้ของชาวบ้านไทยในโครงการกิตติเมธิสาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช โดยกำหนดหัวข้อในการวิจัยภูมิปัญญาไว้ 4 ถักยังจะ ดังนี้

1. ความเชื่อ โลกทัศน์ที่บ่งบอกความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมในธรรมชาติ เหนือธรรมชาติ และระหว่างมนุษย์ด้วยกัน
2. วิถีการดำรงชีวิต การแก้ปัญหา และการปรับตัวกับสิ่งแวดล้อมและการแสวงหาเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม
3. ศิลปหัตถกรรม ประดิษฐกรรม ในรูปเครื่องมือ ของใช้ศิลปวัตถุที่มีแรงบันดาลใจ จากสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมตามพื้นภูมิที่หากหลายละระหว่างภูมิภาค
4. กระบวนการและพฤติกรรมการเรียนรู้ การถ่ายทอดภูมิปัญญา ประสบการณ์ การให้การศึกษาอบรม และการแก้ปัญหาตามพื้นฐานวัฒนธรรมและปรัชญาของชาวบ้าน

กองวิจัยทางการศึกษา (2539: 1) ได้ให้ความหมายภูมิปัญญาท้องถิ่นว่า องค์ความรู้ ความสามารถของชาวบ้านที่ได้สืบทอดกันมา อันเป็นศักยภาพ หรือความสามารถในการใช้จัดการแก้ไขปัญหา ปรับตัว เรียนรู้ และสืบทอดต่อไปสู่คนรุ่นใหม่ หรือคือแก่นของชนชาติที่จะร้องให้ชุมชนอยู่รอดจนถึงปัจจุบัน

สุจารี จันทร์สุข (2531 อ้างใน สายสุนีย์ หมอกุล, 2549: 10) ได้กล่าวไว้ว่า ภูมิปัญญา ชาวบ้าน หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดได้เอง นำมาใช้แก้ปัญหา เป็นสติปัญญา เป็นองค์ความรู้ทั้งหมดของชาวบ้านที่เหมาะสมกับบริบททางสังคม

สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2540: 21-41) ได้จำแนกภูมิปัญญาชาวบ้านเป็น 5 ประเภท คือ

1. ภูมิปัญญาชาวบ้านเพื่อการยังชีพ

2. ภูมิปัญญาที่เกี่ยวกับพืชผัก
3. ภูมิปัญญาที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมโภชนาการ
4. ภูมิปัญญาที่เกี่ยวกับเครื่องนุ่งห่ม
5. ภูมิปัญญาที่เกี่ยวกับการรักษาโรค

ศรีพรพรรณ สิทธิพงศ์ และคณะ (2534 ถึงใน สายสุนีย์ หนอคุ, 2549: 10) ได้กล่าวถึงประเภทของภูมิปัญญาไว้ 4 ประเภท ดังนี้

1. เป็นเรื่องที่เกี่ยวกับคติ ความเชื่อ และหลักการที่เป็นพื้นฐานขององค์ความรู้ที่เกิดจาก การสังสัมถายทอดกันมา
2. เป็นเรื่องของศิลปวัฒนธรรมและชนบัตรรัมนียมประเพณี
3. เป็นเรื่องของการประกอบอาชีพในแต่ละท้องถิ่นที่ได้รับการพัฒนาให้เหมาะสมกับกาลสมัย
4. เป็นเรื่องของแนวคิด หลักปฏิบัติและเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ชาวบ้านนำมาใช้ในชุมชน ซึ่งเป็นอิทธิพลของความก้าวหน้าและเทคโนโลยี

ประชิด สกุลพัฒน์ และคณะ (2551: 19-22) ได้กล่าวว่า วัฒนธรรม หมายถึง วิธีการดำเนินชีวิตของคนส่วนใหญ่ในสังคมเดียวกัน ซึ่งมีแนวปฏิบัติร่วมกันมาหลายนานับแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งแต่ละชุมชนหรือท้องถิ่นจะมีวิถีชีวิตของผู้คนในแต่ละชุมชนหรือแต่ละท้องถิ่นแตกต่างกันไปตามสภาพวัฒนธรรมของชุมชนหรือท้องถิ่นนั้นๆ เป็นเครื่องมือที่ก่อให้เกิดความสามัคคี สร้างความเข้าใจหรือเห็นใจซึ่งกันและกัน ตลอดจนเพื่อการรวมกลุ่มรวมพลังสร้างบางสิ่งบางอย่าง เป็นถึงรากฐานที่สำคัญของชีวิตที่ทำให้การศึกษาอบรมแก่คนในสังคม สอนให้คนประพฤติดี ละเว้นการประพฤติชั่วร้ายกัดซื้อบชั่วดี เข้าใจค่านิยมและบรรทัดฐานของสังคม รวมถึงเป็นเครื่องมือที่ใช้ควบคุมสังคมอีกด้วย

อนรา พงศานิชญ์ (2534: 1-25) ได้กล่าวว่า วัฒนธรรม คือ ระบบสัญลักษณ์ในสังคมมุนย์ที่มุนย์สร้างขึ้น เพื่อสอนให้คนรุ่นหลังๆ ได้เรียนรู้หรือนำไปปฏิบัติ วัฒนธรรมจึงต้องมีการเรียนรู้และถ่ายทอด วัฒนธรรมแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ วัฒนธรรมในลักษณะที่เป็นสัญลักษณ์และจับต้องไม่ได้ เช่น ภาษาพูด ระบบความเชื่อ โลกรัตน์ กิริยา นารยาท ชนบัตรรัมนียม ประเพณี และวัฒนธรรมทางด้านวัฒนธรรม เช่น อาหารบ้านเรือน วัด ศิลปกรรม ประดิษฐกรรมต่างๆ วัฒนธรรมและสังคมเป็นสิ่งที่แยกออกจากกัน ไม่ได้มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน สิ่งที่แยกสังคมหนึ่งว่าแตกต่างจากอีกสังคมหนึ่งก็คือวัฒนธรรม ในขณะเดียวกัน วัฒนธรรมก็เกิดขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการทางสังคมและจิตใจของมุนย์ วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ช่วยประสานและผูกมัด

คนไว้ในสังคมเดียวกัน เป็นสิ่งที่ช่วยทำให้โครงสร้างของสังคมคงอยู่และเป็นการเสริมสร้างความผูกพันทางจิตใจของคนหลายๆ คนเข้าไว้ด้วยกัน

ศรีศักร วัลลิโภดม (2554: 26-38) ได้กล่าวใน พัฒนาการทางสังคม-วัฒนธรรมไทย ว่า กระบวนการท้องถิ่นวัฒนา (localization) จะเกิดขึ้นไม่ได้หากไม่มีการทบทวนและปรับปรุง การศึกษาอบรมของเยาวชน ซึ่งประกอบด้วย กระบวนการอบรมทางสังคม (Socialization) ซึ่งเป็น การศึกษาโดยธรรมชาติ เพื่อให้มนุษย์รู้จักการอยู่รอดร่วมกันทางสังคม เริ่มการรับรู้ด้วยตัวคุณครู ชุมชน และหน่วยคณะ ตลอดเวลาที่ปัจจุบุคคลดำรงชีวิตอยู่ตั้งแต่กิจกรรมตาม เป็นกระบวนการเรียนรู้ ที่ต่อเนื่องไม่มีจบสิ้น ซึ่งถือเป็นภูมิปัญญาที่มนุษย์แต่ละชุมชน แต่ละท้องถิ่น หรือหน่วยคณะ ได้สะสม และถ่ายทอดให้แก่กัน การเรียนรู้จากกระบวนการอบรมทางสังคมเป็นการเรียนรู้เชิงประจักษ์ที่ สัมพันธ์กับ โครงสร้างสังคม ระบบเศรษฐกิจ และระบบความเชื่อของกลุ่มชนที่อยู่ในท้องถิ่นหรือ ในระบบนิเวศเดียวกัน ความรู้ที่เกิดขึ้น คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่จะทำให้มนุษย์คิดเป็นอย่างมี ศติปัญญา เพราะเรียนรู้จากสิ่งใกล้ตัวที่สัมพันธ์ได้ ทดสอบได้ ทำให้รู้จักตัวเองและรู้จักผู้อื่นใน ท้องถิ่นเดียวกัน ความก้าวหน้าหรือการอยู่รอดร่วมกันทางสังคมของคนในท้องถิ่น จะเกิดขึ้นอย่างมี พลังเท่าทัน โลกหรือการเปลี่ยนแปลงของโลกได้ ก็ต่อเมื่อคนสามารถนำเอาการเรียนรู้จากการศึกษา ในระบบมาเชื่อมโยงกับประสบการณ์และการอบรมทางสังคมในท้องถิ่นนั้นเอง บุคคลที่ทำหน้าที่ ในเรื่องการให้การศึกษาและการสร้างกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมในท้องถิ่นที่ดีก็คือ ครูที่มีชีวิต อยู่ร่วมกับเด็กนักเรียนในชุมชน เป็นผู้ที่วุฒิภาวะที่แแลเห็นและเข้าใจชีวิต วัฒนธรรม และภูมิปัญญา ของคนในท้องถิ่น และขณะเดียวกันก็คือผู้ที่จะสอนและประสาทความรู้ทางวิทยาการค่างๆ ใน โรงเรียนให้แก่เด็ก ครูเป็นผู้ที่จะทำให้เด็กเรียนรู้ในการใช้ความคิดหรือคิดเป็นมากกว่าการท่องจำ ถึงที่ระบุไว้ในหลักสูตร โดยการนำเอาประสบการณ์ชีวิตที่เรียนรู้จากการอบรมทางสังคมอันเป็น เรื่องใกล้ตัว มาสัมพันธ์กับการเรียนการศึกษาในระบบ เมื่อเด็กเรียนรู้และคิดเป็นก็จะสามารถสร้าง ความเชื่อมั่นให้ตัวเอง และผลที่ตามมา ก็คือ ปลดปล่อยให้เด็กมีความเป็นอิสระในการใช้ความคิด ริเริ่ม เด็กจะรู้จักตัวเองและความเป็นมนุษย์ที่จะต้องอยู่ร่วมกันเป็นหน่วยคณะหรือชุมชนในท้องถิ่น ในที่สุด สำนึกรักท้องถิ่น (sense of belonging) ก็จะพัฒนาขึ้นในพฤติกรรมของเด็กหรือเยาวชน

กล่าวโดยสรุป คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายรวมถึงความรู้ ความคิด ความเชื่อที่ ท้องถิ่นได้สั่งสมและสืบทอดต่อกันมา มีการเรียนรู้มานานๆ ยา ยา ภูมิปัญญา ความเชื่อ ความมั่นใจ ความต่อต้าน หรือผู้มีความรู้ในหมู่บ้านในท้องถิ่นต่าง ๆ อันเป็นศักยภาพหรือความสามารถ วิธีการ เครื่องมือเพื่อใช้ในการป้องกันและแก้ปัญหาของการดำรงชีวิตให้มีความสงบสุขของบุคคล ในท้องถิ่นให้อยู่รอด

กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงโปว์

กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงโปว์ เป็นกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย มีถิ่นฐานอยู่ทั้งทางภาคเหนือของประเทศไทยในเขตพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน แพร่ ตาก และทางภาคตะวันตกของไทยในเขตพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี อุทัยธานี สุพรรณบุรี ราชบุรี เป็นดั้นกะเหรี่ยงโปว์ เรียกตัวเองว่า “โพล่ง” ซึ่งหมายถึง คน โดยที่คนไทยอาจเรียกพวกนี้ว่า “กะหร่าง” หรือ “ยางเต้าแಡ” (ปีyananต์ บุญธิโน, 2549: 27)

สุวิส และ สุวิส (2528: 68-99) ได้พูดถึงกลุ่มกะเหรี่ยงในไทยที่แบ่งออกเป็นพวกใหญ่ ๆ ได้สองพวก คือ สะกอ และ โปว์ ในเรื่องของวัฒนธรรมการแต่งกายทั้งของหญิงและชาย ซึ่งกะเหรี่ยงสะกอและ โปว์ มีลักษณะเครื่องแต่งกายที่มีความแตกต่างกัน รวมไปถึงภาษาพูดที่ไม่สามารถสื่อสารกันเองได้ ในขณะที่การตั้งถิ่นฐาน วิถีชีวิตและประเพณีต่าง ๆ มีความใกล้เคียงกัน เช่น ลักษณะบ้านเรือนที่มีให้คุณบ้านแบบสูง การประกอบอาชีพทางการเกษตร การทำไร่ข้าว เป็นต้น

สังคิต จันทนะโพธิ (2544: 9) ได้พูดถึงเรื่องของความเชื่อกะเหรี่ยงที่แตกต่างกันไป แบ่งการนับถือเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มนับถือพุทธ ซึ่งหมายรวมถึงนับถือห้องพุทธและพี ส่วนใหญ่จะเป็นกะเหรี่ยงโปว์ และอีกกลุ่มคือ กลุ่มนับถือคริสต์ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นกะเหรี่ยงสะกอ ซึ่งความเชื่อที่แตกต่างกันนี้เอง ได้ส่งผลต่อพฤติกรรมหรือการกระทำการแต่ละกลุ่ม ในเรื่องของวิถีชีวิตประจำวัน การทำงานหากินอีกด้วย

คอร์กินส์ และ พีลิปส์ (2552: 1-6) ได้กล่าวถึงภาษากะเหรี่ยงโปว์ คือ ภาษากะเหรี่ยงเป็นภาษาที่มาจากการกลุ่มภาษาพม่า-พีเบต ซึ่งขึ้นแบ่งออกได้เป็นอีก 4 ภาษาข่าย โดยที่กะเหรี่ยงโปว์ ในแต่ละพื้นที่ของประเทศไทยจะมีความแตกต่างกัน โดยที่กะเหรี่ยงโปว์ทางภาคเหนือจะมีวรรณกรรมที่ใช้อักษรภาษาไทยอยู่หลายประเภท แต่ขึ้นไม่แพ้ภาษา โดยเริ่มจากกลุ่มคริสตเดียนชาวกะเหรี่ยงโปว์ ในจังหวัดเชียงใหม่ และแม่ฮ่องสอนที่ได้ทำการแปลพระคริสตธรรมคัมภีร์ภาษาพันธสัญญาใหม่ (ขณะนี้ยังคงดำเนินการอยู่) นอกจากนี้ยังมีระบบการเขียนภาษาโปว์แบบอื่น ๆ ในประเทศไทย เช่น ระบบการเขียนของกะเหรี่ยงโปว์ ตะวันออกของกลุ่มผู้นับถือศาสนาพุทธ และระบบการเขียนของกะเหรี่ยงโปว์ ชาวคริสต์ แต่ในปัจจุบันไม่สามารถระบุคนที่สามารถอ่านเขียนภาษากะเหรี่ยงโปว์ระบบอื่นได้อีกนอกจากภาษาเขียนระบบใหม่ที่ใช้อักษรไทย

ปั้นแก้ว เหลืองอร่ามศรี (2539: 40-42) ภูมิปัญญาในเวชวิทยาชนพื้นเมือง ได้กล่าวถึงความแตกต่างระหว่างกะเหรี่ยงโปว์ ในภาคตะวันตกและภาคเหนือของไทย ซึ่งมีนัยสำคัญ

ที่นำไปสู่ความแตกต่างทางด้านความรู้ การนิยามความรู้ ตลอดจนการสืบทอดความรู้ทางด้านนิเวศวิทยา ชาวอะหรี่ยงในภาคตะวันตกนักถูกกล่าวขวัญถึงในแง่คุณลักษณะที่ปรับตัวเข้ากับสังคมไทยได้ง่ายกว่าและดีกว่าอะหรี่ยงในภาคเหนือ เนื่องจากอะหรี่ยงในภาคตะวันตกเป็นอะหรี่ยงที่มาจากการได้ของพม่าหรือหัวเมืองอยุธยาเป็นชุมชนในพื้นราบ มีความใกล้ชิดกับน้อมญพื้นราบมากนานแล้ว เมื่อพยพมาสู่สยาม จึงมีความก้าวหน้าและความพร้อมที่จะเข้ากัน ได้กับคนไทยพื้นราบได้มากกว่าอะหรี่ยงในภาคเหนือของไทย

กล่าวโดยสรุปคือ อะหรี่ยง โปรดี เป็นกลุ่มชาติพันธุ์อะหรี่ยงกลุ่มนี้ในประเทศไทยที่อาศัยอยู่ทั้งภาคเหนือและภาคตะวันตกของประเทศไทย ซึ่งอะหรี่ยง โปรดี แต่ละพื้นที่จะมีลักษณะภาษาพูด วัฒนธรรม ระบบคิดและภูมิปัญญาที่แตกต่างกันไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับบริบทของพื้นที่และกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีการปฏิสัมพันธ์กัน รวมไปถึงความแตกต่างจากอะหรี่ยงกลุ่มอื่นๆ ด้วยเช่นกัน

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้

แนวคิดและทฤษฎีการเรียนรู้ (learning theory) การเรียนรู้คือกระบวนการที่ทำให้คนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ความคิด ความสามารถเรียน ได้จากการได้ยินการสัมผัส การอ่าน การใช้เทคโนโลยี การเรียนรู้ของเด็กและผู้ใหญ่จะต่างกัน เด็กจะเรียนรู้ด้วยการเรียนในห้อง การซักถาม ผู้ใหญ่มากเรียนรู้ด้วยประสบการณ์ที่มีอยู่ แต่การเรียนรู้จะเกิดขึ้นจากประสบการณ์ที่ผู้สอนนำเสนอ โดยการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและผู้เรียน ผู้สอนจะเป็นผู้ที่สร้างบรรยากาศทางจิตวิทยาที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ ที่จะให้เกิดขึ้นเป็นรูปแบบใดก็ได้ เช่น ความเป็นกันเอง ความเข้มแข็ง ความขัน หรือความไม่มีระเบียบวินัย ลิงเหล่านี้ผู้สอนจะเป็นผู้สร้างเงื่อนไข และสถานการณ์เรียนรู้ให้กับผู้เรียน ซึ่งนี่แนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ ดังนี้ ก็คือ

การพัฒนาการเรียนรู้ตามแนวคิดและทฤษฎีของ Piaget (Malone, 2009: 39) ถ้าเด็กถูกกระตุ้นให้คิด โดยการรับข้อมูลใหม่จากสิ่งแวดล้อมที่คุ้นเคย จะก่อให้เกิด การเรียนรู้อย่างระหว่างความรู้เดิมที่มีมาก่อนกับข้อมูลที่มาใหม่ จะทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ได้

Piaget เชื่อว่าคนเราทุกคนดึงแต่เกิดมาพร้อมที่จะมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม และมีแนวโน้มพื้นฐานที่ติดตัวมาตั้งแต่กำเนิด 2 ชนิด คือ การจัดและรวมรวม (Organization) และ การปรับตัว (Adaptation)

การจัดและรวมรวม (Organization) หมายถึง การจัดและรวมรวมกระบวนการต่างๆภายใน เข้าเป็นระบบอย่างต่อเนื่อง เป็นระเบียบ และมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทราบที่ ยังมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม

การปรับตัว (Adaptation) หมายถึง การปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมเพื่ออยู่ในสภาพสมดุล การปรับตัวประกอบด้วยกระบวนการ 2 อย่าง คือ

1. การซึมซาบหรือดูดซึม (Assimilation) หมายถึง เมื่อมนุษย์มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ก็จะซึมซาบหรือดูดซึมประสบการณ์ใหม่ให้รวมเข้าอยู่ในโครงสร้างของสติปัญญา (Cognitive Structure) โดยจะเป็นการดีความ หรือการรับข้อมูลจากสิ่งแวดล้อม

2. การปรับโรงสร้างทางปัญญา (Accommodation) หมายถึง การเปลี่ยนแบบโครงสร้างของชาวปัญญาที่มีอยู่แล้วให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมหรือประสบการณ์ใหม่ หรือเป็นการเปลี่ยนแปลงความคิดเดิมให้สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมใหม่ ซึ่งเป็นความสามารถในการปรับโครงสร้างทางปัญญา

ซึ่งรากฐานทางปรัชญาของทฤษฎีมาจากการความพยายามที่จะเชื่อมโยงประสบการณ์เดิมกับประสบการณ์ใหม่ ด้วยกระบวนการที่พิสูจน์อย่างมีเหตุผล เป็นความรู้ที่เกิดขึ้นจากการไตรตรอง ซึ่งถือเป็นปรัชญาปฏิบัตินิยมประกอบกับหลักฐานทางจิตวิทยาการเรียนรู้ที่มีอิทธิพลต่อแนวคิดของ Piaget เอง ซึ่งเชื่อว่า การเรียนรู้เกิดขึ้นจากการปรับตัวเข้าสู่ภาวะสมดุล (Equilibrium) ระหว่างอินทรีย์และสิ่งแวดล้อม สรุปแล้วในพัฒนาการชาวบ้านปัญญา บุคคลต้องมีการปรับตัวซึ่งประกอบด้วยกระบวนการสำคัญ 2 อย่าง คือ การดูดซึมหรือซึมซาบเข้าสู่โครงสร้างทางปัญญา (Assimilation) และ การปรับโรงสร้างทางสติปัญญา (Accommodation)

Piaget กล่าวว่า ระหว่างระยะเวลาดังแต่ทำการตนถึงวัยรุ่น คนเราจะค่อยๆ สามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้มากขึ้นตามลำดับขึ้น โดย Piaget ได้แบ่งลำดับขั้นของพัฒนาการชาวบ้านปัญญาของมนุษย์ ไว้ 4 ขั้น ซึ่งเป็นขั้นพัฒนาการชาวบ้านปัญญา ดังนี้

ขั้นที่ 1 Sensorimotor (แรกเกิด - 2 ขวบ) Piaget เป็นนักจิตวิทยาคนแรกที่ได้ศึกษาระดับชาวบ้านปัญญาของเด็กวัยนี้ ไว้อย่างละเอียดจากการสังเกตบุตร 3 คน โดยทำบันทึกไว้และสรุปว่าวัยนี้เป็นวัยที่เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม โดยประสานสัมผัสและการเคลื่อนไหวของอวัยวะต่างๆ ของร่างกาย

ขั้นที่ 2 Preoperational (อายุ 2 - 7 ปี) เด็กก่อนเข้าโรงเรียนและวัยอนุบาล มีระดับชาวบ้านปัญญาอยู่ในขั้นนี้ เด็กวัยนี้มีโครงสร้างของสติปัญญา (Structure) ที่จะใช้สัญลักษณ์ แทนวัสดุสิ่งของที่อยู่รอบ ๆ ตัวได้ หรือมีพัฒนาการทางค้านภาษา เด็กวัยนี้จะเริ่มค่วยการพูดเป็นประโยคและเรียนรู้คำค่า ฯ เพิ่มขึ้น เด็กจะได้รู้จักคิด อย่างไรก็ตาม ความคิดของเด็กวัยนี้ยังมีข้อจำกัดหลายอย่างเด็กก่อนเข้าโรงเรียนและวัยอนุบาล มีระดับชาวบ้านปัญญาอยู่ในขั้นนี้ เด็กวัยนี้มีโครงสร้างของสติปัญญา (Structure) ที่จะใช้สัญลักษณ์แทนวัสดุสิ่งของที่อยู่รอบ ๆ ด้วยได้ หรือมี

พัฒนาการทางด้านภาษา เด็กวัยนี้จะเริ่มคุยกับพ่อแม่เป็นประทบและเรียนรู้คำต่างๆ เพิ่มขึ้น เด็กจะได้รู้จักคิดอย่างไรก็ตาม ความคิดของของเด็กวัยนี้ยังมีข้อจำกัดหลายอย่าง

ขั้นที่ 3 Concrete Operations (อายุ 7 - 11 ปี) พัฒนาการทางด้านสติปัญญาและความคิดของเด็กวัยนี้แตกต่างกันกับเด็กในขั้น Preoperational มาก เด็กวัยนี้จะสามารถสร้างกฎเกณฑ์และตั้งกฎเกณฑ์ในการแบ่งสิ่งแวดล้อมออกเป็นหมวดหมู่ได้ คือ เด็กจะสามารถตั้งชื่อ จัดเรียงสิ่งของตามกฎที่ตั้งไว้ เช่น การจัดเรียงของของเล่นตามประเภท เช่น ของเล่นที่เป็นสีฟ้า ของเล่นที่เป็นสีเหลือง เป็นต้น แต่เด็กยังไม่สามารถเปลี่ยนกฎที่ตั้งไว้ได้ ต้องใช้กฎเดิม ต่อไป ถ้าหากต้องเปลี่ยนกฎ ก็ต้องใช้กฎใหม่ ไม่สามารถกลับไปใช้กฎเดิมได้ ความเข้าใจเกี่ยวกับกิจกรรมและความสัมพันธ์ของคัวเลขก็เพิ่มมากขึ้น

ขั้นที่ 4 Formal Operations (อายุ 12 ปีขึ้นไป) ในขั้นนี้พัฒนาการเข้าสู่สติปัญญาและความคิดเห็นของเด็กเป็นขั้นสุดยอด คือ เด็กในวัยนี้จะเริ่มคิดเป็นผู้ใหญ่ ความคิดแบบเด็กสิ้นสุดลง เด็กสามารถที่จะคิดหาเหตุผลของเหตุการณ์ ไปจากข้อมูลที่มีอยู่ สามารถที่จะคิดเป็นวิทยาศาสตร์ สามารถที่จะตั้งสมมุติฐานและทฤษฎีและเห็นว่าความจริงที่เห็นด้วยกับการรับรู้ไม่สำคัญเท่ากับการคิดถึงสิ่งที่อาจเป็นไปได้ (Possibility) Piaget ได้สรุปว่า "เด็กวัยนี้เป็นผู้ที่คิดเห็นอยู่ในรูปแบบที่กว้างขวางและมีความยืดหยุ่นมากกว่าเด็กในช่วงก่อนหน้านี้" ความคิดของเด็กในช่วงนี้จะมีความซับซ้อนและซับซ้อนมากขึ้น สามารถตัดสินใจได้ด้วยตัวเอง และสามารถแก้ไขความผิดพลาดได้ด้วยตัวเอง ไม่ต้องการคำแนะนำจากผู้อื่น

แนวคิดและทฤษฎีของ Bloom (อักษร สวัสดี, 2542: 26) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้ (Cognitive domain) ของคน ว่าประกอบด้วยความรู้ตามระดับต่างๆ รวม 6 ระดับ ซึ่งอาจพิจารณาจากการดับความรู้ในขั้นต่ำไปสู่ระดับของความรู้ในระดับที่สูงขึ้นไป ดังนี้

1. **ความรู้ (Knowledge)** หรือจำได้ หมายถึง การเรียนรู้ที่เน้นถึงการจำและการระลึกได้ถึงความคิด วัตถุ และปรากฏการณ์ต่างๆ ซึ่งเป็นความจำที่เริ่มจากสิ่งง่ายๆ ที่เป็นอิสระกัน ไปจนถึงความจำในสิ่งที่ผูกขาดซับซ้อนและมีความสัมพันธ์ระหว่างกัน

2. **ความเข้าใจหรือความคิดรวบยอด (Comprehension)** เป็นความสามารถทางสติปัญญาในการขยายความรู้ ความจำ ให้กว้าง出去ไปจากเดิมอย่างสมเหตุสมผล การแสดงพฤติกรรมเมื่อเผชิญหน้ากับสิ่งความหมาย และความสามารถในการแปลความหมาย การสรุปหรือการขยายความสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

3. **การนำไปปรับใช้ (Application)** หรือประยุกต์ เป็นความสามารถในการนำความรู้ (knowledge) ความเข้าใจหรือความคิดรวบยอด (comprehension) ในเรื่องใดๆ ที่มีอยู่เดิม นำไปแก้ไขปัญหาที่แปลกใหม่ของเรื่องนั้น โดยการใช้ความรู้ต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิธีการกับความคิดรวบยอดมาทดสอบกับความสามารถในการแปลความหมาย การสรุปหรือการขยายความสิ่งนั้น

4. การวิเคราะห์ (Analysis) เป็นความสามารถและทักษะที่สูงกว่าความเข้าใจ และการนำไปปรับใช้ โดยมีลักษณะเป็นการแยกแยะสิ่งที่จะพิจารณาออกเป็นส่วนย่อย ที่มีความสัมพันธ์กัน รวมทั้งการสืบค้นความสัมพันธ์ของส่วนต่าง ๆ เพื่อคุ้ว่าส่วนประกอบใดก่อให้เกิดความเข้าใจด้วยสิ่งหนึ่งสิ่งใดอย่างแท้จริง

5. การสังเคราะห์ (Synthesis) หรือการสร้างสรรค์ เป็นความสามารถในการรวมส่วนประกอบย่อย ๆ หรือส่วนใหญ่ ๆ เข้าด้วยกันเพื่อให้เป็นเรื่องราวอันหนึ่งอันเดียวกัน การสังเคราะห์จะมีลักษณะของการเป็นกระบวนการรวบรวมเนื้อหาสาระของเรื่องต่าง ๆ เข้าไว้ด้วยกัน เพื่อสร้างรูปแบบหรือโครงสร้างที่ชัดเจนขึ้นมา ก่อน อันเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยความคิดสร้างสรรค์ภายในขอบเขตของสิ่งที่กำหนดให้

6. การประเมินผล (Evaluation) เป็นความสามารถในการตัดสินเกี่ยวกับความคิด ค่านิยม ผลงาน คำตอบ วิธีการและเนื้อหาสาระเพื่อวัดถูกประสิทธิภาพของข้อสอบ โดยมีการกำหนดเกณฑ์ (criteria) เป็นฐานในการพิจารณาคัดสิน การประเมินผล จัดได้ว่าเป็นขั้นตอนที่สูงสุดของพุทธิลักษณะ (characteristics of cognitive domain) ที่ต้องใช้ความรู้ความเข้าใจ การนำไปปรับใช้ การวิเคราะห์และการสังเคราะห์เข้ามาพิจารณาประกอบกันเพื่อทำการประเมินผลสิ่งหนึ่งสิ่งใด

มาโนน (2552:1) ได้สรุปแนวคิดและทฤษฎีของ Bloom เพื่อให้เห็นลำดับขั้นตอน พัฒนาการทางระบบความคิด ตั้งรูปภาพด้านล่าง ดังนี้

(Bloom's Taxonomy of Education Objectives)

ภาพ 1 เป้าหมายพัฒนาการทางระบบความคิด (สตดปัญญา) ของเยาวชน

แนวคิดเรื่องโครงสร้างความรู้ หรือ Schema Theory ของ RC Anderson (Malone, 2009: 5-7) ที่เชื่อว่าโครงสร้างความรู้ที่มีอยู่ มีลักษณะเป็นกลุ่มที่มีการเชื่อมโยงกัน อยู่ การที่มีนุյย์เรียนรู้อะไรใหม่ ๆ นั้น มนุษย์จะนำความรู้ใหม่ที่เพิ่งได้รับนั้นไปเชื่อมโยงกับกลุ่มความรู้ที่มีอยู่เดิม (Pre-existing Knowledge) การรับรู้ข้อมูลนั้นจะไม่สามารถเกิดขึ้นได้หากขาดโครงสร้างความรู้ (Schema Theory) เพราะการรับรู้ข้อมูลนั้นเป็นการสร้างความหมายโดยการถ่ายโอนความรู้ใหม่เข้ากับความรู้เดิม ในกรอบความรู้เดิมที่มีอยู่และจากการกระตุ้นโดยเหตุการณ์หนึ่ง ๆ ก็เกิดการเชื่อมโยงความรู้นั้น ๆ เข้าด้วยกัน

แนวคิดเรื่องการเรียนรู้ทางสังคมของ Albert Bandura (Malone, 2009: 7-10) ได้กล่าวถึงการเรียนรู้ของมนุษย์ที่ได้มาจากการสังเกตพฤติกรรมของคนอื่นและเกิดการเลียนแบบพฤติกรรมนั้น ๆ ซึ่งการเลียนแบบบางอย่างเราสามารถเลียนแบบได้ทันทีที่เห็น ในขณะที่เด็กนั้นจะชอบเลียนแบบคนที่ชื่นชมหรืออนิยมชมออกจากที่ได้เห็น

แนวคิดเรื่องการเรียนรู้ทางสังคมวัฒนธรรมของ Lev Vygotsky (Malone, 2009: 10-12) ได้กล่าวถึงการเรียนรู้ที่มีจุดเริ่มต้นจากอิทธิพลของสภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมที่ตอกย้ำมาจากบรรพบุรุษ และการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกันในปัจจุบัน ผ่านประสบการณ์ที่แต่ละคนต่างได้รับและร่วมกันได้รับ แล้วทำให้เกิดเป็นองค์ความรู้

กล่าวโดยสรุปคือ การเรียนรู้จะมีส่วนสัมพันธ์กับประสบการณ์ด้านๆ ของผู้เรียน ทั้งทางตรงและทางอ้อม รวมไปถึงสภาพแวดล้อมต่าง ๆ วัฒนธรรม และผู้คนรอบข้าง ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้เมื่อมีการเชื่อมโยง จะทำให้เกิดการเรียนรู้ของเด็ก นำไปสู่การพัฒนาทักษะในด้านต่างๆ ได้

สื่อการเรียนการสอน

กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข (2547: ระบบออนไลน์) กล่าวว่า สื่อการเรียน การสอน ประเภทหนังสือสำหรับผู้ครูและเด็ก ควรประกอบไปด้วย

1. การเรียนรู้อิวัช่วยส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย
2. การเรียนรู้ในการสร้างสุขอนิสัยที่ดี
3. การเรียนรู้ค่าการรักษาความสะอาดของร่างกาย
4. การใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 ของร่างกายในด้านต่าง ๆ
5. การสร้างนิสัยสำคัญในการออกกำลังกาย
6. การเรียนรู้เกี่ยวกับประโยชน์ของอาหารและการรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ต่อร่างกาย

7. การเรียนรู้พัฒนาการและการเจริญเติบโตของร่างกาย
8. การเรียนรู้ในการช่วยเหลือตัวเอง
9. การเรียนรู้บทบาทหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัว
10. การเรียนรู้ นารายาทที่สำคัญต่าง ๆ ในสังคม
11. การรู้จักบุคคลที่สำคัญต่าง ๆ
12. การรู้จักการเรียนรู้ธรรมชาติและการอนุรักษ์ธรรมชาติหรือป่าภูมิปัญญาทางธรรมชาติ

13. การเรียนรู้เครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ และวิธีการเก็บรักษา
14. การเรียนรู้ด้านคุณธรรมและวัฒนธรรม ประเพณีต่าง ๆ
15. การเรียนรู้การแต่งกายที่สำคัญในวัฒนธรรมไทย หรือวัฒนธรรมอื่น ๆ ที่สำคัญต่าง ๆ

16. องค์ความรู้ทางด้าน ศาสตร์ต่าง ๆ
17. การเรียนรู้เกี่ยวกับอาชีพที่สำคัญต่าง ๆ
18. การเรียนรู้ทางด้านศิลปะในลักษณะต่าง ๆ
19. รู้จักภูมิศาสตร์ สภาพแวดล้อม
20. การเรียนรู้ที่สำคัญอื่น ๆ ที่เหมาะสมกับการพัฒนาองค์ความรู้ในด้านต่าง ๆ

ของเด็ก

กรณีวิชาการ (2545: 33-34) กล่าวว่า ทุกสิ่งที่อยู่รอบตัวผู้เรียน เช่น สัตว์ สิ่งของ เหตุการณ์ สถานที่ รวมทั้งความคิดที่เอื้อให้เกิดการเรียนรู้ สามารถเป็นสื่อการเรียนการสอนได้ ซึ่ง สื่อการเรียนรู้สามารถจำแนกเป็น 3 ประเภท ได้ดังนี้

1. สื่อสิ่งพิมพ์ หมายถึง สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ซึ่งแสดงหรือจำแนก หรือเรียบเรียงสาระ ความรู้โดยใช้ตัวหนังสือที่เป็นตัวเขียนหรือตัวพิมพ์เป็นสื่อ เพื่อแสดงความหมาย เช่น เอกสาร หนังสือ ตำรา หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสารข้อมูลเหตุ บันทึก รายงาน วิทยานิพนธ์ เป็นต้น
2. สื่อเทคโนโลยี หมายถึง สิ่งที่ผลิตขึ้นเพื่อใช้ควบคู่กับเครื่องมือโสตทัศนูปกรณ์ หรือ อุปกรณ์ หรือกระบวนการที่ใช้เทคโนโลยีใหม่ เช่นวีดิทัศน์ เทปบันทึกเสียง スタイル ชีดี บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วงสอน การใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อการเรียนการสอน การศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม ฯลฯ
3. สื่ออื่น ๆ เป็นสื่อที่ใช้สำหรับท่องถินที่ขาดแคลนสื่อสิ่งพิมพ์และสื่อเทคโนโลยี แบ่งเป็น 4 ประเภท ดังนี้

3.1 สื่อบุคคล หมายถึง บุคคลที่มีความรู้ความสามารถ ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ซึ่งสามารถทำหน้าที่ถ่ายทอดเนื้อหาสาระ ความรู้ แนวคิด เจตคติ และวิธีปฏิบัติไปสู่บุคคลอื่น สื่อบุคคลอาจเป็นบุคลากรที่อยู่ในแวดวงการศึกษา เช่นผู้บริหาร ผู้สอน หรือเป็นบุคลากรภายในห้องถันที่มีความชำนาญและเชี่ยวชาญในสาขาวิชาพัฒนาฯ ก็ได้

3.2 สื่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นสื่อที่มีความสำคัญในการสร้างประสบการณ์และเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน เป็นสิ่งที่อยู่รอบตัวผู้เรียน เช่น พืช ผัก ผลไม้ สัตว์ชนิดต่างๆ ปรากฏการณ์ธรรมชาติ สภาพดินฟ้าอากาศ ห้องสมุดชุมชนสังคมและวัฒนธรรม

3.3 กิจกรรมกระบวนการ หมายถึง กิจกรรมหรือกระบวนการที่ผู้สอนหรือผู้เรียนกำหนดขึ้น เพื่อเสริมสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ หรือใช้ในการฝึกทักษะโดยการใช้กระบวนการคิดการปฏิบัติ การเชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้ของผู้เรียน เช่น การแสดงละคร บทนาบทสนนุติ การสาธิต การจัดนิทรรศการ การทำงานกลุ่มฯลฯ

3.4 สื่อวัสดุ/เครื่องอุปกรณ์ หมายถึง วัสดุที่ประดิษฐ์ขึ้นสำหรับประกอบการเรียนรู้ หรือเครื่องมือและอุปกรณ์สำหรับการใช้กับสื่อวัสดุ หรืออุปกรณ์ที่ใช้สำหรับการปฏิบัติงานต่างๆ เช่นหุ่นจำลอง แผนภูมิ แผนที่ แผนสถาติ อุปกรณ์ทดลองวิทยาศาสตร์ ชุดประกอบ ชุดฝึก เป็นต้น

จินตนา ใบกาญจน์ (2534 อ้างใน อาการบรรพ พิริยาพิทักษ์กรณ์, 2546: ระบบออนไลน์) ได้กล่าวถึง สื่อ สิ่งพิมพ์สำหรับเด็กปฐมวัย ใน การจัดทำหนังสือสำหรับเด็ก ว่า ธรรมชาติของเด็กไม่ว่าชาติใด ภาษาใด ล้วนมีความต้องการพื้นฐานเหมือนกัน ต้องการความรักความปลดปล่อย ความสำเร็จ ชอบทดลอง ชอบรักดามชอบฟังเรื่องราว ดังนั้น จุดมุ่งหมายของการทำหนังสือเด็ก ก็เพื่อจะช่วยให้เด็กได้รับความบันเทิง สนุกสนานเพลิดเพลิน สนองความต้องการของวัยเด็ก สร้างความคิดสร้างสรรค์ พัฒนาการเรียนรู้ด้านภาษาของเด็กให้เจริญดามวัยปุถุชนฝึกคุณธรรมเจตคติ ให้เด็กรู้จักการอ่านหนังสือ อ่านหนังสือเป็น อ่านหนังสือเก่ง เกิดนิสัยรักการอ่านทดลองความรู้สึกที่เด็กขาดหายไป ซึ่งลักษณะของหนังสือสำหรับเด็ก เนื้อหาต้องมีวัตถุประสงค์อย่างชัดเจน โดยเฉพาะหนังสือภาพต้องมีความยกจ่ายเหมาะสมสมกับวัย สำนวนภาษาที่ใช้ในหนังสือสำหรับเด็กใช้ภาษาง่าย ๆ ถูกต้องเหมาะสม สันกระชับสละลายเป็นภาษาที่คุ้นเคย ไปถึงภาพในหนังสือสำหรับเด็กเป็นสิ่งจำเป็นมาก เพราะภาพช่วยสร้างความคิด อธิบายเรื่องราวและช่วยให้ผู้อ่านเกิดจินตนาภาพตามเรื่องได้ดี การใช้ภาพสีและภาพขาวดำในหนังสือเด็ก ไม่มีความแตกต่างกันโดยทั่วไปเด็กชอบทั้งรูปภาพสีและขาวดำ ถ้าภาพนั้นมีความเหมาะสมสมกับเนื้อเรื่องและเป็นภาพวัวที่คุ้นเคยแล้ว ใช้ภาพสีดีกว่าใช้สีสูดฉาดประเกทพากเมี้ยสี..สีแดง..เหลือง..น้ำเงิน เมื่อระบบจดจำภาพจะเรียกความสนใจและสะคุณใจจากเด็กได้มาก

กล่าวโดยสรุป คือ สื่อการเรียนการสอนมีหลายประเภท การจะเลือกใช้สื่อการเรียนการสอนประเภทใดก็ตาม ต้องคำนึงถึงวัยของผู้เรียนและวัสดุประสงค์ในการใช้สื่อการเรียนการสอนเป็นสำคัญ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาทักษะต่าง ๆ ได้อย่างดี

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วัชรากรณ์ ตั้งวิวัฒนาพาณิช (2545: 68-73) ศึกษาเรื่อง การใช้นิทานพื้นบ้านล้านนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการพูดการเขียนภาษาอังกฤษ และความตระหนักในคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า การใช้นิทานพื้นบ้านล้านนาจับภาษาอังกฤษในการเรียนการสอนนักเรียนระดับชั้นมัธยมที่ 3 ของโรงเรียนสันกำแพง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ทำให้ความสามารถในการพูดการเขียนภาษาอังกฤษของนักเรียนผ่านเกณฑ์ และยังเป็นการสร้างความตระหนักในคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับนักเรียนเพิ่มมากขึ้นอีกด้วย ทั้งนี้ เพราะนิทานพื้นบ้านล้านนาเป็นนิทานที่นักเรียนคุ้นเคยอยู่แล้วเป็นภาษาไทย จึงทำให้เกิดการรับรู้ข้อมูลทางภาษาได้ดี และมีความพร้อมในการร่วมกิจกรรมมากขึ้น อีกทั้งการใช้นิทานยังช่วยให้นักเรียนเกิดความรู้สึกผ่อนคลายในการเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจกรรมการแสดงบทบาทสมมติซึ่งช่วยให้นักเรียนได้มีประสบการณ์โดยตรงทางด้านภาษาเพิ่มมากขึ้นอีกด้วย นอกจากนี้เรื่องของนิทานพื้นบ้านยังสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของคนในชุมชน วิถีชีวิตร่วมไปถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งทำให้เกิดความตระหนักในการห่วงเห็นและเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนอีกด้วย

สายสุนีย์ หมอดู (2549: 62-66) ศึกษาเรื่อง การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้เรื่องของเล่นพื้นบ้าน พบร่วม กลุ่มด้วยกัน คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ มีทักษะการทำงาน และการจัดการนำเสนอเทคโนโลยีด้วยกัน ใช้ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม ทำให้มีนิสัยรักในการทำงาน สามารถทำงานเป็นหมู่คณะ และยังมีทัศนคติที่ดีต่อภูมิปัญญาท้องถิ่นอีกด้วย ตลอดด้วยกระบวนการคิดเชิงสร้างสรรค์ในการที่จะประดิษฐ์ของเล่นด้วยกัน หมู่บ้านกิ่วແປປ้า เป้า คำน้ำดัน ก่อแม่ทาง จังหวัดเชียงใหม่ ของนครอุ่นเรือน พบร่วม นักเรียนเด็กจะมีทัศนคติที่ดีต่อภูมิปัญญาท้องถิ่นแล้ว การคิดเชิงสร้างสรรค์ในการที่จะประดิษฐ์ของเล่นด้วยกัน จึงทำให้เกิดความคิดเชิงสร้างสรรค์ในการที่จะประดิษฐ์ของเล่นด้วยกัน จึงทำให้เกิดความคิดเชิงสร้างสรรค์ในการที่จะประดิษฐ์ของเล่นด้วยกัน

อรรถพ ไฟเอ็ย (2547: 7-49) ศึกษาเรื่อง การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เนคพื้นที่การศึกษา

เชียงราย เขค 1 พบว่า จากสถานศึกษาทั้งหมด 27 แห่ง ในพื้นที่เขตพื้นที่การศึกษาเชียงราย เขต 1 นิ ความแตกต่างกันในเรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่นแด่ละพื้นที่ ซึ่งต้องมีการปรับเนื้อหาการสอนให้ สอดคล้องกับแด่ละพื้นที่นั้น ๆ โดยได้รับความร่วมมือจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของแต่ละชุมชน ทำให้ เกิดการเรียนรู้และสืบทอดภูมิปัญญานั้น ๆ ทำให้เกิดความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน ได้เป็น อย่างดี

ปัทมาวดี อนันตบุญวัฒน์ (2549: 118-120) ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์ภูมิปัญญา ท้องถิ่นในเพลงคำเมืองของ จรล มโนเพ็ชร พบว่า จากบทเพลงทั้งล้วน 82 เพลง ได้สะท้อนให้เห็น ถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น 10 ลักษณะ คือ ค้านอาชีพ ค้านปัจจัยสี่ ค้านการจัดการ ค้านสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ค้าน ศาสนา ค้านความเชื่อค่านิยม ค้านศิลปะ ค้านนั้นทนาการ ค้านจริตชนบธรรมเนียมประเพณี และ ค้านภาษา ทั้งบังสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างภูมิปัญญาท้องถิ่นกับคนกับธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม ทำให้เราสามารถเข้าใจและสะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้ชัดเจนยิ่งขึ้นผ่านใน บทเพลง โดย ปัทมาวดีได้เสนอแนะว่า ควรที่จะมีการตีความทางวิชาการในเพลงพื้นบ้านของ ท้องถิ่นนี้ ๆ เพื่อจะ ได้เกิดความเข้าใจถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น ๆ ได้มากยิ่งขึ้น

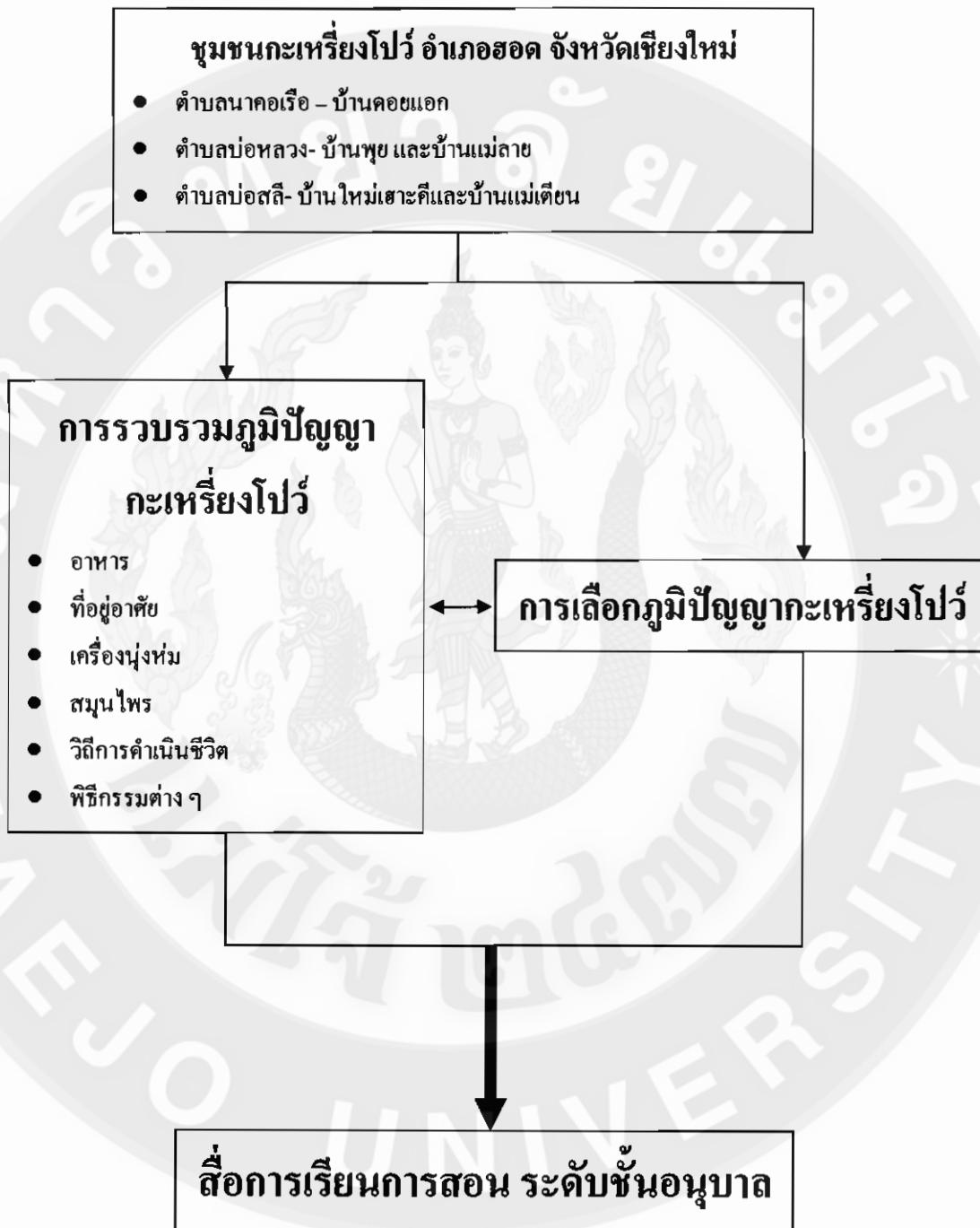
พิสมัย อະ โน (2538: 117-118) ศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษากับ วัฒนธรรมชนเผ่ากะเหรี่ยง บ้านเมืองงาน อำเภอแม่อย จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า เนื้อหาที่ใช้ในการ เรียนการสอนในระบบโรงเรียน บางเนื้อหาไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณีของ ท้องถิ่นนี้ ๆ จึงได้เสนอแนะให้นำร่วมงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ควรที่จะจัดการศึกษาให้กับ ประชาชนในพื้นที่โดยต้องศึกษาถึงบริบททางค้านวัฒนธรรม วิถีชีวิต ความเชื่อ และเศรษฐกิจของ ชุมชน เพื่อให้การศึกษานั้นเป็นประโยชน์แก่ชุมชน เพื่อที่จะสามารถนำความรู้ที่ได้รับไป ประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการดำเนินชีวิตประจำวัน และสามารถพึ่งพาตนเองได้ ใน ขณะเดียวกัน วิถีชีวิต ขนบธรรมเนียม ประเพณีที่ไม่เหมาะสมในการศึกษาของท้องถิ่นนั้น ๆ ควร จะต้องมีการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

กล่าวโดยสรุปคือ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องจะเน้นในเรื่องการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา ท้องถิ่นเพื่อจัดกิจกรรมค่างๆ ให้สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ ซึ่งจะเกิดประโยชน์กับชุมชนนั้น ๆ และขับร่างความตระหนักและให้คุณค่ากับวัฒนธรรม ภูมิปัญญาและระบบวิธีคิดของคนในชุมชน

ซึ่งงานการวิจัยครั้งนี้จะใช้แนวคิดทฤษฎีพัฒนาการเรียนรู้ของ Piaget ที่กล่าวถึง แนวทางการเรียนรู้และพัฒนาการจากความรู้เดิมที่เคยมี เรื่อมโยงกับความรู้ใหม่ ทำให้เกิด พัฒนาการการเรียนรู้ เป็นฐานคิดในการทำงานวิจัย ดังข้อเสนอแนะของ พิสมัย อະ โน (2538: 31- 33) ที่ได้เสนอว่า การจัดการศึกษาจำเป็นที่จะต้องคำนึงถึงบริบททางค้านวัฒนธรรม วิถีชีวิต ความ เชื่อ และเศรษฐกิจของชุมชน เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนและสามารถนำความรู้ที่ได้รับไป

ประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด และสามารถพึงพาคนเองได้ในที่สุด ดังนั้น งานวิจัยชิ้นนี้จึงได้ใช้แนวคิดเรื่องภูมิปัญญา ตามการจำแนกภูมิปัญญาของ สุทธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2540: 21-41) เป็นแนวทางในการตั้งประเด็นเพื่อร่วบรวมภูมิปัญญาภาระหรือข้อปฏิรูป คือ ภูมิปัญญาเพื่อการยังชีพ ภูมิปัญญาที่เกี่ยวกับที่อยู่อาศัย ภูมิปัญญาที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมโภชนาการ ภูมิปัญญาที่เกี่ยวกับเครื่องนุ่งห่ม และภูมิปัญญาที่เกี่ยวกับการรักษาโรค ซึ่งการใช้ภูมิปัญญาภาระหรือข้อปฏิรูปเปรียบเสมือนจากใช้ความรู้เดิมที่เด็กมีอยู่ในครอบครัว ในชุมชน เชื่อมโยงไปสู่ความรู้ใหม่ที่ได้รับจากโรงเรียน จะทำให้เด็กเกิดพัฒนาการเรียนรู้ได้ดีขึ้น และนำไปสู่ผลลัพธ์ทางการเรียนที่ดีขึ้นด้วยเช่นกัน นอกเหนือนี้แล้ว เด็กกลุ่มชาติพันธุ์จะมีความมั่นใจที่จะกล้าแสดงออก รวมไปถึงความรู้สึกภาคภูมิใจในความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ของตนเองอีกด้วย สำหรับหัวข้อภูมิปัญญาภาระหรือข้อปฏิรูปที่จะใช้สร้างสื่อการเรียนการสอนระดับชั้นอนุบาลนั้น ชุมชนจะหรือข้อปฏิรูปที่เข้าร่วมในการทำเวทีชุมชนและเป็นผู้ให้ข้อมูลจะเป็นผู้เลือกเองพร้อมบอกรเหตุผลในการเลือก

กรอบแนวคิดในการทำวิจัย

រាយ 2 ក្រប់ក្រង់នៃការរាយរាយភូមិភ្នំពេញ

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง การใช้ภูมิปัญญาจะเหรี้ยงไปว์ เพื่อสร้างสื่อการเรียนการสอน ระดับชั้นอนุบาล ซึ่งภูมิปัญญาจะเหรี้ยงไปว์เป็นความรู้ ความสามารถในการดำเนินชีวิตของคน จะเหรี้ยงไปว์ในพื้นที่นั้น ๆ เป็นความรู้ที่ฝังลึกอยู่ในแต่ละคน เป็นความรู้โดยนัยหรือความรู้ที่มองไม่เห็น (Tacit Knowledge) โดยถ่ายทอดให้แก่กันและกันในลักษณะของคนหนึ่งสู่คนหนึ่ง จากผู้ สูรุ่น ดังนั้นผู้ศึกษาใช้แนวทางในการวิจัยทางสังคมเชิงคุณภาพในการศึกษาเป็นหลัก และ ได้ กำหนดวิธีวิจัย ไว้ดังนี้

สถานที่ดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้คัดเลือกชุมชนจะเหรี้ยงไปว์ บ้านดอยแยก ตำบลนา ค้อเรือ บ้านแม่ลายและหมู่บ้านพุข ตำบลบ่อหลวง บ้านใหม่šeาคีและบ้านแม่เตียน ตำบลบ่อสตี อำเภอชุม จังหวัดเชียงใหม่ เป็นพื้นที่ศึกษา เนื่องจากมีความสอดคล้องกับประเด็นในการวิจัย ดังนี้

1. ทั้งห้าหมู่บ้าน เป็นหมู่บ้านกลุ่มชาติพันธุ์จะเหรี้ยงไปว์ 100 %
2. บ้านแม่ลายและบ้านพุข มีโรงเรียนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาลถึงมัธยมศึกษาปีที่ ๓ บ้านแม่เตียนและบ้านดอยแยก มีโรงเรียนเคลื่อนที่สำหรับระดับประถมศึกษา และศูนย์เด็กปฐมวัย และบ้านใหม่šeาคี มีศูนย์เด็กปฐมวัย
3. ชาวบ้านหลายคนใน ๕ หมู่บ้านที่ถือได้ว่าเป็นครูภูมิปัญญาในด้านการร้อง เพลง การทอผ้า และการทำจักสาน มีความต้องการและพร้อมที่จะให้มีการสืบทอดภูมิปัญญา ท่องถิ่นให้กับเด็ก ๆ ในชุมชนอีกด้วย

ประชากรและการอุ่นตัวอย่าง

ผู้วิจัยได้ดำเนินการรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูล ซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ครูท้องถิ่น และผู้ที่ให้ความสนใจในกิจกรรมการทำสื่อการเรียนการสอนจากภูมิปัญญาจะเหรี้ยงไปว์ ซึ่งมีผู้เข้าร่วมในกิจกรรมแต่ละครั้งประมาณ 20-35 คน อายุตั้งแต่ 15-70 ปี ทั้งเพศหญิงและ เพศชาย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-depth Interview) ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ และการทำเวทีชุมชนโดยใช้การสนทนากลุ่ม ทั้งนี้ผู้วิจัยได้มีล่ามในการแปลข้อมูลต่าง ๆ และเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการรวบรวมข้อมูล สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ดังนี้

1. แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) โดยทำการสัมภาษณ์ผู้ที่มีความรู้ภูมิปัญญาจะเห็นไปร่วมทั้งสิ้น 7 คน โดยมีประเด็นที่สำคัญของภูมิปัญญา 4 หัวข้อ คือ

1.1. อาหาร และยาจักษุโรค

1.1.1 ชื่อผัก/ผลไม้ ในท้องถิ่น

1.1.2 ลักษณะของผัก/ผลไม้ ในท้องถิ่น

1.1.3 ฤทธิ์ยาที่สามารถหาผัก/ผลไม้ มาใช้ในการประกอบอาหาร

1.1.4 วิธีรับประทาน ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสมุนไพรและยาจักษุโรค

1.1.5 ประโยชน์/สรรพคุณของผัก/ผลไม้ในท้องถิ่น ในเรื่องที่เกี่ยวข้อง กับสมุนไพรและยาจักษุโรค

1.1.6 ข้อห้ามหรือข้อปฏิบัติสำหรับการรับประทานเป็นอาหาร หรือการใช้เพื่อเป็นสมุนไพรและยาจักษุโรค

1.2 ท่อ竽่ออาศัย ซึ่งรวมไปถึงอุปกรณ์ที่ใช้ภายในบ้าน

1.2.1 องค์ประกอบของบ้านและอุปกรณ์ที่ใช้ภายในบ้าน

1.2.2 วัสดุที่ใช้ทำบ้านและอุปกรณ์ที่ใช้ภายในบ้าน

1.2.3 ประโยชน์ที่ได้รับจากอุปกรณ์ที่ใช้ภายในบ้าน

1.2.4 สถานที่ที่ใช้อุปกรณ์ชั้นนั้น ๆ /ใช้คู่กับอุปกรณ์อื่น ๆ

1.2.5 ข้อห้ามหรือข้อปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับท่อ竽่ออาศัย และอุปกรณ์ที่ใช้ภายในบ้าน

1.3 เครื่องนุ่งห่ม

1.3.1 วัสดุที่ใช้ทำเครื่องนุ่งห่ม

1.3.2 สีของเครื่องนุ่งห่ม จำแนกตามเพศ และสถานะภาพ

1.3.3 ความหมายของสีเครื่องนุ่งห่ม

1.3.4 รูปแบบลวดลาย

1.3.5 ความหมายของลวดลาย

1.3.6 ข้อห้ามหรือข้อปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับการใช้เครื่องนุ่งหุ่น

1.4 วิถีชีวิต

1.4.1 อุปกรณ์ที่ใช้ในการประกอบอาชีพ

1.4.2 วัสดุที่ทำอุปกรณ์ที่ใช้ในการประกอบอาชีพ

1.4.3 ประโยชน์ที่ได้รับจากอุปกรณ์ที่ใช้ในการประกอบอาชีพ

1.4.4 สถานที่ที่ใช้อุปกรณ์ชิ้นนี้ ๆ / ใช้คู่กับอุปกรณ์อื่น ๆ

1.4.5 ข้อห้ามหรือข้อปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับอุปกรณ์ชิ้นนี้ ๆ

2. แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม (focus group discussion) ใน การสนทนากลุ่มจะดำเนินการหลังจากการสัมภาษณ์เชิงลึกแล้วเสร็จ และมีการบันทึกข้อมูลโดยการจดบันทึกและวิดีโอประกอบในการดำเนินการ ซึ่งการจดบันทึกและวิดีโอได้ล่ามเป็นผู้ช่วย และผู้วิจัยเป็นผู้ตรวจสอบข้อมูลให้ตรงตามที่ต้องการ นอกจากนี้ยังใช้เทคนิคการเก็บข้อมูลด้วยกล้องถ่ายรูปเพื่อบันทึกกิจกรรมและอุปกรณ์ที่สะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญาภิภาคหรือชุมชนต่าง ๆ

3. แผนที่ชุมชน (Community Mapping) หลังจากที่ได้ข้อมูลภูมิปัญญาจากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มแล้ว เพื่อเป็นการตรวจสอบแหล่งของข้อมูลภูมิปัญญาในชุมชนและเพื่อเข้าใจถึงบริบททางค้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของแต่ละหมู่บ้าน จึงได้ใช้วิธีการทำแผนที่ชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้นำในชุมชนหรือกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเพื่อตรวจสอบถึงกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

1. การศึกษาบริบทพื้นที่ เป็นการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นของพื้นที่ที่ต้องการทำการวิจัย โดยมีวิธีการคือ

1.1. การศึกษาจากเอกสารต่างๆที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ ได้แก่ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องเอกสารและสิ่งพิมพ์ของหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต (ระบบออนไลน์)

1.2. การสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนและผู้ที่ทำงานให้กับหน่วยงานต่างๆในชุมชน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำศาสนาในชุมชน ศึกษานิเทศก์ พัฒนาการ เจ้าหน้าที่ อบต.

2. การรวบรวมภูมิปัญญาที่สำคัญของกะเหรี่ยงโปว์ ซึ่งได้ทำการศึกษาและรวบรวมในพื้นที่ภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์สอบถามผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (Key Informants) มีวิธีการคือ

2.1 การสัมภาษณ์เชิงลึกทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ จากผู้ที่เป็นกะหรี่งไปว่าที่มีความรู้ในเรื่องของภูมิปัญญาด้านต่าง ๆ ร่วมกับการใช้เทคนิคแบบสโนว์บอล (Snow Ball) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยผู้ที่ให้ข้อมูลเป็นผู้แนะนำบุคคลต่อไปที่จะให้ข้อมูลจนกระทั่งได้ข้อมูลตามที่ต้องการ รวมทั้งสิ้น 7 คน โดยมีล่ามในการช่วยแปลสำหรับการสอบถามบังคับ

2.2 การจัดเวทีชุมชน ทั้งหมด 4 ครั้งโดยใช้การสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) แบ่งกลุ่มตามหมู่บ้าน เพศ และความถนัด และใช้ภาษากะหรี่งไปว่าในการดำเนินเวทีชุมชนซึ่งมีผู้ช่วยวิจัยเป็นคนกะหรี่งไปว่าในการดำเนินการทำเวทีชุมชน

เวทีชุมชน ครั้งที่ 1 ได้จัดขึ้นในระหว่างวันที่ 6-8 มกราคม 2553 ที่โรงเรียนบ้านแม่ลาย ต.บ่อหลวง อ.ชุมด จ.เชียงใหม่ มีผู้เข้าร่วมทั้งสิ้น 33 คน เริ่มต้นด้วยการแจ้งให้ผู้เข้าร่วมทราบถึงวัตถุประสงค์ในการทำ และสร้างความเข้าใจของคำว่า “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” เนื่องด้วยไม่มีการใช้คำศัพท์นี้ในภาษากะหรี่งไปว่า จึงต้องขอขยายให้ชัดเจน โดยผู้วิจัยได้อธิบายถึงความหมายของ “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” คือ เป็นเรื่องของความรู้ในการดำเนินชีวิตที่บรรพพนธุ์ ได้สั่งสอนให้ยึดถือและปฏิบัติตาม รวมไปถึงข้อห้ามต่าง ๆ โดยมีเหตุผลหรือความหมายที่ต้องยึดถือและปฏิบัติตาม

ดังนั้นจึงมีการแบ่งกลุ่มย่อยของสนทนาตามกลุ่มหมู่บ้าน เพื่อช่วยกระตุ้นให้ผู้เข้าร่วมกล้าพูด และกล้าคิด ซึ่งผู้เข้าร่วมเวทีชุมชนครั้งนี้ทั้งหมดมาจาก 4 หมู่บ้าน คือ บ้านแม่ลายและบ้านพุย ตำบลบ่อหลวง บ้านแม่เตียน ตำบลบ่อสโล และบ้านดอยแยก ตำบลนาคօเรือ ผู้วิจัยจึงได้แบ่งเป็น 4 กลุ่ม เพื่อระดมความคิดในเรื่องของอัตลักษณ์กะหรี่งไปว่า เป็นการเริ่มต้นให้ผู้เข้าร่วมได้มองด้วยตนเองและบอกเล่าความเป็นคุ้วองได้ โดยมีประเด็นคำถามที่กระตุ้นให้เกิดการคิด คือ

1. อะไรที่เรามองเห็นแล้วรู้ว่าคน ๆ นี้เป็นคนกะหรี่งไปว่า

2. เมื่อเราเดินเข้าไปในหมู่บ้านแล้วรู้ว่าที่นี่เป็นหมู่บ้านของคนกะหรี่งไปว่า

เมื่อได้คำตอบของเด็กหมู่บ้านแล้ว เพื่อให้ได้คำตอบเชิงลึก จึงแบ่งผู้เข้าร่วมเวทีชุมชนทั้งหมดเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้หญิง และกลุ่มผู้ชายคณะหมู่บ้าน เพื่อช่วยในการปัจจัย 4 และวิถีการดำเนินชีวิต ซึ่งผู้หญิงจะพูดคุยในเรื่องของอาหารและเครื่องผุ่งห่น รวมไปถึงหน้าที่ของผู้หญิงในบ้าน และผู้ชายจะพูดคุยเรื่องของที่อยู่อาศัย สาธารณูรัฐ เมื่อได้ข้อมูลทั้งหมดผู้วิจัยจึงได้จัดเก็บให้เป็นหมวดหมู่โดยใช้การทำ Mind Mapping เพื่อให้ผู้วิจัยได้ทราบถึงข้อมูลที่ยังขาดหายไป

เวทีชุมชนครั้งที่ 2 จัดขึ้นเมื่อวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2553 ที่หมู่บ้านดอยแยก ต.นาคօเรือ อ.ชุมด จ.เชียงใหม่ มีผู้เข้าร่วมทั้งสิ้น 20 คน เป็นการจัดเวทีชุมชนเฉพาะเรื่อง คือ ของเล่นและการละเล่นของกะหรี่งไปว่า เนื่องจากการทำเวทีชุมชนครั้งที่ 1 กลุ่มผู้ชายได้ปฏิบัติประเด็นเรื่อง ของเล่น

และการละเล่นของกะเหรี่ยงโปว์ ซึ่งการจัดเวทีชุมชนครั้งนี้ได้ดำเนินการสนทนากลุ่ม โดยแบ่งกลุ่ม หญิงและชาย เพราะของเล่นหรือการละเล่นพื้นบ้านบางอย่างเหมาะสมสำหรับบางเพศเท่านั้น และผู้เข้าร่วมได้สาธิตการทำของเล่นพื้นบ้านจากไม้ไ� ไม้ชุดต่างๆ หรือวัสดุเหลือใช้ และวิธีการเล่น

เวทีชุมชนครั้งที่ 3 ได้จัดขึ้นในระหว่างวันที่ 22-24 กุมภาพันธ์ 2553 ที่โรงเรียนบ้านพุบ ต.บ่อหลวง อ.ยอด จ.เชียงใหม่ มีผู้เข้าร่วมทั้งสิ้น 34 คน ผู้วิจัยได้ดำเนินการสนทนากลุ่ม โดยแบ่งแต่ละกลุ่ม กลุ่มละ 3 – 4 คน ตามความสนใจของผู้เข้าร่วมเวทีชุมชน ซึ่งแต่ละกลุ่มจะเป็นผู้เดือกหัวข้อเอง การทำเวทีชุมชนครั้งนี้ได้แบ่งกลุ่มผู้ที่มีความรู้เรื่องภูมิปัญญาดีแต่ไม่สามารถเขียนภาษาไทยหรือพูดภาษาไทยไม่ได้ 2-3 คน เป็นผู้ให้ข้อมูล คนที่เข้าใจทั้งภาษากะเหรี่ยงโปว์และภาษาไทย สามารถเขียนภาษาไทยได้ 1 คน ให้เป็นผู้สัมภาษณ์และเก็บข้อมูลของแต่ละกลุ่ม โดยที่ผู้ทำการวิจัยเป็นคนตรวจสอบข้อมูลต่างๆ ทุกหัวข้อให้ตรงกับความต้องการ

เวทีชุมชนครั้งที่ 4 ได้จัดขึ้น ในระหว่างวันที่ 8-11 ตุลาคม 2554 ที่คริสตจักรบ้านกิ่วลีก ต.บ่อหลวง อ.ยอด จ.เชียงใหม่ มีผู้เข้าร่วมทั้งสิ้น 25 คน ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งกลุ่มคนตามหมู่บ้าน ได้ทั้งหมู่ 4 หมู่บ้าน เพื่อที่จะทำแผนที่ชุมชนตัวเอง ซึ่งผู้ช่วยวิจัยได้นำกิจกรรมการทำแผนที่ชุมชนโดยให้แต่ละคนช่วยกันนึกถึงหมู่บ้านตัวเองในเรื่องของสถานที่ตั้งหมู่บ้านว่ามีลักษณะพื้นที่เป็นอย่างไร มีจุดสำคัญทางภูมิศาสตร์เป็นอย่างไรบ้าง เช่น ลำห้วย ป่า พื้นที่ทำการเกษตร เป็นดันหลังจากนั้นให้ช่วยกันวาดทางเข้าหมู่บ้านและเส้นทางคมนาคมภายในหมู่บ้านพร้อมกับตำแหน่งบ้านของแต่ละคนในชุมชน เมื่อได้ทำแผนที่แล้วจึงให้ระดมความคิดเรื่อง ตำแหน่งบ้านของผู้นำชุมชน บ้านของผู้รู้ที่เป็นภูมิปัญญาของหมู่บ้าน และใส่สัญลักษณ์เพื่อแสดงความแตกต่างของแต่ละหมู่ หมู่ และให้มีการนำเสนอในภาษากะเหรี่ยงโปว์เพื่อที่ผู้เข้าร่วมเวทีชุมชนทุกคนจะได้ช่วยกันตรวจสอบข้อมูลของชุมชนตัวเองและเพิ่มเติมในส่วนที่ต้องการด้วย

หลังจากที่มีแผนที่ชุมชนแล้ว ผู้วิจัยจึงได้ตรวจสอบอีกครั้งว่าผู้รู้เรื่องภูมิปัญญา กะเหรี่ยงโปว์ที่มีอยู่ในชุมชนได้เคยเข้าร่วมเวทีชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการเก็บรวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาของกะเหรี่ยงโปว์หรือเป็นผู้ที่เคยถูกสัมภาษณ์มาแล้วหรือไม่ เพื่อที่จะได้ทราบถึงข้อมูลที่เคยเก็บรวบรวมมาบันทึกไว้ในทุกหัวข้อที่ผู้รู้ทั้งหลายนั้นเช่นภาษาภูมิปัญญาและรู้จริง

3. การเลือกหัวข้อภูมิปัญญาของกะเหรี่ยงโปว์สำหรับใช้ในการสร้างสื่อการเรียนการสอนระดับชั้นอนุบาล ได้ดำเนินการเมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2553 หลังจากการจัดเวทีชุมชนครั้งที่ 3 ซึ่งเป็นการรวบรวมภูมิปัญญาที่สำคัญของกะเหรี่ยงโปว์ครั้งสุดท้าย โดยที่ผู้วิจัยได้ให้ผู้เข้าร่วมเวทีชุมชนทุกคนมีโอกาสเลือกหัวข้อภูมิปัญญาของกะเหรี่ยงโปว์ที่ต้องการให้ลูกหลานได้เรียน คนละ 1 หัวข้อ พร้อมทั้งบอกเหตุผลในการเลือก ซึ่งหัวข้อภูมิปัญญาของกะเหรี่ยงโปว์ที่เลือกนั้นเป็นหัวข้อที่ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมมาจาก การทำเวทีชุมชนทั้งหมด 3 ครั้ง

4. การสร้างสื่อการเรียนการสอนระดับชั้นอนุบาล ผู้วิจัยได้เลือกที่จะสร้างสื่อการเรียนการสอนที่ผู้วิจัยสามารถทำได้ คือ การทำหนังสือ โดยมีลำดับขั้นตอนในการทำดังนี้คือ

4.1 การแต่งเรื่องที่มีเนื้อหาครอบคลุมหัวข้อมูลนิปปัญญาจะเรื่ยง ไปร์ที่สอนแทรกอยู่ในเนื้อเรื่อง ผู้เข้าร่วมเวทีชุมชนเป็นผู้เลือก

4.2 การตรวจสอบข้อมูลนิปปัญญาจะเรื่ยง ไปร์ที่สอนแทรกอยู่ในเนื้อเรื่อง โดยผู้รู้ในชุมชน

4.3 การแก้ไขเนื้อเรื่องให้ถูกต้องกับข้อมูลนิปปัญญาจะเรื่ยง ไปร์

4.4 การวัดภาษาพาราเลนั่นประกอบเนื้อเรื่องและแปลเนื้อเรื่องจากภาษาไทย เป็นภาษาจะเรื่ยง ไปร์โดยทีมผู้ช่วยซึ่งเป็นคนจะเรื่ยง ไปร์ในพื้นที่

4.5 การผลิตหนังสือให้เป็นรูปเล่ม

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์ข้อมูลไปพร้อมกับการเก็บข้อมูลที่ได้จากการสังเกต สัมภาษณ์ และรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบ และนำเสนอด้วยวิธีการพูดคุยและสรุปโดยใช้กรอบแนวคิดที่ได้กำหนดไว้

ระยะเวลาในการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ ใช้ระยะเวลาทำการศึกษา ประมาณ 2 ปี 9 เดือน ตั้งแต่เดือนกรกฎาคม 2552 ถึง เดือนมีนาคม 2555

บทที่ 4

ผลการศึกษา

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัยในหัวข้อ คือ การรวบรวมภูมิปัญญาที่สำคัญของกะเหรี่ยง ไปร์ ศึกษาการเดือกดูภูมิปัญญา กะเหรี่ยงไปร์เพื่อสร้างสื่อการเรียนการสอนระดับชั้นอนุบาล และการสร้างสื่อการเรียนการสอน ระดับชั้นอนุบาล ทั้งนี้ผลการวิจัยสามารถนำมาประมวลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยและแบ่งออกได้ 4 ตอน คือ

ตอนที่ 1 บริบทพื้นที่

ตอนที่ 2 ภูมิปัญญาที่สำคัญของกะเหรี่ยงไปร์

ตอนที่ 3 หัวข้อภูมิปัญญากะเหรี่ยงไปร์สำหรับใช้ในการสร้างสื่อการเรียนการสอนระดับชั้นอนุบาล

ตอนที่ 4 การสร้างสื่อการเรียนการสอนระดับชั้นอนุบาล

ตอนที่ 1 บริบทพื้นที่

หมู่บ้านที่ได้ทำการศึกษามีทั้งหมด 2 หมู่บ้าน และ 3 หมู่บ้าน ในพื้นที่อำเภอ ยอด จังหวัดเชียงใหม่ คือ บ้านแม่ลายได้ และบ้านพุย คำบล่อบ่อหลวง บ้านคอขแยก (หมู่บ้านของบ้านนาคօเรือ) คำบลนาคօเรือ บ้านแม่เตียนและบ้านใหม่šeาะคី (หมู่บ้านของบ้านกองปะ) คำบล บ่อสตี ซึ่งมีบริบทดังนี้ คือ

1. บ้านแม่ลายได้ (ภาษากะเหรี่ยงไปร์ คือ มีเลគី) จากรายงานการประเมินสถานการณ์พัฒนาหมู่บ้าน ของบ้านแม่ลายเหนือ คำบล่อบ่อหลวง อำเภอยอด จังหวัดเชียงใหม่ ประจำปี 2552 ได้ระบุไว้ว่า บ้านแม่ลายได้เดิมเป็นหมู่บ้านบริวารของบ้านแม่ลายเหนือ (เป็นหมู่บ้านแรกของกะเหรี่ยงไปร์ เชื่อว่าตั้งนานานกว่าร้อยปี) แต่เนื่องจากมีประชากรมาก ทางผู้นำหมู่บ้านจึงได้ขอแยกหมู่บ้านเมื่อประมาณปี 2500 และได้ตั้งหมู่บ้านขึ้นตามชื่อหมู่บ้านเดิม ซึ่งหมู่บ้านใหม่เป็นหมู่บ้านที่อยู่ทิศใต้ จึงได้ตั้งชื่อว่า บ้านแม่ลายได้

ลักษณะทางภูมิศาสตร์ คือ เป็นเทือกเขาสูงอากาศเย็นทั้งปี โดยมีอาณาเขตติดต่อกัน ดังนี้ คือ ทิศเหนือ ติดกับ บ้านแม่ลายเหนือ ทิศใต้ ติดกับ อำเภออมก่อ ทิศตะวันออก ติดกับ บ้านเตียนอาจ

ทิศตะวันตก ติดกับ ตำบลบ่อสลี

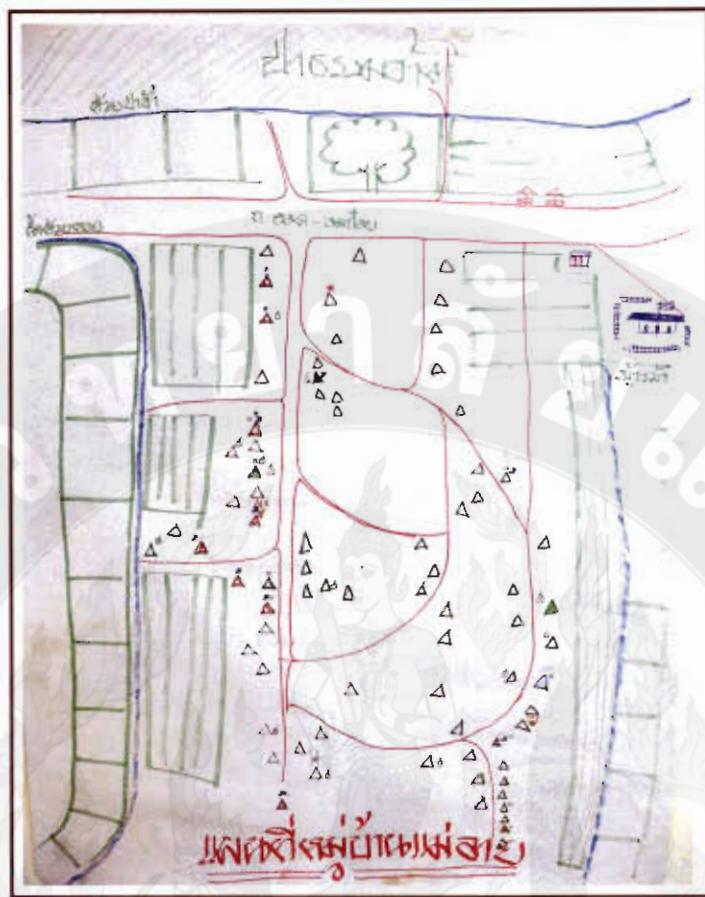
มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 354 คน ครัวเรือน โดยมีประชากรอาชีพอยู่จริง 1,321 คน แบ่งเป็นประชากรชาย 668 คน และประชากรหญิง 653 คน ประชากรนับถือศาสนาคริสต์ นิกายโภรเตสแตนท์ นับถือศาสนาพุทธ และความเชื่อดั้งเดิม อารีพหลัก คือ ทำไร่ และรับจ้างรายวัน

ด้านการศึกษา ในหมู่ชนมีโรงเรียน 1 โรง เปิดสอนในระดับชั้นอนุบาล – ม. 3 และศูนย์เด็กเล็กก่อนวัยเรียน 1 แห่ง

การเดินทางจากตัวอำเภอ ถึงบ้านแม่ลาย ใช้ระยะทางทั้งสิ้น 52 กิโลเมตร เป็นถนนลาดยาง ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 108 (สอค-บ้านกี่วิลล์) และทางหลวงชนบทหมายเลข 1099 (บ้านกี่วิลล์ – บ้านแม่ลายได้) ใช้เวลาเดินทางจากอำเภอ ประมาณ 45 นาที

ภาพ 3 แผนที่แสดงตำแหน่งหมู่บ้านแม่ลายหรือแม่ลายได้

ภาพ 4 แผนที่ชุมชนบ้านแม่ลาย

ข้อมูลจากแผนที่ชุมชนหมู่บ้านแม่ลาย จะเห็นได้ว่า มีทางหลวงชนบทตัดผ่านหมู่บ้าน แต่ภาพโดยรวมคือ หมู่บ้านล้อมรอบไปด้วยลำหัวยามสาย คือ หัวยป่าช้า หัวยอด และหัวยูงม้า ซึ่งการการสอนถือว่าเป็นการเลือกสถานที่ตั้งของหมู่บ้านนั้น พบว่า การตั้งหมู่บ้านแต่ละแห่งจำเป็นที่จะต้องมีลำหัวยайлผ่าน เนื่องจากชาวบ้านส่วนใหญ่มีอาชีพปลูกข้าวเป็นหลัก บางครอบครัวอาจทำไร่หรือมีอาชีพรับจ้างรายวัน และการที่มีทางหลวงชนบทตัดผ่านทำให้ชาวบ้านสามารถเดินทางไป-มาได้สะดวก อีกทั้งยังมีรถประจำทางวิ่งผ่าน และมีไฟฟ้าทุกครัวเรือน ทำให้คนในชุมชนสามารถติดต่อกับคนต่างพื้นที่ได้ง่าย สามารถขายผลผลิตทางการเกษตร ได้ไม่ลำบาก พื้นที่ส่วนใหญ่โดยรอบของหมู่บ้านจะเป็นป่าธรรมชาติ มีทั้งป่าสนและป่าเต็งรัง ซึ่งคนในชุมชนสามารถใช้ประโยชน์จากป่าในหลายๆ ด้าน เช่น แหล่งอาหารและสมุนไพร แหล่งต้นน้ำสำหรับการดื่มน้ำ ไม้ฟืนและไม้ใช้สอย นอกจากนี้แล้วยังพบว่า ชุมชนได้แบ่งพื้นที่สำหรับประกอบศาสนกิจทั้งของพุทธและคริสต์ รวมไปถึงมีโรงเรียนและศูนย์เด็กเล็กก่อนวัยเรียนในหมู่บ้านด้วย

2. บ้านพุบ ประชากรเป็นกะเหรี่ยง โปว์ที่อพยพจากบ้านแม่ลายเหนือ และบางส่วนจากอำเภอ ก่ออย เนื่องจากบริเวณที่ตั้งหมู่บ้านมีลักษณะเป็นหุ่งหัญญากว้างบนดอยสูงซึ่งเรียกว่า พรีง ในภาษากะเหรี่ยง โปว์ จึงได้ตั้งชื่อหมู่บ้านว่า “พรีงคุ” และเพื่อเป็นภาษาไทยว่า “บ้านพุบ” มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 226 คนเรือน โดยมีประชากรอาศัยอยู่จริง 817 คน แบ่งเป็นประชากรชาย 390 คน และประชากรหญิง 427 คน นับถือศาสนาคริสต์ นิกายโปรเตสแตนท์ นับถือศาสนาพุทธ และความเชื่อคึ้งเดิน อาชีพหลัก คือ ทำไร่ และรับจ้างรายวัน

ลักษณะทางภูมิศาสตร์ คือ เป็นเทือกเขาสูงอากาศเย็นทั้งปี โดยมีอุณหภูมิติดต่อ ดังนี้ คือ ทิศเหนือ ติดกับ ป่าสงวน

ทิศใต้ ติดกับ อ่าเภออมก่อ

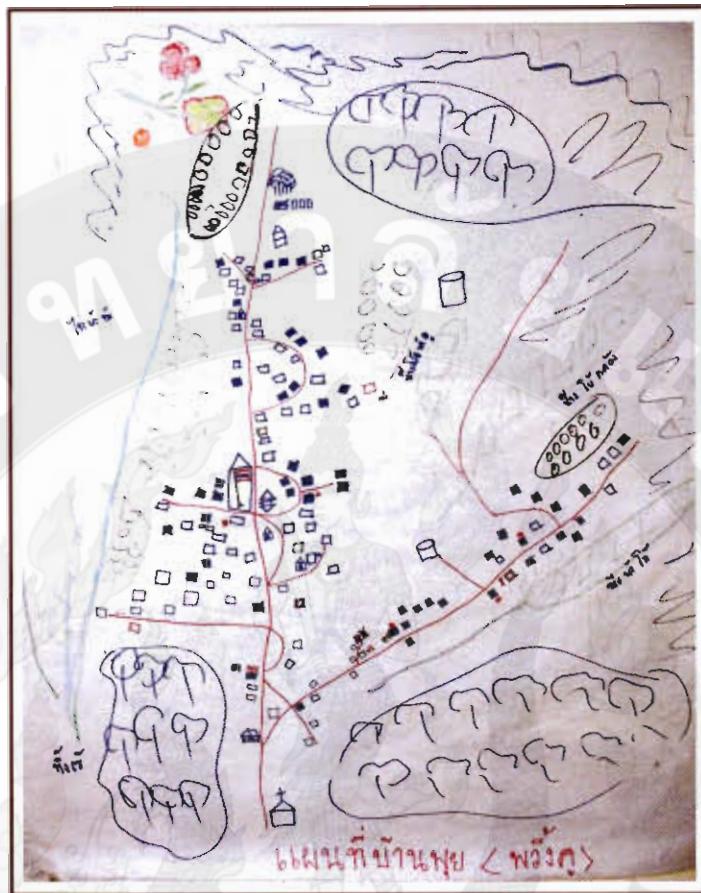
ทิศตะวันออก ติดกับ อ่าเภออมก่อ

ทิศตะวันตก ติดกับ อ่าเภออมก่อ

ด้านการศึกษา ในชุมชนมีโรงเรียน 1 โรง เปิดสอนในระดับชั้นอนุบาล – ม.3

การเดินทางจากดัวอำเภอ ถึงบ้านแม่พุบระยะทางทั้งสิ้น 71 กิโลเมตร เป็นถนนลาดยาง ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 108 (ชอค-บ้านกี่วูล) และทางหลวงชนบทหมายเลข 1099 (บ้านกี่วูล – บ้านนาฟ่อน) เป็นระยะทาง 63 กิโลเมตร และทางลูกรัง (บ้านนาฟ่อน – บ้านพุบ) เป็นระยะทาง 8 กิโลเมตร ใช้เวลาเดินทางจากอำเภอ ประมาณ 1 ชั่วโมง 45 นาที (ถูกแบ่ง) และประมาณ 2 ชั่วโมง 45 นาที (ถูก分)

จากแผนที่ชุมชนของบ้านพุบ จะสังเกตเห็นลำหัวย 1 สายอยู่ทางด้านตะวันตกของ หมู่บ้าน นอกจากนั้นจะเป็นพื้นที่ทำไร่และพื้นที่ป่าของหมู่บ้าน ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ ทำไร่ ในถูก分จะมีการปลูกข้าวไว้ เมื่อพ้นถูก分แล้วก็จะปลูกพืชทอง กะหล่ำปลีเป็นอาชีพ เสริม นอกจากนี้ชาวบ้านที่ไม่มีพื้นที่ทำการก็จะประกอบอาชีพรับจ้างรายวัน บางรายจะเป็นแรงงาน ให้กับคนที่มีไร่ในหมู่บ้าน หรือบางครั้งก็ไปรับจ้างนอกหมู่บ้าน เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขา และป่า ที่ทำการจึงมีไม่นัก ลำหัวยในหมู่บ้านก็มีน้ำไม่เพียงพอในถูกแบ่ง จึงไม่เหมาะสมแก่การ เพาะปลูกจำนวนมาก แต่ชาวบ้านยังสามารถใช้ประโยชน์จากป่าในการหาอาหารและสมุนไพร ได้ ด้านศาสนาและความเชื่อ จะสังเกตเห็นโบสถ์ของศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตน 1 หลัง และเมื่อถูก เปรียบเทียบจำนวนครอบครัวที่นับถือศาสนาคริสต์และความเชื่อคึ้งเดิน จะเห็นได้ว่ามีจำนวน ใกล้เคียงกัน แต่ทั้งนี้ภายในหมู่บ้านไม่ปรากฏพื้นที่ที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมแบบคึ้งเดิน เมื่อ สอบถามจากผู้ที่มีความเชื่อคึ้งเดิน พบว่า เมื่อต้องการประกอบพิธีกรรมจะมีการรวมกันเพื่อเลี้ยงผี ใหญ่ที่หมู่บ้านแม่ต้อม ซึ่งอยู่ในเขตพื้นที่อำเภอ ก่ออย ห่างจากหมู่บ้านพุบไปประมาณ 50 กิโลเมตร แต่ถ้าเป็นทางเดินเท้าที่ชาวบ้านเคยใช้ จะใช้เวลาเดินทางเพียง 2 ชั่วโมงเท่านั้น

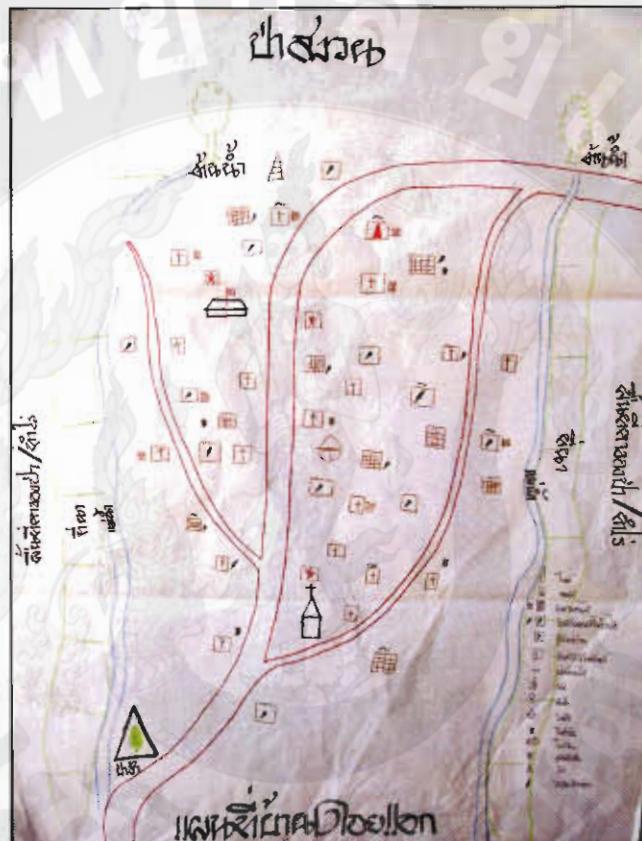
ກາພ 5 ແຜນທີ່ບ້ານບຸນບຸນ

3. ພໍຍອນບ້ານດອຍແອກ ປະເທດເປົ້າມະເຈດຕະກຳເຊິ່ງໄປວ່ອພຍພາກບ້ານແມ່ລາຍເໜືອ ເມື່ອປະມາດປີ 2530 ກາຍໃຫ້ການນໍາຂອງນາຍນຸ ປູແປ ໂດຍມາດັ່ງຄືນສູນ 3 ຄຣວເຮືອນ ແລະ ໄດ້ຕັ້ງໜີ້ອໝ່ງບ້ານວ່າ ບ້ານດອຍແອກ ດາມສກາພຂອງດອຍທີ່ມີຄວາມສູງເໝືອນແອກ ຕ່ອມາໄດ້ມີການຮັກຫວັນພື້ນໜີ້ໃໝ່ ອພພມາອຸ່ຽມກັນເປັນຫຍ່ອນບ້ານ ຂຶ່ງອູ້ໃນເຫດຂອງບ້ານນາຄອເຮືອ ດຳນານາຄອເຮືອ ຄໍາເກອຊອດ ປັຈຈຸບັນມີປະເທດທັງສິນ 32 ຄຣວເຮືອນ ປະເທດສ່ວນໃໝ່ຢັງຄົນນັບຄື້ອງຄວາມເຊື່ອດັ່ງເຄີມ ແລະ ນາງສ່ວນນັບຄື້ອງສາສາກົດ ນິກາຍໂປຣເຕສແຕນທ໌ ອາຊີ່ພໍລັກ ສື່ບໍ່ ທຳໄໝ ທຳນາ ຮັບຈ້າງຮາຍວັນ ແລະ ມາ ຂອງປ່າ

ດ້ານການศຶກຍາ ໃນບ້ານນີ້ທ້ອງເຮືອນເຄື່ອນທີ່ຂອງໂຮງເຮືອນນາຄອເຮືອ 1 ທ້ອງມີ ນັກເຮືອນຕັ້ງແຕ່ຮັບຊັ້ນ ປ. 1-ປ. 6 ແລະ ສູນຍື່ເຕີກເລີກກ່ອນວ້າຍເຮືອນ 1 ແທ່ງ

ການເດີນທາງຈາກຕົວອຳເກອຊອດ ດຶງບ້ານດອຍແອກຮະຍາທາງທັງສິນ 70 ກິໂລມີຕຣ ເປັນ ດັນລາດຍາ ທາງຫລວງແຜ່ນຄືນໝາຍເລຂ 108 (ຂອດ-ບ້ານກົ່ວລົມ) ແລະ ທາງຫລວງໜົນທໝາຍເລຂ

1099 (บ้านกีว่อน – บ้านเตียนอาจ) เป็นระยะทาง 53 กิโลเมตร และทางลุกรังผสมภูเขาหิน (บ้านเตียนอาจ – บ้านดอยแออก) เป็นระยะทาง 17 กิโลเมตร ใช้เวลาเดินทางจากอำเภอต่อ ประมาณ 3 ชั่วโมง (จุดแล้ง) และประมาณ 4 ชั่วโมง (จุดฝน) บางครั้งไม่สามารถใช้รถเข็นได้ ต้องเดินเท้าจากบ้านเตียนอาจเป็นระยะเวลา 3 ชั่วโมง

ภาพ 6 แผนที่ชุมชนหย่อนบ้านดอยแออก

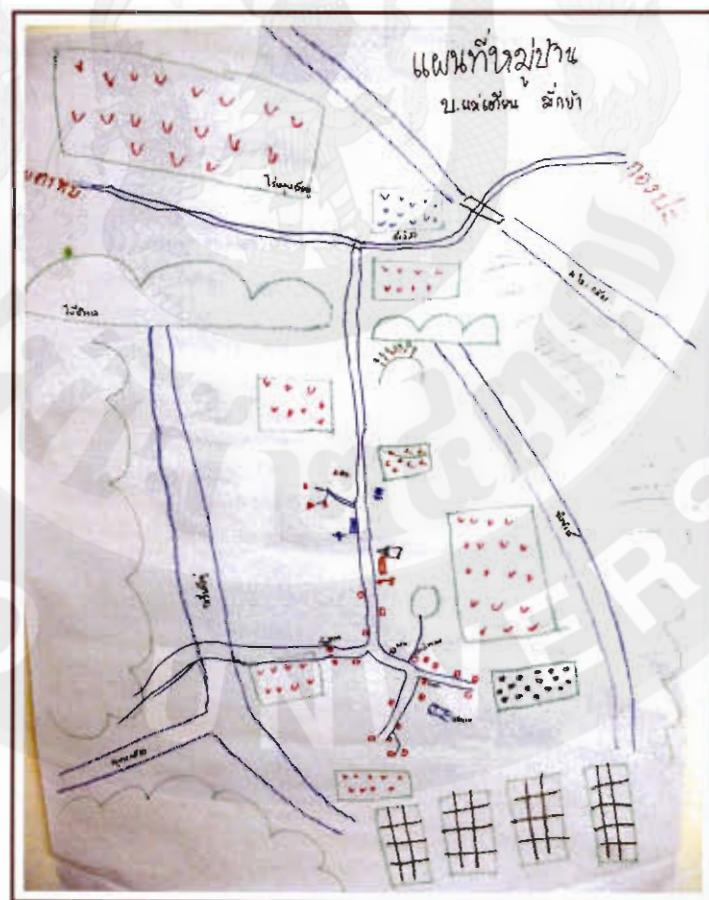
จากข้อมูลในแผนที่ชุมชน จะสังเกตเห็นป่าดันน้ำที่เป็นต้นกำเนิดของห้วย 2 สายที่ไหลลงสู่พื้นที่ด้านล่าง หมู่บ้านอยู่ระหว่างลำห้วยและมีจำนวนบ้านไม่มากนักเนื่องจากเป็นพื้นที่ป่าดันน้ำสำหรับ ไม่สามารถใช้พื้นที่สำหรับการเกษตร และการเข้าถึงพื้นที่เป็นไปได้ยากสำหรับ คนในชุมชนส่วนใหญ่จึงต้องซึพด้วยการหาของป่า ซึ่งจากการเก็บข้อมูลภูมิปัญญาโดยใช้วิธีสนทนากลุ่ม จึงได้ข้อมูลในเรื่องของการหาอาหารจากป่าเป็นส่วนใหญ่ รวมไปถึงการทำของเล่นและการละเล่น พื้นบ้านซึ่งในพื้นที่อื่นไม่มีข้อมูลหรือรายละเอียดมากนัก

4. หย่อนบ้านแม่เตียน (ภาษาจะเรียกว่า โป้ว คือ มีกี้ยา) เป็นหย่อนบ้านที่ตั้งขึ้นเนื่องจากความต้องการพื้นที่ทำการ เดิมที่ครอบครัวจะเรียกว่า โป้ว 5 ครอบครัว จับจองพื้นที่ทำไร่

หมุนเวียนบริเวณที่ตั้งหบบ่อมบ้านในปัจจุบัน แต่เพราะอยู่่ใกล้จากหมู่บ้านเดิม (ซึ่งสันนิษฐานว่า น่าจะมาจากบ้านแม่ลายเหนือ) จึงสร้างเพิงพักสำหรับช่วยทำไร่ และในที่สุดมีครอบครัวอื่น ๆ ทยอยมาตั้งถิ่นฐานเป็นหมู่บ้าน (นายทองดี ปูเยะ ให้ข้อมูล) ขึ้นอยู่่ในเขตบ้านกองปะ ตำบล บ่อสี อำเภอหอด ปัจจุบันมีประชากรทั้งสิ้น 27 ครัวเรือน ประชากรส่วนใหญ่ยังคงลือศาสนาคริสต์ นิกายโปรเตสแตนท์ และ 1 ครัวเรือน นับถือความเชื่อคั้งเดิม อาชีพหลัก กือ ทำไร่

ต้านการศึกษา ในชุมชนมีห้องเรียนแค่ต่อนทีของโรงเรียนบ้านพุย 1 ห้องมีนักเรียน ตั้งแต่ระดับชั้น ป. 1-ป. 6 และศูนย์เด็กเล็กก่อนวัยเรียน 1 แห่ง

การเดินทางจากตัวอำเภอหอด ถึงบ้านแม่พุยระยะทางทั้งสิ้น 74 กิโลเมตร เป็นถนนลาดยาง ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 108 (ยอด-บ้านกีวลม) และทางหลวงชนบทหมายเลข 1099 (บ้านกีวลม – บ้านนาฟ่อน) เป็นระยะทาง 63 กิโลเมตร และทางลูกรัง (บ้านนาฟ่อน – บ้านพุย) เป็นระยะทาง 11 กิโลเมตร ใช้เวลาเดินทางจากอำเภอหอด ประมาณ 2 ชั่วโมง (รถดูแลง) และประมาณ 3 ชั่วโมง (รถดูฝัน)

ภาพ 7 แผนที่ชุมชนหบบ่อมบ้านแม่เตียน

จากข้อมูลการทำแผนที่ชุมชนจะเห็นว่า พื้นที่ส่วนใหญ่ของหมู่บ้านจะเป็นพื้นที่ไร่ และป่า มีลำหัวขายลายสายอยู่รอบหมู่บ้าน จึงเป็นพื้นที่เหมาะสมในการเกษตรและตั้งถิ่นฐาน ประกอบกับจำนวนประชากรมีไม่นัก จึงไม่มีปัญหาในเรื่องของที่ดินทำกิน และเนื่องจากคนในชุมชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาคริสต์ ความเชื่อคือเดิมที่สืบทอดกันมาจึงใกล้จะสูญหาย สังเกตได้จากผู้ที่มีความสามารถในการเล่านิทานและการทำเครื่องจักสาน เหลืออยู่เพียงครอบครัวเดียวเท่านั้น

5. อยู่บ้านใหม่เข้าคึก (คำว่า “ໂໂສ” ในภาษากระหรี่ยงโปว์ หมายถึง หลุมที่ดักสัตว์) ชาวบ้านเด่าสืบต่อ กันมาว่า ในหมู่บ้านมีหลุมใหญ่ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ ซึ่งหลุมนี้กล้ายเป็นหลุมที่ดักสัตว์ให้ตกลงไป ชาวบ้านจึงเอาดินมากลบ พากันกราบไหว้ และมาตั้งบ้านเรือนบนกล้ายเป็นหย่อมบ้าน จึงอยู่ในเขตบ้านกองปะ ตำบลบ่อสี อำเภอชลอด ปัจจุบันมีประชากรทั้งสิ้น 45 คน รั้วเรือน ประชากรส่วนใหญ่นับถือความเชื่อเดิม และศาสนาคริสต์ นิกายโปรเตสแตนท์ อาศัยพหลักษ คือ ทำไร่ และรับจ้างรายวัน

ด้านการศึกษา ในชุมชนนี้โรงเรียน กศน. 1 โรง และศูนย์เด็กเล็กก่อนวัยเรียน 1 แห่ง

การเดินทางจากตัวอำเภอชลอด ถึงบ้านใหม่เข้าคึกยะทางทั้งสิ้น 76 กิโลเมตร เป็นถนนลาดยาง ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 108 (ยอด-บ้านกิ่วคลม) และทางหลวงชนบทหมายเลข 1099 (บ้านกิ่วคลม – บ้านนาฟ่อน) เป็นระยะทาง 63 กิโลเมตร และทางลูกกรง (บ้านนาฟ่อน – บ้านพุย) เป็นระยะทาง 13 กิโลเมตร ใช้เวลาเดินทางจากอำเภอชลอด ประมาณเกือบ 2 ชั่วโมง (ถ้าดีแล้ว) และประมาณเกือบ 3 ชั่วโมง (ถ้าฝน)

จากแผนที่ชุมชนของบ้านใหม่เข้าคึก จะเห็นว่าไม่มีความแตกต่างจากการตั้งบ้านเรือนของคนกระหรี่ยงโปว์ในพื้นที่อื่นๆ เลย เนื่องจากการเลือกสถานที่ตั้งหมู่บ้านจะต้องมีลำหัวบไหล่ผ่าน และรอบ ๆ หมู่บ้านจะเป็นพื้นที่ทำการเกษตร มีทั้งที่นา สวน และไร่ รวมไปถึงป่าไม้ อีกด้วย จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้นถึงความเชื่อของคนในชุมชน จะมีพิธีสถานกันระหว่างความเชื่อ คือเดิมและกลุ่มคนที่นับถือศาสนาคริสต์ จะสังเกตเห็นบ้านของหมอดี บ้านหมอดีใหญ่ บ้านคนทำน้ำมนต์ ซึ่งเป็นบุคคลที่คนในชุมชนยังคงให้ความนับถือ

ภาพ 8 แผนที่ชุมชนหมู่บ้านใหม่เข้าคี

จากการทำเวทีชุมชนเพื่อให้ได้แผนที่ชุมชนของแต่ละหมู่บ้านแล้ว ผู้ทำการวิจัยยังได้รับรู้ถึงความเป็นอัตลักษณ์ของคนกะเหรี่ยงโปว์ในมุมมองของผู้เข้าร่วมทำเวทีชุมชนอีกด้วย กล่าวคือ

1. หมู่บ้านโดยแยก คิดว่า อัตลักษณ์กะเหรี่ยงโปว์ที่เห็น ได้ชัด คือ
 - 1.1 เสื้อและผ้าถุงกะเหรี่ยง ถุงย่าม ผ้าห่ม สร้อย กำไล
 - 1.2 มีผ้าโพกหัว ติดหรือเหน็บกับ วิธีการมวยผม ต่างๆ
 - 1.3 กินมาก กระปุกใส่หามาก
 - 1.4 เป้าขลุย (ควี) ตีกลอง ตีน้ำ ตีนา
 - 1.5 ใช้คำยโสนา ตำข้าว วิธีนวดข้าว
 - 1.6 กระบุงชนิดต่าง ๆ ที่กันตักหนู หน้อ

1.7 กินข้าวค้างเมื่อในกระดัง ใช้ระบบอกไม้ไฝ่ขนาดใหญ่ตักน้ำ ใช้ถ้วยและครกที่ทำจากไม้

1.8 พุดภาษาจะเรียงไปว'

2. บ้านแม่ล่าย คิดว่า อัตลักษณ์จะเรียงไปว'ที่เห็นได้ชัด คือ

2.1 การแต่งกายแบบจะเรียงของผู้หญิง เช่น ใส่ผ้าถุง สวมเสื้อกะหรี่ยงที่มีลวดลาย ใส่สร้อยคอ ใส่ตุ้มหูขนาดใหญ่ การใช้ผ้าโพกหัว การทำมวยผม

2.2 การแต่งกายแบบจะเรียงของผู้ชาย เช่น การใส่เสื้อกะหรี่ยงและการเกงขาบานใหญ่ ๆ การพอกกล้องยาสูบ การสะพายถุงย่าม

3. บ้านพุย คิดว่า อัตลักษณ์จะเรียงไปว'ที่เห็นได้ชัด คือ

3.1 การแต่งกายของผู้หญิง เช่น การสวมเสื้อกะหรี่ยงและผุ้งผ้าถุง ใส่ต่างหู ใส่กำไล ใส่สร้อยคอหลายเส้น วิธีการโพกหัว การสวมคาดไชรอนชา (ห่วงไม้ไฝ่ลงรัก)

3.2 การเห็นบหรือคิดกับของผู้ชายสมัยก่อน

3.3 การสะพายถุงย่ามและสวมรองเท้าที่ทำจากไม้

3.3.4 การสานกระบุง กระปุกหมาก กระดัง

3.5 การตีกลอง

3.6 การใช้เสียงพลีง (เชือกที่เอามาจากเปลือกไม้ชนิดหนึ่ง)

3.7 ลักษณะนิสัยที่ถ่อมใจ

3.8 ลักษณะไม่ที่ใช้คำข้าว

3.9 เครื่องมือในการทำเครื่องนุ่งห่ม เช่น ที่ม้วนผ้ายกีเวทอผ้า

4. หย่องบ้านแม่เตียนคิดว่า อัตลักษณ์จะเรียงไปว'ที่เห็นได้ชัด คือ

4.1 การแต่งกาย เช่น การใส่เสื้อผ้าถุงจะเรียง สะพายย่าม ใส่สร้อยคอ ตุ้มหู ใส่ห่วงคาดไชรอนชา

4.2 การผ้าโพกหัวและคิดกับ

4.3 ภาษาพูด

4.4 การกินหมากและสูบยาสูบกับกล้องยาสูบขนาดใหญ่

4.5 สักตามตัว

4.6 ห่อข้าวกับใบคงดึง

4.7 ใช้มือกินข้าว

4.8 ถือกระปุกหมาก

4.9 การพอกเงินหรือชนบัตรในถุงพลาสติกและใส่ย่าม

4.10 การสานกระบุงต่าง ๆ การสานหอย้าคำ เพื่อทำหลังคาบ้าน

4.11 ทำไร่ ทำข้าว และการตีข้าวโดยใช้ไม้ไ�

4.12 ขัดฟันกับทราย

ซึ่งคำตอบที่ได้แต่ละหมู่บ้านจะเน้นให้เห็นถึงเรื่องการแต่งกาย และเครื่องนื้อ เครื่องใช้ภายในบ้านชนิดต่าง ๆ ที่ทำจากไม้ไ� ทำให้ได้ข้อสรุปคือ ความเป็นกะเหรี่ยงโปว์ใน ความคิดของชาวເອງคือ ภาษา การแต่งกายและสิ่งที่อยู่บนตัว และเมื่อเดินเข้าไปในหมู่บ้าน สิ่งที่ทำ ให้เรารู้ว่าเป็นหมู่บ้านกะเหรี่ยงโปว์ คือ เครื่องมือเครื่องใช้ภายในบ้านที่เป็นเครื่องจักสานจากไม้ไ� ซึ่งมีหลายอย่าง เช่น ตะกร้า กระบุงใส่ไก่ กระดัง เป็นต้น และจากข้อมูลที่ได้จึงนำไปสู่การรวบรวม ภูมิปัญญาที่สำคัญของกะเหรี่ยงโปว์

ตอนที่ 2 ภูมิปัญญาที่สำคัญของกะเหรี่ยงโปว์

การรวบรวมภูมิปัญญาที่สำคัญของกะเหรี่ยงโปว์ โดยใช้การสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-depth Interview) ทำให้ได้ข้อมูลพื้นฐานเพื่อนำไปสู่การจัดกระบวนการทำเวทีชุมชนในรูปแบบ ของการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ต่อไป

ตาราง 1 การสัมภาษณ์แบบเชิงลึก

ชื่อ-สกุล	อายุ	ความถนัด	วัน/เดือน/ปี ที่สัมภาษณ์
นายเกลະ ปูขาว	75	คนครี,พิธีกรรม,จักสาน	12 พฤษภาคม 2552
นางอัมพร คงพอ	52	ทอดผ้า,อาหาร	13 พฤษภาคม 2552 และ 15 มกราคม 2553
นายรัมฤทธิ์ ศิริวงศ์	34	พิธีกรรม,การทำไร่	14 พฤษภาคม 2552
นางแกลະ ปูยะ	74	ทอดผ้า,สมุนไพร	15 มกราคม 2553
นางเดือนเพ็ญ ปูหล้า	35	ทอดผ้า,อาหาร	15 มกราคม 2553 และ 9 กุมภาพันธ์ 2553
นายจิราภรณ์ อัมพร วนาถี	38	สมุนไพร,การทำของป่า	15 มกราคม 2553
นายชาพิชัย ปูวัน	35	การทำของป่า,พิธีกรรม	22 กุมภาพันธ์ 2553
นางกัลยา ศิริวงศ์	30	ทอดผ้า,อาหาร	8 มีนาคม 2553

ตาราง 1 (ต่อ)

ชื่อ-สกุล			วัน/เดือน/ปี ที่สัมภาษณ์
นายอ้าย อั้มพร	74	จักسان, การสร้างบ้าน,	8 มีนาคม 2553
วนาลัย		การลงเล่นพื้นบ้าน	
นายจันทร์ ทเป็น	68	คนครี, สมุนไพร	8 มีนาคม 2553
นายสนิท ทุตพิทักษ์	38	สมุนไพร	18 มีนาคม 2553

ภาพการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ผู้รู้ประณญาท่องถิ่น จำนวน 11 คน ซึ่งผู้รู้บางคนจำเป็นต้องมีผู้ช่วยวิจัยเป็นล่ามแปลภาษาจะเหรี่ยงไปร่วมภาษาไทยด้วย

ภาพ 9 สัมภาษณ์นายแกละ ปู่ขาว
หมายเหตุ ข้อมูล ณ วันที่ 12 พฤศจิกายน 2552

ภาพ 10 สัมภาษณ์นางอ้มพร ของพอ

(ซ้าย) นางอ้มพร ของพอ (ขวา) ผู้วิจัย
หมายเหตุ ข้อมูล ณ วันที่ 13 พฤษภาคม 2552

ภาพ 11 สัมภาษณ์นายร่มฤทธิ์ คีริวงศ์

หมายเหตุ ข้อมูล ณ วันที่ 14 พฤษภาคม 2552

ภาพ 12 สัมภาษณ์นางอัมพร จองพอ และนายจิราภูทช อัมพรวนาถี
หมายเหตุ ข้อมูล ณ วันที่ 15 มกราคม 2553

ภาพ 13 สัมภาษณ์นางแกลະ ปู่เยะ
(ขวา) นางแกลະ ปู่เยะ (ซ้าย) ผู้วิจัย
หมายเหตุ ข้อมูล ณ วันที่ 15 มกราคม 2553

ภาพ 14 สัมภาษณ์นางเดือนเพ็ญ ปู่หล้า

(ขวา) นางเดือนเพ็ญ ปู่หล้า (ซ้าย) ผู้วิจัย

หมายเหตุ ข้อมูล ณ วันที่ 15 มกราคม 2553

ภาพ 15 สัมภาษณ์นายวุฒิชัย ปู่วัน

หมายเหตุ ข้อมูล ณ วันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2553

ภาพ 16 สัมภาษณ์นางก้าลยา ดีวัง
หมายเหตุ ข้อมูล ณ วันที่ 8 มีนาคม 2553

ภาพ 17 สัมภาษณ์นายอ้าย อัมพรวนาลัย
หมายเหตุ ข้อมูล ณ วันที่ 8 มีนาคม 2553

ภาพ 18 สัมภาษณ์นายจันทร์ ทเบ็ง
หมายเหตุ ข้อมูล ณ วันที่ 8 มีนาคม 2553

ภาพ 19 สัมภาษณ์นายสนิท ทุ่มพิทักษ์
(ซ้าย) นายสนิท ทุ่มพิทักษ์ (ขวา) ผู้วิจัย
หมายเหตุ ข้อมูล ณ วันที่ 18 มีนาคม 2553

ตาราง 2 พืชอาหารและสมุนไพรในท้องถิ่น

ชื่อไทย	ชื่อภาษาอังกฤษ	การใช้ประโยชน์
กระชาย	โพะซะโรี้	เหง้าและรากมีรสเผ็ดร้อน แก้ท้องอืดเพื่อ ลมูกเสียด โรคกระเพาะ
ลิงลาง	ตซิงไคตั๊ะ	ดอกอ่อนนึ่งกินกับน้ำพริก หรือแกง รากต้มคุ้มแก้ป่วยเมื่อยตามร่างกาย
กล้วยป่า	ยะโน้ย	ยางใช้หามเดือด สมานแผล ผลคิบแก้ท้องเสีย ผลสุก กินเป็นยา nhuận
กระท่อมเดือด	ແಡේເຊ	ใช้กินอย่างเดียว
គោ	តុម្ខោ	ผลใช้กินแทนหมากได้ ใบใช้เป็นไนกาว และมุงหลังคาบ้านได้
แมงลัก	វង់ទី	ยอดอ่อนใส่แกง
กคลិប	កលីង	กินแทนข้าวได้
เฟร์นตินังกร	ໄកកូចូໄកកូចូ	ยอดอ่อนกินเป็นผักสดกับน้ำพริกหรือລាម
แคหางค้าง	គោ	แก่นของต้นข้างในด้มเอายางใช้ทาแพลงน้ำร้อนลวก ไฟไหม้ คอกนำมาลวกกินกับน้ำพริก
ตะค้าน	ໄតីកើនីង	เพื่อเหมือนข้าว ใช้เป็นเครื่องเทศ นำมาปูรุ่งในเครื่องแกงให้กลิ่นหอม ดับกลิ่นควร
គុងកង	ໄកផែ	เอาใบใช้ห่อข้าว ทำขัน ใบมีความเหนียว จะเอามาลอกในผุงปีcroft รับ
គុកតាំង	កូតានមេ	ต้มจืមน้ำพริก
ត្បៀបុរិ	នានកីរូ	ผูกใส่แกงหรือต้มจืមน้ำพริกได้
មະນុប	គោកីមេ	ช่วยละลายเสมหะ แก้ร้อนใน แก้คัน ทำแกงที่ได้ หรือต้มจืមน้ำพริกได้

ตาราง 2 (ต่อ)

ชื่อไทย	ชื่อภาษาอังกฤษ	การใช้ประโยชน์
บอนหา	মুংগ থিং	ใบและก้านใบอ่อนนำมาแกร่งรวมกับเนื้อแห้ง และนำมาต้มเพื่อทำเป็นอาหารหมู
ก่ำเดือย	চৰি পঁওঁ মীঁ	กั่ว kin เม็ดของมัน รสชาติ ออกรสเปรี้ยวๆ
มะเขือพวง	তৎকাঁং চে	ผลแก่ๆ ไอ ขับเสมหะ ต้มหรือกินสดจิ้มน้ำพริก
ประคำดีควาย	য়েডে	ใช้ผลซักผ้า มีฟองเหมือนผงซักผ้า
ถั่วแปบ	বাঙ্গ বেং চে	ฝักอ่อนแกร่ง kin ได้ ผัดได้ ต้มจิ้มน้ำพริกได้ เมล็ดแก่กั่ว kin ได้
มะไฟ	ইচ্চি চে	กินผลที่สุกตี สีเหลือง และรสชาติเปรี้ยวหวาน มีวิตามินซี
ເພກາ	চূঁ গে	นำมาเผาหรือคั่ว แล้วนำไปปิ้ง หรือกินกับน้ำพริก
มะระเข็งก	মাঙ কুড়ে চে	ยอดอ่อนและผลอ่อน นำมาลวกหรือนึ่งกินกับน้ำพริก
ເອນা	ছেং চাপলী	เด็ก ๆ ชอบกินเมล็ดจะทำให้ลิ้นสีม่วงดำ
ผักหวานทอง พลู	হেঁনাম্বিং চু	ยอดอ่อนและใบอ่อน kin เป็นผักสดกับน้ำพริก หรือเป็นส่วนประกอบของแกงบอนและแกงข้าวคั่ว
ชะพลู	পুলেঁজ চু	ช่วยขับเสมหะ ขับลมในกระเพาะ แก้ท้องอืด ห้องฟื้อ ใช้แกงใส่ข้าวคั่วแกงกับไก่
ชีหร่า	পেঁচ়ং	ใบมีกลิ่นหอมเย็นและรสเผ็ดร้อน ช่วยดับกลิ่นความไม่ดีในอาหาร
ผักแปบ	হেঁকুকলী	สำหรับทำแกง โดยจะต้องใส่ก่อนยกหม้อลงจากเตา เพราะถ้าหากใส่นานจะทำให้แกงมีรสขม
หอมจันทร์	চৰৈচৰৈ	ช่วยให้เรี่ยญอาหาร ขับลมในกระเพาะ แกงใส่อาหารประเภทควรจะดับกลิ่นความไม่ดี
มะখามป้อม	মাঙ সুঁ চে	ผลสดช่วยบรรเทาอาการไอ ทำให้ชุ่มคอ ส่วนเนื้อไม่สามารถนำมาทำเส้าอาหารบ้านเรือนได้ ใช้ทำพื้นได้

ตาราง 2 (ต่อ)

ชื่อไทย	ชื่อภาษาอังกฤษ	การใช้ประโยชน์
ผักหวาน	Manninga ciliata	ก้านและใบอ่อนมาทำแกง ลวกหรือนึ่งกินกับน้ำพริก หากกินสดโดยไม่ทำให้สุกก่อน อาจเป็นอันตรายถึงชีวิตได้
ผักรด	Mangochileanensis	มีกลิ่นแรง เวลาแกง ยอดอ่อนกินเป็นผักสดหรือลวกกินกับน้ำพริก แกงใส่ข้าวเบื้อง เมื่อกินแล้วทำให้หลับคื
มะขามป้อม	Muntingia calabura	ผลสดช่วยบรรเทาอาการไอ ทำให้ชุ่มคอ ส่วนเนื้อไม่สามารถนำมาทำสาหร่ายบ้านเรือนได้ ใช้ทำฟืนได้
มันเทศ	Psidium guajava	ยอดอ่อนลวกกินกับน้ำพริกหรือทำแกง หัวจะนำไปนึ่ง เผา ด้ม สำหรับกะหรี่ยงมันทุกชนิดเรียก เน
มันสำปะหลัง	Psidium guajava	หัวนำมาเผา หรือเชื่อมกิน ส่วนยอดอ่อนนำมาลวกหรือกินสดกับน้ำพริก หากกินดิบจะทำให้เกิดอาการคลื่นไส้ อาเจียน เป็นอันตรายถึงชีวิตได้
พม่าตีเมีย	Cattleya coccinea	เอวยอดเลี้ยงหนูและสามารถนำมาแกงรับประทานได้ ลวกหรือกินสดกับน้ำพริก ช่วยดับกลิ่นความและความร้อน
หน่อไม้	Tiliacora triandra	นำห่านอ่อนมาแกง ด้มกินกับน้ำพริก ลำต้นสามารถนำมาสร้างท่อญี่ปุ่นชัย เป็นอุปกรณ์ทางการเกษตร سانตะกร้า และอุปกรณ์ต่าง ๆ
หวาน	Phytolacca	นำห่านอ่อนมาเผาเพื่อให้ความหอมลดลง แกะเปลือกออกแล้วนำส่วนที่อยู่ข้างในมาประกอบอาหารหวาน หวาน คำ หวานแดง กินหน่อ และดันแก่ใช้สำนักครัว ถ้าพระจันทร์เดือนคง ชาวบ้านจะเอาหวานคำเข้าหมูบ้าน การตัด หวานคำเหมือนการตัด แขนของพี กรณีที่ได้ตัดไปแล้วเก็บเอาไว้ข้างบ้านอย่างน้อยหนึ่งคืนแล้วก่ออย่างเอามา
เนยหมูเสือ	Poecilopachys	เอาห่าน้ำแข็ง ให้เด็กที่เป็นหวัด คอม กิน และใบอ่อนกินเป็นผักสดกับน้ำพริก ช่วยดับกลิ่นความได้ดี

ตาราง 2 (ต่อ)

ชื่อไทย	ชื่อภาษาอังกฤษ	การใช้ประโยชน์
สาระแห่น ชิง	ไฟเชิร์ฟ เอ็ง	ใบสด นำมาตำแล้วพอกแก่ป่วยบวม ผื่นคัน กินแก่ล้มอาหารได้ ใบใส่แกง ตำต้นแล้วราดใช้ขับลม
เดือย	โพ่ง / เพ่ง	แก่ร้อนใน ช่วยย่อยอาหาร เดือยบางชนิดอาจเผงแล้ว นำมาเย็บประดับเสื้อของผู้หญิง เป็นลายเสื่อ
ตะขบ	ปีด้างทึ่ง	ผลสุกสีแดง รสหวานและมีกลิ่นหอม
ตะไคร้	รังษี	หั้งดันตะไคร้ ช่วยขับลม ลดอาการปวดท้อง จูกเสียด ห้องอีด ห้องเพื่อ อาหารไม่ย่อย
ตันเป็ด	กะน้ำ	เอายางกินแก่ปวดหลัง ปวดเอว ลำต้นใช้สร้างบ้านได้
โภงเหง	ทูจีปอง	ผลสุกรหวานและหอมมาก
พสุ	แพด	ใช้ห้ามเลือดกำเดาไทย เคี้ยว ๆ แล้วขัดจนruk
	ยี่เกก	ใช้รากดันดื่น แก่ปวดห้องห้ามคนมีครรภ์ดื่น
	โพ๊แน	ใช้ใบรมไฟแล้วประคบตรงที่เคล็ดขัดยอก หรือให้คนห้องนั่งบนใบโพ๊แน่ที่ร่มไฟ จะทำให้มดลูกเข้าอู่รีเวชื่น เอา รากหรือเหง้า ของมันมาต้มกิน แก้ช้ำใน พอกช้ำคำเขียว
	กວีช่อง	แก้สันเท้าแตก
สาบเสือ	ช้างพูกวี	รักษาบาดแผลสด ใช้ใบและยอดขี้กับน้ำ หบไปที่บาดแผลเพื่อห้ามเลือด
ไฟล	ปะลง	ต้มกิ่งแก่กระดูกทับเส้น ดอกน้ำมาต้มขี้น้ำพิก แก้ช้ำใน

ตาราง 2 (ต่อ)

ชื่อไทย	ชื่อภาษาหิร่าง	การใช้ประโยชน์
มะกอก	ไฟเช	ผลสุกและเปลือกต้มคั่มแก้ไอ ช่วยให้ชุ่นคอ แก้กระหายน้ำ นำคืนจากใบมะกอกใช้หยดดู แก้อาการปวดหู แก้ท้องเดิน ปวดท้อง แก้ร้อนใน แก้สะอึก ยอดอ่อนจืดน้ำพริกกินได้ ถูกแก่ที่สุดสามารถนำไปดำเนิน้ำพริกได้ และ ทำส้มตำด้วย
	ซีแพล'ไซ	ผลทานสดกับน้ำอ้อยก้อนถ่ายพยาธิ
ไฟ	แวงเช้า	แก้พิษงู เคี้ยวใบแล้วหยอดน้ำใส่ตาซึ่งถูกงูพ่นพิษ
	ชยุ่บงคุ	ใช้ใบต้มแก้ปัสสาวะขัด, นิ่ว ช่วยล้างไต
ว่านหางจระเข้	โพเมือง	ใช้ขางทาแพลงไฟใหม่
	มะขาม	ผักสุกแก้ท้องผูก เมล็ดคั่วจะเทาเปลือกเอามากินได้
ขมิ้นชัน	มังคุดแซ	ผลนำไปตำพริก ใส่เกลือ ใส่ไข่ เป็นหารบาท ยอดอ่อนหรือยอดอ่อนนำมาทานสดกับน้ำพริกได้
	เหอ ไชเปล้า	ผสมกับน้ำผึ้ง ตำแล้วทาแพลงที่แมลงกัด แก้โรคกระเพาะ รักษาแพลงแมลงกัด
ขมิ้นขาว	ขี้บ้าง	เคี้ยวหน่อขมิ้นแก้ท้องอืด รักษาแพลงและโรคผิวหนัง ผสมน้ำคั่มช่วยขับลม แก้อาการท้องอืดท้องเฟื้อง หยดคานแก้คาวน ตามเดง พอกแก้ปวดข้อ
	ขี้บ้าง แอร์	เอา根มาทุบแล้วอมแก้ปวดฟัน ยอดอ่อนใส่แกงก็ได้ หรือ ต้มกินก็ได้
ผักคราด	นางเทิงคุ	

ตาราง 2 (ต่อ)

ชื่อไทย	ชื่อภาษาอังกฤษ	การใช้ประโยชน์
ผักเลี้ยง	คลองไช	ใช้ยอดอ่อนแกง กินกับน้ำพริก เปลือกและลำต้น ต้มกินแก้ปวดท้อง ห้ามหญิงแม่ลูกอ่อนที่มีอาการ ไอคิน เพราะจะ
ลูกหว้า	เมืองแซ หรือ โพเชงเมือง	ทำให้อาการกำเริบ
อยุ่งกะหรี่ง	ซัชชิงแซ	ผลมีรสเปรี้ยวชาด่าย ระบายน้ำท้อง ໄล่ลม
มะเม่า	โพะซ้าซึง	ผลคิบสีแดง สุกสีดำ ยอดอ่อนใช้แกงกับไก่หรือ ผัดใส่เห็ดถolon
แตงกะหรี่ง	พี๊ง	กินแทนน้ำໄได หรือ แกงใส่ผักใส่ไก่
แエン่อง	โน หรือ นัง มางมวี	คำกับข้าวเหนียว มีกลิ่นหอมใช้ในพิธีมัคเมือ ใส่ในข้าวจะช่วยระบายน้ำความชื้น
ยาสูบ	ເຢື່ອ	ขาดໄລ່บุงและແມลง ใบแก่หันเป็นเส้นๆ แล้วนานวนบุหรี่ หรือ สูบในน่องขา
	ฟັກ	ใส่ในอาหารเพื่อดับกลิ่นความของสัตว์น้ำ
มะนาว	ນ້ຳງາກແຊ หรือ ນ້ຳງຸ້ມແຊ	ผลแก่ໄວ เจ็บคอ
มะเดื่อ	ຖົງເຍື້ອ ປຳງເກັງ	นำไปต้มบรรเทาอาการเจ็บปวดตามร่างกาย ลูกอ่อนเอาไปคองจິນน้ำพริกกิน ต้มรา Gratinate ห้องอีด
กระเทียม	ປັບແອວ	กินลดความดันสูง ใส่แกงทำให้มีกลิ่นหอมน่ากิน

ตาราง 2 (ต่อ)

ชื่อไทย	ชื่อกະเรိယ်	การใช้ประโยชน์
หยาด	ချို့	ต้มราកแห้งแก่นิ่ว ใบใช้สานมุงหลังคาน้ำ
	ໄလ္လာမျိုး	ต้มคั่มแก้โรคเบาหวาน เจ็บในกระดูก
พอกข้าว	ပူက္ခာ	รากใช้ถอนพิษ ใบใช้ปรุงเป็นยาเจียว เมล็ดใช้นำรุงปอด แก้อาการไอ
บอน	မွေးခွန်	รากใช้ต้มน้ำคั่ม แก้ท้องเสีย ห้ามคนมีครรภ์กินบอน และจะทำให้สายรกรเปื้อง เป็นอันตรายต่อเด็กในท้อง

หมายเหตุ ชื่อภาษากะเรိယ်ไปร์ สะกดตามอักษรวิธีในภาษากะเรိယ်ไปร์

ตาราง 3 ภูมิปัญญาด้านของกินพื้นบ้าน

ชื่ออาหาร	ส่วนผสม	วิธีการปรุง	หมายเหตุ
1. แกงข้าวเมือง (ข้าวເກອະໄປ)	ขมิ้น พริก เกลือ กระเทียม ใบมะกรูด ตะไคร้ ข้าวสาร เนื้อสัตว์ ผักกาด ถั่วต่าง ๆ ขุนน หยวกกส້າວຍ หรือผักตามฤดูกาล	1. ตำขมิ้น พริก เกลือ กระเทียมให้เข้ากัน 2. ต้มน้ำให้เดือด 3. ใส่ข้าวสารและพริกแกงที่ตำแล้ว 4. ใส่เนื้อสัตว์ใบมะกรูด และตะไคร้ 5. ใส่ผักที่เตรียมไว้ สุกแล้วรับประทานได้	- เนื้อสัตว์ที่ใส่ได้ทุกชนิด ยกเว้น ปลาสอด เพราะจะทำให้มี กลิ่นคาว
2. แกงข้าวคั่ว	ขมิ้น พริก เกลือ กระเทียม ใบมะกรูด ตะไคร้ ข้าวสาร เนื้อสัตว์ ผักกาด ถั่วต่าง ๆ ขุนน หยวกกส້າວຍ เห็ดหรือผักตามฤดูกาล	1. คั่วข้าวสารให้กรอบแห้ง และคำให้ละเอียด 2. ตำขมิ้น พริก เกลือ กระเทียมให้เข้ากัน 3. ต้มน้ำให้เดือด และใส่พริกแกงที่ตำแล้ว 4. ใส่เนื้อสัตว์ใบมะกรูด และตะไคร้ 5. ใส่ข้าวคั่วที่ตำ และผักที่เตรียมไว้ รอจนสุก	- ในงานพิธีต่าง ๆ จะนิยมทำ แกงข้าวคั่ว เพราะถือว่าเป็น อาหารที่ทำยาก เนื่องจากว่าทำ อย่างไรให้ข้าวสารคั่วเป็นสี เหลืองกรอบพอดี ไม่ไหม้ค่า
3. แกงมัน	ขมิ้น พริก เกลือ กระเทียม มันเทศ เนื้อสัตว์ ผักกาด เสือด(ก้อน) หยวกกส້າວຍ ผักหวาน	สามารถรับประทานได้ 1. ตำขมิ้น พริก เกลือ กระเทียมให้เข้ากัน 2. ต้มน้ำให้เดือด และใส่พริกแกงที่ตำแล้ว 3. ใส่มันเทศ เนื้อสัตว์และเสือด (ก้อน) 4. ใส่ผักที่เตรียมไว้จนสุก รับประทานได้	- เนื้อสัตว์สามารถใส่เขียวและ ปูเป็นคัวได้ ไม่ต้องตำ แต่ถ้าใส่ เนื้อสัตว์อื่น ๆ ต้องใช้พริกแกง มากกว่าใส่เขียว เพื่อคับกลิ่น

ตาราง 3 (ต่อ)

ชื่ออาหาร	ส่วนผสม	วิธีการปรุง	หมายเหตุ
4. แกงเผือก	ขมิ้น พริก เกลือ กระเทียม มันเทศ เนื้อสัตว์ ข้อครสันป้อม,มะขามเปียก หรือยอดชะเบวคุ้	<ol style="list-style-type: none"> 1. ตำขมิ้น พริก เกลือ กระเทียมให้เข้ากัน 2. ต้มน้ำให้เดือด และใส่พริกแกงที่ตำแล้ว 3. ใส่เผือกและเนื้อสัตว์ 4. ใส่ยอดสันป้อม,มะขามเปียก หรือยอดชะเบวคุ้ รอจนสุกสามารถรับประทานได้ 	<ol style="list-style-type: none"> 1. เปื่อยบางชนิดมีพิษ ทำให้คันคอ จึงต้องใส่ยอดผัก หรือผักที่ทำให้เกิดรสเปรี้ยว 2. ชะเบวคุ้ เป็นพืชที่มีใบเล็กคล้ายใบผักหวาน ดอกสีขาวและสีชมพู ยอดสีแดง ผลคิบสีเขียว ผลสุกมีสีดำ
5. แกงฟักทอง	พริก เกลือ กระเทียม ฟักทอง เนื้อสัตว์	<ol style="list-style-type: none"> 1. ตำพริก เกลือ กระเทียม ให้เข้ากัน 2. ต้มน้ำให้เดือด และใส่พริกแกงที่ตำแล้ว 3. ใส่ฟักทองและเนื้อสัตว์ สุกแล้วรับประทานได้ 	<ul style="list-style-type: none"> - อาหารที่ทำจากฟักทองจะไม่ใส่ขมิ้น เพราะถือว่าเป็นยาห้ามกิน

ตาราง 3 (ต่อ)

ชื่ออาหาร	ส่วนผสม	วิธีการปรุง	หมายเหตุ
6. น้ำพริกแบบมีน้ำ	ขิง ข่า ตะไคร้ กระเทียม พริก เกลือ ถั่วน้ำ เนื้อสัตว์ ว่างคุ้น ผักชีฟรัง	1. ตำขิง ข่า ตะไคร้ กระเทียม พริก ถั่วน้ำและ เกลือให้เข้ากัน 2. ต้มน้ำให้เดือด และใส่พริกแกงที่ตำแล้ว 3. ใส่เนื้อสัตว์ 4. ใส่ว่างคุ้นและผักชีฟรังเมื่อน้ำพริกเดือดแล้ว รับประทานได้ทันที	- การใส่เนื้อสัตว์ ถ้าเป็นสัตว์น้ำ เช่น กุ้ง ปู ปลา จะใช้พริกสด เพื่อช่วยดับกลิ่นคาว แต่ถ้าเป็น หมู วัว ไก่หรือเนื้อสัตว์ป่าจะใช้ พริกแห้ง
7. น้ำพริกแห้ง	ขิง ข่า ตะไคร้ กระเทียม พริกแห้ง เกลือ ถั่ว	ตำส่วนผสมทุกอย่างให้เข้ากัน เน่า เนื้อสัตว์ตากแห้ง	
8. น้ำพริกปลายเข้าว	ปลายเข้าวเข้าว พริกแห้งหรือพริกสด เกลือ กระเทียม ว่างคุ้น (ผักกระภูตแมงลัก) ผักชีฟรัง แห่นมหรือปลาส้ม	1.	- แห่นมหรือปลาส้มที่ใส่อาจคั่ว เสิร์ฟน้อยหรือไม่คั่วก็ได้ ถ้าชอบ ปลาร้ากสามารถใส่ได้พร้อมกับ ส่วนผสมอื่น ๆ ก่อนต้มให้สุก

ตาราง 3 (ต่อ)

ชื่ออาหาร	ส่วนผสม	วิธีการปรุง	หมายเหตุ
9. แกงยอดบอน	พริก กระเทียม ตะไคร้ ขมิ้น ใบมะกรูด ข่า มะนาวเปียก มะเขือพวง หมูหรือปลาทู ขอด บอน ขมิ้น พริก เกลือ กระเทียม ลูกอ้อด	1. ตำเครื่องแกงให้เข้ากัน 2. ต้มน้ำให้เดือด ใส่เนื้อสัตว์ 3. ใส่ยอดบอน มะนาวเปียก มะเขือพวง	
10. แอบลูกอ้อด		1. ตำพริก กระเทียม ขมิ้น เกลือให้เข้ากัน 2. นำมากลุกกับลูกอ้อด 3. ห่อด้วยใบคง, ใบบิน หรือใบคงดึง	- การห่อแอบลูกอ้อด ถ้าใช้ใบบินจะให้กลิ่นหอมมากที่สุด
11. คั่วแมงกุ้ดจี่	ขิง ข่า ตะไคร้ กระเทียม พริกแห้ง เกลือ ถัว เน่า และแมงกุ้ดจี่	4. ย่างให้แห้งถือว่าสุกพร้อมรับประทาน 1. ตำขิง ข่า ตะไคร้ กระเทียม พริกแห้ง เกลือ ถัวเน่าให้เข้ากัน 2. คั่วแมงกุ้ดจี่กับเกลือโดยไม่ต้องใช้น้ำมัน 3. นำแมงกุ้ดจี่ที่คั่วแล้วตำรวมกับพริกแกง รับประทานได้ทันที	
12. แกงหน่อไม้	ขิง ข่า ตะไคร้ กระเทียม พริกแห้ง เกลือ ถัว เน่า และหน่อไม้	1. ตำขิง ข่า ตะไคร้ กระเทียม พริกแห้ง เกลือ ถัวเน่าให้เข้ากันแล้วพักไว้ 2. ต้มหน่อไม้ประมาณ 1 ชั่วโมง	- หน่อไม้ที่ต้ม 1 ชั่วโมง รสชาติเผ็ดอนบจะหายไป

ตาราง 3 (ต่อ)

ชื่ออาหาร	ส่วนผสม	วิธีการปรุง	หมายเหตุ
12. ข้าวปูก	ข้าวเหนียว งาดำ น้ำอ้อย น้ำตาลหรือน้ำตาลปี๊บ เกลือ	3. ใส่พริกแกงที่เตรียมไว้ รอจนสุก รับประทานได้ทันที 1. แช่ข้าวเหนียวทึ่งไว้ 1 คืน แล้วนำมานุ่ง 2. คั่วงาดำจนสุกและมีกลิ่นหอม 3. ตำเกลือและงาดำ แล้วจึงตำน้ำอ้อยและน้ำตาลให้ละเอียด แล้วพักไว้ 4. นำข้าวเหนียวที่นึ่งจนสุกมาตำให้ละเอียด แล้วโรยด้วยงาที่พักไว้ ทานได้ทันที	
13. ข้าวเกรีบบ กะหรี่ยง	ข้าวเหนียว	1. แช่ข้าวเหนียว 1 ชั่วโมง แล้วนำมาตำให้ละเอียด (ข้าวเป็น) 2. เอาข้าวเป็นแซ่น้ำปลาแม่น้ำ 30 นาที ต้มน้ำในหม้อให้พอเดือด เอาผ้าขาวบางพันปากหม้อ เอาข้าวเป็นวางลงบนผ้าเป็นแผ่นบางๆ เมื่อเป็นสุกใช้ไม้ตักข้าวเป็น นำไปตากให้แห้งประมาณ 1 วัน	1. ทำในช่วงเดือนเมษายน 2. ไม่ที่ใช้ตักข้าวเป็นจะใช้ไม้เตี๊กๆ โดยนำใบจิ่วมาลูบให้ไม้ไฟเพื่อกันไม่ให้ข้าวเป็นติดไม้ไฟเมื่อตักขึ้น 3. การตากข้าวเป็น ให้ตากบนหญ้าคาที่ตัดไว้เพื่อกัน

ตาราง 3 (ต่อ)

ชื่ออาหาร	ส่วนผสม	วิธีการปรุง	หมายเหตุ
14. ขนนคูชีซู	ข้าวเหนียว น้ำมัน น้ำตาลทรายหรือหัวน้ำตาล คอกแม่โพลี (ถ้ามี)	3. เมื่อต้องการทานให้นำมาทอดเป็นข้าวเกรียบ 1. แช่ข้าวเหนียวประมาณ 1-2 ชั่วโมง 2. นำออกมาให้สะเด็ดน้ำประมาณ 1 ชั่วโมง เหนียวอย่างเดียวจนเป็นแป้ง (หรือเอาตากแดดก็ได้) 3. ถังคอกแม่โพลีให้สะอาดแล้วนำไปตำพร้อม กับข้าวเหนียวจนเป็นแป้ง 4. นำไปร่อนให้ได้แป้งละเอียดที่สุด 5. นำแป้งลงในหม้อแล้วใส่น้ำให้ได้ขนาด พอดีจะปั้นเป็นก้อนได้ 6. นำเข้ามาปั้นเป็นก้อนแบบประมาณฝานื๊อ 7. ตั้งกระทะแล้วใส่แป้งที่ปั้นทอด 8. คอยดูว่าสีเหลืองพอประมาณก็นำออกจาก กระทะรับประทานได้เลย หรือถ้าชอบหวาน ให้จิมน้ำตาลหรือโรยน้ำตาลก็ได้	ไม่ให้ข้าวแป้งติดกันนะ - ถ้าไม่มีคอกแม่โพลี ก็ตำข้าว

ตาราง 3 (ต่อ)

ชื่ออาหาร	ส่วนผสม	วิธีการปรุง	หมายเหตุ
15. ขันหมูปูอี	ข้าวเหนียว น้ำมัน น้ำตาลทรายหรือหัวน้ำตาล คอกหมูปูอี	วิธีการทำเหมือนกับขันหมูชี้ชู ยกเว้นใช้คอกหมูปูอีแทนคอกแม่โพ แล้วปั้งเป็นแท่งการทอด	
16. ขันข้าวแป้ง	ข้าวเหนียว น้ำอ้อยก้อน	<ol style="list-style-type: none"> 1. แช่ข้าวเหนียวประมาณ 1-2 ชั่วโมง 2. นำออกมาให้สะเด็ดน้ำประมาณ 1 ชั่วโมง (หรือเอาตากแดดก็ได้) 3. นำไปร่อนให้ได้แป้งละเอียดที่สุด 4. นำแป้งลงในหม้อแล้วใส่น้ำอ้อยก้อน คนให้เข้ากัน เมื่อสุกแล้วทิ้งไว้ให้เย็น นำมาตัดพอคำ ทานได้เลย 	
17. ข้าวต้มมัด	ข้าวเหนียว ถั่วดำหรือถั่วแดง	<ol style="list-style-type: none"> 1. เลือกใบตองกงที่ไม่แตกหรือถูก ม้วนเป็นกรวยแล้วเอาข้าวเหนียว ถั่วดำหรือถั่วแดง ใส่ในกรวยพอประมาณ และพับปิดหัวไว้ ใช้หัวแม่มือทั้งสองข้างกดเข้าไปให้เป็นรูปสามเหลี่ยมแล้วเอาปลายพับลงมาเพื่อให้ปิดหัวได้มิดชิดกัน ไม่ให้ข้าวออกมานะ 2. ใช้ในงานปีใหม่ก่ำหรี่ยง ในเดือนที่ปีกุกข้าวสาร โดยประมาณ ก็อ ดเดือนกรกฎาคม 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ใช้ในงานปีใหม่ก่ำหรี่ยง ในเดือนที่ปีกุกข้าวสาร โดยประมาณ ก็อ ดเดือนกรกฎาคม 2. ใช้ทำพิธีมัดมือ หรือใช้ในการเรียกขวัญ

ตาราง 3 (ต่อ)

ชื่ออาหาร	ส่วนผสม	วิธีการปรุง	หมายเหตุ
18. การหุงข้าว	ข้าวสาร น้ำ	<ol style="list-style-type: none"> 2. เอาตอกที่เตรียมไว้แข่น้ำแล้วนามัดคิดกัน เป็นชุด 3. นำข้าวที่ทำด้มในน้ำจนสุกสามารถนำมานำา ทานได้ 1. ใส่ข้าวสารไม่เกินครึ่งหม้อ และใส่น้ำ ใช้ไฟ แรงพอสมควร 2. เมื่อข้าวเดือด ใช้ท้าพพิตักฟองข้าวที่มีเศษผง หรือผุ่นออก 3. เมื่อน้ำแห้งหมดให้อาฟีนออกให้เหลือแต่ ขี้ถ้า 4. ใช้ใบคงตึงคลุนปากหม้อก่อนเอาข้าวลง จากหม้อ 	<ol style="list-style-type: none"> 3. การทำกรวยโดยใช้ใบคง กึ่ง จะทำให้ข้าวไม่คิดและมี กดิ่นหอม 1. ถ้าใส่ข้าวสารเกินครึ่งหม้อ เมื่อสุกจะทำให้ล้น 2. ด้องอาฟีนออกเมื่อน้ำแห้ง หมคแล้วเพราะจะทำให้ ข้าวใหม่ ไม่อร่อย 3. ในคงตึงจะช่วยทำให้ข้าว ระบุและหอมน่ากิน

ตาราง 4 ภูมิปัญญาเรื่องการถนอมอาหาร

การถนอมอาหาร	ชนิดของอาหาร	วิธีการถนอมอาหาร	หมายเหตุ
หมัก, ดอง	หน่อไม้	หันเป็นซีกแล้วนำมาพับสมเกลือ จากนั้นนำไปใส่ในภาชนะและใส่น้ำอุ่น ทิ้งไว้ประมาณ 8 เดือน สามารถนำมาปูรุ่งอาหารรับประทานได้	- นำอุ่นจะทำให้เกลือละลาย และสามารถแทรกซึมไปในเนื้อของหน่อไม้ได้
สูกเนยิง	เนื้อหมู หรือเนื้ออัน	นำสูกเนยิงใส่น้ำอุ่นและใส่เกลือ เก็บไว้ตั้งแต่ 2 อาทิตย์ขึ้นไป – 1 ปี สามารถนำมารับประทานกับน้ำพริกได้	
ปลา		ลับหมูหรืออันเป็นชิ้น ๆ นำไปผสมกับเกลือ นำไปใส่ในกระบอกไม้ไผ่ที่มีขนาดปล่องใหญ่ ใช้ใบคงตึงปิดปากกระบอก เก็บไว้ประมาณ 1 อาทิตย์ ผ่าจะทำให้มีกลิ่นหอมสามารถนำมาปูรุ่งอาหารรับประทานได้	- เนื้อสัตว์ที่ใส่ในกระบอกไม้ไผ่จะต้องมีขนาดปล่องใหญ่เพื่อไม่ให้กระเด็น
รมควัน	เขียวด	ตากทิ้งไว้พอให้ออกกลิ่น คลุกเกลือใส่กระบอกไม้ไผ่ ปิดฝา ทิ้งไว้ประมาณ 1 อาทิตย์ โดยวางไว้ข้างเตาไฟ เพื่อให้อุ่นอยู่เสมอ ผ่าห้องแล้วดึงเครื่องในออกให้หมด ล้างให้สะอาด นำไปผสมกับเกลือ เพื่อให้แข็งและมีรสชาดเดิม นำไปเสียบแล้ววางบนที่ก่อไฟ	- การรมควันจะทำให้เขียวดแห้งและไม่เหม็นเน่า สามารถเก็บไว้ได้นาน
ผักกา温情ตุ้ง		หันແລ້ວนำไปคากอนแห้ง เพื่อแกงกับมะขามเปียก	

ตาราง 4 (ต่อ)

การอนอมอาหาร	ชนิดของอาหาร	วิธีการอนอมอาหาร	หมายเหตุ
ผักกาดหอมสด	ตากให้เป็นสีเหลือง ตำให้น้ำออก ตากให้แห้งใส่แกง เพื่อให้มีกลิ่น	- กินกับมะเขือพวง หรือคั่วกรอบตำน้ำพริก	

ตาราง 5 เครื่องประดับ สิ่งทอและการแต่งกาย

เครื่องประดับ สิ่งทอและการแต่งกาย	ผู้ใช้เครื่องประดับ สิ่งทอและการแต่งกาย	ลักษณะ ของเครื่องประดับ สิ่งทอและการแต่งกาย	หมายเหตุ
เสื้อ	ผู้หญิงสาว	เป็นเสื้อสีขาว มีขนาดความยาวเท่าตัวผู้ใส่ และมีผ้าดังแด่เอวถึง - สีขาวหมายถึง ความสะอาด บริสุทธิ์ ชายเตื้อ	
	ผู้หญิงแต่งงาน	เป็นเสื้อทอสามารถถอดหัวเสื้อพื้น ได้ทุกสียกเว้นสีขาว มีลวดลายตั้งแต่ หน้าอกขึ้นไป และช่วงหน้าอกลงมาจะมีผ้าและผ้าสีแดงปิดไว้ ลวดลายที่นิยมทำ คือ ลายลิน รังนก ดาว ปู ดอกไม้	
	ผู้ชาย	เสื้อต้องมีผู้ที่คือ มี 2 แบบ คือ <ol style="list-style-type: none"> ใช้โภคปู คือ เสื้อที่เน้นสีอินมากกว่าสีแดง ใช้โภคแม่ คือ เสื้อที่เน้นสีแดงมากกว่าสีอิน 	- ถ้าเสื้อไม่มีผ้า มีความเชื่อว่าจะทำมา หาคนไม่ได้ และเป็นคนที่ไม่สามารถ คุ้มครองได้

ตาราง 5 (ต่อ)

เครื่องประดับ สิ่งทอและการแต่งกาย	ผู้ใช้เครื่องประดับ สิ่งทอและการแต่งกาย	ลักษณะ ของเครื่องประดับ สิ่งทอและการแต่งกาย	หมายเหตุ
ผ้าถุง	ผู้หญิงแต่งงาน	เน้นสีแดงกับสีชมพู ลวดลายส่วนมากจะเป็นลายปู กับลายปลา จะมี แถบสีดำกว้างประมาณ 3 นิ้วตรงช่วงปลายผ้าถุง บางช่วงของลวดลาย จะนิ่มน้ำมันคุดหนึ่งแบบเล็ก ๆ เท่านั้น	
ถุงย่าม	ผู้หญิงและผู้ชาย	มีอยู่ 2 ชนิด <ol style="list-style-type: none"> ถุงย่ามขนาดใหญ่ สำหรับสะพายไปไว้และเข้าไปเพื่อใส่อาหารที่ เท่านั้น ปัจจุบันหาด้วยลำบาก ถุงย่ามขนาดเล็ก สำหรับใส่ยาสูบ ไม่มีจีดไฟ กล่องยาสูบ เงิน 	- สมัยก่อนจะใช้ฝ้ายสีขาวและสีดำ
ผ้าห่ม	ผู้หญิงและผู้ชาย	<ol style="list-style-type: none"> สีแดง สำหรับแม่สามีให้เจ้าบ่าวเข้าสู่ใช้ในพิธีแต่งงาน สีขาว ใช้ทั่วไป สามารถเป็นเปลเด็ก หรือใช้แบกข้าวจากไร่ 	
ผ้าโพกหัว	ผู้หญิงแต่งงาน	มี 2 สี คือ สีแดงกับสีชมพู	- สมัยก่อนจะห่อเองและนิยมใช้สีขาว
สร้อยคอ	ผู้หญิง	สร้อยคอสีดำแบบติดคล้องนานวนมาก และสร้อยหลาบสีทึ้งขาวและถั่น	
คาดไช	ผู้หญิง	กำไลที่ขาทำจากไม้ไผ่และยางรัก ใส่ตรงใต้หัวเข่า	

ตาราง ๖ ภูมิปัญญาด้านที่อยู่อาศัย

หัวข้อ	ความเชื่อ
การเลือกไม้สำหรับสร้างบ้าน	<p>ห้านานไม้ที่มีลักษณะดังนี้มาใช้ คือ</p> <ol style="list-style-type: none"> ไม้ที่มีเตาวัลย์ เพราะว่าจะเป็นบ้าน ไม้ที่เสียดสีกันแล้วมีเสียง เพราะคนในบ้านจะทะเลกัน ไม้ที่ตัดแล้วตกไม่ถึงพื้น หรือต้างอยู่บนต้นอื่น เพราะจะทำให้คนในบ้านมีโรคภัยไข้เจ็บ ไม้ที่โคนพ้า เพราะจะมีปัญหาเกิดความแตกแยกในครอบครัว ไม้ที่มีจ่าน 2 จ่าน เพราะว่าจะอยู่แล้วไม่ดี
การเตรียมพื้นที่สร้างบ้าน	<ol style="list-style-type: none"> นำข้าวเปลือกไปปักกิณีในกระป่อง 3 เม็ด เพาะเลข 3 มีความหมายว่าดี ถ้าดันข้าวงอกออกมาตรฐานได้ แต่ถ้าดันข้าวงอกไม่ตรงต้องย้ายที่ทันที ปรับพื้นที่โดยหันหน้าไปทางทิศตะวันออก เพราะเชื่อว่าจะอยู่คึกคิ่นดี การบุดหลุมเสา ต้องใส่ใบอนุน น้ำและหิน <ul style="list-style-type: none"> 3.1 อนุน หมายถึง อยู่ดีมีสุข 3.2 น้ำ หมายถึง อยู่เย็น เป็นสุข 3.3 หิน หมายถึง แข็งแรงทนทาน
การสร้างบ้าน	ให้เริ่มจากตัวเสาที่มุมบ้านก่อน เพื่อเป็นโครงบ้าน นิยมใช้ 8 ตัน เพื่อให้เกิดความสมดุล ไม่ที่ใช้ คือ และไม้ แลโนง และบีช (ไม้สัก) เพื่อให้บ้านทนทาน

ตาราง 6 (ต่อ)

หัวข้อ	ความเชื่อ
การสร้างที่ก่อไฟ หรือเตาไฟ	สร้างไว้กลางบ้านเพื่อจะได้ผิงไฟได้ทั้ง 4 ด้าน โดยมีวิธีทำที่ก่อไฟดังนี้ <ol style="list-style-type: none">1. จะไม่ทำเป็นสี่เหลี่ยมเท่า ๆ กัน2. ใช้ไม้ขัดตะปูเพื่อไม่ให้คินตก นำกานกถวายกันระหว่างไม้ขัดตะปะและคินปลวก เพราะเชื่อว่าต้นเหล้าดี ดีกรีแรง และเพื่อป้องกันไม่ให้ความร้อนเข้าไปถึงไม้ขัดตะปะได้ คินปลวกที่ใช้ต้องมีถักขยะหนีบว้าง ไม่แตกก้าว เวลาไปชนคินต้องไปบน 5 หรือ 7 ตะกร้า โดยที่เมื่อขอนมาครบแล้ว จะต้องนำกลับไปที่เดิม 1 ก้อน และอยธิษฐานให้อยู่ดีกินดี มีอาหารเหลือกินเหลือใช้3. เมื่อได้ที่ก่อไฟ ต้องทำเสาไม้ไฝ 4 ต้น ค้านบนจะมีที่อาหารที่สามารถหากแห้งได้ เช่น เนื้อสัตว์ หรือผักสมุนไพรต่าง ๆ เสาไม้ไฝทั้ง 4 ต้นจะมีการเจาะรูที่เสาแค่ 3 ต้นเท่านั้น ไว้สำหรับเก็บไม้คนข้าว ส่วนค้านที่ไม่เจาะรู เรียกว่า “เสาตัวผู้” สำหรับทำพิธีในช่วงเทศกาลปีใหม่จะเรียกว่า “เสาตัวผู้” เพราะเชื่อว่าจะปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ
การขึ้นบ้านใหม่	<ol style="list-style-type: none">1. สารกรวยเพื่อใส่อาหารบูชาบ้านใหม่ ซึ่งประกอบด้วย ข้าว เกลือ พริก ยาสูบ เศษของเสาบ้าน และลูกไก่เพื่อเชือดคอเอาเลือดหยดใส่ในกรวย2. เครื่องก้อนหิน และแนว ก้อนหิน หมายถึง ความแข็งแรงทนทาน ส่วนแนว หมายถึง การเป็นใหญ่เป็นโตในครัวเรือน3. เรียกขวัญขึ้นบ้านใหม่ โดยเตรียมกระร้าไว้ใส่ของทำพิธี คือ เหล้า 3 ขวด ไก่ตัวผู้ 1 ตัว ไก่ตัวเมีย 1 ตัว เศษผ้าและไม้คนข้าว เพื่อเรียกขวัญสามชาิกในครอบครัวให้มาอยู่ที่บ้าน4. ทำพิธีมัคเมืองสามชาิกในบ้าน

ตาราง 6 (ต่อ)

หัวข้อ	ความเชื่อ
	4.1 เตรียมเหล้าและน้ำ อุ่นๆ อย่างละ 1 แก้ว เส้นด้าย 1 เส้น ใส่ในกระดัง ซึ่งเส้นด้าย หมายถึง อายุยืน
	4.2 สามารถนำไปใช้ เอาเส้นด้ายจุ่มน้ำและเหล้า อุ่นๆ อย่างละ 1 ครั้ง
	4.3 มัคข้อมือทั้งซ้ายและขวา ดึงเส้นด้ายที่มัคให้ขาดทั้ง 2 เส้นแล้ววางไว้บนบ่า
	4.4 กินข้าวที่อุ่นๆ ในมือ จิบน้ำและเหล้าอย่างละนิด
5.	เอาข้าวและไก่อบๆ ให้ผู้ทำพิธีอิชิรุณ

ตาราง 7 ความเชื่อและวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับพิธีกรรม

พิธีกรรม	หัวข้อ	วิธีปฏิบัติ	ความเชื่อ
งานศพ	สิ่งที่ต้องเตรียม	<ol style="list-style-type: none"> 1. ทำบ้านหลังเดิกฯ 2. ทำเต้นกลวย 2 ตัน ตันผึ้ง 1 ตัน และดันมิน 1 ตัน 3. ปั้นรูปวัว ควาย และช้าง 4. ฉ่าไก่ 5. เอาเหรีญูปิดตาคนตาย 6. เอาเหรีญูปิดอกคนตาย 	<ul style="list-style-type: none"> - โลกหน้าจะได้มีบ้านอยู่ - โลกหน้าจะมีอาหารอุดมสมบูรณ์ - โลกหน้ามีวัว ควาย และช้าง ไว้ใช้แรงงาน - นำทางไปโลกหน้า - ให้เห็นทางไปโลกหลังความตาย - ให้มีความสงบ

ตาราง 7 (ต่อ)

พิธีกรรม	หัวข้อ	วิธีปฏิบัติ	ความเชื่อ
การตั้งศพ		7. เอาเหรียญปีกปากคนตาย 1. ตั้งศพให้อยู่ในทิศทางที่เป็นซ่องว่างของบ้านทั้งหัว และเท้า ห้ามตรงกับบ้าน 2. ใช้ไม้ 3 ท่อน ซึ่งต้องเป็นของบ้านที่จัดงานศพ มาใช้ในการตั้งศพ 1. จะต้องมีการขอให้คนตาย 2. บุตรชายของคนตายจะสะพายกระรุงนำหน้าขบวนส่งศพ 3. ใช้มือคืนดั่นน้ำร้อนเพื่อถังพื้นที่ที่ตั้งศพไว้ทันทีที่ยกศพไปฝังแล้ว 4. ใช้ญาติพี่น้องผู้ตาย 2-3 คน เป็นผู้ยกศพไปฝังเท่านั้น 5. ให้กลับบันไดก่อนที่จะยกศพลงจากบ้าน และเมื่อยกศพออกไปแล้ว ให้รับกลับบันไดทันที	- เกิดมาชาดิน้าเป็นคนพูดชาดี มีมารยาท - ครอบครัวผู้ตายจะอยู่สบาย ไม่ถูกวิญญาณผู้ตาย รบกวน
การส่งศพ			- บอกทางไปโลกหน้า - ให้ผู้ตายไปอย่างมีความสุข

ตาราง 7 (ต่อ)

พิธีกรรม	หัวข้อ	วิธีปฏิบัติ	ความเชื่อ
งานแต่งงาน	การฝังศพ ของที่ต้องใช้ในพิธี	<p>การฝังศพให้เท้าของผู้ตายหันไปทิศของป่าช้า</p> <p>เตรียมน้ำมน้ำส้มป้อมให้ผู้ไปส่งศพสำหรับล้างหน้า</p> <p>ผู้ไปส่งศพต้องถือไม้มีหานามกลับออกจากป่าช้า</p> <p>กระบุง 1 อัน เอาไว้ใส่อุปกรณ์ที่ใช้ในพิธี ซึ่งประกอบด้วย</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. เสียง 12 อัน 2. เงินที่มีลักษณะกลม 3. มีด 1 เล่ม 4. ผ้าซิ่น 5. ผ้าผูกหัว (ชาบ) 6. สร้อยข่าว 1 เส้น ความยาว 5 กำมือ 7. กำไลมือ 1 วง 6. คาด (กรณีที่เป็นคนต่างด้าวบ้าน) 7. กระบอกไม้ไฟใส่น้ำส้มป้อม 8. หินสำหรับเจ้าสาววางเท้าเมื่อทำพิธีล้างขา 	<ul style="list-style-type: none"> - ป้องกันไม่ให้ผู้ไปส่งศพไม่平安 - ป้องกันไม่ให้วิญญาณชั่วติดตามมา - การอยู่ด้วยกันบานนาน ซึ่งของทำไว้ในพิธีมีความเชื่อแฝงอยู่ คือ <ol style="list-style-type: none"> 1. อยู่ดีมีสุข 2. เป็นตัวแทนของสินสอด 3. สำหรับทางไร่สร้างครอบครัว 4. การมีที่อยู่ 5. เป็นของให้ผู้หญิง 6. รักกันชั่วนิรันดร 7. สำหรับให้ผู้ประกอบพิธี - พ้นจากวิญญาณชั่ว - ขับไล่วิญญาณชั่ว - ให้อยู่เย็นเป็นสุข

ตาราง 8 ภูมิปัญญาเรื่องของเล่นและการลงทะเบียนพื้นบ้านกะเหรี่ยงโปว

ชื่อของเล่น	วัสดุอุปกรณ์ที่ทำของเล่น	ผู้เล่น	วิธีเล่น	หมายเหตุ
1. ล้อหมุน (เท่อล้า)	ไม้ไผ่ และไม้สัก	ผู้ชายนิยมเล่น มากกว่าผู้หญิง	ใช้ล้อวิ่งเพื่อให้เกิดความสนุกสนาน	สามารถใส่ถังเพื่อไปตักน้ำได้ด้วย
2. ล้อหมุนขนาดใหญ่ 2 ล้อ	ไม้เนื้อแข็ง และไม้สนทำล้อ ตะปู	ผู้ชายนิยมเล่น มากกว่าผู้หญิง	ให้เด็กนั่งบนล้อหมุนแล้วลาก ดึง หรือผลัก	สามารถใช้ขันฟัน ใส่ถังตักน้ำ
3. ล้อหมุนขนาดใหญ่ 3 ล้อ	ไม้เนื้อแข็ง และไม้สนทำล้อ ตะปู	ผู้ชายนิยมเล่น มากกว่าผู้หญิง	ปล่อยให้ล้อหมุนลงจากพื้นที่ที่มีความสูง	สามารถบังคับให้เลี้ยวซ้าย-ขวาได้
4. เครื่องบิน (เก่อบ้าง ไอล้า)	ไม้ไผ่ เชือก	ผู้ชายและผู้หญิง	ดึงเชือกให้ใบพัดหมุน	
5. ตะกร้อ	ไม้ไผ่สาน	ผู้ชาย	เตะ	นิยมเล่นในช่วงหลังการเก็บเกี่ยว
6. ปืนลมเด็ก (นางเก้อต้า)	ไม้ไผ่ทำตัวปืน ผลไม้ขนาดเล็ก ทำกระสุน	ผู้ชายนิยมเล่น มากกว่าผู้หญิง	ดันลมเข้าไปในกระบอกไม้ไผ่ แล้วยิงเพื่อให้เกิดเสียง	
7. ปืนไม้แข็ง (เด้อไปปี)	ไม้สักหรือไม้เนื้อแข็ง หนังยาง หรือยางใน	ผู้ชาย	ดึงไม้ส่วนบนลง stalak จากนั้นก้มปล่อยเพื่อให้เกิดเสียง	
8. ชนู (คลึง)	ไม้เนื้อแข็ง ไม้ไผ่ เชือกที่ทำ จากเปลือกไม้ กากไม้ไผ่	ผู้ชาย	ดึงเชือกส่วนบนลง stalak ใส่กระสุนแล้วกีด้วย ใช้ล่าสัตว์ได้	ปล่อยกระสุนไปยังเป้าหมายที่เราต้องการ

ตาราง 8 (ต่อ)

ชื่อของเล่น	วัสดุอุปกรณ์ที่ทำของเล่น	ผู้เล่น	วิธีเล่น	หมายเหตุ
9. ลูกข่างกระหรี่ยง (เบ้เก่อ เดี้)	ไม้ไฝ่ ลูกสะบ้า	ผู้ชายนิยมเล่น มากกว่าผู้หญิง	หมุนไม้ไฝ่ส่วนที่เป็นด้าน แล้วปล่อยลงบน พื้น	นิยมเล่นกันหน้าบ้าน
10. ลูกข่าง	ไม้เนื้อแข็ง ตะปู เชือก	ผู้ชาย	โยนลูกข่างลงบนพื้น ให้หมุนเอง	
11. สกีกระหรี่ยง (ดังเขี้)	ไม้เรียน ไม้เนื้อแข็ง	ผู้ชาย	ลากสกีขึ้นไปบนที่สูง อยู่บนสกีแล้วปล่อย นิยมเล่นกันหน้าบ้าน เพราะสกีให้ลงจากที่สูง	นิยมเล่นกันหน้าบ้าน เพราะสกีให้ลงจากที่สูง
12. เศี๊ปะป้อ	ไม้ไฝ	ผู้ชายและผู้หญิง	ตีเพื่อให้เกิดเสียงดนตรี	
13. นาพิกา	ใบสักป่าครา	ผู้ชายและผู้หญิง	นำไปสักป่าคราสามารถและสวนใส่เหมือนเป็นนาพิกา	
14. กัดใบไม้	ใบไม้	ผู้หญิงนิยมเล่น มากกว่าผู้ชาย	กัดใบไม้ให้เป็นลวดลาย	เป็นการใช้ความคิดสร้างสรรค์
15. ทำอาหาร	น้ำ ดิน กะลาນะพร้าว ใบไม้ เกษ ไม้	ผู้หญิงนิยมเล่น มากกว่าผู้ชาย	นำดินและน้ำ ใบไม้ หรือเศษไม้ นาพสมกัน ใส่ในกะลาນะพร้าว	นำดินและน้ำ ใบไม้ หรือเศษไม้ นาพสมกัน ใส่ในกะลาນะพร้าว
16. กังหันลม	ไม้ไฝ	ผู้ชายและผู้หญิง	ตั้งกังหันลมในที่ที่มีลมแรง เพื่อให้ใบกังหันหมุน	ตั้งกังหันลมในที่ที่มีลมแรง เพื่อให้ใบกังหันหมุน
17. ใบพัดลม	กิ่งมะม่วงที่มีใบ	ผู้ชายและผู้หญิง	วิ่งถือกิ่งมะม่วงแข่งกัน	

ตาราง 8 (ค่อ)

ชื่อของเล่น	วัสดุอุปกรณ์ที่ทำของเล่น	ผู้เล่น	วิธีเล่น	หมายเหตุ
18. ชวีง โละ ซึ๊ะ	ไม้ 1 ท่อน ผู้เล่น 2 คน	ผู้ชาย	แต่ละคนจับไม้คนละข้าง และผลักไม้เพื่อให้ เป็นการต่อสู้	
19. โน๊ะ โละ ซึ๊ะ	ผู้เล่น 2 คน	ผู้ชาย	ผู้เล่นดึงกอดกันและพยายามให้อีกฝ่ายหนึ่ง เป็นการต่อสู้	
20. ชวี๊ย โละ ซึ๊ะ	ผู้เล่น 2 คน	ผู้ชาย	ผู้เล่นต้องคูกเข่าใช้ขาลัดคันกันให้ล้ม	เป็นการต่อสู้

ตาราง 9 ภูมิปัญญาการหาอาหารจากป่า

พืช/สัตว์	สถานที่	ฤทธิกาล/เวลา	อุปกรณ์	ขั้นตอน/ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง
เบียดนา	ป่า, ทุ่งนา, กันนา	หน้าฝน หน้าร้อน หน้าหนาว	ตุง, ไม้เกี้ยง เสียง หรือ แซลง	<ul style="list-style-type: none"> 1. ก่อนออกจากบ้าน ห้ามพูดคำว่า จะไปหาเบียด ถ้ามีคนถามจะแนะนำอยู่ที่บ้านหรือระหว่างทางที่เดินไปหาเบียด จะต้องพูดว่า จะไปเที่ยวป่า ไม่มีอะไรทำ จะไปเดินเล่นชั่วโมงนิดนึง 2. ถ้าพูดว่าจะไปหาเบียด จะไม่ได้เบียดเลย 3. ถ้าเห็นเบียดกระโคร ไปนาเขยะและในระหว่างที่หาอยู่นั้น อย่าทำท่าดีใจหรือพูดว่า ได้เบียดเขยะและ จะทำให้หายไม่ได้

ตาราง 9 (ต่อ)

พืช/สัตว์	สถานที่	อุปกรณ์	ขั้นตอน/ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง
เบียด (ต่อ)			<p>4. ในระหว่างที่หาเบียด ถ้าหาไม่เจอ สะคุดก้อนหินหรือท่อนไม้ ห้ามค่าหรือแซ่งบรรพบุรุษ เพราะจะเห็นว่า สถานที่ทุกแห่งมีเจ้าที่หรือผีดูแล ถ้าได้ยินที่เราพูดจะไม่พอใจ จะทำให้ไม่สนับน้ำได้</p> <p>5. การบุคเบิกในทุ่งนา ต้องห้ามริเวณที่มีคินแทกและไม่มีเศษใบไม้ เบียดจะอยู่ในรูช่องสามารถมองเห็นตาเบียด ได้อย่างชัดเจน ด่างจากปูที่คินมีลักษณะเป็นไข่บางครั้งเบียดจะอยู่ในก้อนดินตามคันนา ต้องผลิกดูคินก้อนใหญ่ ๆ ด้วย</p> <p>6. การหาเบียดตอนกลางคืนจะใช้แสงไฟจากไม้เกี้ยว ในช่วงคุณ.fun ที่มีน้ำมาก</p>
หนู	ไร่ข้าว, ป่า	ไม้ไผ่ เชือกเส้น เล็ก ข้าวเปลือก ข้าวสาร อาหารที่ เป็นเนื้อสุกหรือ คินก์ได้	<p>1. ต้องไปตอนหัวค่ำ เพราะถ้าไปช้าเกินจะทำให้หนูรู้ว่านีคินมาดักอยู่ หนูจะไม่นำกินอาหารในเครื่องดักหนู</p> <p>2. ก่อนออกจากบ้านจะไม่พูดคำว่า “ได้” หรือ “ไม่ได้” หนู เพราะจะทำให้ไม่ได้หนูเลย</p> <p>3. คนที่ไปดักหนูในช่วงระหว่างเดินทาง ถ้ามีคนทักว่า “ไปไหน ต้องตอบว่า “อา” ไม่ “ไป” ไปทิ้ง เพราะถ้าพูดว่า “ไปดักหนู” จะไม่ได้หนูมาสักด้วยเลย คล้ายกับเป็นสัญญาณให้หนูไม่ไปในที่ที่เรากำลังจะดักหนู</p> <p>4. การไปเก็บที่ดักหนู ต้องไปตอนเช้า เพราะถ้าไปสายจะทำให้หนูที่ถูกกับดักหนีนหรือสัตว์ใหญ่มากินก่อน</p>

ตาราง 9 (ต่อ)

พืช/สัตว์	สถานที่	ฤดูกาล/เวลา	อุปกรณ์	ข้อตอน/ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง
หนู (ต่อ)		กับดักหนู		<p>1. การตั้งหนูนี้จะไม่ทำในบ้านหรือใกล้บ้าน เพราะไก่อาจกิน หรือเด็กจะเล่น เมื่อได้สถานที่ที่จะตั้งหนู ให้หาไม้ย่าง 3 ศอก หนักประมาณ 5 กิโลกรัมและไม้ไผ่ที่เป็นชี ฯ ประมาณ 100 อันก็นบริเวณอื่นไว้ทั้งสองข้าง เพื่อให้เหลือไว้ทางเดียวที่หนูจะเข้าไปกินข้าวหรือเหยื่อล่อได้ ที่คักหนูจะมี เมื่อหนูวิ่งเข้าไปไม่ใหญ่จะตกลงมาทับหนูนั้น</p> <p>2. ทุกเช้าจะต้องไปตรวจที่คักหนู เพราะถ้ามีหนูดิคกับคักต้องรีบเก็บก่อนที่จะเหม็น แต่ถ้าหากเกิน 3 วัน แล้วยังไม่สามารถคักหนูได้ ให้ทำพิธีขอมาสถานที่นั้น ๆ โดยใช้ข้าว 1 ก้อน พริก 1 อัน เกลือ 1 อัน หมาก 1 ลูก และหญ้าคา 3 มัด วิธีทำอาหารจากหนู</p> <p>ผ่าหัวของເຂົາເຄື່ອງໃນອອກໄຫ້ໜົມ ນາງຄນະຫອບກິນຕັບຫວາໃຈ ໄສ້ເລີກຜົນນີ້ນ ເຄື່ອງເຫຼັກເພື່ອໄຫ້ຮ່ວຍແລະໂຮມ ໄສ້ເລີກຕົ້ງຜົນເກລືອເພື່ອໄມ້ໄຫ້ເໝັ້ນຄາວ ນຳໄປແກ່ ຂ້າວເບອະ ອົງຍ່າງກິນ ແຕ່ທ່ອຮ່ວຍທີ່ສຸດຄືອ ແກ້ງເພື່ອເຫຼັກ ໄສ້ເຄື່ອງເຫຼັກເບອະ ຈ ເຊັ່ນຕະໄກຮ້ ຍອດສັນປ່ອຍ ຕຳພຣິກກັບເກລືອ ແລ້ວໄສ່ວັງຕູ້ ແລະນີ້ນ ເພື່ອໄຫ້ໂຮມແລະອ່ວຍ</p>

ตาราง 9 (ต่อ)

พืช/สัตว์	สถานที่	ฤดูกาล/เวลา	อุปกรณ์	ขั้นตอน/ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง
กระอก	ป่า	หน้าร้อน	หนังสติก ปืน หมา(ถ้ามี)	<p>1. ในช่วงฤดูฝนใบไม้เขียว หารังกระอกยาก เพราะ กระอกนั้นอยู่บนต้นไม้สูง และใช้ใบไม้และกิ่งไม้ทำรัง การไปหากระอกนั้นเราอาจจะต้องให้แน่ใจก่อนว่า จะไปหาที่ไหน ควรจะไปหากระอกด้วยกัน 2-3 คน บางครั้งก็อาจขาดแคลน ไปด้วย เพราะว่ากระอกจะaculaอยู่บนต้นไม้สูง ต้องใช้หนังสติกยิงล่อ ก่อน เมื่อกระอกใกล้เข้ามา อีกสองคนจะเป็นคนเตรียมพร้อมที่จะยิง บางครั้งในการยิงกระอกจะยิงแค่ครั้งเดียวก็โดนแล้วตาย แต่บางครั้งก็ไม่โดน เพราะกระอกเป็นสัตว์ที่ฉลาดและเร็ว</p>
บ่าง	ต้นไม้ที่มีรากหรือ มีเศษใบไม้ติด หล่น	ไฟ, มีด, ขวน		<p>1. ใช้ไฟเผา นีคหรือขวนตัดต้นไม้ หรือเอากิ่งไม้มาแหะไว้ในรู เพื่อให้บ่างออกมานา</p> <p>2. วิธีการนำบ่างมาทำอาหาร คือ ย่างเพื่อเอาบนกองผ้าท้องเอาไส้หรือข้ออกเพื่อเอามาทำอาหาร โดยนำมาใส่แกง ส่วนเนื้อก็นำมาทำลาบได้</p>
ไก่ป่า	ไร่ข้าวที่ทิ้งไว้ มีฤดูน้ำ - ไม่ไฝ, เชือก, ไม้ ปี	สิงหาคม		<p>1. ตัดไม้ไฝ 1 หònและผ่าเป็นชิ้นเล็กๆ เหลาให้เรียบ ตัดไม้ไฝให้หงอประมาณและใช้เชือกทำเป็นห่วง ตัดไม้เท่านี้มือทำเป็นเสากลัดดองกลงบนพื้น ตั้ง ไม้ไฝที่ดัดแล้ว ทำเป็นแนวเพื่อดักไก่ป่าโดยสังเกตร่องรอยการเขยิบไม้ของไก่ป่า</p>

ตาราง 9 (ต่อ)

พืช/สัตว์	สถานที่	อุปกรณ์/เวลา	อุปกรณ์	ขั้นตอน/ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง
แมงกุ้ดจี	ขี้วัว ขี้ควาย ใน นา ในไร่ข้าว	หน้าฝน	กระป่อง	<ol style="list-style-type: none"> ในช่วงฤดูฝนจะมีแมงกุ้ดจีในทุ่งนาหรือในไร่ พบรากกองขี้วัวขี้ควายซึ่งถ่ายแล้วประมาณ 2 คืน สังเกตได้จากขี้วัวที่เริ่มจะแห้งแล้ว มีดินเป็นขุยๆ อยู่ ซึ่งแสดงว่า ข้างในมีแมงกุ้ดจีอยู่ ต้องเกลี่ยขี้วัวก่อน แล้วขุดตรงที่เป็นรูๆ ก็จะเจอแมงกุ้ดจี ควรนำกระป่องหรือภาชนะที่แข็งแรงมาด้วย เพราะถ้าเก็บแมงกุ้ดจีในบ่ำชัน เดียว แมงกุ้ดจีจะมุดจนยำเป็นรู และอาจหล่นหรือตกหายได้ ก่อนจะนำแมงกุ้ดจีไปแกงหรือคั่ว ให้ล้างเอาปีกและข้ออกทางก้น สามารถกินได้ทั้งตัว แต่ต้องทำให้สุกก่อน สตรีมีครรภ์ห้ามกิน เพราะเชื่อว่าจะทำให้ลูกดื้อ
จึงหรีด	คันนา ทุ่งนา หน้าฝน ไร่ข้าว		กระป่อง	<ol style="list-style-type: none"> สังเกตจากดินเป็นขุยๆ กองใหญ่ การเก็บจึงหรีดในบ่ำต้องหักขาและบีบฟันออก เพราะจึงหรีดอาจกัดเป็นรู และออกจากบ่ำได้ แต่ถ้าเอาใส่กระป่องไม่ต้องเด็ดขาและฟันออก เพราะกระป่องถึ่น และไม่สามารถกัดได้ จึงหรีดที่นำมาทำอาหารต้องเอาปีกออก และเอาข้ออกทางคอและทางก้น

ตาราง 9 (ต่อ)

พืช/สัตว์	สถานที่	ฤดูกาล/เวลา	อุปกรณ์	ขั้นตอน/ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง
หนอนรถด้วน ไข่เม็ดแดง	กระบวนการไม้ไผ่ บนต้นไม้ที่มีใบกลมเท่านั้น	สิงหาคม – กันยายน	มีด มีดเดงจะออกไข่ปีละครั้งเดียวเท่านั้น มดแดงจะเริ่มทำรังค้างไว้ต่าง ๆ เพื่อ วางไข่ บนต้นไม้แต่ละต้นจะมีรังอยู่ 2-3 รัง เพราหมดแดงชอบอยู่กันเป็นกลุ่ม	สังเกตจากกระบวนการไม้ไผ่ต้นที่อ่อน พบรินไผ่บน และไฝ่ที่มีความสูงประมาณ 5 เมตร ลักษณะของต้นไฝ่จะมีน้ำซึมออกมากจากต้นไฝ่ ใช้มีดตัดต้นไฝ่ที่มีน้ำซึม ออกมา รูที่มีน้ำออกหรือรูไม้ไฝ่จะไม่มีรถด้วน แต่ต้องตัดชิ้นไป 2-5 กระบวนการ จึงจะ ^ห เห็นหนอนรถด้วน อาหารของหนอนรถด้วนคือ เยื่ออ่อนไม้ไฝ่ จะเห็นขุยติดรูไม้ไฝ่ 1. มดแดงจะออกไข่ปีละครั้งเดียวเท่านั้น มดแดงจะเริ่มทำรังค้างไว้ต่าง ๆ เพื่อ วางไข่ บนต้นไม้แต่ละต้นจะมีรังอยู่ 2-3 รัง เพราหมดแดงชอบอยู่กันเป็นกลุ่ม 2. เมื่อเห็นรังหมดแดงอยู่บนต้นไม้แล้วต้องตัดต้นไม้หรือชิ้นไปตัดกิ่งไม้嫩ให้ตก ลงบนพื้นก่อน แล้วใช้กระดังไประงรับรังหมดแดง เพื่อไม่ให้ไก่ตกลงบนพื้น แล้วตัดกิ่งไม้ที่ติดกับรังนั้นให้ออกจากกัน แล้วเอากระดังไประงไว้ป้องไว้ที่มีเศษ เพื่อ มดแดงจะได้ออกไป แล้วเอาใบไม้ออกไปจนเหลือแต่ใบ 3. วิธีการใช้กระสอบ ก็อ มัดปลายกระสอบติดกับไม้ไฝ่รูวงกลม ยกไม้ที่มัด กระสอบไปแขยงรังหมดแดงจนกว่ารังจะแตกหมดเพื่อให้ไข่เม็ดแดงตกอยู่ใน กระสอบนั้น พอรังหมดแดงแตกแล้ว ยกไม้ไฝ่ในกระดังแล้วคัดใบไม้หรือเศษ ต่างๆ ออกจากกระดังนั้นจนหมด กระสอบที่ใช้ในการตักไข่เม็ดแดง แต่ละต้น ต้องมีขนาดประมาณ 5-6 เมตร มดแดงจะไม่ตักที่อื่น ๆ แต่จะตกลงกระสอบนั้น

ตาราง 9 (ต่อ)

พืช/สัตว์	สถานที่	อุปกรณ์	ขั้นตอน/ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง
บอน (ผักหวานหัวย)			<ol style="list-style-type: none"> ต้องเก็บยอดอ่อน โดยเริ่มเก็บขึ้นไปตามลำหัวย ห้ามเก็บข้อน้ำในลำหัวย เพราะน้ำที่อยู่บริเวณที่ต้นบอนขึ้นจะทำให้กันเมือ ถางบอนให้สะอาดแล้วแกะเส้นไขอกให้หมด เสร็จแล้วก็นำไปตากแดด 1-2 วัน จึงสามารถนำไปต้มหรือนึ่งทานได้ ในขณะที่ปรุงอาหารจากต้นบอน ห้ามนำขี้ท่อนพินไปมา ให้ใส่พินทึ่งไว้ในเตา เพราะจะทำให้ขม
เห็ด คิน, ใต้พุ่มไม้	บนยอดป่า攫, หน้าฝน		<ol style="list-style-type: none"> เห็ดไช่ห่าน (จำพวกสุ่ง) มีสีขาวทึ่งใบจะมีขนาดเล็กและใหญ่ ใหญ่เท่าฝ่ามือ เหดเหลือง (จำพวกปู) มีสีเหลืองทึ่งใบ มีขนาดเท่าเห็ดไช่ห่าน เหดโคนป่า攫 (จำพวกวัว) ข้างในสีขาว ด้านบนจะมีสีน้ำตาลอ่อน เหด 3 อย่างนี้ อายุของนันจะอยู่ได้ประมาณ 1 อาทิตย์ แล้วจะเน่า เหดไช่ห่าน และเหดเหลืองจะอยู่ได้พุ่นไม้ไม่ใหญ่เกินไป ส่วนเหดโคนป่า攫จะขึ้นบนยอดป่า攫 เหดถอน ลักษณะกลม ขนาดนิ่วเท่าโป้ง จะขึ้นปีละครั้ง มีอายุประมาณ 1 เดือน เหดส่วนใหญ่ที่ก่อรากมาข้างด้านจะนำมาแกง ต้มกึ่งผัด ทำเป็นเห็ดส้ม เพราะจะเก็บได้ไม่นาน

ตาราง 9 (ต่อ)

พืช/สัตว์	สถานที่	ฤดูกาล/เวลา	อุปกรณ์	ขั้นตอน/ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง
เห็ด (ต่อ)	บนไม้ผุ หรือ ต้นไม้ที่ถูกตัด ได้ 1-2 ปี แล้ว ถูกไฟเผาในไทร			เห็ดบนท่อนไม้ คือ เห็ดลง และเห็ดหูหนู จะอยู่ได้สัก 4-5 วัน มันจะแก่แล้วก็แห้ง เด็กซึ่งอาจไปกินได้ ส่วนใหญ่จะนำมาย่าง ผัด ใส่ต้มจีด เห็ดหูหนูจะเป็นป่าที่มี ต้นไม้บาง ๆ ต้นไม้ไม่ใหญ่นัก ลักษณะของเห็ด คือ บาง อ่อน มีสีน้ำตาลอ่อน จะอยู่ ได้ 4-5 วัน แล้วจะเน่า แต่ถ้าจะเก็บได้นานต้องล้างแล้วนำมาตากให้แห้ง
ผักหวาน	ภูเขาสูงที่มีหิน หน้าร้อน เช่น ไกสีหิน ใหญ่			<ol style="list-style-type: none"> ผักหวานจะชอบอากาศร้อน ต้นผักหวานมีขนาดใหญ่ปานกลาง ใบผักหวานจะมี สีเขียวเข้ม สีเขียวอ่อน และสีเขียวอ่อนปนสีเหลืองอ่อน ขิงอากาศร้อนจัดจะยิ่ง แตกยอดเร็ว การเดือนยอดผักหวานต้องเลือกเอายอด ไม่สับเกินไป ไม่แก่เกินไป เลือกยอดที่ อ่อนๆ ผักหวานบางต้นยอดมันจะม้วนด้วยกันและมีร่องรอย แมลงกัด จะต้อง เอาแต่ยอดดีๆ ส่วนมากต้นที่ถูกไฟเผา ยอดจะดี อ่อนและแตกยอดเร็วกว่าต้นอื่น นำไปแกงใส่ไก่ดอง ห่อหนังใส่ไก่ดอง นึ่งจิ้มน้ำพริกต่าง ๆ
หน่อไม้	ต้นซึ่งที่เป็น หน้าฝน ต้นปั่นทราย ไกสีริบบิ้น		เสียง	<ol style="list-style-type: none"> การบุดหน่อไม้จะทำในช่วงฤดูฝน เพราะต้นจะซึ้ง ตัวนกครัวจะไม่มีหน่อไม้ เพราะต้นแห้ง การหาหน่อไม้ซึ้ง จะต้องเขี่ยใบไปเพื่อออกจากต้นไฝ จะเห็นร่องดินแตกและจะ เห็นหน่อที่ออกอกมา จะใช้เสียงบุดต้นเมื่อเจอนหน่องอกซึ้งมา

ตาราง 9 (ค่อ)

พืช/สัตว์	สถานที่	ฤดูกาล/เวลา	อุปกรณ์	ขั้นตอน/ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง
หน่อไม้ (ต่อ)	ป่า	มีนาคม – เดือนเมษายน		ไผ่ที่นิยมนำมา กิน คือ วาเซ้า (หน่อไม้บง) แวกลึง (หน่อไม้ไร่) วาบัง (หน่อไม้ราก) แวกลึง (หน่อไม้หก) และวาซูง (หน่อไม้ที่มีหนาม) ฯลฯ หน่อที่กินไม่ได้คือ หน่อที่มีรอยขี้ตรงยอดหน่อและขื่นเป็นไผ่สูงแล้ว
				1. เลือกกลอยที่หัวแผ่นเท่านั้น นำกลอยที่บุดได้มาตาก เพราะช่วงนี้จะมีแคคและอาการร้อนจัด 2. นำหัวกลอยมาปอกเปลือกและหั่นเป็นแผ่น ๆ ตามแนวนอนประมาณ 3 วัน ใส่ในกระสอบที่น้ำรabayออกได้ นำไปแช่น้ำ 3 คืน โดยที่จะต้องแช่ในแม่น้ำที่มีน้ำใส่หัวผ่านตลอด เพราะพิษกลอยจะได้ไหลออกไป หลังจากนั้นจึงนำมาดีบหรือนึ่งรับประทานได้ การทำกลอย เช่น ในช่วงเดือนกรกฎาคม – สิงหาคม จะทำกลอยเช่น เพราะหัวกลอยจะดีและงานนำกลอยที่ปอกเปลือกแล้วหั่นเป็นแผ่นบาง ๆ บุดหุ่นในดินดามแต่จำนวนของกลอยที่นำมาได้นำใบไม้ที่มีขนาดใหญ่มารองกันหุ่น แล้วนำกลอยที่หั่นมาเทลงหุ่น เอาใบไม้ทับแล้วเอาดินกลบกอยอีกครั้ง ทิ้งไว้ 3-4 คืน นำกลอยที่ได้ใส่กระสอบไปแช่น้ำในแม่น้ำ แบบเดียวกับกลอยตากแห้ง

ตาราง 9 (ต่อ)

พืช/สัตว์	สถานที่	อุปกรณ์	ขั้นตอน/ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง
กลอย (ต่อ)			วิธีการสังเกตพิษกลอย ให้คุณที่สี ถากกลอยไม่มีพิษสีจะจี๊ด แต่ถ้ามีพิษสีของกลอย จะเป็นขาวเข้ม หรือกลอยที่เราแห่น้ำไว้ ถ้าอาบเนื้อไปคนบริเวณที่ hac ก็กลอยแล้วปราศจากภัย ว่าน้ำมีสีคล้ำสีน้ำเงิน แสดงว่ายังมีพิษอยู่ แต่ถ้าน้ำใสแสดงว่ากลอยไม่มีพิษ
ปูนเคี้ยวหมาก	ถ่าน้ำหรือที่ราบผสมอยู่กับดินและทราย	กระบุง จอบ กระบวนการไม้ไผ่ จี๊ด ประมาณ 15-20 ซม. จนถึงขนาดเล็กกระเบิดที่สุด วัว	ใช้หินปูนมีลักษณะสีขาวออกเหลือง ๆ มีขนาดใหญ่ประมาณเส้นผ่าศูนย์กลาง วิธีเก็บ โดยจะใช้ขอบบุดงก้อนที่ไม่สามารถหยับด้วยมือได้ใส่ในกระบุง วิธีทำปูนเคี้ยวหมาก โดยการใช้จี๊ดวัวที่แห้งแล้วมาถักเป็นกอง เพราะจี๊ดวัวที่แห้ง ถ้าจุดไฟเผาจะมีควันสมบัดที่ร้อนมาก สามารถที่จะทำให้หินปูนกร่อนได้ จากนั้น กีเอานิปูนมาใส่ในกองจี๊ดวัวที่เตรียมไว้แล้วประมาณ 11-12 ชั่วโมง หลังจากนั้น นำน้ำดีมสุกที่ยังร้อนเอานิปูนที่เผาเสร็จแล้วมาจุ่ม จะทำให้หินปูนละลาย หลังจาก นั้นกรองส่วนที่ยังเป็นก้อนออกไปให้เหลือแต่ส่วนที่ละลายแล้วเอาไปใส่กระบวนการไม้ไผ่ เพราะถ้าใส่ในกระบวนการไม้ไผ่ ปูนจะซึ่น ไม่แห้ง สามารถเก็บไว้กินได้นาน

ตาราง 10 ภูมิปัญญาด้านการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรและวัสดุในท้องถิ่น

ทรัพยากรธรรมชาติ	การใช้ประโยชน์	ข้อควรปฏิบัติ	ข้อห้าม
ไม้ขนาดใหญ่	สร้างที่อยู่อาศัย	1. ไม่ทุบชนิด ยกเว้น ไม่ต้องห้าม (รายละเอียดอยู่ในช่อง ตัดไป)	1. ไม่ที่มีเตาวลัย เพราะว่าจะบินบ้าน 2. ไม่ที่มีเสียงเมื่อเสียดสีกัน คนในบ้านก็จะ ทะเลกัน 3. ไม่ที่ตัดแล้วตกไม่ถึงพื้น หรือไปค้างกับต้น อื่น จะทำให้คนในบ้านมีโรคภัยไข้เจ็บ 4. ไม่ที่โคนพ้าผ่า จะมีปัญหาเกิดความแตกแยก ในครอบครัว 5. ไม่ที่นิ่ง詹 2 จ่าน เพราะว่าอยู่แล้วไม่ตี
ขั้นบันได		1. ไม่ที่เหมาะสมในการทำ คือ ไม่วังหรือไม่เปา ไม่ไฝ ไม่ดึง ¹ 2. จำนวนขั้นที่เหมาะสม คือ 3 หรือ 5 ขั้น 3. ถ้ามีคนมาเยี่ยม แล้วขึ้นบันไดและทำบันไดหัก ถือว่าดี แสดงว่า นำเอาโชคมาให้ แต่ถ้าลงบันไดแล้วทำหัก ต้องใช้ໄกในการรบด้วยเพื่อขอมา	1. ไม่ที่ไม่เหมาะสมในการทำ คือ ถึงซี๊ะ เปือกเรือง และเรืองซี๊ะเก้า
ครกไม้		ใช้ไม่ที่มีเนื้อหนานิยม เพราะจะไม่แตกง่าย	

ตาราง 10 (ต่อ)

ทรัพยากรธรรมชาติ	การใช้ประโยชน์	ข้อควรปฏิบัติ	ข้อห้าม
ไม้ขนาดใหญ่ (ต่อ)	เครื่องหินอ่อน	<ol style="list-style-type: none"> ใช้ไม้มะขาม เพราะเนื้อเห็นยว ไม่แตกง่าย เลือกลำต้นที่ ตรง ต้องดึงเครื่องหินอ่อนที่กางทางทุ่งนาให้ห่างจากหมู่บ้าน เพื่อ ไม่ให้เกิดอันตรายกับเด็ก 	<ol style="list-style-type: none"> ไม้มะขามลำต้นจะหนีน้ำอ้อยออกไม่ หมด เด็กพูดหรือวิจารณ์เกี่ยวกับน้ำอ้อยที่イラ ออกมา จะทำให้น้ำอ้อยก้อนที่ทำออกมากไม่มี คุณภาพ มีเนื้อแข็งเกินไปหรือไม่เป็นก้อน
ควาย (ชลุยเขากวาง)	ใช้ไม้ที่ให้รสเปรี้ยวเท่านั้นสำหรับทำควาย ประมาณ 1 ศอก ขนาดเท่าแขน ทำเป็นรูปร่างเขากวาง ผ่าครึ่ง เอาเนื้อไม้ข้างในออกให้เหลือแต่เนื้อไม้ชั้นนอกบางๆ กึ่งไว้ 1 เดือน หาตอกมานัดให้ติดกันเหมือนเป็นไม้ท่อนเดียวกัน นำข้าง รักษาทับให้สูญเสีย และเจาะรูสำหรับเป่า	การใช้ไม้ที่ไม่มีรสเปรี้ยวทำควาย จะทำให้เสียงที่เป่า ประมาณ 1 ศอก ขนาดเท่าแขน ทำเป็นรูปร่างเขากวาง ผ่าครึ่ง ออกมากไม่ไฟแรง	
เขากวาง	ควาย (ชลุยเขากวาง)	<ol style="list-style-type: none"> ใช้เขากวางขนาดใหญ่และยาวประมาณ 1 ศอก นำมาตาก ให้แห้ง และทำรูเล็กๆ สำหรับเป่า ใช้ในช่วงมีเทศกาลสำคัญ เช่น เกี๊ยวข้าว แต่งงาน เป็นต้น 	<ol style="list-style-type: none"> การเจาะรูตรงกลางเข้า จะทำให้ไม่เกิดเสียง ผู้หญิงเป่าควาย ดูแล้วไม่สุภาพ การเป่าควายไม่ถูกทำหนอง จะไม่ไฟแรง

ตาราง 10 (ต่อ)

ทรัพยากรธรรมชาติ	การใช้ประโยชน์	ข้อควรปฏิบัติ	ข้อห้าม
ไม้สนหรือไม้เกี๊ยะ เชื้อเพลิง		<ol style="list-style-type: none">บุตรากเกี๊ยะที่เหลือแต่ต้นและแห้งแล้ว ใช้ขวนผ่า rak เป็นชิ้นใหญ่ ๆ จากนั้นก็ตีเอาเศษดินออกก่อนเลือกเกี๊ยะที่สืออกเหลืองๆ จะเป็นเชื้อไฟได้ดีกว่าเกี๊ยะที่เป็นสีดำควรเก็บเกี๊ยะใส่ในกระสอบและเก็บไว้ได้ถุงบ้าน ที่สำคัญคือต้องเก็บให้พ้นจากฝุ่นและน้ำ เพราะถ้าโดนน้ำจะทำให้ชุ่มไฟไม่ค่อยติดกรณีที่โคนน้ำให้อากเกี๊ยะตากแดดประมาณครึ่งวันแล้วเก็บใส่กระสอบตามเดิมเกี๊ยะสามารถหาได้ทุกฤดู	
ไม้ไผ่	ทับพีกะหรี่ยง	ใช้ไม้ไผ่สีเขียวอันใหญ่ โดยนำมาผ่าครึ่งเพื่อทำเป็นทับพี และห้ามใช้ไม้ไผ่สีทอง ไม่เป็นสิริมงคลแก่ครอบครัว ควรนำไปเก็บไว้บนเตาไฟ เพื่อที่ทับพีจะไม่เสียจ่าย ทนทาน และเป็นสิริมงคล จะทำให้ครอบครัวอยู่เย็นเป็นสุข	

ตาราง 10 (ต่อ)

ทรัพยากรธรรมชาติ	การใช้ประโยชน์	ข้อควรปฏิบัติ	ข้อห้าม
ไม้ไผ่ (ต่อ)	แบบสิง(เครื่องปั้ง เส้นยืนเพื่อทอผ้า) ที่พัดข้าว	1. ใช้ไม้ไผ่ยาว 7 ศอก 2. ต้องเก็บรักษาในที่ร่ม เพราะไม้ไผ่จะไม่แตก 1. ใช้ไม้ไผ่ได้ทุกชนิด ยกเว้นไผ่ราก 2. ใช้ไผ่ข้อเดียวเท่านั้น เพราะถ้าสองข้อจะ芽 เกินไป หักง่าย 1. ใช้ไผ่เอียดตัดเอาความขาวตามต้องการ และใช้มีดผ่าครึ่ง ที่ สามารถใช้เป็นช้อนได้ 2. ใช้รากของไผ่บาง โดยเลือกที่มีลักษณะของหัวที่จะทำช้อนได้ ใช้ไผ่บางที่มีลักษณะแก่พอประมาณ ถ้าแก่เกินไป จะทำให้แตก ใช้งานไม่ได้	ไผ่รากไม่เหมาะสมในการทำ เพราะไม่เหนียว หักง่าย บาดเจ็บง่าย ข้อสันเกินไป
ไม้คันข้าว			
ต้นรัก	ยางรัก	เลือกดันที่มีเปลือกหนาและเปลือกชั้นในมีสีขาว วิธีกรีดยางรัก ก็ตัดไม้ไผ่เพื่อที่จะรองเอายางรัก ใช้เหล็ก งอแทงที่เปลือก แล้วนำไม้ไผ่มาต่อจากจุดที่ใช้เหล็กแทง ให้นำ ก้านน้ำมารองที่ปลายไม้ไผ่ โดยที่ก้านน้ำมานั้น จะมีไม้ไผ่سان เป็นรูปสามเหลี่ยมเพื่อตักกรองเศษใบไม้ที่จะตกลงไป ประมาณ 1 สัปดาห์จะสามารถเก็บได้ ต้นรักจะให้น้ำยาง	เปลือกชั้นในสีแดง จะไม่มีน้ำยาง

ตาราง 10 (ต่อ)

ทรัพยากรธรรมชาติ	การใช้ประโยชน์	ข้อควรปฏิบัติ	ข้อห้าม
ดินรัก (ต่อ)		ในช่วงฤดูฝนเท่านั้นยังรักที่ได้ควรเก็บไว้ในกระบอกไม้ไผ่โดยใส่น้ำเข้าไปครึ่งเพื่อกันไม่ให้ย่างรักแห้ง ซึ่งน้ำจะแยกตัวจากย่างรัก	
ขมิ้น	ข้อมผ้า	1. เลือกขมิ้นแก่ หันบาง ตามเดคให้แห้งประมาณ 4-5 วัน เพราะถ้าไม่แห้งจะคำไม่ละเอียด จะทำให้น้ำกระเด็นเข้าตา และเปื้อนเสื้อผ้า 2. นำขมิ้นผสมกับสีของผลคำแสดจ ได้สีเหลืองส้ม ใช้ใบขมิ้นห่อเนื้อสัตว์ที่ต้องการทำเย็น เช่น แอบลูกอ้อด เพื่อคั่บกลิ่นกา	
ห่ออาหาร		ใช้ใบห่อข้าวคั่มนัดกะหรี่ยง ข้าวจะมีกลิ่นหอมและไม่ติด	
ตึง	ห่ออาหาร	ใช้ใบห่ออาหาร หรือคลุนที่ปากหม้อข้าวก่อนที่จะเอาลงจากเตา จะทำให้ข้าวสุกง่ายและหอม	
ไม้ประคุ	ข้อมผ้า	ใช้เปลือกในเท่านั้นนำไปตำและต้มผสมน้ำขี้เต้า จะได้สีแดง	
หมายมว	ระบายน้ำความชื้น	ใช้ใบรองข้างใต้พื้นก่อนเก็บข้าวในถุง	

ตาราง 10 (ต่อ)

กรรพยากรธรรมชาติ	การใช้ประโยชน์	ข้อควรปฏิบัติ	ข้อห้าม
ห้อง	ย้อมผ้า	ใช้ใบแก่นาคประமาน 3 นิ้ว นำไปล้างให้สะอาด ใส่โถ่คืนให้เดือนแล้วหาผ้ามาปีคปาก โองให้แน่น กีบไว้ประมาน 1 เดือน เพื่อให้ใบเน่าหมดจึงเอากากทิ้งไป เหลือแต่น้ำที่จะใช้ย้อมผ้า	
ครัว	ย้อมผ้า	<ol style="list-style-type: none"> ใช้รากหันเป็นชิ้นเล็กๆ ตามแคด นำมารำให้ละเอียด ผสมน้ำและนำมาย้อมผ้าให้เป็นสีอิฐ หรือสีแดงปูน ผสมน้ำผักกับน้ำมะนาว จะได้สีน้ำตาล 	
กล้วย	ย้อมผ้า	เอาเปลือกต้นกล้วยหรือใบคงแห้งนำมาไปเอาให้เป็นขี้เล้า นำขี้เล้าไปแซลลาร์ไนน์ดามแต่ต้องการ วางทิ้งไว้ให้คอกตะกอนกรองเอาน้ำใสๆ ผสมกับน้ำสีย้อมผ้าต่างๆ จะช่วยให้สีติดคี	<ol style="list-style-type: none"> การใช้น้ำขี้เล้าผสมเกิน 2 ขันต่อ น้ำ 1 กระถาง ใบบัว สำหรับผ้าย 3 มัด จะทำให้สีไม่ติด ระหว่างที่ย้อมผ้า ไม่ควรพูดหรือชุมนุมว่าสีสวย และยิ่งอาบุของสีไม่ให้คอกหรือซีดง่าย
ข้าวเจ้าสูก	ผ้าห่อ	นำข้าวมาตำให้ละเอียด ผสมกับน้ำ 1 แก้วในกระทัง นำผ้ายกมา ขยำให้ทั่ว กระทุกผ้ายเพื่อให้เศษข้าวกระเด็นออกให้หมดจึงนำไปตากแคดจนแห้ง ผ้ายที่นำไปห่อจะมีเนื้อละเอียด เรียบและนุ่ม	สะบัดเศษข้าวออกไม่หมด เมื่อนำไปห่อ เนื้อผ้าจะหยาบ ไม่เรียบ แข็งและหอยาก

ตาราง 10 (ต่อ)

กรรไกรธรรมชาติ	การใช้ประโยชน์	ข้อควรปฏิบัติ	ข้อห้าม
นุลวัว	เชือเพลิง	นุลวัวแห้งนำมาก่อเป็นกอง จุดไฟจะมีคุณสมบัติที่ร้อนนาน เมื่อนำมาเผาหินปูนจะทำให้กร่อนໄได้	การหุงต้มโดยการใช้นุลวัวเป็นเชือเพลิง จะทำให้ดับยากและควันเยอะ
คินขอบปลวก	อุครอยรั่ว ฐานเตาไฟ	ใช้ไฟที่ต่างวัว เพื่อป้องกันการรั่วของข้าวเมื่อใส่ในต่างขันข้าว ใช้คินขอบปลวกทำฐานเตาไฟ ทำให้ฐานแข็งแรง เพาะดินมีลักษณะเนียนยวั่น ไม่แตกร้าว เมื่อขันคินจะดองไปบน 5 หรือ 7 ตะกร้า แล้วมีขันมาตรฐานแล้ว ต้องส่งคืนที่เดิม 1 ก้อน เชื่อว่าจะทำให้อยู่ดีกินดี เหลือคินเหลือใช้	
ศีรว	สีที่ใช้ในการสัก	ผสมดีวัตกับเข่น่าไฟที่ได้จากกระถางะพร้าว ทำให้เกิดสีดำใช้สำหรับการสัก	
ก้อนหิน	ขับเลือดเสียออก จากร่างกาย	สตรีมีครรภ์ หลังคลอดให้น้ำก้อนหินมาห่อกับผ้าแล้วถูนลงในน้ำ นำไปเผาไฟเพื่อให้อุ่นแล้วนำมาอุดหน้าห้อง จะขับเลือดเสียออกจากร่างกาย	

ตาราง 11 ความเชื่อ

หัวข้อ	สิ่งที่เกี่ยวข้อง	รายละเอียด	ความเชื่อ/ภูมิปัญญา
การดัก/จับสัตว์	เปี้ยด	ห้ามพูดว่าไปหาเบียดเมื่อมีคนตาม อย่าแสดงอาการคื่นเห็นดีใจเมื่อเห็นเบียดเบอะเบะ หาเบียดไม่เจอ สะคุกก้อนหินหรือท่อนไม้ในขณะหา แล้ว สนบตคำไม่สุภาพ	จะทำให้หาเบียดไม่ได้ จะทำให้จับเบียดไม่ได้ จะทำให้ไม่สามารถเมื่อกลับถึงบ้าน
	หนู	ไม่ที่ใช้สำหรับดักหนูต้องเป็นจำนวนที่ เช่น 11, 13 หรือ 15 วางกับดักเกิน 3 วัน แล้วยังดักหนูไม่ได้ ก่อนออกจากบ้าน ห้ามพูดว่า ดักหนูได้หรือดักหนูไม่ได้ มีคนดานระหว่างไปดักหนู ต้องตอบว่า เอาไม่ไฟไปทิ้ง	จำนวนคู่จะทำให้ดักหนูไม่ได้ ทำผิดมี ต้องทำพิธีขอมาสถานที่วางกับดัก จะดักหนูไม่ได้เลย
	กระรอก	การออกไปหากระรอกต้องออกไปวันละครึ่งเท่านั้น	ถ้าบอกว่าไปดักหนู หนูจะรู้และไม่ไปคิดกับดัก กระรอกเป็นสัตว์คลาด มีสัญชาตญาณ รู้ว่าจะถูกดัก ถ้ามีคนไปดักหนาหลายครั้งใน 1 วัน
การเลี้ยงสัตว์	ไก่	ถ้าแม่ไก่ออกไก่ 10 พอง พิกเป็นลูกไก่ 3 ตัว ถ้าแม่ไก่ออกไก่ 7 พอง พิกเป็นลูกไก่ 1 ตัว ไก่เพศเดียวกันทับกันเอง ไก่เขยันในเวลาพระอาทิตย์ตกดิน	ไม่ดี ไม่ดี เจ้าของห้ามเลี้ยง ต้องยกให้ผู้อื่นทั้ง 2 ตัว ไม่ดี ต้องฆ่าไก่

ตาราง 11 (ต่อ)

หัวข้อ	สิ่งที่เกี่ยวข้อง	รายละเอียด	ความเชื่อ/ภูมิปัญญา
การเลี้ยงสัตว์ (ต่อ)	หมู	ใช้ไม่ไ่, กะกะมัง หรือไม่สันทำเป็นที่ใส่อาหาร ออกฤกษ์เป็นตัวเมียทั้งครอบครอง	หมูจะโคลเรอา ไม่ดี ต้องฆ่าสุกหมูให้ตายทั้งครอบครอง
การเก็บ/ทำอาหาร	บอน	ต้องเก็บข้อน้ำขึ้นไป ห้ามเก็บตามน้ำ	นำบริเวณที่บ่อนขึ้นจะทำให้คันมือ
โดยใช้พืชผัก		การทำอาหารจากบอนต้องใส่ยอดผักหรือผลไม้ที่มีรสเปรี้ยว	ช่วยลดอาการคัน
การดำเนินชีวิต	การซ้อมฝ้า	ขณะปรงอาหาร ห้ามข้ายกหònพืนในเตา	การข้ายกหònพืนไปทาง จะทำให้คันเมื่อกินบอน
	การทำไร่	ห้ามพุดเกี่ยวกับสีที่ข้อมในขณะที่กำลังซ้อมฝ้า เลือกพื้นที่มีดันไม้ใหญ่ เป็นป่าทึบ ในไม้ทับถนนยะ มีจี ไส้เดือนดิน	สีจะไม่ติดคายหรือสีอาจจะซิดไม่爽 คินดี ฉุดถนนบูรณ์
		ห้ามคนอื่นมาทำไร่คั่นตรงกลางระหว่างพื้นท้อง	ไม่ดี
		ทำไร่ใกล้ ๆ ที่เดินที่เคยทำครั้งก่อน	ดี
		ทำไร่อยู่ฝั่งตรงข้ามพื้นที่เดินที่เคยทำครั้งก่อน เช่น เนินเขา	ไม่ดี
		คนละฤกษ์	

ตาราง 11 (ต่อ)

หัวข้อ	สิ่งที่เกี่ยวข้อง	รายละเอียด	ความเชื่อ/ภูมิปัญญา
การคำนวณชีวิต (ต่อ)	ความผัน ร่องไห ไฟ น้ำ ปลา บรรพนຽมที่เสียชีวิตไปแล้ว ปัจจุบัน เงิน ความ ช้าง ทำไร้แล้วผันเห็นหมาเห่าขอนไม้ ทำสวนแล้วผันเห็นตัวเองเดินเข้ามา ทำไร้แล้วผันเห็นตัวเองไม่สบาย	หัวเราะ ร้องไห ไฟ น้ำ ปลา บรรพนຽมที่เสียชีวิตไปแล้ว ปัจจุบัน เงิน ความ ช้าง ทำไร้แล้วผันเห็นหมาเห่าขอนไม้ ทำสวนแล้วผันเห็นตัวเองเดินเข้ามา ทำไร้แล้วผันเห็นตัวเองไม่สบาย	ไม่ดี เพราะในความเป็นจริงอาจจะร้องไห้ ดี อยู่ยืนเป็นสุข สุขภาพแข็งแรง ไม่ดี จะเจ็บไข้ได้ป่วย ดีและไม่ดี สุขภาพแข็งแรงหรืออาจจะเจ็บไข้ได้ป่วย ดี มีเงินทอง ร้าย ไม่สบาย ต้องเลี้ยงผี ได้ข้าวเดือนึ่งสาม จะต้องเสียทรัพย์สิน ไม่ดี ต้องเรียกขวัญกับไก่เผือกตัวผู้ 1 ตัว เหล้า 1 ขวด แก้ว 1 ใน ไม้ไผ่ 1 กรวย กอก สามป้อย 3 ฟักและขมิ้น 3 หัว น้ำ กระบุงและหม้อย่างละ 1 ใบ พริก เกลือ ไม่ดี ต้องเรียกขวัญกับไก่ 1 คัว ไม่ดี ถ้าทำไร่ต้องจะเจ็บป่วยได้ ดี ได้ผลผลิตดี ดี ได้ผลผลิตดี

ตาราง 11 (ค่อ)

หัวข้อ	สิ่งที่เกี่ยวข้อง	รายละเอียด	ความเชื่อ/ภูมิปัญญา
การดำเนินชีวิต (ค่อ)	ความฝัน	ทำส่วนแล้วฝันเห็นตัวเองเดินลงมา	ไม่ดี ได้ผลผลิตไม่ดี อาจขาดทุน
	การเลือก/เก็บไม้	ห้ามใช้ไม้ที่มีขน	คนที่นำไปใช้จะเกิดอาการคันตามร่างกาย
	มาทำฟัน	ห้ามใช้ไม้ที่มีผลเปรี้ยวหรือยอดอ่อนรสเปรี้ยว	จะทำให้เกิดสะเก็ตไฟเวลา ก่อไฟ และอาจทำให้เกิดไฟใหม่ได้
		ห้ามใช้ไม้ “ปะตุง”	จะทำให้มีปี๊ก้าเยอะ
		ห้ามใช้ไม้ที่มียาง	จะทำให้เปื้อนมือหรือเสื้อผ้า บางครั้งอาจทำให้เราแพ้ยางไม่ได้
		ไม่ใช้ไม้ที่ลักษณะของหรือนิคต้าเป็นข้อๆ	ทำให้เสียเวลาในการผ่าฟันและต้องใช้แรงมาก
		ไม่ใช้ไม้ไผ่	ไฟจะดับเร็ว ไม่มีปี๊ก้า อาจทำให้หุงข้าวไม่สุก
		ไม่ใช้ไม้ที่มีขนาดเล็กเกินไป	เมื่อก่อไฟ จะทำให้ฟินหมดเร็ว
		ห้ามตัดดันโพ ต้นไทร	เป็นท่ออยู่ของรากบทเวหา จะทำให้ไม่สนับขายหรือมีอันเป็นไปอย่างไม่คาดคิด
		ห้ามใช้ไม้ผุ	เมื่อก่อไฟ ไฟจะไหม้เร็วและแรง อาจไหม้บ้านเรือนได้

ตาราง 11 (ต่อ)

หัวข้อ	ลิ้งที่เกี่ยวข้อง	รายละเอียด	ความเชื่อ/ภูมิปัญญา
การคำนินชีวิต (ต่อ)	การเลือก/เก็บไม้ มาทำฟัน	ตัดฟันเสร็จแล้ว ห้ามเอามีดไปค้างไว้ที่คอไม้ ตัดฟันแล้วไม่ควรเอาเศษไม้หรือกิ่งไม้ทึบไว้ตามทางเดิน ไม่ควรหาฟันแล้วทิ้งไว้ในพื้นที่ที่ห้ามปนกุ เจอคืนไม้มีด ห้ามพูดว่าจะเอาไม้ไปทำฟัน หรือ จะหาฟัน ແวนี้	ชีวิตจะไม่ร่านรื่น ถ้าหงึงมีครรภ์เดินผ่านจะทำให้คลอดลูกยากหรือ แท้งได้ ต้องแก้เคล็ดด้วยการเอาไปไปให้หงึงมีครรภ์ 1 ฟองเพื่อแก้เคล็ด เมื่อตายไป วิญญาณของเราจะต้องเรื่อร้อนหาเก็บฟันที่ เราทิ้งไว้
การเก็บฟันใน บริเวณบ้าน	ห้ามขโมยฟันของคนอื่น เก็บไว้ที่ใต้ถุนบ้าน	เจ้าป่าเจ้าเขาจะสถาบันแห่งว่า เราชาฟันไปเผลาร่าง คนเอง จะไร้คู่	เจ้าป่าเจ้าเขาจะสถาบันแห่งว่า เราชาฟันไปเผลาร่าง คนเอง ฟันตกจะได้ไม่เปรียก ง่ายคือการก่อไฟ ถ้าฟันโคนน้ำ จะไม่ค่อยดัดและมีควันเยอะ ฟันจะไม่ผุ เก็บไว้ใช้ได้นาน
	ห้ามทิ้งไม้และสำหรับเก็บฟัน บริเวณที่เก็บฟัน ต้องไม่มีปลวก ต้องมีฟันเก็บสำรองอยู่เสมอ		ฟันที่ถูกปลวกกินมีแต่เศษดิน ไม่สามารถนำไปใช้ได้ พ่อแม่จะไม่สามารถมาเยี่ยมเราได้ถ้าอยู่ต่างถิ่น

ตาราง 11 (ต่อ)

หัวข้อ	สิ่งที่เกี่ยวข้อง	รายละเอียด	ความเชื่อ/ภูมิปัญญา
ร่างกาย	เจาะหู	จะเป็นไปใหม่ของกระเพรียง ช่วงเดือนสิงหาคม ใช้น้ำมะพร้าวทาที่แผล ผู้ชายจะสักตั้งแต่ดันขาถึงรอบเอว	แหล่งหายเรื้อรังและหายไม่เป็นหนอง
การตั้งหมู่บ้าน	การเลือกพื้นที่	ผู้หญิงจะสักตรงบริเวณโคนนิ้วหั้ง 5 หรือที่หลังมือ เป็นรูปดอกไม้ เป็นที่รำและมีสายน้ำร้อนหมู่บ้าน ปัก “เฉลว” ในพื้นที่ที่จะตั้งหมู่บ้าน 1 คืน ถ้า “เฉลว” ล้มพื้นที่นี้ไม่เหมาะสมในการตั้งหมู่บ้าน ห้ามใช้พื้นที่ป่าคงคิบ ห้ามใช้พื้นที่บริเวณใกล้หน้าผา หรือมีหินยอด ห้ามใช้พื้นที่ป่าชา ห้ามใช้พื้นที่ไร่นา ห้ามใช้พื้นที่ใกล้ลำหัวยามสาย	จะอยู่เย็นเป็นสุข ทำนาหากินได้ ประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน เสียงภาษาพื้นที่ จะเกิดโรคภัยไข้เจ็บ จะขาดลุนเพะปลูกไม่ได้ กลัวผีทำร้าย เป็นพื้นที่ทำนาหากิน จะมีโรคภัยไข้เจ็บ ไม่มีเรื่องแรงทำนาหากิน

ประเพณีและพิธีกรรมที่สำคัญ

1. การเรียกขวัญ (มีหลายประเภท จีโนยูกับแต่ละหมู่บ้าน)

ประเภทแรก คือ เมื่อเด็กหรือผู้ใหญ่ไม่สบาย เด็กมีอาการปวดหัวหรือตกใจร้องไห้ไม่หยุด ต้องเตรียมฝ่ายขาวกับฝ่ายดำ และเหล้า โดยต้องมัดฝ่ายขาวกับฝ่ายดำ วัดให้ความยาวของฝ่ายมีขนาดเท่ากัน ถ้าไม่เท่ากันต้องเลียงผิด บางครั้งคุจากกันแล้วว่าเหล้า ถ้ามีเศษอะไรมากางอย่างต้องมีการรัดมือเพื่อเรียกขวัญของผู้ป่วยให้ขวัญมาอยู่บ้าน และต้องเลียงหมูค่า 1 ตัว ซึ่งมีขั้นตอนคือ

1. เตรียมหมูค่า 1 ตัว ซึ่งมีขนาดวัดประมาณ 5 กำมือ (โดยใช้วิธีเอานิ้วอกมาวัดรอบเอวหมู และนำเข้าอกมาทับกัน 2 รอบ แล้ววัดตั้งแต่ปลายเชือกด้านหนึ่งไปอีกด้านหนึ่งให้ได้ 5 กำมือ) ถ้าเรียกขวัญของผู้หญิงจะใช้หมูตัวเมีย แต่ถ้าเลี้ยงขวัญผู้ชาย จะใช้หมูตัวผู้

2. เหล้า 3 ขวด

3. ข้าวต้มมัด 3 ถ้วย

4. ข้าวบูก

วิธีปฏิบัติ : ผู้ทำพิธีซึ่งเป็นผู้ชาย 3 คน จะไปที่ที่มีต่อไม้ที่แห้งแล้ว โดยคนแรกจะถือตะกร้าใส่เหล้า ข้าวต้มมัดและข้าวบูก คนที่ 2 ถือเนื้อหมู และคนที่ 3 ถือมีด เมื่อถึงต่อไม้จะวางของที่เตรียมไว้ข้าง ๆ ต่อไม้ แล้วจะเรียกขวัญพร้อม ๆ กันทั้ง 3 คน ว่า “ขวัญอยู่ที่ไหนให้กลับมากินข้าวกินเนื้อกินเหล้า” (ขวัญมีทั้งหมด 33 ขวัญ) หลังจากเสร็จพิธีให้กลับบ้านและใช้ไม้คนข้าวตีที่ขันบันได พร้อมกับส่งเสียงตามคนในบ้านว่า “ขวัญกลับบ้านมาหมาดหรือยัง” คนในบ้านจะต้องตอบว่า “มาหมาดแล้ว” และผู้ทำพิธีทั้ง 3 คน จะมัตมือให้คนที่ไม่สบาย ถือเป็นอันเสร็จพิธี

ประเภทที่สอง คือ คลุ้นเสือเท่อ

วิธีปฏิบัติ : นำเศษหม้อดิน หากระเบื้องเป็นผู้ชายจะนำมา 7 ก้อน หากระเบื้องเป็นผู้หญิงจะนำมา 9 ก้อน นำไปวางไว้ใกล้ต่อไม้แห้ง ซึ่งเป็นต่อไม้ที่ชาวบ้าน (คนเด่า คนแก่ หรือหมօผี) จะนำไปทำพิธีเป็นประจำ เพื่อให้คนไม่สบายหายจากการเจ็บป่วย

ประเภทที่สาม คือ ช่องถังเท่อ

วิธีปฏิบัติ : นำไก่ค่าตัวเมีย 1 ตัว ข้าว 1 ก้อน น้ำ 1 ถ้วย ไปวางไว้กลางถนนโดยวางในทิศตะวันออก สวอคคลาเพื่อเรียกขวัญให้กลับมา แล้วจึงมัดมือให้คนไม่สบาย

ประเภทที่สี่ คือ ลีลึงทึง

วิธีปฏิบัติ : นำไก่ 1 ตัว (ผู้ชายใช้ไก่ตัวผู้ ผู้หญิงใช้ไก่ตัวเมีย) ส้มปอข นม (ใส่กระบอก) หมาก พริก เกลือ และห่อข้าว นำไปสู่ระบุนง ไปปะริเวณบ่อน้ำที่คนในหมู่บ้านใช้กิน ตัดต้นไม้ 4 ต้นบริเวณบ่อน้ำ และปักไว้ทางด้านหน้าบ้าน ใช้ใบไม้บุกที่พื้นบริเวณนั้น เชือดคอไก่และ

หขคเลือดไก่บนใบไม้ ก่อพื้นและนำไก่มาแกง นำเนื้อไก่บนส่วนขาวไว้บนใบไม้ และไก่ที่เหลือ กีสามารถนำมากินได้ (ตอนที่ฆ่าไก่ ผู้ทำพิธีจะ洒水ถวายเพื่อให้ผู้ป่วยหายดี) จากนั้นจึงเดินทางกลับบ้าน ระหว่างทางจะพูดว่า ขอให้หาย ขอให้ขวัญกลับคืนมา

ประเภทที่สี่ : ลีสิงเกล้มีง (เลี้ยงถนนหนทาง)

วิธีปฏิบัติ : นำไก่ 1 ตัว ข้าว เหล้า 1 ขวด แก้วเหล้า 1 แก้ว หม้อ ใส่ในกระบุง ให้คนที่ไม่สบายจับปากกระบุง จากนั้นจะอธิฐานว่า “ทางเดินที่เราเดินแล้วทำให้ไม่สบาย ขอให้หาย ป่วย เราได้นำสิ่งของมาถวายให้เพื่อให้หายจากโรคภัยไข้เจ็บ” จากนั้นผู้ทำพิธีจะไปบรรยายทางเดิน ที่จะทำพิธี ไปถึงตัดตันไม้ 6 ตัน เป็นไม้ที่มีราก 4 คัน ไม่มีราก 2 คัน ที่มีรากจะเอาขนาดที่สั้น เอาไม้มาทำเป็นรูปบ้าน เอาไก่ 1 ตัว เหล้า 1 ขวด กับน้ำส้มปอย 1 ถ้วย มาทำพิธี โดยกล่าวว่า “เราเอาไก่มา ให้กับเหล้าและส้มปอย เอามาให้แล้วก็ช่วยรักษาคนที่ไม่สบายด้วย” พุกจนแล้วก็ฆ่าไก่ เอาเลือดไก่พรุนที่บ้านนั้น จากนั้นเอาน้ำมันมาทำแกง เมื่อกินเสร็จแล้วเอาน้ำส้มปอยพรุนที่บ้าน และเอาส่วนที่เหลือกลับมาให้คนป่วยถูบด้วย

2. พิธีเรียกขวัญความ

เนื่องจากวิธีวิเศษของกะเหรี่ยง ป่าวจะผูกพันกับการทำไร่ทำนา ในพื้นที่ที่ทำนาจะใช้ความเป็นแรงงาน ดังนั้นมืออาชีวะจากการคำนวณแล้วจะมีพิธีการเรียกขวัญความ

ขั้นตอนการเรียกขวัญความ

1. เตรียมเหล้า 1 ขวด ไก่ 1 คู่ (สีอะไรก์ได้) gravid กอกไม้ 1 คู่ เทียนไข 1 คู่ ฝ่ายทำ
2. ขวัญ 1 คู่ น้ำขมิ้นส้มปอย
3. ต้มไก่ให้สุกแล้วเอาไก่ใส่ไว้ในโถกทึ้งตัว
4. เอาของที่เตรียมไว้ใส่โถกเพื่อมัดเข้าความ
5. นำฝ่ายไปมัดที่เข้าความ
6. ปล่อยความให้ไปกินหญ้าถือเป็นอันเสร็จพิธี

3. การเรียกขวัญก่อนทำนา

เตรียมหมู 9 ตัว ไก่ 1 ตัว ข้าวคัมมัคกะหรี่ยง ข้าวปูก เหล้า 3 ขวด หม้อดินเผาทุบให้เป็นก้อน ๆ ผู้หญิงจะใช้ 9 ก้อน/คน ผู้ชายจะใช้ 7 ก้อน/คน ใช้เศษผ้าห่อหม้อดินเผาที่ทุบไว้พร้อมกับข้าวเบอะ ข้าวสาร พริก เกลือ มาก และเศษผ้าย ข่าหมูแล้วตัดหูตัดหางใส่ย่างลงนิดแล้วใส่ร่วงกันในเศษผ้า เอาของทั้งหมดใส่ในตะกร้า

วิธีปฏิบัติ : ผู้ทำพิธีทั้ง 3 คน (ชาย 2 หญิง 1) จะไปทำพิธีที่ต่อไม้แหง เสร็จแล้วต้องมาทำพิธีต่อที่บ้าน เมื่อกลับมาถึงบ้านใช้ไม้คุนข้าวเคาะที่หัวบัน ໄດเพื่อเรียกขวัญให้กลับคืนมา นำหมูและไก่ที่ฆ่าไปทำให้สุก แล้วมั่นอ่อนในครอบครัวเพื่อเรียกขวัญ

4. การเลี้ยงผึ้ง

วิธีปฏิบัติ คือ

1. เตรียมเหล้าขาว 1 ขวด ไก่ 1 คู่ ข้าวผัดข้าวเบียง (เบียงข้าวมาก) และห่อข้าว
2. เตรียมพื้นที่ในการเลี้ยงผึ้ง โดยใช้ไม้ไผ่ทำศาลให้มีลักษณะคล้ายบ้านมีเสา
3. ผ่าไก่ เอาเศษไก่ เห็นเดือด เนื้อไก่ น้ำไก่ ใส่ที่ศาล
4. ทำข้าวเบอะไส่ไก่ หรือเกงผักกาด Wang ไว้ที่ศาล
5. เอาขาไก่ หัวไก่ เหล้าขาวไปวางไว้ที่ศาล
6. ผู้ทำพิธีจะขอชินฐานของผึ้งว่า “เอาไก่ เอาข้าว เอาเหล้าให้กินแล้ว ขอช่วยทำให้ข้าวได้ผลผลิตดีด้วย” ถือเป็นอันเสร็จพิธี
7. อาหารที่เหลือสามารถนำกลับมา กินที่บ้านได้

5. การถางไร์และการเลี้ยงผึ้งไร์ (หล่อเทม)

วิธีการเลี้ยงผึ้งไร์ : บุคคลุณ เอาเสาลงเพื่อทำห้าง (การทำห้าง ต้องเตรียม ไม้สำหรับทำเสา ใบกลุ่งพี้เบน 7 ใบ เสียง ใบค่า) เอาไก่ค่า 1 คู่ เหล้า 1 ขวด ไปเลี้ยงผึ้งเพื่อให้ข้างอกงามดี โดยผู้ชายที่เป็นสมาชิกในครอบครัวมีหน้าที่เป็นผู้เลี้ยงผึ้ง

พื้นที่ที่จะทำการทำไร์ต้องเลือกสถานที่ที่มีดินดี เพาะชำดินดีดันกล้าก็จะเติบโตดี ให้สังเกตว่า ถ้าดินตรงไหนเป็นสีดำก็แสดงว่าดี แต่ถ้าดินออกสีขาว ๆ และมีก้อนหินอยู่ แสดงว่าดินไม่ดี

ช่วงถางไร์จะเป็นช่วงเดือน มกราคม เลือกวันดีของคนถางไร์ โดยเริ่มตัดต้นไม้บริเวณที่เลือกไว้ ถางไร์เสร็จต้องทิ้งไร์ประมาณ 1 เดือนเต็มเพื่อให้เศษพืชต่างๆ ที่ถางไร์แห้ง ประมาณเดือนมีนาคมก็เพา ในการเพาบางทีไฟอาจจะลุกใหม้ออกนอกสถานที่ จึงต้องหักเอาไว้ไม่ให้ไหม้และคงดับไฟรอบสถานที่ หลังจากเพาแล้วหนึ่งวัน วันรุ่งขึ้นก็เอาไม้ท่อนใหญ่ที่ยังไม่หัก และโคนไฟใหม่ไม่曳จะมาทำเป็นรั้ว ส่วนไม้ท่อนเล็ก ๆ ก็ยอนออกนอกสถานที่ ประมาณปลายเดือนเมษายนก็ทำการหว่าน

อุปกรณ์ที่ต้องใช้ในการหัว่าน คือ เสียง ด้านของเสียงต้องทำจากไม้สูง ๆ เเลีก พอประمام ไม่หนักเกินไป เอาให้พอที่คนใช้จะยกไหวสบาย ๆ คนที่ทำการหัว่านต้องมือย่างน้อย 2 คนขึ้นไป คนหนึ่งทำการบุคให้คินออกมาโดยใช้เสียงบุคไม้สีกิกินไป ส่วนอีกคนจะอยู่หัว่าน เมล็ดข้าว และไม่ควรหัว่านเยอะเกินไป ประมาณ 1 คำเมื่อ เพราะจะทำให้คันกล้าไม่งอก หรือถ้างอก ก็จะงอกไม่สวย และอาจจะเน่าเนื่องจากเบียดกันเกินไป เวลาตอนกีจะตอนหาก เมื่อหัว่านเสร็จแล้ว ก็รอให้คันกล้าโตแล้วกีสามารถนำไปปลูกได้ทั่วไป

ข้าวไร่ที่นิยมปลูก คือ บึงมีง และบึงซุ้ บางคนจะแบ่งพื้นที่ปลูกเป็น 2 ส่วน ส่วนหนึ่ง คือ บึงมีง อีกส่วนคือ บึงซุ้ ที่นิยมปลูกข้าว 2 อย่าง เพราะถ้าหากว่าปลูกข้าวไร่เป็นพื้นที่กว้าง อาจจะเก็บข้าวไม่ไหว เนื่องจากบางที่ฝนจะตกแล้วต้องรีบทำจังปลูกทั้งสองอย่าง เพราะบึงซุ้ จะถึงฤดูเก็บเกี่ยวเร็วกว่าบึงมีง

พันธุ์ข้าวไร่ที่นิยมปลูก

1. บึงซุ้ เม็ดขาว เปลือกออกสีดำ ข้างในเป็นสีแดง ข้าวแข็ง
2. บึงโผพุ เป็นเม็ดกลม เปลือกออกสีแดง ข้างในสีขาว ข้าวแข็ง
3. ไอกิง เม็ดขาว ๆ เปลือกลายเหลือง-ดำ ข้างในสีขาว ข้าวจะเหนียว
4. ไ้อีโคเพ เม็ดขาวเล็ก ๆ เปลือกสีเหลือง ข้างในสีแดง ข้าวจะเหนียว
5. ไ้อีบัง เม็ดกลม ๆ เปลือกสีเหลือง ข้างในสีขาว ข้าวจะเหนียว
6. บึงมีง เม็ดกลมเล็ก ๆ เปลือกออกสีขาว ข้างในสีแดง ข้าวแข็ง
7. บึงเก่อช้างแม เม็ดขาวใหญ่ ๆ เปลือกเหลือง ข้างในสีขาว เหนียว

6. ปีใหม่กะหรี่ยง

การขึ้นปีใหม่กะหรี่ยงกีเพื่อให้ฟันจากโรคภัยไข้เจ็บ และได้ผลผลิตที่ดีในไร่ โดย มีข้อห้าม คือ เข้าวันรุ่งขึ้นของการทำพิธีจะหดพักทุกคน เพราะเชื่อว่าถ้าไม่หดพักจะเกิดโรคภัย ไข้เจ็บ ซึ่งจัดขึ้นในช่วงเดือนกรกฎาคม การเฉลิมฉลองด้วยการเล่นดนตรี ซึ่งประกอบด้วย กลอง ฆ้อง ฆาบ และควี

อุปกรณ์ที่ใช้ในพิธีคือ ตะกร้า เสื่อและผ้าพันหัว 3 ชิ้น ฝ้ายขาว 6 เส้น ข้าวต้มมัด กะหรี่ยง

ขั้นตอนการทำพิธี

1. ไก่ผู้ 1 ตัว เมีย 2 ตัว สีอะไรก็ได้ ยกเว้นสีขาว ใส่ในกระบุง
2. นำไม้คนข้าวไปปีที่บันได ตีที่หัวไก่
3. ปากคอกไก่ เอาเลือดใส่ถ้วย

4. ต้มไก่
5. เรียกคนนามัคเมื่อ
6. ทำการเรียกขวัญ
7. ร้องเพลงเสรีจินข้าว

7. งานศพ

แบบคริสเตียน

ศพจะเก็บไว้ 1 คืนเท่านั้น การทำท่าวงโลงศพ จะใช้ไม้ไผ่ 6 ลำ บุดลุม 6 หลุม เพื่อตัดเส้าไม้ไผ่ให้แน่น หลังจากนั้นเอาไม้ไผ่อีก 3 ลำ วางบนไม้ไผ่ 6 ลำ เพื่อรองรับโลงศพ แล้วทำ หลังคาเพื่อไม่ให้ฝนตกหรือโดนแดด

พิธีจะเริ่มประมาณ หกโมงเย็น ศิษยَاภิบาลจะเห็นนาประมาณ 30-45 นาที และมี การร้องเพลงน้ำสการและเพลงพิเศษสำหรับงานศพจนถึงหกโมงเช้า ถึงจะนำศพไปฝัง โดยจะมีผู้ แบกศพ 2 คน เท่านั้น แต่สามารถสนับเปลี่ยนผู้แบกศพได้ มีการนำเอาสิ่งของ ๆ ผู้ตาย เช่น เสื้อผ้า หรืออุปกรณ์ต่าง ๆ ไปเผาหรือไปฝัง ขึ้นอยู่กับการทำพิธีปลงศพ หลังจากทำพิธีเรียบร้อยแล้วจะมี คุณมาอุ้ยเป็นเพื่อนกับญาติผู้ตายอีกหลายคืน เพราะมีความเชื่อว่า วิญญาณของผู้ตายจะกลับมา หลอกหลอนได้

แบบความเชื่อดั้งเดิม ใช้เวลาในการเก็บศพ 3 วัน

วันที่ 1 มีวิธีปฏิบัติ คือ

การเตรียมศพ

1. คำหัวให้ผู้ตายโดยใช้ส้มป้อมและมนิล
2. เอาส้มป้อมและมนิลใส่ในขันน้ำและใส่เครื่องหมาย 1-2 เหรียญในขันน้ำ
3. เอาสำลี ลูบหน้าศพ (ถ้าไม่มีสำลีเอาเศษด้ายแทนก็ได้) ลูบเข้า 3 ครั้ง (เสริฐ แล้วห่มผ้าให้ศพคลุมทั้งหน้า) เอาผ้าคลับด้านขึ้น แล้วเอาเครื่องหมายปิดตา ปิดปาก ปิดอက
4. ใช้ฝ้ายดินสีขาว มัดหัวแม่เมือและหัวแม่เท้า
5. ใช้เสื่อห่อศพ (เสื่อที่-san จากไม้ไผ่เท่านั้น)
6. เอาฝ้ายดินมัดด้าย 3 ช่วงของศพ คือ หัว ท้าย และกลาง

การเตรียมพื้นที่ท่าวงศพและทิศทางการวาง

1. เสือกเอาทิศทางซ่องว่างของบ้านทั้งหัวและเท้าไม่ควรตรงกับบ้าน
2. เอาไม้มา 3 ท่อน (ต้องเป็นของบ้านหลังที่ตายเท่านั้น) ถ้าอาของคนอื่นจะ ทำให้เจ้าของบ้านไม่สบาย มีสิ่งที่ไม่คาดคิดเข้า

การเตรียมห่อข้าวให้ศพ

1. หุงข้าวและผ่าไก่ซึ่งไก่ต้องเป็นของบ้านผู้ตายเท่านั้น ถ้าผู้ตายเป็นชายต้องเป็นไก่ตัวผู้ ผู้ตายเป็นหญิงต้องเป็นไก่ตัวเมีย ใช้ไก่ได้ทุกสี
2. เอาใบ เปื้องครึ่งแล้ว 2 ใบ หันเอาข้าวและเนื้อไก่ใส่ในใบไม้แล้วเอ้าไปวางที่หัว 1 ใบ หัว 1 ใบ
3. ญาติผู้ตายที่มีอาชญาสน้อยกว่าจะต้องเอาเทียน 2 เล่ม ไปจุดให้คันตาย ดังนี้ไว้ที่หัว 1 เท้า 1 ถือว่าจะให้เห็นทางกลับ
4. ขอให้คันตาย (โดยจะมีการเดินวนรอบศพไปทางซ้ายก่อน 3 รอบ แล้วเดินวนกลับทางขวาตามปกติ) โดยใช้คนเดิน 3 คน

วันที่ 2 มีการเตรียมของเพื่อใช้ตกแต่งและให้ผู้ตาย เช่น บ้านที่จากไม่ตันเจ้าเท่านั้น ถือว่า ถ้าไม่สร้างบ้านให้คันตายจะไม่มีที่อยู่ (ใช้กระดาษสาข้อมือสีทำหลังคา) และหาผู้แขวนซึ่งทำจากไหหมพรนหรือด้าวสีต่างๆ เพื่อให้คันตายได้ความสวยงามเมื่อไปเมืองดี

วันที่ 3 เป็นวันปลงศพ มีวิธีปฏิบัติดังนี้

การเตรียมการยกศพ

1. ตัดต้นไผ่มาแล้วทำเป็นตอกโดยผ่าตอกเป็น 2 ชิ้น แล้วถักให้เป็นเส้นเดียวกัน ใช้ 3 เส้น เพื่อมัด 3 ช่วงของศพ
2. ตัดไม้ไผ่ 1 ลำ ความยาวให้นับจำนวนข้อ 7 ข้อเป็นหลัก แล้วอาดอกมัดติดไว้ที่เตรียมไว้

วิธียกศพลงจากบ้าน

1. ยกขึ้นแบบที่ให้ล็อกโดยยกและวาง 3 ครั้ง จึงจะเบกขึ้นไปได้เลข
2. ให้คนที่เบกปลายเท้าไปก่อน สามารถเปลี่ยนคนเบกไปได้
3. มีคนที่สะพายกระรุงให้คันตายนำหน้า ในกระรุงจะมีห่อข้าวซึ่งห่อด้วยใบเปื้องครึ่งแล้วนั้น
4. ใช้มือคืนต้มน้ำร้อนไว้เพื่อถางพื้นที่เอกสารบนอยู่ ทันทีที่ยกศพไปแล้ว
5. ใช้คน 2-3 คน ยกลงจากบ้าน (ต้องเป็นญาติพี่น้องเท่านั้นที่จะยกได้)
6. ต้องกลับบันไดก่อนที่จะยกศพลงจากบ้าน (ต้องมีคนรองกลับบันไดทันที 1 คน หลังจากที่ยกศพไปแล้ว)
7. คนที่ไปส่งศพ ห้ามเดินแซงคนข้างหน้าของตนเอง

การวางแผนเพื่อทำพิธีปลงศพ

1. คูเป้าร้าเป็นหลักในการเอกสารอนลง ให้เท้าหันไปทางที่ป้าร้าอยู่
2. เมื่อไปถึงสถานที่เผา尸 ให้อาศพวางลงแล้วเอาเงิน 1 บาท (ของศพ) ซึ่งที่อยู่ให้กับคนตาย โดยเอาเหรียญโภนลงในพื้นที่นั้น

การปลงศพ

1. หาพื้นเพื่อที่จะเผา尸 วางเรียงขึ้นเป็น 7 ชั้นให้มีขนาดเท่ากับศพ
2. เอาไม้กีดที่เตรียมมาจากบ้านไปจุดที่ฐานของศพ ใช้คน 4 คน ไปจุดตรงมุมพร้อมกันทั้ง 4 มุม รอจนไฟไหม้หมดแล้วกลับบ้านได้ ขณะที่จะก้าวออกจากป้าร้าต้องเอาเข้าว่าให้คนตายที่ต้องไม้ โดยอาจง่ายไม่ไปคล้องไว้ที่คอเสื้อแล้วถอยหลัง 3 ก้าวพร้อมเอาไม้ออกจากคอเสื้อ แล้วหันหน้ากลับบ้านได้
3. ทุกครั้งที่ไปส่งศพจะต้องเรียกขวัญของตนเองกลับขณะที่เดินออกจากป้าร้า (คนสุดท้ายจะต้องเอามีคหນอไว้ที่ดันไม้โดยตัดเฉียงที่เปลือกของดันไม้ขึ้น)
4. จะต้องคำหัวกับน้ำมน้ำและส้มปอยที่กลางทางทุกคน (จะมีคนเตรียมเอาไปไว้ให้ตอนที่เข้าแห่ศพพ้นไปแล้ว)
5. ถึงบ้านต้องมีคนดูทุกคน (ใช้ไก่ตัวผู้ 1 ตัว ตัวแม่ 1 ตัว)

8. การแต่งงาน

แบบคริสเตียน

งานแต่งงานจะเริ่มหลังจากที่ผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่ายตกลงจะให้มีการแต่งงานกันประมาณ 5-6 วัน เพื่อให้มีเวลาไปซื้ออาหารและไปบอกราตรี ฯ ที่อยู่ด่างหนูบ้านให้มาร่วมงาน สิ่งที่ต้องเตรียม

1. แหวน 2 วง
2. ดอกไม้เพื่อใช้ตกแต่งโนบสต์
3. ผู้นำศาสนาและผู้ประกอบพิธี เพื่อเจ้าบ่าวเจ้าสาวที่เป็นเด็กทำหน้าที่โปรดูกันไม้ 2 คน
4. หนังสือสัญญาของพ่อแม่เจ้าบ่าวเจ้าสาวเพื่อเป็นพยานให้กับลูก
5. อาหารที่ต้องมี คือ แกงข้าวคั่ว ซึ่งต้องคั่วข้าวล่วงหน้า 1 วันก่อนวันแต่งงาน และ หมู 7-8 ตัวแล้วแต่จำนวนแขก

การประกอบพิธีจะเริ่มประมาณ 10 โมงเช้าในโนบสต์ มีการร้องเพลงประมาณ 1-2 เพลง เมื่อเจ้าบ่าวเจ้าสาวเข้ามาในโนบสต์ ทุกคนจะยืนขึ้นและร้องเพลงอีกครั้ง แล้วผู้ประกอบพิธีจะ

ตามคนในโบสถ์ว่ามีครรชัดข้องใหม่หากทั้งคู่จะแต่งงานกันหรือไม่ ถ้าไม่มีผู้ใดคัดค้าน ก็จะส่วนให้ แลกเหวนกันและกัน หลังจากนั้นผู้ทำพิธีจะอธิษฐานให้กับทั้งคู่ พ่อหรือแม่ของบ่าวสาวจะลงชื่อ ในหนังสือสัญญา แล้วให้อโວาท ผู้ใหญ่และผู้นำต่าง ๆ มาร่วมกันอธิษฐานให้บ่าวสาว เสร็จพิธีแล้ว รับประทานอาหารร่วมกัน

แบบความเชื่อถึงเดิน

เมื่อผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่ายได้ตกลงให้แต่งงานกันนั้น ถ้ามีไก่ขันตอนเย็น จะต้องเลื่อนไปอีก 4-5 วัน เพราะถือว่าเป็นdag ไม่ดี ให้กลับมาตกลงกันอีกครั้ง ถ้าไม่มีไก่ขันตอนเย็นอีกครั้ง สามารถแต่งกันได้ แต่ถ้าไก่ขัน ต้องเลื่อนออกไปอีก 4-5 วันเพื่อมาตกลงกันใหม่ หากได้วันดีแล้วจึงค่อยยกกันเรื่องสินสอด

วิธีการปฏิบัติก่อนวันพิธี คือ

1. เตรียมสินสอด ซึ่งประกอบด้วย ขอบและมีด ผ้าชั้น 1 ผืน (มีลายตา เพรา มีความหมายว่า จะมีลูกและอยู่กัน ได้นาน) ผ้าพันหัวสีขาว 1 ผืน กำไลทองเหลือง 1 อัน สร้อยข้อมือ ลูกปัดสีขาว 1 เส้น และเงินสด

2. เมื่อฝ่ายชายนำสินสอดไปให้ฝ่ายหญิงแล้ว จะกลับไปอยู่บ้านประมาณ 5 วัน เพื่อเตรียมของใช้ ชาวบ้านจะเอาข้าวสารมาคั่วที่บ้านฝ่ายหญิงและฝ่ายชาย เพื่อเตรียมทำแกง ข้าวคั่ว

3. ฝ่ายหญิงจะสร้างศาลาริมน้ำหลังหนึ่งไว้ทำพิธี โดยเก็บหัวหมูไว้ที่นั่น จะไม่เอ้าหัวหมูเข้าบ้านเพราะถือว่าผิดศีล อาจทำให้เจ้าของบ้านเจ็บไข้ได้ป่วย

4. เมื่อผู้ใหญ่ฝ่ายชายจะมาทำพิธีแต่งงานที่บ้านฝ่ายหญิง ญาติฝ่ายหญิง จะต้องเตรียมเครื่องดื่มให้ผู้ใหญ่ฝ่ายชายเป็นการต้อนรับในระหว่างทาง และมีการร้องรำทำเพลง เพื่อต้อนรับ

5. เมื่อผู้ใหญ่ฝ่ายชายถึงบ้านฝ่ายหญิง เจ้าสาวจะอาบุหรี่หรือมากๆให้ ผู้ใหญ่ฝ่ายชาย และผู้ใหญ่ฝ่ายชายจะอวยพรให้เจ้าสาว

ข้อสังเกต คือ เจ้าบ่าวจะไม่นอนที่บ้านเจ้าสาว แต่จะไปนอนบ้านคนอื่น

วิธีปฏิบัติวันทำพิธี คือ

1. ผู้ใหญ่ฝ่ายหญิงต้องมาเรียกเจ้าบ่าวที่บ้านที่เจ้าบ่าวนอนพัก
2. ผ่านหมู่ตัวเมีย 1 ตัว เพื่อผู้ใหญ่ฝ่ายหญิงและชายสองคนที่จะต้องกินก่อน แล้วคนอื่นจะสามารถกินได้

3. เมื่อเจ้าบ่าวมาถึงบ้านเจ้าสาว ผู้ใหญ่ฝ่ายหญิงก็จะตั้มไก่สำหรับใช้มัคเมือทั้งคู่ ร่วมกันเพื่อนทั้งสองฝ่ายฯ ลักษณ ร่วมวงกินข้าวค่วยกัน

4. ส่งตัวเข้าหอตอนเย็น

วิธีปฏิบัติหลังวันพิธี

1. บ่าวสาวต้องไปบ้านเจ้าบ่าว เมื่อของเจ้าบ่าวจะเอาน้ำมาล้างเท้าให้ลูกสะไภ้ และเอาเสื้อและชินให้ลูกสะไภ้ใส่

2. ลูกสะไภ้จะไปตักน้ำที่บ่อ เมื่อกลับมาถึงบ้านแม่เจ้าบ่าวก็จะเอาหมากให้ลูกสะไภ้กิน

9. การตั้งครรภ์

สิ่งที่ต้องห้ามในขณะตั้งครรภ์

1. ทั้งดัวองและสามีไม่ให้ตัดผม เพราะเขาถือว่าเมื่อตัดผมจะทำให้คลอดลูกยาก

2. ถ้าคนท้องไปทำงานหรือเดินทาง คนที่ตามมาข้างหลังโกร่นต้นไม้หรือบุคคลนั้นนำใบไก่มาให้หรือบนใบไก่ได้ เพราะถือกันว่าถ้าโกร่นไม้หรือบุคคลจะทำให้คนท้องไม่เกิดลูกหรือเกิดลูกยาก

3. ห้ามคนท้องกินเนื้อลิงหรือแมงกุ๊ดจี้ (กลึงคี่) เพราะถือว่าถ้ากินเนื้อลิง ลูกจะชนเหมือนลิง หรือถ้ากินแมงกุ๊ดจี้ ลูกจะคือเหมือนแมงกุ๊ดจี้

10. การคลอดลูก

การคลอดลูกจะมีหมวดต่างๆ เช่น อาหาร ยา ฯลฯ แต่ในประเทศไทย ไม่ได้แบ่งเป็นหมวด แต่จะเรียกว่า “อาหารคลอด” หรือ “ยาคลอด” ที่รวมถึงอาหารและยาที่ช่วยให้การคลอดลูกราบรื่น ไม่ต้องทนความปวดร้าวมาก แนะนำให้ดูแลตัวเองให้ดี ดื่มน้ำบ่อยๆ และอาบอบน้ำบ่อยๆ หลังคลอด เพื่อช่วยให้ร่างกายฟื้นตัวเร็วๆ

การอยู่ไฟต้องนั่งบนใบโพธิ์ (เป็นใบไม้สมุนไพรชนิดหนึ่ง เมื่อคนขาเคลื่อนมา จะนำไปมาตากไฟให้อุ่น จนหายปวดร้าว) เพื่อให้ลูกเข้าอุ่นเร็วๆ

เมื่อคลอดลูกแล้ว คนที่จะทำการสะอาดห้องนอนให้ล้างลูกให้สะอาด ก่อนจะต้องเป็นสามี พ่อ และแม่ท่านนี้ เพราะถ้าหากให้คนอื่นมาทำให้จะต้องนำไป ก็จะต้องนำไก่ หรือต้มน้ำส้มปอเปี๊ยะเพื่อเป็นการเรียกขวัญ ซึ่งเชื่อว่า หากไม่ทำ เช่นนั้น คนนั้นจะไม่มีแรงและกำลังที่จะทำงาน

การตัดสายสะตือจะเป็นผู้ที่คลอด สามี พ่อ หรือแม่ตัดให้ก็ได้ เมื่อตัดให้แล้วนำมาใส่กระบอกไม้ไผ่ และนำไปเก็บบนต้น ไม้ที่มีขนาดใหญ่ แต่ถ้าห่อสายสะตือด้วยเศษผ้า จะต้องบุคคลที่บันไดแล้วใส่ไว้ในหลุม

ข้อห้ามสำหรับศรีหลังคลอด คือ ห้ามกินผักและเนื้อทุกชนิด เพราะจะทำให้สะคือของลูกแห้งช้า แต่ให้กินข้าวกับน้ำกับเกลือแทน

ภูมิปัญญาในการทำของใช้ในครัวเรือน

1. การทำครุภาระเดี่ยว (ช่องม่อง)

วิธีการดำเนินการที่ควรกระทำ

1. ตัดไม้ (มีซีซ) มากนึงท่อน
 2. เจาะรู 2 รู รูแรกเจาะใกล้ห่าง 1 รู เพื่อป้องกันการหลุดเวลาทำข้าว รูที่ 2 ใช้ไม้ (ม่างแน) เป็นไม้เนื้อแข็งเพื่อใช้ค้ำข้าว ยาวประมาณ 1 เมตร
 3. ตัดไม้ย่าง 2 ท่อน เพื่อป้องกันการหลุดเวลาทำข้าวเป็นรูแรก
 4. ตัดไม้มา 2 ท่อนยาวเท่า ๆ กัน บุดหลุมเสริจและตั้งขึ้นเพื่อป้องกัน
 5. ตัดไม้ท่อนใหญ่ 1 ท่อน ยาวประมาณ 2 เมตร เจาะรูบนหัวไม้ ลึกประมาณ
 6. บุดหลุมลึกประมาณ 1 เมตร แล้วตั้งกรอกกระเดื่อง
 7. ทำหมุนหลังคาจากหลังคาเพื่อป้องกันฝนเปียกหรือฝนน้ำเข้ามาในรูกรอก

2. ข้อถ้อยคำเริ่มต้น (ครึ่ง)

คิวี เป็นเครื่องคนตระสำหรับผู้ชายเท่านั้น จะใช้คิวีเฉพาะเมื่อมีงานเคลิมคล่อง เช่น
เก็บข้าว แต่งงาน ทำบุญบ้านใหม่ คิวี มี 2 แบบ คือ ทำด้วยไม้ และทำด้วยขาวย

วิธีทำควีคัลย์เนกัวย

จะใช้เข้าจากความที่ตายแล้วเท่านั้น โดยต้องเลือกเข้าที่ให้ญี่และยาว สีขาวหรือสีดำก็ได้ โดยตัดเข้าความยาวประมาณ 1 ศอก มาดูกาให้แห้ง แล้วทำรากเล็ก ๆ 1 รู สำหรับไว้เป่า โดยจะไม่ทำที่ตรงกลางเข้า เพราะจะไม่มีเสียง แล้วจะหาเศษโลหะหรือกระป่องเก่า ๆ มาทับลงบนรากนั้น แล้วทำให้แน่น โดยใช้ยางรักเป็นตัวยึด

วิธีทำควั่วขี้ไม้

ใช้ไม้ที่มีรูปร่างเข้า ผ่าครึ่ง เอาน้ำอ้อ ไม้ข้างในออก ให้เหลือแต่เนื้อไม้ชั้นนอกบางๆ ทิ้งไว้ให้แห้ง ประมาณ 1 เดือน แล้วหาตอกนานัปค์ให้ดิบกันเหมือนไม้ท่อนเดียวกัน มัดประมาณ 4 ที่ แล้วเอาบางรากทาทับให้ดูด แล้วเจาะรูทำหนีอนยา cavity

3. กอลอง (ดอง)

วิธีการทำกอลอง

1. ตัดไม้ (กะแมี่) ที่มีคุณสมบัติอ่อนและทน มา 1 ห้อง ยาวประมาณ 1 ศอกครึ่ง
2. ใช้มีดเหลาตัวกอลอง ให้ค้านหัวและปลายกว้าง ส่วนตรงกลางแคบ
3. ใช้เหล็กเจาะรูตัวกอลองให้ทะลุออกมานอก
4. ใช้หนังวัวปิดที่หัวและจากรูที่หนังวัว โดยใช้เชือกฝ้ายซึ้งที่หัวกอลอง และเหลาไม้ 7 อัน เสียบด้านข้างกับเชือกเพื่อปึงหนังวัวให้ตึง
5. หนังวัวที่ใช้ซึ่งจะเป็นหนังวัวในส่วนหลัง เอามาตากแห้งประมาณ 1 อาทิตย์
6. เสียงกอลองจะไฟราระหรือไม้ ขึ้นอยู่กับไม้ 7 อันที่เสียบ ถ้าเสียงไม่เพราะด้องอาจหุบไม้ 7 อันเพื่อให้หน้ากอลองตึงมากขึ้นและใช้ผงติดไว้ที่หน้ากอลองด้วย

4. กับดักหนู

วิธีการทำกับดักหนู คือ หาไม้ที่แข็ง ๆ หนึ่งอัน ยาวประมาณ 2-3 ศอก หนักประมาณ 3-4 กิโลกรัม ผ่าไม้ไผ่เป็นชีลีก ๆ ประมาณ 50-100 อัน ส่วนใหญ่กับดักหนูจะทำไว้เพื่อดักแต่ละที่ประมาณ 11, 13 หรือ 15 อัน จะไม่นิยมทำเป็นคู่ เพราะเชื่อว่าจะไม่สามารถดักหนูได้

การดักหนูนั้นจะไปทำในป่า ใกล้ทุ่งนาหรือใกล้ไร่ จะไม่ทำในบ้านหรือใกล้บ้าน เพราะจะถูกไก่กิน หรือเด็กจะเล่น เมื่อได้สถานที่ที่จะดักหนู ให้หาไม้ขาว 3 ศอก หนักประมาณ 5 กิโลกรัม และไม้ไผ่ที่เป็นชี ๆ ประมาณ 100 อันกันบริเวณอันไว้ทั้งสองข้าง เพื่อให้เหลือไว้ทางเดียวที่หนูจะเข้าไปกินข้าวหรือเหยื่อล่อได้ ที่ดักหนูจะมีลิ่ม และไม้อึกสองอันเพื่อร่องรับไม้ใหญ่นั้น ทำไม้เล็กๆ ได้ไม่ใหญ่ เพราะหนูจะเข้าไปที่อื่นไม่ได้ จะต้องไปได้ไม่ใหญ่นั้น เมื่อหนูวิ่งเข้าไปไม้ใหญ่จะตกลงมาทับหนูตายทันที

5. ที่ตักไก่ป่า (บล๊ะพลึง)

การตักไก่ป่าจะทำในช่วงเดือนมิถุนายน – กรกฎาคม สถานที่ในการตักไก่ป่า เป็นไร่เหลาสามารถเห็นรอยไก่ป่าเขียวใบไม้

ขั้นตอนการทำที่ตักไก่ป่า

1. ตัดไม้ไผ่ 1 หอก และผ่าเป็นชิ้นเล็ก ๆ เหลาให้เรียบ
2. ตัดไม้ไผ่หั่นพอประมาณ และใช้เชือกทำเป็นห่วง (กะวง)
3. ตัดไม้เทานิ่วมือทำเป็นเสาหลักติดลงบนพื้น วางที่ดักและทำเป็นแนวเพื่อให้ไก่ป่าเดินเข้ามา

6. รัวต่าง

ในอดีต การเดินทางไปค้าขายต่างชุมชนต้องใช้วัวต่างเป็นพาหนะในการบรรทุกสินค้า การจัดขนวนวัวต่างจึงต้องเลือกวัวที่เป็นผู้นำฝูงวัวต่าง ซึ่งมีลักษณะพิเศษคือ ต้องเป็นวัวตัวผู้ มีขาวยาวเรียวสวยงาม พึงกำลังของเจ้าของໄizi มีความสามารถในการนำทางให้วัวตัวอื่น ซึ่งเจ้าของจะดึงแขนงระดึงไว้ที่คอวัวตัวนำเสนอ และยังทำหน้ากากโดยใช้มีดลูกปีกครอญเพื่อความสวยงาม

วิธีการวางแผน

1. ใช้ไม้ 2 อันมัดติดกับหมอนหงส์ 2 ใบ แล้ววางไว้บนหลังวัวแล้วเอาเสื่อมาปูทับหมอน เอาตั้งวางลงบนเสื่อที่ปูไว้
2. เอาไม้ก้านล้องหา
3. เอาสายอกคล้องคอไว้
4. เอาพาล่าง ซึ่งทำจากทองเหลือง มีหัวยื่นล้อมรอบ และใช้ไม้ทำลูกกระบทบเข้าใน วางไว้ตรงกลางต่างของวัวที่จะใส่ไว้เพื่อให้เกิดเสียง

การตั้งรัวสำหรับขนข้าว

วิธีการทำต่างรัว

1. ตัดไม้ไผ่ยาวประมาณ 5 เมตร (เป็นไม้แข็ง)
2. ผ่าไม้ไผ่และเหลาเพื่อทำเป็นตอก
3. สถานเป็นต่างรัวสูงประมาณ 1 ศอก 1 กົບ กรองครั่งศอกและมีฝ่าปิด 2 ข้างใช้ไม้มีก้านใส่รู 2 ข้าง
4. ใช้ขี้วัวทาตัวต่างรัวเพื่อป้องกันการรั่วของข้าว ตากให้แห้งประมาณ 1 วัน

อุปกรณ์ที่ใส่บนวัวเพื่อใช้ขันข้าว

1. ต่างวัว
2. โคลกวัว (สร้อยอก)
3. ไช้แท๊ (สร้อยแข่น)
4. แอกว้าง
5. ไช้ห้าง (สร้อยหาง)
6. คูคึง (หมอน) ใช้รองระหว่างต่างกับตัววัว เพื่อไม่ให้เกิดการเสียดสีและจะทำให้วัวไม่บากเข็น
7. บุย อยู่ติดกับหมอน เพื่อไม่ให้กระดูกหลังวัวโดนกระแทก
8. คูคึงแกะ (4 ชิ้น) อยู่ติดกับต่าง

7. การทำที่พืบอ้อย (ควึ่ง)

ไม่ที่ใช้ทำที่พืบอ้อย (ควึ่ง) คือ ไม้มะตาม เพราะเนื้อไม้มะตามเหนียว ไม่แตกง่าย ถ้าใช้ไม้อบย่างอ่อนจะไม่ทน ใช้ได้ครั้งเดียวก็จะแตกใช้ค่อนไม่ได้ โดยเลือกขนาดของไม้ขนาดใหญ่ พอประมาณจำนวน 3 ท่อน ดันไม่ที่ใช้ทำลำดันต้องตรง ถ้างอจะทำให้ทำออกมานิ่มได้ เพราะจะหีบ อ้อบได้ไม่สนิท

วิธีทำควึ่ง

1. ใช้มีคปอกเปลือกไม้ออกให้หมด ทำลวดลายโดยใช้มีคแกะลายกลางท่อน ไม้ที่เครื่ยนไว้ทั้ง 3 ท่อน
2. เอาแผ่นไม้ขนาดเท่ากับท่อนไม้ 2 แผ่น เอาแค่ละแผ่นมาวัดขนาดของท่อน ไม้ที่เครื่ยนไว้ แล้วใช้สิ่งเจาะเป็นร่องวงกลม เว้นของไว้ประมาณ 1 นิ้ว แล้วจะระบุตรงกลาง 3 จุด
3. ใช้มีคทำเป็นร่องรอบท่อนไม้ (ควึ่งคู) ทั้ง 3 ท่อน
4. เอาไม้แผ่นทั้ง 2 แผ่น ไปหับลงบนควึ่งคู แล้วเอาตะปูดิไว้ให้แน่น

วิธีการตั้งควึ่ง

1. ใช้เดี่ยมขุดหลุ่ม 3 หลุมซึ่กันเพื่อที่จะเอาท่อนไม้ทั้ง 3 ไปตั้งไว้ แล้วเอาไม้ทั้ง 3 ท่อนไปใส่ในหลุ่ม เอาดินกลบรองๆ ให้แน่น
2. เอาไม้ 2 ท่อนที่เครื่ยนไว้ ที่ยาว 3 เมตร มามัดติดที่หัวควึ่ง
3. ใช้เชือก 1 เส้น มัดติดหัวควึ่ง เพื่อทำเป็นที่จับเพื่อบีบนำ้อ้อบออกมานิ่ม

สถานที่ตั้งควี๊ง คือ กลางทุ่งนาห่างจากหมู่บ้าน เพื่อไม่ให้เกิดอันตรายแก่เด็ก ข้อห้ามในขณะที่ทำการหีบอ้อย คือ ห้ามเติบพูดหรือวิจารณ์เกี่ยวกับน้ำอ้อยที่ไทย ออกนาม เพราะจะทำให้มีผลทำให้อ้อยก้อนทำออกนามไม่มีคุณภาพ มีเนื้อแข็งหรือไม่เป็นก้อน

วิธีทำน้ำอ้อยก้อน (ควี๊งชี๊งโพะ)

1. นำอ้อยที่เตรียมไว้ไปใส่ที่ควี๊ง
2. ใช้แรงตันหรือผลักกันจับ 2-4 คน
3. นำถังน้ำไปร่อง แล้วเทน้ำอ้อยใส่ในกระถาง
4. ก่อไฟแล้วพอร้อน คนไปเรื่อย ๆ จนเหนียวและมีสีเหลืองพอประมาณ ไม่ควรให้ไหม้เกินไปจะทำให้มีรสขม
5. พอนุ่มน้ำแล้วตักไปเทที่เสื่อที่เตรียมไว้รอให้เย็นแล้วใช้มีดตัดเป็นก้อน ๆ
6. ใช้ใบทองตึงห่อ ห่อละ 3 – 4 แผ่น แล้วใช้หอกมัดให้แน่น

ลักษณะของตันอ้อยที่เหมาะสมสำหรับทำน้ำอ้อยก้อน คือ ดันอ้อยที่แก่ เพราะมันน้ำเยื่อง ส่วนดันอ้อยอ่อนจะไม่ค่อยมีน้ำ และรสชาติที่ออกนามจะไม่ค่อยหวาน

8. พัดข้าว

ที่พัดข้าวสามารถทำได้จากไม้ไผ่ทั่วไป โดยเลือกเอาไผ่ที่แก่และมีข้อยาว ซึ่งการทำที่พัดข้าวต้องใช้ไม้ไผ่ข้อเดียวเท่านั้น เพราะถ้าใช้ไม้สองข้ออาจขาดง่าย

วิธีการทำที่พัดข้าว

1. เอาไม้ไผ่มาตอกบาง ๆ กว้างประมาณ 3 ซ.ม. ยาวประมาณ 1 ศอก
2. นำมาสาบโดยให้มีรูแค่ช่องเล็ก ๆ พอกลมพัดผ่านได้
3. เมื่อได้รูปทรงออกนามเป็นสี่เหลี่ยม เอามีดมาตัดขอบออกให้เป็นรูปวงกลม
4. ใช้ไม้ไผ่เล็ก ๆ แข็ง ๆ เท่าตอก แด่หนากว่าตอกนาม 1 เส้น เพื่อจะเอามาเป็นเกนกลางทับกันกับด้านของที่พัดข้าว
5. เอาตอกนามสาบเป็นเส้นยาวให้พอดีกับที่พัดข้าว ถ้าไม่พอดีก็สามารถสาบเพิ่มอีกเส้นได้ เสร็จแล้วก็เอามาพับตรงขอบของที่พัดข้าว
6. ใช้มีดมาเจาะรูใกล้ ๆ ขอบ เสร็จแล้วก็เอา hairy มาเย็บบนเสร็จเรียบร้อย
7. ทำด้านของที่พัดข้าวโดยใช้ไม้ไผ่ ซึ่งขนาดของด้านประมาณไม้เท้าของคนแก่ ไม่เล็กเกินไปไม่ใหญ่เกินไป
8. ผ่าเอาแกนกลางออกให้มีช่องว่างแล้วก็เอาที่พัดข้าวมาเสียบให้ด้านของที่พัดข้าวครอบที่พัดข้าวไว้ และให้ด้านทับกันแกนกลางของที่พัดข้าว

9. ตอกตะปุ่รงกลางของที่พัสดุข้าวเป็นอันเสร็จ สามารถใช้ได้ประมาณ 10 ปี

9. อุปกรณ์ในครัว

1. ช้อนทำจากไม้ไผ่ (ไม้เขี้ย) ตัดความยาวของไม้ไผ่ตามต้องการ ใช้มีดค่าริ่ง สามารถใช้เป็นช้อนได้

2. ช้อนทำจากกระไม้ไผ่ (ไผ่งง) เลือกเอากระไม้ไผ่ที่มีลักษณะของพอที่จะทำช้อนได้ แล้วใช้มีดตัดเอาตามเหลาให้ได้รูปร่างของช้อน ใช้สีขาวให้เป็นช้อน เอาเม็ดขุดให้เรียบค้านนอก ส่วนค้านในใช้มีดคงอยุดให้เรียบ

3. "ไมคันข้าว ใช้ไผ่ซางที่มีลักษณะแก่พอประมาณ เพราะถ้าแก่เกินไป จะทำให้แตกใช้งานไม่ได้ ใช้มีดตัดเอาไม้ไผ่ความยาวตามต้องการ แล้วผ่าเนียงเอาหัวไว้ 1 กำมือไว้ทำที่คน อีกด้านหนึ่งทำเป็นที่จับ แล้วใช้มีดที่คมขุดให้เรียบ

4. กรกไม้ ใช้ไม้เข้า เพราะมีเนื้อไม้เหนียว ไม่แตกง่าย ขนาดของไม้เลือกเอามาที่ต้องการ (ไม้ชนิดอื่นแตกง่ายและไม่นาน) ใช้มีดตัดเอาไม้แล้ว แกะให้เป็นรูปร่างของกรกตามต้องการ ใช้มีดคงอยุดหลุมลึกตามต้องการ

ตอนที่ 3 หัวข้อมูลภูมิปัญญาจะเหรี่ยงไปร่วมสำหรับในการสร้างสื่อ

การเรียนการสอนระดับชั้นอนุบาล

เมื่อได้ทำการรวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาในแต่ละค้านเรียบร้อยแล้ว ผู้ให้ข้อมูลภูมิปัญญาได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจและเลือกหัวข้อมูลภูมิปัญญาสำหรับใช้ในการสร้างสื่อการเรียนการสอนระดับชั้นอนุบาล คณะ 1 หัวข้อพร้อมทั้งเหตุผลประกอบ ซึ่งผู้วิจัยสามารถจัดแบ่งหมวดหมู่ได้ดังนี้ คือ

1. การใช้พิชพักและสนุนไฟร่องๆ เพราะเป็นการปลูกฝังให้เด็กได้กินผัก เด็กจะได้มีสุขภาพแข็งแรง ไม่จำเป็นต้องไปหาหม้อ ประทัยค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล และประหยัดค่าอาหาร

2. การข้อมผ้าย เพราะเป็นการใช้รากในท้องถิ่น ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย สามารถทำเองได้

3. การทอดผ้าและลวดลายผ้า เพราะกลัวเด็กจะทำไม่เป็น ทำให้ต้องเสียเงินซื้อเสื้อผ้าใส่ และจะไม่มีใครใส่เสื้อผ้าจะเหรี่ยงไปร์ ทำให้ไม่ภาคภูมิใจในความเป็นกะเหรี่ยงไปร์

4. การปลูกข้าวและชนิดของข้าวไว้ เพราะเด็กจะได้ปลูกข้าวได้เอง สามารถเลี้ยงคุ้มตัวเองได้ ไม่ต้องไปซื้อข้าวกิน
5. การใช้วัสดุ เพราะปัจจุบันในชุมชนไม่มีแล้ว จึงอยากให้เด็กได้รู้และเห็นภาพของชุมชนสมัยก่อน
6. การจักสาน เพราะอยากให้เด็กทำเป็นและรู้จักข้าวของเครื่องใช้ต่างๆ ที่สามารถทำเองได้ เพื่อประหยัดค่าใช้จ่าย
7. การเรียกขวัญและพิธีกรรมดั้งเดิม การทำนายฝัน เพราะอยากให้เด็กรู้จักพิธีกรรม ความเชื่อดั้งเดิม การทำนายฝัน เพื่อจะได้รู้ข้อห้ามและข้อที่ควรปฏิบัติได้
8. ของกินพื้นบ้านและการหาอาหารในชุมชน เพราะประหยัดค่าใช้จ่ายในเรื่องอาหาร และเป็นอาหารที่ปราศจากสารเคมี มีประโยชน์ต่อสุขภาพ
9. ของเล่นและการลงพื้นบ้าน เพราะประหยัดค่าใช้จ่ายในการซื้อของเล่น และเป็นการกระตุ้นให้พ่อแม่ทำของเล่นให้กับลูกได้
10. คนครีพื้นบ้าน เพราะปัจจุบันเด็กเล่นไม่เป็น และไม่สนใจ ไม่มีผู้สืบทอด จึงกลัวว่าจะเกิดการสูญหายได้

ตอนที่ 4 การสร้างสื่อการเรียนการสอนระดับชั้นอนุบาล

เมื่อได้หัวข้อมูลปัญญาที่จะใช้สร้างสื่อการเรียนแล้ว จึงได้เลือกประเภทของสื่อการเรียนที่เหมาะสมกับข้อมูลที่มี ซึ่งผู้วิจัยได้เลือกที่จะผลิตหนังสือ ทั้งนี้ผู้วิจัยเห็นว่า ในชุมชนเองก็ยังไม่เคยมีหนังสือที่เกี่ยวข้องกับเรื่องภูมิปัญญาจะหรี่ยง ไปร์วิภาษาจะหรี่ยง ไปร์สำหรับเด็กระดับชั้นอนุบาลเลย

ตั้งนี้ผู้วิจัยจึงได้แต่งเรื่องเพื่อเป็นนิทานสำหรับเด็กชั้นอนุบาลเป็นภาษาไทย เนื่องด้วยผู้วิจัยไม่สามารถใช้ภาษาจะหรี่ยง ไปร์ได้ โดยผู้วิจัยเลือกคัดสรรที่เป็นเด็กจะหรี่ยง ไปร์ 2 คน คือ มีง ไถและ ไปร์เกียง 2 พี่น้องเป็นตัวดำเนินเรื่อง และมีการสอดแทรกภูมิปัญญาเกือบทุกตอน ซึ่งเมื่อแต่งเรื่องเป็นภาษาไทยเสร็จแล้ว จึงได้ให้ผู้รู้ในชุมชนได้ช่วยอ่านเพื่อตรวจสอบข้อมูลภูมิปัญญาจะหรี่ยง ไปร์ที่สอดแทรกอยู่ ทำให้พบว่า ค้องมีการแก้ไขข้อผิดพลาดบางประการ ดังนี้

1. ตกลงกันของพี่ผู้ชายที่ปลูกในไร่ของคนจะหรี่ยง ไปร์ ซึ่งผู้วิจัยเกิดความเข้าใจผิด ในช่วงเวลาของแตงจะหรี่ยง ซึ่งจะมีในช่วงการเก็บเกี่ยวข้าวไว้ แต่เนื้อเรื่องที่แต่งในครั้งแรก เป็นช่วงการขยายข้าวไว้

2. ใบไนที่ใช้ในการห่อข้าวต้มกะหรี่ง ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยไม่ทราบชื่อในภาษาไทย จึงทับศัพท์เป็นภาษากระหรี่งโป้ว แต่ได้มีการปรับแก้ไขในภายหลังจากการเปิดหนังสือเพื่อตรวจสอบชื่อต้นไม้พื้นถิ่นในภาคเหนือ

3. การใช้บวนลงเพื่อทำข้าวหلامกะหรี่ง ซึ่งในภาษากระหรี่งโป้วคือ กลัวขไม้ทำให้เกิดความเข้าใจผิด แต่เมื่อมีการวัดภาพอุกมาถึงลักษณะของต้นไม้ที่ใช้ทำข้าวหلامกะหรี่ง และไปตรวจสอบกับผู้เชี่ยวชาญด้านกลัวขไม้ พบร่วมไม่มีกลัวขไม้ลักษณะดังกล่าว จึงต้องสอบถามจากคนพื้นเมืองโดยใช้รูปว่า เนื่องจากปัจจุบันไม่มีบวนลงในชุมชนอีกแล้ว ทำให้ได้ทราบข้อมูลว่า คนทางภาคเหนือ เรียก บวนลง และทำการสืบค้นรูปทางอินเตอร์เน็ตเพื่อไปให้ผู้ให้ข้อมูลเรื่องการทำข้าวหلامกะหรี่งตรวจสอบ

จากข้อผิดพลาดทั้งหมดที่กล่าวมาข้างต้น จึงได้มีการปรับปรุงแก้ไขเนื้อเรื่องเพื่อให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น หลังจากนั้นจึงได้ดำเนินการกำหนดคลาฟเพื่อที่จะให้คาดภาพให้สอดคล้องกับเนื้อเรื่อง ซึ่งผู้ที่คาดภาพเป็นคนกะหรี่งโป้ว ทำให้สามารถเข้าใจบริบทของพื้นที่ได้อย่างดี โดยผู้คาดภาพได้เสนอว่า ควรจะคาดภาพที่เป็นลายเส้นเพื่อให้มองเห็นลักษณะโดยรวม ได้ชัดเจน พร้อมกันนี้ผู้วิจัยได้มอบหมายให้ทีมผู้ช่วยวิจัยซึ่งเป็นคนกะหรี่งโป้วแปลเนื้อเรื่องจากภาษาไทยเป็นภาษากระหรี่งโป้ว และมีการตรวจสอบเรื่องของภาษากระหรี่งโป้วโดยผู้รู้ในชุมชนซึ่งเคยเป็นผู้เข้าร่วมเวทีชุมชนทั้ง 3 ครั้ง

เมื่อเนื้อเรื่องภาษาไทย การแปลเป็นภาษากระหรี่งโป้วและรูปภาพสมบูรณ์ จึงได้ทำการผลิตหนังสือโดยจัดรูปเล่มและขนาดพิเศษ คือ ขนาดระหว่าง A4 และ A5 เมื่อจากขนาด A4 เป็นขนาดที่ใหญ่เกินไปสำหรับเด็กที่จะถือหรือเปิดหนังสือเอง ในขณะที่ขนาด A5 จะเล็กเกินไป ทำให้ตัวหนังสือที่เป็นเนื้อเรื่องจะเล็กเกินไป เช่นกัน ซึ่งการจัดรูปเล่มได้มีการเพิ่มเติมลวดลายจากผืนผ้ากระหรี่งโป้วในการทำขอบของหนังสือ และการใช้สีสำหรับปกเพื่อยกระหว่างภาษาไทย และภาษากระหรี่งโป้วอีกด้วย

หนังสือที่สอดแทรกข้อมูลภูมิปัญญากระหรี่งโป้วทั้ง 10 หัวข้อ ได้ใช้ชื่อเรื่อง คือ “มี่ໄຕและໄປເກີຍ ກະເທົ່າງໂປວນ້ອຍແຫ່ງບ້ານເກົ່ອຕົ້ອງຄື” ซึ่งผลิตทั้งหมด 16 ตอน และครอบคลุมหัวข้อมูลภูมิปัญญาทั้งหมดที่ได้จากการเลือกของผู้เข้าร่วมเวทีชุมชนทั้ง 3 ครั้ง มีเนื้อเรื่องดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 กะหรี่ยงไปวันน้อยแห่งหมู่บ้านเก่าต้องคี้

ณ หมู่บ้านเก่าต้องคี้ จังหวัดเชียงใหม่ เด็กผู้หญิงกะหรี่ยงไปว์ อายุ ๑ ขวบ ชื่อ มีง ໄท อาศัยอยู่กับพ่อแม่ และน้องชายอายุ ๕ ขวบ มีงໄทเป็นเด็กผู้หญิงผิวขาว ตัวเล็ก น่ารัก ท่าทาง เกลี้ยงตาด ช่างพูดช่างถูก สนิทสั่งต่างๆ รอบตัว

ตั้งแต่มีงໄทจำความได้ พ่อกับแม่ของมีงໄทมีอาชีพทำไร่ ลึ่งแม้ว่าพื้นที่ทำไร่จะไม่ มากนัก แต่ก็มากพอที่จะเลี้ยงคุ้มมีงໄทและครอบครัวได้ตลอดทั้งปี

พ่อของมีงໄท ชื่อ มัง ใจ เป็นคนตัวโต แข็งแรง เสียงดัง แต่ใจ ส่วนแม่ของมีงໄท ชื่อ นึงเปีย เป็นผู้หญิงตัวเล็กแต่แข็งแรง และขยันทำงาน ทุกคนในหมู่บ้านมักจะเรียกพ่อและแม่ ของมีงໄทว่า “มีง ไทด์เพ” และ “นึง ไทด์นู” ซึ่งหมายถึงพ่อและแม่ของมีงໄทนั้นเอง

ไปเกี่ยงน้ำองชาของมีงໄทเป็นเด็กจากชน ไม่ต่อยอยู่นิ่ง ชอบวิ่งเล่นและปีนต้นไม้ เป็นประจำ

พ่อกับแม่ไม่รู้ว่าตัวเองเกิดวัน ไหน เพราะเมื่อก่อนไม่มีการอ่านและเขียนหนังสือ ได้จึงไม่มีการจดวันที่เกิดแต่จำรอบของการทำไร่หมุนเวียน

พอนอกกว่า เมื่อก่อนปู่ของมีงໄทมีไร่อุ๊ ๑๐ แห่ง แต่ละแห่งจะมีชื่อเรียกเพื่อให้จำ ง่ายๆ เช่น ไร่คอหงส์ ไร่หัวยนูป้า ไร่หัวยลีก และอื่นๆ ปู่จะหมุนเวียนทำไร่แต่ละที่แค่ ๑ ปี เพื่อให้ คินได้พักพื้น ปีที่พ่อเกิดเป็นปีที่ทำไร่ชื่อ หัวยลีก ถ้านับไปแล้ว ปีนี้จะครบ ๓ รอบไร่ พ่อเกิดอายุ ๓๐ ปีพอดี

แต่เดี๋ยวนี้ ปู่ได้แบ่งให้ลูกๆ ทั้ง ๔ คนของปู่ คนละ ๒ ไร่ พ่อกับลุงของมีงໄท ชื่อ มัง คี จึงช่วยกันทำไร่ เพราะลุงมังดื้อยุ่ด้วกคนเดียว

เมียของลุงมังคีตายไปด้วยลาภปีศาจแล้ว ลุงมังคีไม่มีลูก ทำไร่คนเดียวไม่ไหว ลุง มังคีจึงทำไร่ร่วมกับพ่อ แล้วแบ่งข้าวและพืชผักให้ พ่อที่จะได้หมุนเวียนไร่ได้ ๕ ปี ไม่เหนื่อยที่ ต้องถางไร่และปลูกข้าวไร่คนเดียว

แม่ของมีงໄทเป็นกะหรี่ยงไปว์จากหมู่บ้านมีเส็ค แม่มีพื้นของหลายคน เมื่อแม่ แต่งงานกับพ่อ แม่จึงยกไร่ที่มีทั้งหมดให้กับพื่น้อง เพราะแม่ต้องช่วยพ่อกับลุงมังคีทำไร่ที่บ้านเก่า ต้องคี้

แม่เคยบอกว่า แม่อายุน้อยกว่าพ่อ ๒ ปี แล้วแม่จะอายุเท่าไหร่นะ ในที่สุดมีงໄทก็ คิดออกว่า ปีนี้แม่ก็อายุ ๒๘ ปีนั้นเอง

ภูมิปัญญาที่นำมาใช้ในเรื่อง กือ

1. การบอกลำดับของสมาชิกในครอบครัว คือ สุกผู้ชายคนโต จะใช้คำว่า “ม้าง” นำหน้าชื่อ คนถัดมา จะใช้คำว่า “โใจ” ส่วนคนสุดท้อง จะใช้คำว่า “ไป๋” ในขณะที่สุกผู้หญิงคนโต จะใช้คำว่า “มึง” ส่วนคนถัดๆ มาจะใช้คำว่า “ปี๊”

2. การนับอายุของคนกะเหรี่ยงโปว์ ใช้วิธีการนับรอบการทำไร่หมุนเวียน ทำให้สามารถนับอายุของสมาชิกในครอบครัวได้ เนื่องจากคนสมัยก่อนอ่านหนังสือไม่ออก เจียนหนังสือไม่ได้ และบางครั้งกว่าจะไปแจ้งเกตที่อำเภอถ้ำ ดังนั้น บางคนอายุจริงอาจจะไม่ตรงกับอายุในบัตรประชาชน การใช้วิธีการนับรอบการทำไร่หมุนเวียน จึงทำให้ทราบอายุจริงของบุคคลนั้นๆ

3. การทำไร่หมุนเวียน เป็นวิถีการดำเนินชีวิตของคนกะเหรี่ยงโปว์ ซึ่งแต่เดิมจะนิยมทำไร่ที่ลับปี แล้วเปลี่ยนไปเรื่อยๆ จนครบ 10 ไร่ จึงกลับมาใช้พื้นที่เดิมอีกครั้ง เพื่อให้เกิดการพักพื้นหน้าดิน (สัมภាយณ์ นายรัมฤทธิ์ ดีวงศ์) แค่ปีจุบันเนื่องจากพื้นที่ทำกินนี้ไม่มาก ส่วนใหญ่จะทำไร่หมุนเวียนประมาณ 3-4 ปี แล้วจึงกลับมาทำซ้ำในพื้นที่เดิม

ตอนที่ 2 เสื้อตัวเก่งของมึงปี๊

วันนี้แม่ของมึง ໄຕ ไม่ได้ออกไปทำไร่กับพ่อและลุง เพราะไปเก็บไม่สนาย เมื่อวานแ decad จัคมาก ไปเก็บวิ่งเล่นชนตากแಡดทั้งวัน ทำให้วันนี้ไปเก็บงองแง แม่จึงต้องคงดูแล แม่เป็นผู้หญิงที่บ้านมาก ถึงแม้ว่าจะไม่ได้ทำงานในไร่ แม่ก็จะหางงานบ้านอย่างอื่น ทำอยู่ตลอดเวลา

หลังจากที่แม่เตรียมอาหารให้พร้อมไปกินในไร่แล้ว แม่ก็มานั่งทอดผ้า เครื่องมือทอดผ้าของกะเหรี่ยงโปว์ เรียกว่า “กีเอວ” เพราะมีสายรังที่เป็นหนังแผ่นหนาขนาด 1 ฟุต มีอ้อมอยู่ด้านหลังเอว คงดึงรังเวลาทอดผ้า

มึง ไชขอบนั่งคุยว่า ถ้าเราอยากได้สีเหลือง ก็ต้องใช้มันแก่น้ำหันเป็นชิ้นบางๆ นำไปคลากแ دقคให้แห้ง หลังจากนั้นก็นำมาดำเนินให้ละเอียดจนเป็นผง เวลาที่จะข้อมฝ่ายกีตองต้มน้ำให้เดือดแล้วใส่ผงมัน แซ่ฝ่ายทึ่งไว้ 1 คืน นำขึ้นมาล้างน้ำเปล่า 1-2 รอบ ตากฝ่ายให้แห้ง เรา กีจะได้สีเหลือง สวยงามเหมือนสีดอกฟิกทองเลยที่เดียว แม่จะคงอยสอนมึง ให้ทุกครั้งเวลาที่แม่ข้อมผ้า แต่มึง ไช กี จำ

แม่นอกว่า ถ้าเราอยากได้สีเหลือง ก็ต้องใช้มันแก่น้ำหันเป็นชิ้นบางๆ นำไปคลากแ دقคให้แห้ง หลังจากนั้นก็นำมาดำเนินให้ละเอียดจนเป็นผง เวลาที่จะข้อมฝ่ายกีตองต้มน้ำให้เดือดแล้วใส่ผงมัน แซ่ฝ่ายทึ่งไว้ 1 คืน นำขึ้นมาล้างน้ำเปล่า 1-2 รอบ ตากฝ่ายให้แห้ง เรา กีจะได้สีเหลือง สวยงามเหมือนสีดอกฟิกทองเลยที่เดียว แม่จะคงอยสอนมึง ให้ทุกครั้งเวลาที่แม่ข้อมผ้า แต่มึง ไช กี จำ

ไม่ค่อยได้ว่าต้องทำอย่างไรบ้าง มีงไตรู้แต่ว่า ถ้าหากได้สินทรัพย์ต้องใช้ใบห้อม สีดำก็ต้องใช้ผลมะเกลือ สีแดงก็ต้องใช้ผลคำแสเดค เปลือกประคุป่า หรือครั้ง สมัยก่อนจะมีการปล่อยครั้ง เดียวเนี้ยไม่มีใครทำแล้ว เด็กๆ จะรู้จักรังกันหรือเปล่านะ

ก่อนที่จะเอาฝ้ายมาทอ แม่จะต้องเอาฝ้ายไปจุ่มน้ำข้าวสารอ แม่จะคำข้าวเจ้าสูกให้ละเอียด ใส่ในกระถังแล้วผอมกับน้ำ 1 แก้ว คนให้เข้ากัน แล้วจึงนำฝ้ายมาคลุกขยำให้ทั่ว นำไปตากให้แห้ง

แม่นอกว่าวิธีนี้จะทำให้ฝ้ายเหนียวไม่ขาดง่าย แต่ที่สำคัญ ก่อนจะตากฝ้ายต้องกระดูกหรือสะบัดฝ้ายเพื่อให้เศษข้าวกระเด็นออกมากให้หมด เพราะถ้ามีเศษข้าวติดจะทำให้ผ้าที่เราหยอดอกมาไม่สวย เนื้อผ้าจะหยาบ ไม่เรียบ และแข็ง

วันนี้ แม่ใช้ฝ้ายสีขาวห่อผ้า แม่จะหยอดไรงค์ไม่รู้ มีงไตรู้สีกงสังสัยอย่างมากจึงนั่งคุ้มกอดผ้าไปเรื่อยๆ

แม่นอกว่า สีขาว เปรียบเสมือนความสะอาดบริสุทธิ์ แม่จะหดดูดขาวของเด็กผู้หญิงให้กับมึง ได้ ถ้าเป็นเดือที่มีลายแบบที่แม่ได้ส่งสำหรับคนที่มีครอบครัวแล้ว ลวดลายที่หอจะมีชื่อเรียกทั้งนั้น เช่น ลายรังนก ลายปู ลายปลา เป็นต้น

แม่นอกว่า อีก 2 ปี แม่จะสอนให้มึงหยอดผ้า หอย่านเล็กๆ ไว้ส่วนเวลาไปช่วยพ่อค้าแม่ทำไร่

มีงไตฟังแม่เล่าอย่างเพลิดเพลิน รู้สึกง่วงนอน จึงเอนตัวลงข้างๆ แม่ แล้วมึงไตกีฟันว่า มีงไตใส่ชุดสีขาวที่แม่หอให้ มีงไตเดินรอบชุดสวยไปทั่วหมู่บ้าน ไปทางไหนก็มีแต่คนชูว่า ชุดของมึงไตสวย

จูๆ ไปเกียงกีฬาน้ำใส่ชุดของมึงไต มีงไตสะคุ้งร้องเสียงดัง มีงไตตกใจตื่นเห็นไปเกียงจากน้ำอันดีอันน้ำอ่ายข้างๆ แม่ มีงไตรีบมองคุ้มหัวใจชุดของตัวเองก็ต้องหัวระ เพราะแม่ยังหดดูดให้มึงไตไม่เสร็จเลย ที่แท้กีเป็นแค่ความฝันเท่านั้นเอง

ภูมิปัญญาที่นำมาใช้ในเรื่องนี้ คือ

1. การหยอดผ้าโดยใช้ “กีเอوا”
2. การบ้อมฝ้ายโดยใช้เปลือกไม้ ใบไม้ และวัสดุจากธรรมชาติ คือ สีเหลืองจากขมิ้น สิน้ำเงินจากใบห้อม สีแดงจากผลคำแสเดค เปลือกประคุป่า ครั้ง
3. วิธีการทำให้ฝ้ายมีความเหนียว ไม่ขาดง่าย โดยการใช้ฝ้ายจุ่มน้ำข้าวที่ตำจนละเอียด
4. ความหมายของชุดสีขาวสำหรับเด็กผู้หญิง ซึ่งหมายถึง ความสะอาดบริสุทธิ์

5. ลักษณะของเสื้อผ้าหญิงที่มีลวดลายต่าง ๆ เช่น ลายปู ลายปลา ลายรังนก เป็นต้น

ตอนที่ 3 ข้าวและพิชั้กในไร่

แม่ดื่นแต่เข้ามีค เตรียมหุงข้าวให้ทุกคนไปกินในไร่ แม่ชอบใช้ใบคงดึงห่อข้าว ทำให้ข้าวมีกลิ่นหอมน่ากิน กินข้าวหมดแล้วเราก็ทิ้งใบคงดึงไว้เลยเป็นปุ๋ยในไร่ได้อย่างสวยงาม ไม่เหมือนกับถุงพลาสติก กว่าจะย่อยสลายได้นานหลายปีเลยที่เดียว

มีงไครรูสึกดื่นเดันที่จะได้ไปไร่กับพ่อแม่ และลุงม้างคี มีงไಡเอ่าห่อข้าวของทุกคน ใส่ข้าวในเล็ก ๆ และรับสะพายใส่บ่า มีงไตน์กไม่อกว่า ลีมເຂາອະໄຣ ไปด้วยหรือเปล่า

เมื่อพ่อแม่และลุงม้างคีเดินนำหน้าออกจากบ้านไปแล้ว มีงไಡเดิกคิดถึงสิ่งที่ลีม และรับวิ่งตามไปทันที ส่วนไปปีเกียงไม่ได้ไปไร่กับมีงไดด้วย เพราะซังเล็กเกินไป แม่งจึงฝากรีปีเกียง ไว้กับญาติที่อยู่ในหมู่บ้านเดียวกัน

วันนี้เราจะปลูกข้าวไร่กัน พ่อแบ่งหน้าที่ให้กับทุกคน ผู้ชายจะมีหน้าที่บุดดูน และผู้หญิงจะมีหน้าที่หยอดเมล็ด เสิบมีที่พอกับลุงม้างคีใช้บุดดูนนั้น ด้านเสิบมีที่หยอดเมล็ด เต่า ปลาຍคั้มเสิบมีที่หยอดเมล็ด เเต่ข้างในสีแดง เมื่อปีนี้ พ่อนอกกว่าที่เลือกปลูก 2 ชนิดนี้ เพราะง่ายต่อการเก็บเกี่ยว บึงชูจะสูญเสียและเกี่ยวได้ ก่อน ส่วน บึงนี้จะสูญเสีย กว่า ทำให้เราเกี่ยวข้าวได้ทันพอดี บางคนอาจจะปลูกพันธุ์อื่น เช่น บึงโภคพู ไอ้โคเพ หรือ ไอ้บ้าง แต่ส่วนใหญ่แล้วคนกะเหรี่ยง โปรดจะนิยมปลูกข้าวไร่ชนิดเดียวกันที่พ่อ และลุงม้างคีปลูกกัน

นอกจากจะปลูกข้าวไร่แล้ว พ่อและลุงม้างคียังปลูกงาน ตัวค่างๆ ผักกาด แตง กะหรี่ยง และพริก ซึ่งเราสามารถเก็บกินได้พร้อม ๆ กับข้าวไร่ และแม่ก็ยังแบ่งที่บังส่วนไว้ปลูก ผ้ายสำหรับทอผ้า และยาสูบเพื่อทำยาเส้นอีกด้วย

มีงトイเดย์ตามแม่ว่า “ทำไม่ผู้หญิงจะหรี่งไปรึสูบยาเส้นจะ กลิ่นของมันเหมือนจังเลย” แม่หัวเราะและบอกว่า “กีเพรพยายามเส้นเหมือนและกลิ่นแรงนี่แหละ แมลงต่างๆ ถึงไม่กัดพอกเราไปล่ะ แต่ถ้าสูบมากๆ ก็เป็นอันตรายต่อสุขภาพนะจ๊ะ”

ตอนเที่ยง ทุกคนก็หดุดำทำงานเพื่อกินข้าว มีงトイรีบเอาห่อข้าวให้กับทุกๆ คนทันใจนั้นเอง มีงトイคิดออกทันทีว่า ลืมอะไรไว้ที่บ้าน มีงトイลืมกระบอกไม้ไผ่ใส่น้ำมาด้วยนั้นเอง มีงトイคิดอยู่สักครู่ ก็รีบวิ่งเข้าไปในไร่หาใบทองตึง ทำเป็นกรวยใส่น้ำเล็กๆ ไปที่ลำห้วยในไร่ ตักน้ำมาให้ทุกคน

แต่ถ้าเป็นช่วงเก็บข้าว มีงトイจะเก็บเอาแตงกะหรี่งในไร่มา กิน มีงトイจำคำที่แม่สอนให้ว่า แตงกะหรี่งสามารถกินแทนน้ำได้ มีงトイยืนอย่างมีความสุขและคิดใจที่ในไร่มีของกินมากมาย

ภูมิปัญญาที่นำมาใช้ คือ

1. การใช้ใบทองตึงห่อข้าว ทำให้ข้าวมีกลิ่นหอม น่าทาน นอกจากนี้ยังสามารถใช้ตักน้ำได้อีกด้วย
2. การแบ่งหน้าที่ของชายและหญิงในการทำข้าวไว้ คือ ผู้ชายมีหน้าที่บุกหลุม และผู้หญิงขอดเมล็ด
3. การใช้เสียงซึ่งมีลักษณะพิเศษในการบุกหลุมเพื่อปลูกข้าวไว้ นอกจากเป็นการใช้สศุทธิ์ทางท้องถิ่น ยังก่อให้เกิดความเพลิดเพลินในการทำงาน
4. ชนิดและลักษณะของข้าวไว้จะหรี่งไปร์
5. การคัดเลือกสายพันธุ์ข้าวไว้ของกะหรี่งไปร์ ทำให้สามารถเก็บเกี่ยวข้าวไว้ได้ทันเวลา
6. การปลูกพืชหลากหลายชนิดพร้อมกับการปลูกข้าวไว้ ทำให้ได้ผลผลิตที่หลากหลายในเวลาเดียวกัน
7. การใช้ยาเส้นไอล์ยุงและแมลงต่างๆ
8. แตงกะหรี่งเป็นพืชที่มีน้ำมาก ชี้คนกะหรี่งสามารถนำมานำกินเพื่อตับกระหายได้

ตอนที่ 4 กระบวนการของสูงม้างดี

สูงม้างดีเป็นคนมีฝีมือในการงานไม่ผิดคนหนึ่งของบ้านเก่าต้องคือ เมื่อสูงม้างดีว่างจากงานในไร่ สูงม้างดีจะไปดัดไม้ไผ่มาสร้างเครื่องมือค่าง ๆ เป็นประจำ

ทุกปีหลังจากปลูกข้าวไว้เสร็จแล้ว สูงม้างดีจะนำพัสดุสำหรับพัดข้าว เสื่อเก็บข้าว และเสื่อตากข้าวมาตรวจสอบว่าขังสามารถใช้งานได้หรือไม่ ปืนสูงม้างดีก็ตั้งใจว่าจะสนับสนุนให้สำหรับพัดข้าวไว้ เพราะอันก่อภูกหนูกัดเป็นรูขนาดใหญ่ ไม่สามารถใช้งานได้ดี ส่วนเสื่อเก็บข้าว และเสื่อตากข้าวยังใช้ได้อยู่ เพราะไม่มีภูกหนูกัดเหมือนกับพัดสำหรับพัดข้าว

วันนี้ สูงม้างดีได้นำกระบวนการไว้หน้าบ้าน เพราะสูงม้างดีตั้งใจว่าถ้าสถานพัสดุสำหรับพัดข้าวเสร็จแล้ว สูงม้างดีจะไปเก็บฟืนมาเก็บไว้ให้ถูนบ้าน แล้วสูงม้างดีก็ถือมีดเข้าไปในป่าใกล้ๆ บ้านเพื่อหาไม้ไฟ มีไฟลายชนิด บางชนิดเหมาะสมสำหรับจักสถานหรือสร้างบ้าน และบางชนิดก็อาจมากินได้ สูงม้างดีเลือกไฟแก่ที่มีข้อขาวๆ สำหรับสถานพัสดุ เพราะถ้าใช้ไม้ไฟที่มีข้อสันจะดองใช้ถึงสองข้อ ซึ่งจะยาวเกินไป และทำให้หักง่าย หลังจากที่เลือกไฟได้แล้วก็นำกลับมาที่บ้านแล้วสูงม้างดีก็นั่งสถานพัสดุสำหรับพัดข้าวจนเสร็จ

สูงม้างดีตั้งใจจะเข้าไปป่าฟืนอีกรอบ สูงม้างดีมองหากระบวนการของสูงม้างดีฟืนแಡกไม่เห็น สูงม้างดีจำได้ว่าได้วางกระบวนการไว้ที่หน้าบ้าน กระบวนการของสูงม้างดีอยู่ที่ไหนนะ สูงม้างดีเดินไปรอบ ๆ บ้านเพื่อมองหากระบวนการของสูงม้างดีฟืน

ทันใดนั้นเอง สูงม้างดีก็ได้ยินเสียงครีดๆ แทรกๆ เมื่อคนกำลังลากของหนักๆ สูงม้างดีจึงเดินตามเสียงนั้นไป ในที่สุด สูงม้างดีก็เห็นมีไฟและไฟเกี่ยงกำลังลากกระบวนการไว้แล้วเข้าไป เราคิดว่าสูงคงจะลืมกระบวนการที่เคยรับ เรายังคงจะลากกระบวนการไว้ เราไม่เห็นสูงม้างดี แต่เราเห็นว่ามีกิ่งไม้แข็งๆ อันอยู่ข้างใน

สูงม้างดีหัวเราะแล้วก็รีบเดินเข้าไปหาเด็กทึ้งสองคน กระบวนการของสูงม้างดีนั้นเองเดิมไปด้วยกิ่งไม้มากมาย สูงม้างดีจึงถามหวานๆ ว่า “ทำไม้ถึงไปเก็บฟืนมาเยอะແยະขนาดนี้” ไปเกี่ยงรีบตอบว่า “พวกเรารอหากช่วยสูงม้างดีครับ พวกเราเห็นสูงเอากระบวนการไว้แล้วเข้าไป เราคิดว่าสูงคงจะลืมกระบวนการที่เคยรับ แต่เราเห็นว่ามีกิ่งไม้แข็งๆ ในเยอะແยะในป่า เราเกลียดตั้งใจเก็บมาให้สูงครับ แค่สะพายไม้ไว้ ก็เกลียดต้องช่วยกันลากมาอย่างนี้ครับ”

สูงม้างดีขึ้นพร้อมกับเอามือสูบหัวหวานทึ้งสองคนและพูดว่า “พรุ่งนี้สูงจะทำกระบวนการของสูงให้ทึ้งสองคน เอาที่บนคาดเล็กๆ สำหรับเด็ก จะได้ไม่ดองลากอย่างนี้กันอีก”

ไปเกี่ยงขึ้นอย่างดีใจและรีบพูดว่า “ถ้าผมโคลื้น พนจะสถานกระบวนการเก่งๆ อย่างสูงให้ได้ครับ” แล้วทึ้งสถานคนกีช่วยกันเอากิ่งไม้ออกจากกระบวนการ

ภูมิปัญญาที่นำมาใช้ คือ

1. การใช้เวลาว่าง เมื่อว่างจากงานในไร่
2. การเลือกไม้ไผ่สำหรับสถานพัสดุสำหรับพัดข้าว

ตอนที่ ๕ คงใจของไปเกียง

เช่นวันหนึ่ง พ่อกลับจากไร่พร้อมกับไฝ่ 2 ลำ ยาวประมาณ 1 เมตร มีงาติดและไฝ่เกียงได้แต่เก็บความสบายน้ำ พอจะนำมาทำอะไร

ขณะที่กินข้าวเย็น พ่อจึงพูดขึ้นมาว่า “ถ้าไฝเป็นเด็กดี ช่วยพ่อเก็บกิ่งไม้ในป่ามาทำฟืน พรุ่งนี้พ่อจะทำ คงใจให้เล่น

“คงใจ คือ อะไรหรือคะ” มีงาใช้กดด้วยความอยากรู้ พ่อจึงเล่าให้ฟังว่า “สมัยก่อน เวลาจะเข้าไปในเมือง เราต้องเดินข้ามหัวยกัน ไม่มีสะพานให้เดินข้าม เมื่อถึงครุฑ์น้ำในลำหัวย ถุงขึ้น เราต้องใช้คงใจเพื่อเดินข้ามกัน คนสมัยก่อนใช้คงใจได้ทุกคน แต่เดี๋ยวนี้ไม่มีไฝสนใจ แล้ว คงใจยังเป็นของเล่นอย่างหนึ่งของพวงเราอีกด้วย เราใช้ไม้ไผ่ที่หาได้รอบบ้านน้ำ ไม่ต้องเสียเงินซื้อของเล่น พรุ่งนี้กับจากไร่แล้วพ่อจะทำให้ทึ่งสองคนเลย”

เด็กๆ รู้สึกดื่นเด้น ดึ้งหน้าดึ้งตารอให้ถึงวันพรุ่งนี้เร็ว ๆ จะได้ช่วยกันไปเก็บฟืน เสร็จแล้วจะได้ของเล่นใหม่กันชะที

ตอนเย็นของอีกวัน เด็กๆ ช่วยกันเก็บฟืน พ่อกลับจากไร่เร็วกว่าทุกที่เพื่อนมาทำการใจให้มีงาและไปเกียง เมื่อทำเสร็จแล้วก็หัดให้ทึ่งสองคนลงเดิน ไปเกียงฝึกเดินอยู่หลายรอบจนเดินได้โดยไม่ตกลงมา ด้วยความดีใจไปเกียงอย่างจะตะขอของเล่นชิ้นใหม่ และฝึกมือการเล่นให้เพื่อนๆ ได้ดู จึงรับเดินโดยไม่ได้คุยกัน

ทันใดนั้นเอง ไปเกียงกีฬาดูก่อนหินขนาดใหญ่ ทำให้ตกลงมาจากไม้สูง ไปเกียงตกใจร้องให้เสียงดัง พ่อรีบวิ่งมาดู เห็นเดือดออกที่หัวเข่ามีบาดแผลลึก จึงรีบอุ้มไปเกียงมาล้างแผลด้วยน้ำสะอาด แล้วอาบน้ำเดือนมาท่าที่นาดแพลง พ่อนอกว่าจะทำให้เดือดหยุด ให้ลอกและแพลงหายเร็ว และห้ามกินไก่กับฟิกทองจนกว่าแพลงจะหาย เพราะจะทำให้เป็นแพลงเป็น

ไปเกียงรู้สึกเสียใจที่ไม่ยอมระวังตัว ทำให้อดกินแกงข้าวเบอะໄส่ໄก่และแกงฟิกทองใส่ไว้ด้วยคุ้งของโปรดของตัวเอง แล้วยังไม่ได้เล่นคงใจไปอีกหลายวัน

ไปเกียงให้สัญญากับตัวเองว่า ต่อไปนี้จะระมัดระวัง ไม่รีบร้อนและไม่ซุกชนอิกแล้ว

ภูมิปัญญาที่นำมาใช้ คือ

1. ของเล่นพื้นบ้าน ที่เรียกว่า “คงไจ” นอกจากจะใช้เพื่อให้เกิดความเพลิดเพลิน แล้ว ยังเป็นการประทัยคเงินที่จะต้องซื้อของเล่น ซึ่งสมัยก่อนสามารถใช้ประโยชน์ในการเดินข้าม ลำหัวที่มีน้ำสูงอีกด้วย
2. การใช้สนุนไฟ คือ ใบสาบเสือ เพื่อทำให้เลือดหยุดไหล และ ว้างดู ซึ่งเป็นผัก ที่มีกลิ่นหอม ใช้ใส่ในแกงต่างๆ
3. อาหารที่แสงสำหรับคนที่มีบาดแผล คือ ไก่ และฟิกทอง
4. อาหารพื้นบ้านกะหรี่ยง โป๊ว คือ ข้าวเบ袍ะ

ตอนที่ 6 เมื่อมีໄใจจะไปโรงเรียน

วันพุ่งนี้ มีงໄใจจะได้ไปโรงเรียนเป็นวันแรก มีงໄຕรู้สึกตื่นเต้นสลับกับความกลัว คิดไม่ออกว่ามีงໄใจจะต้องทำอะไรที่โรงเรียน

โรงเรียนของมีงໄใจอยู่ที่บ้านເษาคີ ห่างจากหมู่บ้านเก่อต้องคືไป ๑ กม. หมู่บ้าน ของมีงໄใจไม่มีโรงเรียน เพราะเป็นหมู่บ้านเล็กๆ มีบ้านแค่ ๒๕ หลังคาเท่านั้น เพราะหมู่บ้านอยู่ใกล้ กับดันน้ำลำหัว夷เก่อต้องคື จึงไม่สามารถขยายหมู่บ้านได้ ลำหัว夷นี้ให้พล่านหมู่บ้านເษาคີ และ หมู่บ้าน มีเดีຍື ก່ອນທີ່ให้ลดลงสูงลำหัว夷ขนาดใหญ่ ทั้งสามหมู่บ้านจะมีโรงเรียนอยู่แห่งเดียว คือ โรงเรียนบ้านເษาคີ

กว่าจะไปถึงโรงเรียนกີใช้เวลาเดิน 20 นาที เพราะถนนเป็นลูกรัง หน้าแล้งผุ้นเยอะ หน้าฝนถนนลົ້ນ เดินทางไปมาลำบาก มีงໄใจມໍເຄຍไปโรงเรียนมาก່ອນ เพราะมีงໄຕบັງເດີກເກີນກວ່າທີ່ จะเดินไป-กลับຖຸກວັນ

มีงໄຕມີຄູາຕິກນຫົ່ງທີ່ອູ້ໃນหมู่บ้านເຂົ້າກັນ ຊື່ ມ້າງໂນ້ ເຮັນຫັນສືອູ້ທີ່โรงเรียน บ้านເษาคີດ້ວຍ

ເປີຕເທອນນີ້ ພ່ອຈະໄໝມີໄຕໄປโรงเรียนພ້ອມກັບພື້ນໜັງໂນທຸກວັນ ມີໄຕຮູສຶກດີໃຈ มากໆ ພື້ນໜັງໂນ ເລັ່ມໄລ້ໃຫ້ຝຶງວ່າ ອຸນຄຽງຫັ້ນອຸນບາລເປັນຄົນຈາກໃນເມືອງແດ່ພຸດກາຍາກະເທົ່າຍົງ ໂປ່ວໄດ້ນິດ ໜ່ອຍ ເພົ່າເປັນຄຽງທີ່โรงเรียนນີ້ເກືອນ 10 ປີແລ້ວ ອຸນຄຽງເປັນຄົນໃຈດີ ແລະ ທອນຫັນຫຼື້ອ່າວບ້ານ ຖຸກ ຄົນທີ່ບ້ານເສາະກີ້ຮັກອຸນຄຽງ ມີໄຕຄົດວ່າມີໄຕກີຈະຮັກອຸນຄຽງດ້ວຍເໜືອນກັນ

ມີໄຕຈະໄສ່ຊຸດໃຫນໄປโรงเรียนດີນະ ແຕ່ມີໄຕເຫັນແມ່ຫຍົບຊຸດສີຂາວຕົວໃໝ່ທີ່ເພິ່ງ ທອເສົ່າງແລ້ວວາງເຕີຍມາໄວ້ໃໝ່ມີໄຕໄສ່ໄປโรงเรียน ມີໄຕຕິໃຈທີ່ຈະໄຕ້ໄສ່ຊຸດກະເທົ່າຍົງຕົວໃໝ່ໄປວົດ ອຸນຄຽງ ແຕ່ທໍາໄມ້ມີໄຕໄສ່ຊຸດນັກເຮັນເໜືອນພື້ນໜັງໂນນະ ຄົດເຫັນໄຫວ່າກີຕືກໄມ່ອອກ ມີໄຕຈຶ່ງເລີກ

คิดและรับเข้าอน พ่อนอกกว่าพรุ่งนี้จะไปส่งมึงໄຕที่โรงเรียนก่อนไปทำไร่ มึงໄตจึงเข้านอนอย่างมีความสุข

ภูมิปัญญาที่นำมายังคือ

1. การตั้งหมู่บ้านของกะเหรี่ยงโปว์ จะอยู่ใกล้กันลำหัวแม่น้ำ

ตอนที่ 7 โรงเรียนของมึงໄຕ

โรงเรียนของมึงໄตเป็นอาคารชั้นครึ่งเดียวขนาดเล็กศึกษา ห้องหมุด 7 ห้อง สำหรับ 7 ชั้นเรียน อนุบาล 1 และ 2 อยู่ห้องเดียวกัน และประถน 1-6 ชั้นละ 1 ห้อง แต่ละห้องมีเด็กนักเรียนประมาณ 15-20 คน ทั้งโรงเรียนมีครุฑั้งหมุด 5 คน ภายในบริเวณโรงเรียนมีสนามฟุตบอลขนาดใหญ่ มีสนามเด็กเล่นและเครื่องเล่นมากนากาย ที่คนบ้านยะคีช่วยกันทำจากเชือกปอ และยางรถยก ให้เด็กได้ปีนป่ายอย่างสนุกสนาน

ใกล้ๆ กับอาคารเรียน ก็มีแปลงผักสวนครัวที่ครุกับเด็กๆช่วยกันปลูก มีทั้งผักใบเขียวปลดยาจ่าแมลง เช่น คะน้า หวานตุ้ง ต้นอ่อนอ่อนน่ากิน มะระหวานและฟักทองแข่งกันแหง ยอดอยู่บนร้าน ดอกฟักทองสีเหลืองนานะพรั้ง เมื่อกระแทบกันแรงแผลดีสันสวยงามดูน่าเพลินตา รอบๆมีดอกกุหลาบส่องกลืนหอมไปทั่วบริเวณ ข้างแปลงผักเป็นโรงครัวขนาดเล็กและมีบ้านพักครุ ออยู่ติดโรงครัว เป็นเรือนไม้ 2 ชั้น ด้านหน้าของบ้านพักครุก็ปลูกดอกทานตะวันอย่างสวยงาม

เมื่อมึงໄตเข้าไปในโรงเรียน มึงໄตยกมือไหว้ครู เพราะแม่ได้สอนให้มึงໄตทักษะแบบคนในเมือง

ครูถามพ่อว่า “ลูกสาวเพื่อนเราเรียนเป็นวันแรกใช่ไหมคะ” พ่อตอบว่า “ใช่ครับ จะมาเข้าอนุบาล 1 ครับ” ครูจึงแนะนำตัวว่า ชื่อ ครูสีดา เป็นครูประจำชั้นอนุบาล พร้อมกับบอกว่าจะพามึงໄตเข้าห้องเรียนเอง มึงໄตคือใจเด็กซึ่งอยากให้พ่อไปส่งที่ห้องเรียนด้วย พ่อจึงสัญญาว่า จะรับนารับมึงໄตเร็วๆ แต่ถ้าพ่อไปส่งมึงໄตถึงห้องเรียน พอก็จะนารับช้า เพราะไปทำงานที่ไร่ช้าขึ้น มึงໄตจึงยอมไปที่ห้องเรียนกับคุณครู เมื่อไปถึงห้องเรียน ครูสีดาให้เด็กๆ แนะนำตัว มึงໄตรู้สึกดีนเด่นที่ได้เจอกเพื่อนใหม่หลายคน

เนื่องด้วยท่องเป็นเด็กผู้หญิงตัวอ้วนกลม ผนหาดคลอก ใจเคลิ่ง เด็กผู้ชายมองสูง จากหมู่บ้านมีเด็กปีไฮ เด็กผู้หญิงตัวโต ผนขาว จากหมู่บ้านยะคี ล้องทวีงน้องชาวยองพื้นเมืองโน้ และเพื่อนใหม่อีก 3 คนที่มึงໄตจำชื่อไม่ได้ แต่มึงໄตค์ตั้งใจว่า วันนี้มึงໄตจะเล่นกับเพื่อนทุกๆ คน

ເຫັນນີ້ ຄ້າກລົບຄືງບ້ານແລ້ວ ມີງໄຕກີຕັ້ງໃຈວ່າຈະເລຳເຮືອງທີ່ໂຮງເຮືອນໄຫ້ພ່ອກັນແມ່ແລ້ວໄປເກື່ອງພິງ

ສໍາຫຼັບຄອນທີ 7 ນີ້ໄນ້ໄດ້ນໍາຄູນປີຜູ້ຍາຂອງກະເທົ່າງມາໄສ່ໃນເນື້ອເຮືອງ ແຕ່ເພື່ອ
ຕ້ອງການໄຫ້ເກີດກາເຮື່ອມຄ່ອງຂອງຄອນຕ່ອງໆ ໄປ ຈຶ່ງໄດ້ແຕ່ງຄອນທີ 7 ຂຶ້ນມາ ເພື່ອໃຫ້ຜູ້ອ່ານໄດ້ມອງເຫັນການ
ແລ້ວເຂົ້າໃຈບໍລິຫານທີ່ຂຸ່ມໍາຫຼັງຈຸນໍາ ອື່ນ ດີເລີ່ມຕົ້ນກະເທົ່າງໂປ່ງ ຜົ່ງໂຄບທ້າວ່າ ໄປ ຈະນີ
ລັກພະຄູນປະເທດທີ່ຄົກລົງກົນ ອື່ນ ເປັນຄົນລູກຮັງ ມັນແລ້ງມີຜູ້ຍາຂອງສ່ວນຫຼັກ ດີເລີ່ມຕົ້ນ
ຄ່ອນຫັ້ງລຳນາກ ດັນລື່ນ ເປັນຫຼຸມເປັນບ່ອງ ດັ່ງໆ ພົ່ນໍາຫຼຸມກະເທົ່າງໂປ່ງຈະຍູ້ກະຈົດກະຈາຍໄກລີ່າ ກົນ
ດັ່ງນີ້ ໂຮງເຮືອນໃນຫຼຸມຫຼຸມສ່ວນໃໝ່ ຈະຕັ້ງອູ້ໃນໜຸ້ບ້ານທີ່ມີບໍານາດໃໝ່ ແລະຈະມີນັກເຮືອນຈາກໜຸ້ບ້ານ
ໄກລີ່ເຄີຍມາເຮືອນຮ່ວມດ້ວຍ

ຄອນທີ 8 ມ້າງໂນເປົາກວີ

ເຫັນນີ້ ມີງໄຕຕັ້ງໄປໂຮງເຮືອນຄົນເຄີຍວ່າພຣະສ້ອງທົງຕົ້ນສາຍ ແລະມ້າງໂນໄນ້ໄປ
ໂຮງເຮືອນ ຕ້ອງໄປເລີ່ມວ່ວແທນຟູ້ທີ່ໄມ້ສນາຍ ພ່ອແລ້ວແມ່ນອັນມ້າງໂນໄປຮັບຈຳກັບລຳໄຍ່ທີ່ໜຸ້ບ້ານອື່ນ
ມ້າງໂນຈຶ່ງຕ້ອງອູ້ກັບຟູ້ຢ່າ ແລະນັ້ນ 2 ຄນ ອື່ນ ສ້ອງທົງ ແລະເລົາແຕ່ ນັ້ນສາວຄົນເລີກທີ່ອາຍຸແຄ່ 2 ຊວນ
ຄຮອບຄຮວຂອງມ້າງໂນໄນ້ມີທີ່ນາເປັນຂອງຕົວເອງ ພ່ອແລ້ວແມ່ຈຶ່ງຕ້ອງໄປຮັບຈຳກັບລຳທີ່ອື່ນ

ຖຸກວັນ ຜູ້ອອກຈາກບ້ານແຕ່ເຫັນເພື່ອພາວວ່າ ໄປຫາກີນໃນປ່າ ມ້າງໂນກີເຄີຍໄປເລີ່ມວ່ວກັບຟູ້
ດ້ວຍ ແຕ່ວັນນີ້ມ້າງໂນຕ້ອງໄປຄົນເຄີຍ ເພຣະຟູ້ໄນ້ສນາຍນັ້ນເອງ ມ້າງໂນຈຶ່ງຕັ້ງກັບມ້າງແລະກະຮະບອກໄມ້
ໄຟໄສ່ນໍ້າໄປດ້ວຍ

ວັນນີ້ແດດຮັນຈັດ ມ້າງໂນດ້ອນວ່າໄຫ້ໄປຫາກີນໃນປ່າເອງແລ້ວຈຶ່ງມານັ້ນໜັກແດດໄຕ
ຮ່ວມໄນ້ ມ້າງໂນກີຫຍົນຂອງເຫັນວ່າມີກົດໝາຍຫຼືກົດໝາຍຫຼືກົດໝາຍຫຼືກົດໝາຍຫຼືກົດໝາຍ
ເທົ່ານີ້ ຜູ້ຫຼຸງຈະໄມ້ເປົ່າ ເພຣະຟູ້ແລ້ວໄມ້ດີ ທີ່ຈິງແລ້ວມ້າງໂນເປົາກວີໄນ້ຄ່ອຍເປັນ ແຕ່ເພິ່ນຈະເຮັ່ນໜັກເປົາເອງ

ຟູ້ມີກົດໝາຍອັນ ທຳດ້ວຍໄມ້ແລ້ວທຳດ້ວຍເຫັນວ່າ ໄນທີ່ຈະທຳກົວຈະຕ້ອງເປັນ ໄນທີ່ມີພລ
ຫຼືອໃບຮເປົ່າກົດໝາຍເທົ່ານີ້ ເຊັ່ນ ໄນມີນະຫາມເພຣະຈະທຳໄຫ້ເສີຍດີ ແລະດ້າທຳດ້ວຍເຫັນວ່າມີທີ່ສີ່ຫາວ
ແລະດໍາ ແດ່ຕ້ອງເລືອກເອາເຫຼາໃໝ່ແລະຍາວ ເພຣະບານາດຂອງກົວທີ່ດີກວາຍປະມານ 1 ຜົກ ຢ້ອງ 2 ຄືບ
ກາຣເປົາກົວນີ້ຕ້ອງມີທຳນອງ ທາກເປົາໄນ້ຄຸກທຳນອງ ເສີຍທີ່ອກນາກີຈະໄນ້ໄພເຮົາ ມ້າງໂນໜັກເປົາກວີ
ຍ່າງເພີດເພີນຈົນສຶກທີ່ຍິງ ເບິ່ງເກີນກົວໃສ່ໃນຍ່ານ ແລ້ວກື່ນໍ້ກິນຫ້າວ

ເນື້ອກີນຫ້າວເສົ້າ ມ້າງໂນນັ້ນພົງຕົ້ນໄມ້ຄົດຄືງເພື່ອນໆ ໄນຮູ້ວ່າວັນນີ້ຄຽງຈະສອນຂະໄຮບ້າງ
ນະ ມ້າງໂນນັ້ນຄົດໄປເຮືອຍາ ລມເບາຍາ ພັດເອື່ອຍາ ເສີຍນກຮັອງຈິບາ ທຳໄໝມ້າງໂນຮູ້ສຶກງ່ວນອນ ໃນທີ່ສຸດ
ມ້າງໂນກີເພີດທຳນັ້ນໄປ

บ่าขคล้อยแล้ว ม้างโน้ะสุ่งตื่น คิดในใจว่า ได้เวลากลับบ้านจะที่ ม้างโน้ะรับลูกเขี้ย เพื่อเตรียมต้อนวักลับบ้าน เขาหันซ้ายหันขวามองไปรอบๆ วัวของม้างโน้ะอยู่ไหนนะ ม้างโน้ะเงี่ยฟังเสียงกระดิ่งจากคอวัว ป้าบริเวณนั้นเงียบสงัด ม้างโน้ะไม่ได้ยินเสียงอะไรเลย ม้างโน้ะตกใจรีบวิ่งร้องไห้กลับบ้าน แล้วม้างโน้ะบอกปูยังไงคี

ภูมิปัญญาที่นำมายใช้ กือ

1. เครื่องดนตรีพื้นบ้านกะหรี่ยงโปว์ กือ ควีหรือชู้ย์ขาดaway

ตอนที่ 9 วัวต่างของปูไปจ้าง

“เอ็ง! ฝูงวัวของใจนະ ทำไม่มาเดินอยู่กลางถนน” มึงໄಡพูดกับพ่อและล้องทวีง “มึงໄಡเพ่ครับ วัวฝูงนີ້ของปູไปจ้าง ทำไม่มาอยู่ตรงนີ້ครับ ผນຈາເສີຍກະຮົດົງກະວົວໄດ້ครับ” ล้องทวีงถามด້ວຍຄວາມສັຫຍ

“ແນໃຈหรือล้องทวีง ถ້າຍຢ່າງນັ້ນເຮົາຕ้อนวักลับบ้านກັນນະ” ພ່ອພຸດພວ່ອມກັນໄລ໌ ຕ้อนวัวທັງຝູໄດ້ເຄີນໄປຢ່າງหน້າ

ขณะที่ທັງສາມຄົນເດີນໄກລະຈະຖຶນປູไปจ้าง ม้างโน้ะຈຶ່ງອູ້ໃນບ້ານໄດ້ຍືນເສີຍ ກະຮົດົງວົງຈີ່ງຮົບວິ່ງມາດູ ມ้างโนໍເຫັນມ้าງໂຈ ມີໄຕ ແລະລ້ອງທວີງ ຄໍາລັງຂ່າຍກັນຕ้อนວັງ ມ้างโนໍຕີໃຈທີ່ເຫັນ ຜູງວັງອອງຕົວເອງທີ່ຫາຍໄປຈີ່ງຮົບວິ່ງເຫັນພວ່ອມທັງນ້າຕາ “ວັງອອງປູຈົງ ฯ ດ້ວຍ” ມ้างโนໍຕະໂກນເສີຍດັ່ງ ດ້ວຍຄວາມດີໃຈ ແລ້ວບັນຕ້ອນວັຫຼັງຝູເຂົ້າໂກ ປູ້ຫວະເຮະເລ່າເຮື່ອມ້າງໂນໍເພັດອໜັນໃຫ້ມ້າງໄຈ້ຟັງ

ຝູເລົາໄຫ້ເດີກຟັງວ່າ ວັງອອງປູເປັນວັທີຄລາດນາກ ໂຄຍເພາະຕົວທີ່ມີກະຮົດົງເສີຍພິເສຍທີ່ ປູ້ທຳໄວ້ໃໝ່ ສົມຍົກອົນປູຈະໃຊ້ວັນຂ້າວຈາກໄຣນາທີ່ບ້ານ ບາງທີ່ຂົນຂ້າວຈາກໃນໜູ້ບ້ານໄປແລກພຣິກກັນ ເກລືອກທີ່ໜູ້ບ້ານອື່ນ ປູ້ຈະເລືອກວັດຫຼຸງທີ່ມີເຫົາເຮົວສາຍງານໄທ້ເປັນຈ່າຝູ ມີໜ້າທີ່ພິງຄໍາດັ່ງຂອງປູແລະນຳ ທາງໄທ້ກັບວັດຫຼຸງ ປູ້ຈະເຂົາກະຮົດົງເຈັ້ນແລະທອງເຫັນແລ້ວອໜັງທີ່ຈ່າຝູ ມີໜ້າກາກລູກປົດປະດັບນັນ ໜ້າພາກເພື່ອຄວາມສາຍງານ ໄກເຮັດກົງທີ່ຈະຮູ້ວ່າເປັນວັດຫຼຸງທີ່ເປັນຈ່າຝູ ແລະບາງຕົວທີ່ຍັງມີ “ພະລ່າງ”ທີ່ກຳ ຈາກທອງເຫັນແລ້ວແລະຫວາຍ ມີໄມ້ເປັນລູກກະທນບ່ອງໜູ້ດ້ານໃນໜ້ອບທີ່ກອ ເພື່ອທຳໄຫ້ເກີດເສີຍໄພເຮົາເວລາທີ່ ເດີນອີກດ້ວຍ

ຝູເລົາໄປກີ່ຽສຶກເຄຮ້າ ປູ້ພຸດຕ່ອໄປວ່າ “ເດືຍນີ້ຄົນໄມ້ຮູ້ຈັກວັດຕ່າງແລ້ວ ຕັ້ງແຕ່ມີຮອບນົດ໌ ວັ ທີ່ເລື່ອງກີ່ມີໄວ້ຫາຍເພື່ອກົນເທົ່ານັ້ນ ໄນມີຈ່າຝູ ຜ້າກາກວັວ ແລະພະລ່າງອີກແລ້ວ ນ່າເສີຍຕາຍນະທີ່ເດີກາ ໄນມີ ໂອກສາໄດ້ເຫັນອີກແລ້ວ”

ทันใดนั้นเอง เสียงห้องของมึง “ໄຕກ්ຮອງ ໂຄງຄරາກ ທຸກຄນຫວຽຮະ ປູຈີ່ງພຸດບື້ນນາວ່າ “ເຄື່ອງ ຄົງຈະທິວກັນແລ້ວລະ” ບໍາຍກຮະສັງໃສ່ອາຫາມາພອດີ ປູຈີ່ງຂວາງທຸກຄນກິນຂ້າວພຣັອມກັບບອກວ່າ “ຄ້າປູ້ຫາຍໄວຍເມື່ອໄຫ່ຮະເລ່າເຮື່ອງອື່ນໃຫ້ຟຶກຶກ”

ມີໄທຍືນຍ່າງດີໃຈແລະຕັ້ງໃຈວ່າ ຄຣາວໜ້າຈະພາໄປເກີ່ງນາຟິງເຮື່ອງເຄົ່າສຸກາ ແລະໄດ້ ຄວາມຮູ້ນາກມາຍຈາກປູ້ດ້ວຍ

ກົມປູ້ຫຼຸງທີ່ນຳນາໃຊ້ ຄື່ອ

1. ການເລືອກວ່າທີ່ມີລັກນະບັນຍາກົມປູ້ຫຼຸງທີ່ນຳນາ
2. ການໃຊ້ວ່າຕ່າງ
3. ການໃຊ້ຮະສັງເປັນກາຜະນະໃນການໃສ່ອາຫາມາ

ຕອນທີ 11 ຕັ້ນເຫັດນາຂອງໄປ້ເກີ່ງ

ເຫັນທີ່ນຳນາຂອງຕັ້ນຄຸຟັນ ເສີ່ງໄກ່ບັນຈາກທ້າຍໜຸ່ນບ້ານພຣັອມກັບເສີ່ງເດີກຜູ້ຫຼຸງລອຍນາແຕ່ໄກລ “ມີໄຕ ມີໄຕ ຈັນກັນແມ່ຈະໄປ່ຫາເທີດໃນປ່າໄປດ້ວຍກັນໄໝ໌” ມີແວ້ສ່າງເສີ່ງຂວາງມີໄຕ

ມີແວ້ເປັນເດີກຜູ້ຫຼຸງອາຍຸມາກວ່າມີໄຕດຶງ 3 ປີ ຕັ້ນເລີກແຕ່ເບິ່ງແຮງ ມີແວ້ວ່າສັບອູ້ກັນແມ່ແລະບາຍໃນໜຸ່ນບ້ານເກົ່ວດັ່ງກີ່ ພ່ອຂອງມີແວ້ວຸ້ງກຸດຕາຍດັ່ງແຕ່ມີແວ້ຂັ້ງໄມ່ເກີດ ມີແວ້ໄມ່ໄດ້ໄປໂຮງເຮືນພຣະໄມ່ນີ້ໃກ່ຮ່າຍແມ່ທໍາໄ່ ແດ່ເນື່ອວ່າຈາກທໍາໄ່ ມີແວ້ນັກຈະເຂົ້າໄປ່ຫາຂອງໃນປ່າເປັນປະຈຳ ໜ້າຮ້ອນຫາພັກຫວານຍອດອ່ອນໆ ນາທຳແກງໄສ່ໄ່ນົມແດງ ບ່າງເຂົ້າຫັ້ນັ້ນ ມີແວ້ຈະໄປ່ຫາທີ່ບາງທີ່ບຸດໜ່ອໄມ້ຫວານ ຈ ອຣີໄມ່ກື່ຫາເຈົ້າຫອນໄມ້ໄຟດ້ວ້ວ້າ ຈ ສ່ວນຫັ້ນຫານາ ມີແວ້ກີ່ຈະໄປ່ຫາເບີຍຕ ຫານູໃນລຳຫວ່າຍ ຜົ່ນມີແວ້ນັກຈະຂວາງມີໄຕໄປດ້ວຍທຸກຄັ້ງ ທັ້ງສອງຄົນຈະຫ່ວຍກັນຫາອາຫາມາໃນປ່າ ແລະເອນາແມ່ງກັນເສນອ

“ໄປສີ ໄປສີ ຮອດ້ວຍນະ ເດີບວັນໄປ່ຫັນຢ່ານກ່ອນນະ” ມີໄຕພຸດພຣັອມກັບຮົບວິຈໄປ່ຫັນຢ່ານໄປ້ເກີ່ງໄດ້ຍືນກີ່ຮອງອອກນາວ່າ “ຈັນໄປດ້ວຍຄົນນະ” ແຕ່ມີໄຕບອກໄປ້ເກີ່ງວ່າ “ພໍໄປໄມ່ນານເດີຍກີ່ກັນນາແລ້ວ” ພຸດຈົນແສ້ວ ມີໄຕກີ່ຮົບວິຈອອກໄປ່

“ຈັນໄປ່ຫາເທີດຄົນເດີຍກີ່ໄດ້ ລັ້ງບ້ານມີເຫັດສີສາວຍ ຈ ນໍາກິນເຍອະແຍະເຕີນໄປ່ໜົມດເລຍ ທໍາໄນ້ຕົ້ນໄປ້ເກີ່ງທີ່ໃນປ່າດ້ວຍກີ່ໄມ່ຮູ້” ໄປ້ເກີ່ງຄົດໃນໄຈແລະກົ່ອກໄປ້ເກີ່ງເທົດ

ມີໄຕ ມີແວ້ ແລະ ແມ່ຂອງມີແວ້ກີ່ພາກັນເດີນເຂົ້າໄປ່ໃນປ່າ ມີເຫັດຫລາຍໜິດໂພລ່ ຂົ້ນນາຈັດຕິນ ເທົດໄປ່ສີຂາວສະອາດ ບາງດອກໄຫຼຸ່ມເທົ່າກຳນົມເລີບທີ່ເດີຍ ເທົດເຫັດ້ອງສີເຫັດ້ອງສັດນໍາກິນເທົດໂຄນປົກວາ ກ້ານສີຂາວ ດອກຈະມີສິນໍາຕາລອ່ອນ ແຕ່ອູ້ໄດ້ແກ່ 1 ອາທິຍົກີ່ຈະເນຳແສ້ວ ຕ້ອງຮົບເກີ່ງຫຼື

ทำแผนมหิดจะได้เก็บไว้กินได้นาน เหตุผลที่ขึ้นอยู่คามของไม้ผู้ฯ และเหตุพหุพูนที่ขึ้นบนต้นไม้จะเก็บได้นาน เอาจริงๆ แห้งแล้วก็ไม่สามารถกินได้ มีจุดเด่นมากที่สุดคือ เหตุผล กลมๆ สีดำ ขนาดเท่านิ้วโป้ง อร่อยจริงๆ คราๆ ก็นอกกว่าหลังไฟป่าหมุดแล้วฝนตกจะมีเหตุเดิมไปหมุดถึงมีไฟจะชอบกินเหตุผล แต่ก็ไม่มีอย่างเห็นไฟป่า สารตันไม้และดินจังเลย มันคงร้อนน่าดูเละน่าพาก สักวันต่อๆ กันจะไม่มีบ้านอยู่ ชาวบ้านก่อต้องศรีรักษ์ เพราะเป็นแหล่งอาหาร ชาวบ้านจึงกลงกันว่าจะไม่มีการเผาป่าเด็ดขาด เราถูกเลี้ยงมีอาหารจากป่าให้กินตลอดทั้งปี

มีจุดเด่นบ้านเราเหตุไฟไหม้สำหรับต้นและทำแผนมหิด แม่ต้มเหตุบันเตาแล้วเดินออกไปเก็บพริก ไปเก็บยังเห็นแม่ค้าเหตุ จึงรับเอาเหตุสีขาวที่เก็บมาใส่ในหม้อ แม่เดินเข้ามาเห็นพอดีจึงถามไปเก็บว่า “เอาน้ำมาจากที่ไหนลูก” ไปเก็บรีบตอบด้วยความภูมิใจ ว่า “พนกน้ำจากหลังบ้านครับ สีขาวๆ ดังเบอะเตะ”

“เหตุสีขาวๆ เป็นเหตุเมารือเหตุมีพิษ กินแล้วตายได้นะลูก” แม่พูดพร้อมกับหินข้าวสาร 1 กำมือใส่ลงไปในหม้อ ทันใดนั้นเองข้าวสารในหม้อเหตุเปลี่ยนเป็นสีแดงอ่อนๆ ทันที แม่จึงสอนว่า “ถ้าเป็นเหตุเมารือเหตุสีขาวๆ ก็จะเปลี่ยนสีอ่อนๆ ที่เหตุที่เราต้มก็จะกินได้ ต่อไปถ้าลูกไปเก็บเหตุมาเอง แล้วไม่แน่ใจว่าเหตุที่เก็บได้จะมีพิษหรือเปล่า ก็อย่าลืมทำตามที่แม่สอนนะ” แล้วแม่ก็อาบทึ่นในหม้อทิ้งไป

โชคดีที่แม่ยังแบ่งเหตุบางส่วนไว้ด้วย ไม่ย่างน้ำทุกคนคงจะอดกินด้วยเหตุกับน้ำพริกแน่ๆ ไปเก็บยังขอนโทยแมและบอกว่า “ต่อไปนี้จะไม่เก็บเหตุสีขาวที่ไม่รู้จักอีกแล้วครับ”

ภูมิปัญญาที่นำมาใช้ คือ

1. การหาอาหารจากป่าในแด่ละถูกกาล เช่น ถูร้อน จะมีผักหวานและไข่่มสดๆ ถูกฟัน จะมีเหตุชนิดต่างๆ หน่อไม้ และหนอนรถด้วน ถูกหน้า กระหรี่ยง ปอวะจะนิยมไปหาเจี๊ยบและปูในลำห้วย
2. แหล่งที่มีเหตุชนิดต่างๆ ที่สามารถนำมาทำอาหาร
3. การแปรรูปเหตุเพื่อถนอมอาหาร
4. การตรวจสอบเหตุที่สามารถนำมาปรุงอาหารได้

ตอนที่ 11 เส้นเลือดใหญ่ของบ้านเก่าต้องคื้

เข้าวันสาร์ ชาวบ้านจากบ้าน เก่าต้องคื้ บ้านเสาะคีและบ้านมีเดคี รวมตัวกันเพื่อ เข้าไปในป่า เขาไปป่าหินกันนะ พอกับแม่น้ำมีไಡและกีเตรียมห่อข้าว เอาไว้ใส่ระบบอกไม้ไฟ ไปด้วย

พ่อนอกกว่า “วันนี้ชาวบ้านจะไปทำฝายกัน” แต่พอกับแม่น้ำมีไಡกับไปเกี้ยงไป เล่นที่บ้านพึ่มงาน โน้มีไಡคิดใจจะได้ไปคุยกับปู่ไปจ้าง เพราะปูมีเรื่องเล่าสนุกๆ ให้ฟังมากนัก มีไಡ จะได้ตามปู่ให้หายสงสัยไปเลยว่า ฝายมันคืออะไร รู้ปร่างอย่างไรนะ

เมื่อไปถึงบ้านปู่ มีไಡก็รีบเอกสารบุกหมากให้ปู่ทันที ปู่รับจึงถามว่า “นีอะไรจะ ให้ปู่เล่าให้ฟังใช่ไหม” มีไಡจึงถามเข็มนาทันทีว่า “ฝายมันคืออะไรค่ะ” ย่าม้างโน้มีไಡเกี้ยง และล่อง ทวีงได้ยินจึงเข้ามานั่งฟังด้วยกัน ปู่จึงอธิบายให้ฟังว่า “ฝาย คือสิ่งก่อสร้างที่ทำขึ้นเพื่อช่วยลำน้ำใน หัวขึ้น สำหรับเก็บกักน้ำไว้ใช้ในyanหน้าแล้งและทำให้ป่าชุมชนชื้น

ฝายของกะเหรี่ยงป่าวใช้ไม้ไผ่หลาบๆ ล้ำรากแนบทึ้งวางลำหัวขึ้น แล้วใช้พังกอง ไว้ด้านล่าง น้ำจะค่อยๆ ไหลซึ่งผ่านทีละน้อย และกักเก็บตะกอนได้ดี ส่วนด้านบนจะใช้เศษใบไม้ ที่หาได้ทางไว้และเอาขอนไม้ขอนใหญ่ๆ ทับอีกที น้ำที่ไหลผ่านไปไม่ได้ก็จะถูกกักไว้อยู่ด้านหน้า ฝาย นอกจากจะมีน้ำใช้แล้วดันไม้รอบๆ ฝายยังชุมชนชื้นอีกด้วย”

ปืนน้ำแล้งมาก ถึงแม่ว่าฝนจะตก แต่หุบบ้านมีเดคีที่อยู่ปลายน้ำมีน้ำไม่พอใช้ ชาวบ้านจึงมาช่วยกันทำฝายในลำหัวขึ้น เก่าต้องคื้ “เดี๋ยวนี้คนไม่ค่อยขึ้นกุญแจค่าของน้ำแลงป่าไม้ เมื่อ ไม่มีป่า จึงไม่มีดันไม้ใหญ่ที่ค่อยอุ้มน้ำไว้ ไม่มีน้ำได้ดิน พอดีน้ำแล้ง ฝนตกน้อย น้ำจึงไม่พอใช้” ย่าพุดพร้อมกับนึกถึงด้วยในวัยเด็กที่ต้องไปหาน้ำในป่าเอง

เมื่อก่อนกว่าจะได้น้ำมา ต้องไปไกลมากๆ ต้องหาระบบอกไม้ไฟข้าวและหน้าไว้ ใส่น้ำ เอาในไม้อุดปากกระบวนการเพื่อไม่ให้น้ำหลุด ต่อมาก็ใช้ถังน้ำที่เป็นเหล็ก และใช้ไม้ไผ่เป็นคาน หาน ไม้ไผ่ที่จะเป็นคนนั้นกีต้องเลือกเอาไม้ไผ่ที่ไม่อ่อนและไม่แก่เกินไป เพราะจะทำให้คานหาน หักง่าย หรือหักเกินไป

ถ้าจะใช้ถังน้ำเหล็กและคานหานน้ำกีต้องเอาใบไม้บางๆ เรียบๆ เช่น ใบหว้าปีคิไร ด้านบน เพื่อกันไม่ให้น้ำหลุด ก่อนมาหาน ก่อ功มาหมด การใช้ระบบอกไม้ไฟใส่น้ำ จะทำให้น้ำเย็นและหอมกลิ่น ไม่ มีไಡได้ยินก็คิดได้ว่า ทำไม้แม่ถึงเอาน้ำใส่ระบบอกไม้ไฟเป็นประจำ กีพระมันเย็นและกีหอม ชื่นใจอย่างนี้นี่เอง

ไปเกี้ยงได้ยินก็อยากรู้ว่าระบบอกไม้ไฟมีกลิ่นหอมจริงหรือเปล่า จึงรีบวิ่งเอากลับบอกไม้ไฟที่อยู่ในครัวมาคน โดยไม่ทันคุ่าว่าข้างในมีอะไรมองหรือไม่

ทันใจนี้เอง ลูกເບີຍດີ່ຫລຸນເຂົາໄປອູ້ໜ້າໃນຮົບຮະໂຄດອອກມາທັນທີ ໄປເກື່ອງໄນ້
ທັນຮະວັງຕັກໆຕົກໃຈທີ່ມີລູກເບີຍດີ່ຮະໂຄດອອກມາ ຈຶ່ງໜາຍຫລັງລົງໄປນອນອູ້ທີ່ພື້ນ ຖຸກຄົນຫົວຮາສ
ທ່າທາງບົນຫັນຂອງໄປເກື່ອງພຣ້ອມກັນ ໄປເກື່ອງຈຶ່ງຫົວຮາສອອກມາຍ່າງເຈີນອາຍ

ຄູນປັບປຸງທີ່ນຳນາໃຊ້ ດືອ

1. ການໃຊ້ວັດຖຸທີ່ຫາໄດ້ຈາກຮຽນຫາດີໃນການສ່ວນຜັບຂອງກະເທິງໄປວ່າ
2. ພັນນາກາຮອງການໃຊ້ການນະສຳຫັນຕັກຫຼືໄສ່ນໍ້າ
3. ການເລືອກໄມ້ໄຟເພື່ອທຳການຫານໍ້າ
4. ການປິ່ອງກັນນໍ້າຫກອກອາກການນະໂດຍໃຫ້ໄປໄມ່ປົດ
5. ການໃຊ້ກະບອກໄມ້ໄຟປະຈຸນໍ້າເພື່ອໃຫ້ນໍ້າເຢັນແລະມີກິດ່ານອນ

ຕອນທີ 12 ຂວ່າງເອົ້າ ຂວ່າງມາ

ວັນນີ້ ເນື່ອພື້ນ່າງໄມ່ມາໂຮງຮຽນ ເພຣະແມ່ນຂອງເນື່ອພື້ນ່າງທີ່ເປັນໄຟ້ນາຫລາຍວັນແລ້ວ
ແມ່ນກິນຍາສຸນໄຟ້ນາຫລາຍໜົນດີກີ່ໄມ່ຫາຍ ພ່ອຂອງເນື່ອພື້ນ່າງທີ່ເຈັງຈຶ່ງຕັດສິນໃຈຈະທຳພິທີຮັບຮຸ້ງໃຫ້ກັນແນ່ ຈຶ່ງ
ທຸກຄົນໃນການປະຕິບັດຕົວຫຼັງອູ້ທີ່ນ້ຳນັ້ນເພື່ອຮ່ວມທຳພິທີຮັບຮຸ້ງດ້ວຍກັນ

ຕອນເຢັນຂອງວັນກ່ອນທຳພິທີ ພ່ອຂອງເນື່ອພື້ນ່າງທີ່ເຈັງຈຶ່ງມາຫາຊື້ອໝູດຳກັນພ່ອຂອງມີໄຕທີ່
ນ້ຳນັ້ນເກົ່າດ້ວຍກັນ

ການຮັບຮຸ້ງຈະຕັ້ງໃຫ້ໝູດຳທີ່ມີໜາດຮອນຕ້ວງ 5 ກຳນູອີ້ມ ມີໄຕຈຶ່ງໄດ້ຮັບຮຸ້ງວິທີກາຮວັດ
ກຳນູອີ້ມຈາກພ່ອ ດືອ ເອເຊື່ອກນາວຄຣອນເວ່ອໝູດຳ ແລະນໍາຫາທັນກັນ 2 ຮອນ ວັດໂດຍກຳນູອີ້ມຈາກປ່າຍເຊື່ອກ
ດ້ານໜຶ່ງຕ່ອກກັນໄປລົງອີກດ້ານໜຶ່ງ ຈນສຸດປ່າຍເຊື່ອກ ແຕ່ໝູດຳຂອງພ່ອຕັວເລີກເກີນໄປ ຂາດ 4 ກຳນູອີ້ມ
ເທົ່ານັ້ນ ພ່ອຂອງເນື່ອພື້ນ່າງທີ່ເຈັງຈຶ່ງຕັ້ງໄປຫາຊື້ອໝູດຳກັບຄົນອື່ນ

ໝູດຳທີ່ໃຊ້ໃນການຮັບຮຸ້ງແມ່ນຂອງເນື່ອພື້ນ່າງ ດືອໝູດຳດ້ວຍເມີຍ ແຕ່ລ້າຜູ້ລູກຮັບຮຸ້ງ
ເປັນຜູ້ຫຍາຈະໃຫ້ໝູດຳດ້ວຍຜູ້ນອກຈາກນີ້ຢັງຕ້ອງເຕີຍມເຫດ້າ 3 ບວດ ຂ້າວຕົ້ນນັດ 3 ຄູ່ ແລະຂ້າວປຸກອີກດ້ວຍ

ຜູ້ທີ່ທຳຫານ້າທີ່ຮັບຮຸ້ງຈະຕັ້ງເປັນຜູ້ຫຍາ 3 ດົນ ດົນທີ່ທີ່ນີ້ຈະຄືອະກຳໄສ່ຂ້າວຕົ້ນນັດ
ແລະຂ້າວປຸກ ດົນທີ່ສອງຄືອນເນື້ອໝູດຳ ແລະດົນທີ່ສາມຄືອນນີ້ ທັງສາມດົນຈະຕັ້ງເລືອກທີ່ທີ່ມີຕອໄມ້ແໜ້ງ ວາງ
ຂອງທີ່ເຕີຍໄວ້ຂ້າງ ງ ດອໄມ້ ແລ້ວຮັບຮຸ້ງພຣ້ອມກັນວ່າ “ຂວ່າງອູ້ທີ່ໄຫນ ກລັນມາກິນຂ້າວ ກິນເຫດ້າ
ແລະກິນເນື້ອນນະ”

หลังจากนั้นให้กลับมาที่บ้านผู้ถูกเรียกขวัญ และใช้มีคันข้าวตีที่ขันบันได ตามคนที่อยู่ในบ้านว่า “ขวัญกลับมาหมดหรือยัง” คนในบ้านจะต้องตอบว่า “กลับมาหมดแล้ว” และผู้เรียกขวัญจะมัดมือให้ผู้ที่ถูกเรียกขวัญ หลังจากนั้นก็กินข้าวค้างกันก่อนอ้วร่าเรื่องพิธี

มีงトイไม่เคยเห็นมาก่อนว่าการเรียกขวัญทำกันอย่างไร เพราะหมู่บ้านของมีงトイเป็นหมู่บ้านคริสต์เดียน แต่การเรียกขวัญเป็นความเชื่อดั้งเดิม พ่อนอกกว่า “กะเหรี่ยงโปว์จะเชื่อว่าขวัญมีทั้งหมด 33 ชวัญ ถ้าขวัญหายไปแม้มีแต่ขวัญเดียว ก็จะไม่สบาย”

มีงトイคิดในใจว่า ขวัญของ เก็บงจะมืออยู่ครบหรือเปล่ากีไม่รู้ เพราะ ไปเก็บงอนเหลือเกิน หากลืมก็ป้อຍ ขวัญจะตกใจหายไปไหนบ้างหรือเปล่านะ

ภูมิปัญญาที่นำมาใช้ คือ

- ความเชื่อและพิธีกรรมดั้งเดิมในการเรียกขวัญ เมื่อมีคันไม่สบาย
- การเตรียมของใช้และการทำพิธีเรียกขวัญ
- การวัดขนาดสิ่งของหรือวัตถุต่าง ๆ ของคนกะเหรี่ยงโปว์

ตอนที่ 13 ความฝันของแม่มีงแวร

“มีงトイนู่ มีงトイนู่อยู่ไหน” มีงแวรและแม่มีงแวรส่งเสียงดังมาแต่ไกลเรียกแม่ของมีงトイตั้งแต่เข้ามีด

มีงトイและไปเก็บงได้ยินเสียงจิงลุกขึ้นจากที่นอนและอุกมาดูว่าเกิดอะไรขึ้น

“เมื่อกี้นั่นฝันว่า ฉันไม่สบาย เจ็บป่วยเป็นอะไรกีไม่รู้ ฉันรู้สึกกลัวจังเลย ไม่รู้ว่า หมายความว่ายังไง” แม่มีงแวรพูดคุยสีหน้าวิตกกังวล

“ฉันกีไม่รู้ความหมายหรอุกนะ ไปตามย่าของมีงโนกันดีไหม ผู้ใหญ่มักจะรู้เรื่องอย่างนี้ดี” แม่พูดพร้อมกับเดินนำหน้าไปที่บ้านมีงโน มีงトイและไปเก็บงจึงรีบวิ่งตามไป

ย่าของมีงโนตื่นแต่เข้ามีด เพราะเครื่องหุงข้าว “ไปไหนกันมาแต่เข้ามีดอย่างนี้” ย่าร้องทัก เพราะเห็นแม่มีงトイ มีงトイ ไปเก็บง แม่มีงแวร และมีงแวร เดินตรงมาที่บ้าน

“เมื่อกี้นั่นฝันว่าตัวเองไม่สบาย เจ็บป่วยเป็นอะไรกีไม่รู้ วันนี้ฉันจะไปทำไร่ รู้สึกไม่ค่อยดีเลย” แม่มีงแวรเล่าให้ย่าฟัง

ย่ายืนพร้อมกับพูดว่า “ไม่ต้องกลัวหรอุกนะ ถ้าเราจะทำไร่แล้วฝันว่าคัวเองไม่สบาย เจ็บป่วย ถือว่าดี ทำมาหากินได้ดี แต่ถ้าฝันว่าหมาเห่าขอน ไม่ช่วงที่เราทำไร่ ก็อาจจะเจ็บป่วยหรือไม่เกิดตายได้”

แม่มีงดีแล้วไกด์ยินดีนั้นก็ขึ้นอุกมาได้ด้วยความสนับายนิ่ง และถามเขาว่า “ถ้าอย่างนั้นผู้คนเห็นอะไรถึงจะดีและอะไรที่ไม่ดีหรือซึ่ง เพื่อนฝันอีกจะได้ไม่ต้องมาเรียกเข้าแต่เช้า”

“อาจล่ะ จะเล่าให้ฟังนะ ถ้าฟันว่าชั่วง เราชะนี้ข้าวเต็มถุง แต่ถ้าฟันเห็นแต่ช้าง เราต้องใช้ไก่ 1 ตัว เพื่อเรียกขวัญทันที และถ้าฟันถึงปลา เขานอกกว่าเป็นผู้ที่ดีนั้น จะได้เงินได้ทอง แต่ถ้าฟันเห็นน้ำ บางคนก็ว่าดีนั้น จะอยู่สุขสนับายน แต่บางคนก็บอกว่าเป็นผู้ไม่ดี อาจจะทำให้เจ็บป่วยได้” บ้าพูดพร้อมกับหัวเราะเบา ๆ

“ยังมีความเชื่อเรื่องอื่นอีกเยอะแยะนั้น วันหลังจะเล่าให้ฟัง แล้ววันนี้ไม่ไปทำไร กันหรือไง” ย่าถามด้วยความประหลาดใจ

“ไปชิชิ แล้วคราวหน้าน้ำดันจะแวนมาคุยกับด้วยอีกนะ” แม่มีงดีเอื้วบอกลาก่อน แล้วทุกคนก็แยกย้ายกันกลับบ้าน

มีงไดรีบอาบน้ำแต่งตัวไปโรงเรียน และก็คิดในใจว่า เย็นนี้จะมาคุยกับย่าหลังกินข้าวเย็นเสร็จ มีงได อยากเป็นคนทำนายฟันเก่ง ๆ แบบย่าจังเลย

ภูมิปัญญาที่นำมาใช้ คือ

1. ความหมายของความฝันของคนกะเหรี่ยงโปว์

ตอนที่ 14 ปีใหม่ของกะเหรี่ยงโปว์

ณ หมู่บ้านเก่อค้อคี้ หลังจากที่ทุกคนปลูกข้าวไว้เสร็จแล้ว ชาวบ้านก็ปรึกษากันว่า จะจัดงานฉลองปีใหม่ของกะเหรี่ยงโปว์วันไหนดี เด็ก ๆ ในหมู่บ้านรู้สึกดีนั้นเด่น โดยเฉพาะเด็กผู้หญิงอย่างมีง ໄไดและมีงแօว งานฉลองปีใหม่ครั้งนี้มีความหมายสำหรับทั้งสองคนมาก เพราะผู้ปกครองของทั้งสองคนจะให้มีง ໄไดและมีงเอื้อไดเจาะหูเพื่อใส่ต่างหูกัน คนกะเหรี่ยงโปว์เชื่อว่า ถ้าเจาะหูในวันฉลองปีใหม่ของกะเหรี่ยงโปว์ คือ ช่วงประมาณเดือนสิงหาคม ผลที่เจาะหูไว้ก็จะหายเร็ว และดูดี

ก่อนจะถึงวันฉลองปีใหม่ของกะเหรี่ยงโปว์ มีงไดไปช่วยแม่เก็บใบตองกงเพื่อเตรียมมาห่อข้าวต้มมัด แม่บอกว่าถ้าใช้ใบตองกงห่อ จะทำให้ข้าวไม่ติดที่ใบและข้าวต้มมัดก็จะมีกลิ่นหอม

มีงไดช่วยแม่ทำกรวยเล็กๆ สำหรับใส่ข้าวเหนียวที่ไม่ไดแซ่บนำไปเพื่อทำข้าวต้มมัด แต่มีงไดยังมัดด้วยตอกไม้เป็น ทำให้กรวยแตกไม่สวยงามนัก แต่แม่บอกว่า ถ้าฝึกทำ

บอยๆ ก็จะทำได้สวยงาม หลังจากที่มัตตอกเสรีจแล้ว ก็นำไปต้ม 2-3 ชั่วโมงก็กินได้เลย ปีหน้า มีง ไกด์ตั้งใจว่าจะทำกรวยข้าวต้มมักให้สวยงามเหมือนกรวยข้าวต้มมักของแม่ให้ได้

เสียงกลองดังก้องไปทั่วหมู่บ้าน เป็นสัญญาณว่า พรุ่งนี้จะเป็นวันคลองปีใหม่ กะเหรี่ยง ป่าว มีไกด์และไปเกียง ไได้ยินกีริบวิงไปตามบวนดีกlong ไม่สนใจที่จะรอ กินข้าวต้มมัก ของแม่ แต่เมื่อเดินตามไปเรื่อยๆ มีง ไกด์และไปเกียงกีรุสิกเห็นอย่างหิวมาก

ขณะนั้นเองมีง แอล์กีเดินผ่านมาพอดี จึงชวนห้องสองคนไปเที่ยวที่บ้านพร้อมกับเอา ข้าวต้มมคมาให้กิน แต่ด้วยความหิว ไปเกียงจึงรีบกินและกลืนโดยไม่ทันได้เคี้ยวให้ละเอียดก่อนทำ ให้ข้าวต้มมักดีคือ มีง ไกด์รีบวิงไปตักน้ำมาให้ไปเกียงคุ้ม ขณะเดินถือกระทะอกน้ำมา มีง ไกด์เดิน สะคุคล้ม น้ำหากโคน ไปเกียงเปยกไปทั้งดัว หั้งคุ้งรีบกลับบ้าน และตั้งใจว่าจะไปกินข้าวต้มมักของ แม่ด้วย

พอกลับไปถึงบ้านมีคนมาเที่ยวที่บ้านหลายคนเพื่อให้พ่อและแม่ของมีง ไกด์มีอ วยพรปีใหม่ แม่กีบอาข้าวต้มมักมาให้ ทำให้ข้าวต้มมักของแม่มาเดือยจนไม่เหลือแม้แต่นันเดียว

มีง ไกด์และไปเกียงกีรุสิกเสียใจที่มัวแต่เดินตามบวนคลอง ทำให้อุดกินข้าวต้มมัก ของแม่ แม่จึงบอกว่า “ไม่เป็นไรนะ เดียวแม่จะทำให้ใหม่จี๊”

“ແຍ່ງເລີຍ ເຮົາດ້ອງຮອກດັ່ງ 2-3 ชั่วโมงກວ່າຈະໄດ້ກິນອີກທີ່ຕ່ອໄປນີ້ຫຼຸກບັນນຶອງຈະໄມ່ ເຖິງເລີນເພີ້ນອີກແລ້ວຄະ ຫຼຸກໃຫ້ສັບສົນ” มีง ไกด์พูดอย่างเคร້າๆ

มีง ไกด์และไปเกียงตั้งใจว่า จะเป็นเด็กไม่หนีไปเที่ยวงานເພີ້ນແບບນີ້ອີກ

ภูมิปัญญาที่นำมาใช้ คือ

1. พิธีมัตต้มหรือปีใหม่กะเหรี่ยง ป่าวซึ่งมีการเฉลิมฉลองหลังจากการปลูกข้าวໄร่ เสรีจเรียบร้อยแล้ว
2. การเจาะหูของเด็กผู้หญิงกะเหรี่ยง ป่าวในช่วงเทศกาลปีใหม่กะเหรี่ยง ป่าว
3. การทำขนมข้าวต้มมักกะเหรี่ยง ป่าว
4. การใช้ใบทองคงห่อข้นมเพื่อให้มีกลิ่นหอม

ตอนที่ 15 ข้าวคลานสืมร่วงแสนสวย

“ຕີໃຈຈັງເລີຍ ວັນນີ້ພີ່ມີໄດ້ໄມ່ດ້ອງໄປໂຮງເຮືອນ” ไปเกียงส่งเสียงร้องอย่างสนุกสนาน ວັນນີ້ເປັນວັນເສົາ ແມ່ຈະພາໄປເຖິງຫຼຸກບັນນຶອງຈະໄດ້ເກີດ ພີ່ມີພະເີ້ມີລູກສາວຂອງນ້າໄປຕັ້ງນຶອງສາວຂອງແມ່ ພີ່ມີພະເີ້ມີເປັນເຄືກຸ່ມູງຕົວເລີກ ຖ້າທາງຄລ່ອງແຄລ່ວ

และซุกซน ชอบปืนดัน ไม่เพื่อเก็บผลไม้ต่าง ๆ เป็นประจำ ไปเก็บจึงชอบแบ่งปืนดัน ไม่กับพี่มีงพัชเยี้ยบอยู่บ่อย ๆ

“ไม่รู้ว่าวันนี้เราจะได้ทำอะไรสนุก ๆ กับพี่มีงพัชเย็นะ” ไปเก็บคิดในใจ

“พี่มีงพัชเยี้ยบอยู่ที่ไหน” ไปเก็บส่งเสียงร้องเรียกดังลั่น “มีงพัชเยี้ยบ ลูกน้องเรามาหาฉินะ” ขายหัวเราะเมื่อได้ยินเสียงไปเก็บตั้งแต่ข้างไม่นานด้วย

“ขายครับ ผู้คนถึงยาจังเลย” ไปเก็บพูดและวิ่งไปกดยา นึงໄได้ยินจึงรีบเข้าไปกดยาด้วย พร้อมกับพูดว่า “หนูคิดถึงยามากกว่าค่า” ขายได้ยินก็พูดว่า “ขายก็คิดถึงทั้งสองคนเหมือนกัน ไปโรงเรียนสนุกใหม่ มึงໄได ไปเก็บเหงาไปเลยสินะ”

มึงໄคาดอบว่า “หนูชอบไปโรงเรียนค่า คุณครูใจดี มีของเล่นหลายอย่าง เพื่อนก็เยอะแยะค่า บางคนมาจากหมู่บ้านนี้ด้วยนะจะ หนูอยากไปโรงเรียนทุกวันเลยค่า”

“อีก 2 ปี ผ่านจะไปโรงเรียนกับพี่มีง ไตครับ” ไปเก็บรีบพูดขึ้นมา

“มึงໄได ไปเก็บ ไปเที่ยวในหมู่บ้านกันเถอะ” มีงพัชเยี้ยบส่งเสียงหวานสองพี่น้องให้ไปเที่ยวด้วยกัน

“วันนี้เราจะทำอะไรสนุก ๆ กันดีนะ” มีงพัชเยี้ยบขึ้นขณะที่เดินไปเรื่อย ๆ จนถึงท้ายหมู่บ้าน “เราเข้าไปในป่ากันดีกว่า ช่วงนี้มีเด็กอยู่แล้ว” ทั้งนั้นเลย มีงพัชเยี้ยบจะยกมือไหว้สองคนไปในป่า เดินไปสักพักมีงพัชเยี้ยบก้มทั้งคู่ว่า “เห็นบวนลงใหม่ เดียวพี่จะปืนขึ้นไปเก็บเอาไปทำข้าวหลานนะ”

มึงไตใจถึงก้มว่า บวนลงคืออะไร มีงพัชเยี้ยบยกขึ้นทำห่อข้างผู้รู้ พร้อมกับพูดว่า “บวนลง หรือเรียกอีกอย่างว่า พุงปลาช่อน เป็นไม้เลื้อยหรือไม้เดานิดหนึ่งจะออกอุ่นตอนต้นไม้สูง ลำต้นอ่อน ๆ ที่มีลักษณะเป็นกระเบาะ เอาข้าวเหนียวที่สุกกับน้ำคาวใส่ลงไปแล้วนำไปเผา ก็จะได้ข้าวหลานสีน้ำเงินอ่อน ๆ ไม่เคยกินกันใช่ไหมล่ะ ปืนนึงจะได้กินกันตอนหน้าหนาวเท่านั้น เดียวจะเก็บไปให้แม่ของมึงไตทำให้กินนะ” พูดจบมีงพัชเยี้ยบทำห่อจะปืนขึ้นบนต้นไม้ แต่เนื้อก็ขึ้นมาได้ว่า ไม่ได้นุ่งการเกง จึงร้องบอกไปเก็บให้กดการทำงานเกงออก ไปเก็บทำห่ออีกอุดแต่ก็ยังคงกดการทำงานเกงให้ยืน

เมื่อมีงพัชเยี้ยบปืนขึ้นบนต้นไม้ ทันใดนั้นเองก็มีเสียงดัง “แครก แครก”

“เสียงอะไรมะ พี่มีงพัชเยี้ยบ” ไปเก็บถามพร้อมกับแหงหน้าขึ้นไปคุบบนต้นไม้ มึงไตหันหน้ามองตามเสียงนั้นพร้อมกับหัวเราะเสียงดังและพูดว่า “การแสดงของไปเก็บขาดเป็นรู律 การแสดงของตัวเล็กเกินไปนะสิ” ไปเก็บเห็นการแสดงตัวเองขาดกีหน้าเสีย กลัวจะโคนแม่คุ

มีงพัชเยี้ยบรีบบอกว่า “ไม่เป็นไร กลับไปลึกลับจะรีบชื่อมการแสดงให้หันทีนจะ” ไปเก็บจึงขึ้นอกมาໄได พร้อมกับบอกให้มีงพัชเยี้ยบเก็บบวนลงเร็วๆ เพราะอยากรู้ว่าข้าวหลาน

ກະເທົ່ານີ້ແມ່ນສໍາວັດວ່າຈະອ່ອຍແກ້ໄຂນັ້ນຈະເໜືອນຫ້ວ່າຫລານໃນກະບອກໄຟໄປທີ່ເຂົາຂາຍໃນເມືອງ
ຫຼືເປົ່າກີ່ໄຟຮູ້

ไปเกี่ยงขึ้นและแยกกลืนน้ำลายเมื่อนึกถึงข้าวหวานของโปรดของตัวเอง

ภูมิปัญญาที่นำมาใช้ คือ

1. การนำข้าวใหม่ให้กับบุพพารีหลังจากเก็บเกี่ยวข้าวไว้
 2. การทำน้ำพื้นบ้านกระเรื่งไปร์โดยใช้บวนลมเป็นกระบวนการ

ตอนที่ 16 มีงพะเมี้จับเขียว

“มึงໄຕ ทำอะไรกัน” เนื่องมีท่องเดินถือเสิบมสะพายข้ามมาพร้อมกับพี่ชายส่งเสียง
ทักทายมึงໄຕเมื่อเห็นมึงໄຕยืนอยู่ใต้ต้นไม้ใหญ่

“แม่ลับเอาข้าวใหม่มาให้ยาบซึ้ง ลับกับไปเก็บเลบมาที่ยวด้วย ส่วนพี่มึงพะเมี้ยน
ขึ้นไปเก็บบวนลงบนต้นไม้อယุ้ง” มึงໄടຕอบพร้อมกับชื่นวิชั่นไปบนต้นไม้

“ແລ້ວພວກເຮອດລະ” ມີໄຕຄານກັບພຣະເໜີນວ່າທີ່ສອງຄນະພາຍຢ່າມ

“ไปหาเจี๊ยคกับพี่มังเชงมา ว่าจะเอาให้แม่ตាំน้าพrik ไปกินข้าวคิวยกัน ใหม่ พึ่งมีพะเย้ มึงໄຕ ไปเกี๊ยง ແນ່ນອກວ່າຈະทำແກງข้าวคิวยນະ นานๆ ถືງຈະໄດ້ກິນສັກທີ່ ຫອນກິນກັນ ໄທ່” ເນັ້ນວິ້ທ່ອງຊັກຂວານທັງສາມຄນໃຫ້ไปกินข้าวທີ່ນ້ຳ

“ไปเก็บ ทำไม้ไม่นั่งกลางเงล็ะ” เนื่องมีท่องถามพร้อมกับหัวใจเราๆ

“พี่ปังพะเมย” ยกงานเกงของฉัน ไปเก็บของอย่างอาย ๆ

“โอ้โห ทำไมได้เขีบคามเยอะจัง” ไปเกี่ยงถ่านด้วยความอยากรู้เมื่อมองเห็นเขีบในกระดาษของน้ำแข็ง

น้างเชียงจึงตอบว่า “เวลาเราไปหาเขี่ยคน ก็แก่นอกกว่า ถ้ามีคนตามว่าเราจะไปไหน ก็ห้ามเราตอบว่าไปหาเขี่ยคนนะ เพราะจะทำให้เราหานไม่ได้ และถ้าเราเห็นเขี่ยคนหลายตัวกรรโขคไป กระโขคนมาในขณะที่เราเดินไปหาเขี่ยคนอยู่ ก็อย่าทำท่าดีใจว่ามีเขี่ยคนเยอะแยะ จะทำให้เราจับเขี่ยคนไปได้”

ไปเก็บจึงพยักหน้าอย่างเข้าใจและพูดว่า “วันหลัง ฉันคงจะค้องทำแบบพี่ ๆ บ้าง แล้วล่ะ แล้วเป็นคุณที่ได้มานะคุณพิริกหนนคเลียหรือครับ”

เนื่องมีท่องจึงตอบว่า “เดิมราจะผ่าห้องเบียดแตะดึงเครื่องในอกมาให้หมด ถ้างให้สะอาดแล้วจะเอาผสนกับเกลือเพื่อให้แข็งและมีรสเค็ม เสร็จแล้วก็จะเอาไม้มาเสียบ นำไปรอมกวันจะได้แห้งและก็ไม่เหม็น匉 เก็บไว้ด้าน外เอามาหด หรือต้มน้ำพริกก็ได้”

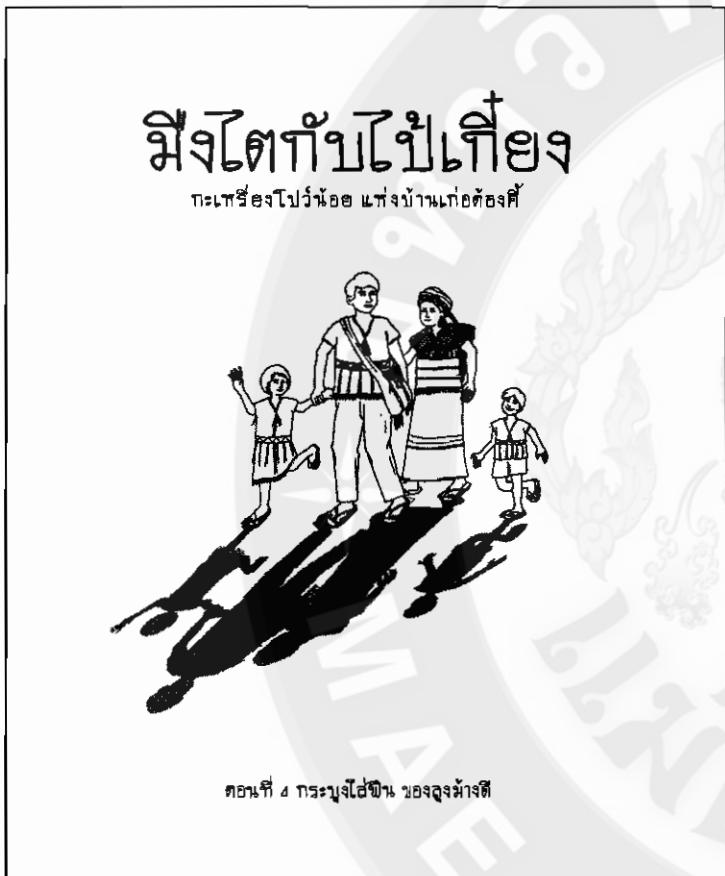
มีงไถได้ยินจึงพูดว่า “ฟังแล้วน้ำลายไหล อยากกินน้ำพริกเบียดแล้วล่ะ พึ่งพั่งเมี้ย คง เราไปเที่ยวบ้านพี่ม้างเชงกับน้อณ์ท่อง เอาข้าวหลานสืบว่างไปกินที่บ้านเขาด้วยคีไหมคะ” มีงพั่งเมี้ยจึงรีบปืนดันไม่ลงมา แต่ไม่ทันระวังจึงลืมลงมาชนกับไปเกียงลืมลงได้ดันไม่

มีงไถจึงถามว่า “พึ่งพั่งกับไปเกียงจะจับเบียดกันเหรอคะ” เด็กทุกคนจึงหัวเราะขึ้นพร้อมกันอย่างมีความสุข

ภูมิปัญญาที่นำมาใช้ กือ

1. ความเชื่อในการหาเบียด
2. อาหารพื้นบ้านจะหรือไม่ไปว์ กือ น้ำพริกเบียด
3. การถอนอาหารโดยใช้เบียด

จากภูมิปัญญาจะหรือไม่ไปว์ที่ผ่านการเลือกสรรจากผู้เข้าร่วมเวทีชุมชนทั้ง 4 ครั้ง จาก 5 หมู่บ้าน ทำให้นั้งสืบทอด “มีงไถกับไปเกียง กะหรือไม่ไปว์น้อยแห่งบ้านเก่าต้องคี” เสร็จ สมบูรณ์ทั้งหมด 16 ตอน ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ทั้งในภาษาไทยและภาษาจะหรือไม่ไปว์ดัง ตัวอย่างต่อไปนี้

ກາພ 20 ຕ້າວຍ່າງໜັງສື່ອ “ມີ່ນໄຕກັບໄປເກີຍ ກະເຫົ່າຍໄປວິນ້ອຍແຫ່ງບ້ານເກ່ອດຕົວຄື” ຄອນທີ 4 ກະບຸງໄສ່ພື້ນຂອງລູ່ນ້ຳ

เมื่อลุงม้างตัวร่างจากงานในไร่
ลุงม้างตัวจะไปตัดไม้ไผ่มาสำน เป็นประจำ
ทุกปีหลังจากปลูกข้าวไว้เสร็จแล้ว
ลุงม้างตัวจะนำผัดสำหรับนัดข้าว
เสื้อเก็บข้าวและเสื้อตากข้าว
มาตรฐานดูว่ายังสามารถใช้งานได้หรือไม่
ปั้นลุงม้างตัวทั้งใจว่าจะสำนผัดสำหรับนัดข้าวอันใหม่
 เพราะอันเก่าถูกหนูกัดเป็นรูขนาดใหญ่

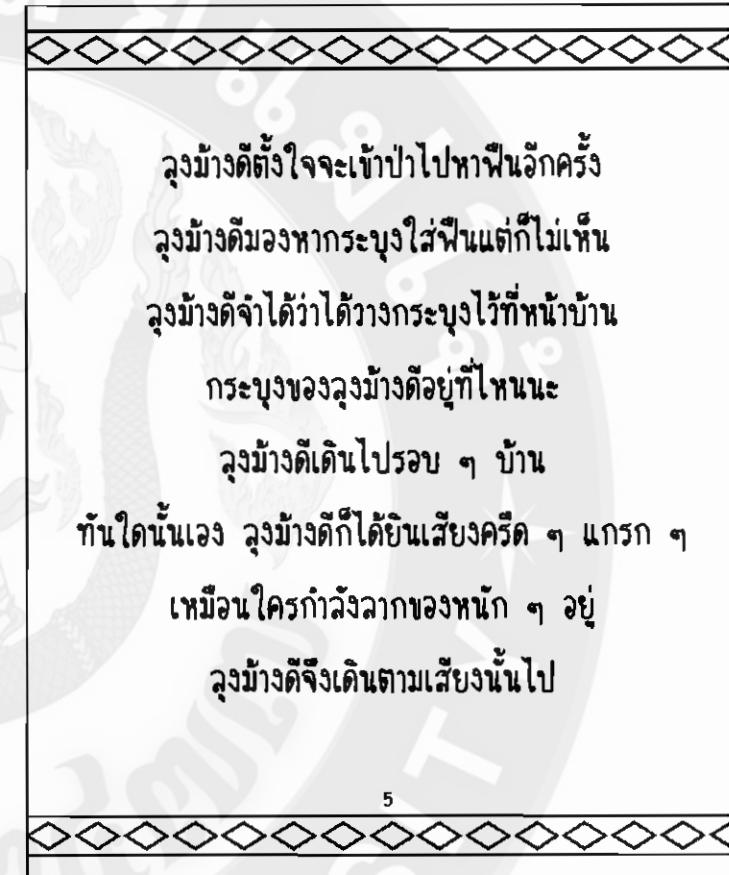
2

วันนี้ ลุงม้างตัวได้นำกระบุงใส่ฟืนอุ่นมาวางบนบ้าน
ลุงม้างตัวทั้งใจว่า สำนผัดสำหรับนัดข้าวเสร็จแล้ว
ลุงม้างตัวจะไปเก็บฟืนมาไว้ใต้ถุนบ้าน
แล้วลุงม้างตัวก็อาบมีดเช้าไปในป่าเนื่องหาไม้ไผ่
ลุงม้างตัวเลือกไผ่แก่ที่มีข้อยาว ๆ
สำหรับสำนผัดสำหรับนัดข้าว
 เพราะสำนใช้ไม้ไผ่ที่มีข้อสักจะต้องใช้ถึงสองข้อ
 ซึ่งจะบางเกินไป และทำให้หักง่าย

3

หลังจากที่เลือกໄผ่ได้แล้วก็นำกลับมาที่บ้าน
แล้วลุงน้ำงดักกึ่งฟานน์ตัวหรัตน์ด้วยงานเริ่ม

ลุงน้ำงดักตั้งใจจะเข้าไปหาพืชลักษณะ
ลุงน้ำงด้มลงหกระบุงใส่ฟืนแต่ก็ไม่เห็น
ลุงน้ำงดจำได้ว่าได้วางกระบุงไว้ที่หน้าบ้าน
กระบุงของลุงน้ำงดอยู่ที่ไหนนะ
ลุงน้ำงดเดินไปรอบ ๆ บ้าน
กันในนั้นเอง ลุงน้ำงดักก็ได้ยินเสียงครีด ๆ แทรก ๆ
เหมือนใครกำลังลากของหนัก ๆ อยู่
ลุงน้ำงดจึงเดินตามเสียงนั้นไป

ໃນທີສຸດ ລູ່ນ້ຳດັກໆເຫັນນິ້ງໄຕແລະໄປເກີ່ຍ່າ
ກໍາລັງລາກກະບຸງທີ່ມີກົ່ງໄນ້ພລາຍ ၅ ວັນອຍ່ື້ຂ້າງໃນ

ລູ່ນ້ຳດັກໆທີ່ວະແລວກີ່ຮັບເດີນເຫັນເປົາໄປໜ້າເດີກທັງສອງຄົນ
ກະບຸງຂອງລູ່ນ້ຳດັກໆນີ້ແລ້ວ ເຕີມໄປດ້ວຍກົ່ງໄນ້ນາກນາຍ

ลุงมังดีตามหลวง ๆ ว่า

“ทำไม่ถึงไปเก็บก็ไม่มีมาexport ขายนาคนี้”

ไปเก็บรับตอบว่า “นวกเรอาอยากช่วยลุงมังตีครับ
นวกเราเห็นลุงมังดีเจ้ากระบุงอว กานาแล้วเข้าไปในป่า
เราคิดว่าลุงคงจะลึมกระบุงก็เลยรับสะนายกระบุงไป
เราไม่เห็นลุงมังตี แต่เราเห็นว่ามีก็ไม่export ขายในป่า
เรา ก็เลยตั้งใจเก็บมาให้ลุงครับ แต่สะนายไม่ให้
ก็เลยต้องช่วยกันลากมาอวย่างนี้ครับ”

8

ลุงมังตียืนร่วมกับ นุดว่า

“นรุ่งนี้ลุงจะทำกระบุงใส่ฟืนให้กับสองคน

ເວາทິນາດເລີກ ๆ ສໍາຫວັບເທິກ

ຈະໄດ້ມີຕ້ອງລາກອຍ່າງນັກນົກ”

ไปเก็บยืนอวย่างตีใจและนุดว่า

“ถ้าผมໄຕຫຸ້ນ ຜົມຈະສານกระบุงເກິ່ງ ๆ

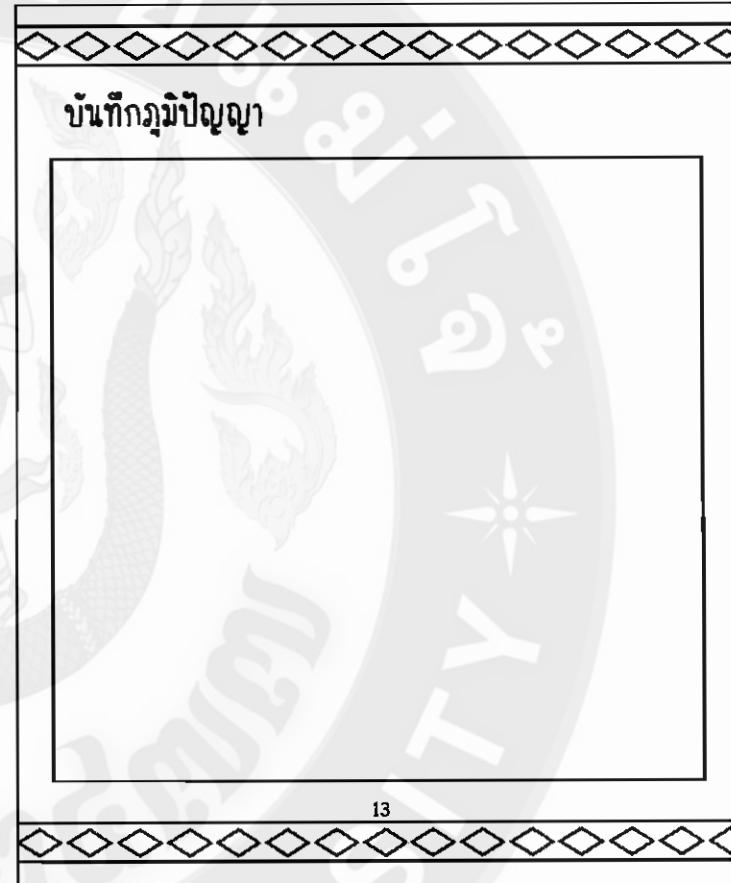
ອຍ່າງลุงมังตีให้ได้ครับ”

9

แล้วทั้งสามคนก็ช่วยกันเอากันไม่ออจากกระบุง

10

13

ภาพ 21 ตัวอย่างหนังสือ “มีงไกด์ไปเกี่ยง เก่อ โพลังเมงปี้สูงเมงเก่อต้องคึ้ง” อะกู 4 น้ำดึงอ่าช่องแม่

ມື່ງໂຕະຕີໄປໝາງກີ່ມ

ເນັ້ນລັ້ງເນັ້ນບື້ງເນັ້ນເນັ້ນ

ຮະສູ 4 ມັງຕິງວ່າໜົມແນ້

ມັງຕິງວ່າໜົມແນ້

ລູ່ເຜັນເກ່ອຕ້ອງຄົງ

ມັງຕິງ ແກໃນລັ້ງລູ່ໄກທີ່ເກ່ອຫຼືກີ່ເລ່ວແນ້

1

ເມະຊຸ່ງນ້ຳດົງຄວັນຂອງ
ນ້ຳດົງເມ່ວລັກລ້າງແນີໄກໄກທີ່ເຫຼວ
ກຸ່ເນັງນີ້ກອງຂີ້ຜ້ອນຂອງ
ນ້ຳດົງແມ້ນີ້ເກ່ວລະບັບ
ດີຄລນໍວາງສູງລ້າງນິ້ງ
ແຄ່ດຸເວີມະເຈົ້າໄດ້-ວ້າ

ເນັງແຍ້ອັງນ້ຳດົງເຕະລ້າງວ່າຫັ້ນ
ເມ່ວແມ້ນີ້ເກ່ວລະບັບວ່າຫັ້ນ
ເປັນນີ້ເກ່ວລະບັບລ້າງລັ້ນຂອງ ຢູ່ໃວວ່າເກ່ວຍະນັບເລື່ອ

2

ນັ້ນແຍ້ອັງ ນ້ຳດົງ ໂຮງກາງຊອງແນ້ວາງກີເວົ່ວງເດືອນເມະແຍ້
ນ້ຳດົງເຕະລ້າງວ່າຫັ້ນ ໄກໄກເກ່ວລະບັບແນະດ້ວນຂອງ
ເມ່ວລັກລ້າງເຊີງນີ້ ແນີໄກວາງກີເດືອນເຂົ້າ
ຜ້ອນນ້ຳດົງໂຮງກາງເຊະໄຮຖາງໂທ ລ້າງນິ້ງລ້າງແນ
ນ້ຳດົງວາງນິ້ງແນວວ່າໂພນໄກທີ່
ເປັນນີ້ເມ່ວໄກໄກເກ່ວລະບັບ
ເມະແນແວວ່າພ້ອນຂອງ ແນັມເກີ້ນໄພ
ເມ່ວໄກນະ ເມ່ວແຄ່ເນລ

3

ນ້ຳດົງວາງນຶ່ງແວດ້ວຍ ນ້ຳດົງໄກໄກໄກເກ່ອລະບັບຊຸ່ງເດົາ
ຜ້ອນນ້ຳດົງໄກໄກໄຈວະຈ່າເກ່ອລະບັບທ່ອງຈ່າດ້ວຍ

ນ້ຳດົງເຕະລ້າງຈ່າຂັ້ນເມ່ວລົກະເຄັກລ້ວນ້າເດົາ
ນ້ຳດົງວາງນຶ່ງສອງແນ້ມ່ວ່າຮົງລ້າງເຊັງນຶ່ງ
ແບດູ້ເດົາເລ່ວແດວີແນ
ນ້ຳດົງ ນາງແບກກະເວົາກີເວິ່ງຈ່າເດົາເມະແຫນ້າ
ນ້ຳດົງຈ່າສອງແນ້ມ່ວ່າໂນນີ້ຈອນເລ
ນ້ຳດົງວາງນຶ່ງສອງແນ້ມ່ວ່າຄື້ງ
ເລ່ວທຶນນ້ຳນອ ແນ່ຳເຖິງເຊື້ອ ເກຣະ ອມກຣະາ
ດ້ອງຫຼຸໃນລ້າງທຶນເຊື້ອເຖິງໜ້ານອ
ນ້ຳດົງລົ້ນະເທິງເທິງເຊື້ອຈ່າໄສໄວ້

5

ນ້ຳດັງແດວີນີ້ໄຕະດີໄປເກິ່ງ
ກວົງຊອງແມ່ນ໌ເສົງນີ້ໄວເວົ່ານໍາແລ້ວຈົວ

6

ນ້ຳດັງນີ້ກາງດີລົມງົງພົງແຫຼື້ງແມ້ນອ
ນ້ຳດັງແດໃກ້ລ່າຊອງແມ່ນ໌ເສົງນີ້ໄວເລ່ານໍາແລ້ວຈົວ

7

ม้างดึง枉จั้งอ่าลิ้ง ใจ้เงิร
 “เน่อลี้ อ่างชึ่งเชงมีงแວย่างເລີ້”
 ໄປ່ເກີ່ງປະໜຶ່ງໄລ້ກາງເງີ້ “ເນື້ວເກ່ອບແບ່ຂໍ້ ມ້າຫ້ແນ້
 ເກ່ອແດນ່ວອາງກີ່ຈອງແພັດວັນອລິກະເຄແກລ
 ເຊົວຈະຫົວນອງນ່ວຍຫຸ້ນ່ວຍຫຸ້ນ່ວຍ
 ເກ່ອປະໜຶ່ງວັງກາງຈອງແພັດຫຸ້ນ່ວຍໄກ້ແນ້
 ເກ່ອເລ່ວແດນ້ນັບ ກະເຄແກລ້ວໂລກີ້
 ເຊົວໄວແຜ້ອງ
 ເຊົວເກ່ອບແບ່ເມີໄກ້ວັງເວະແນ້
 ແບເຕັກເກ່ອວັງເລ່ວເກແນ
 ເກ່ອແບ່ເມີໄກ້ກວັງຫ້າໄລ່ຂໍ້

8

ม้าງດັງນິ່ງກາງຜັວງໄຄລ້າກາງຕີ່ອ້າລີ້ງ ใจ้ເງີ້
 “ສູ່ໄມ້ນອ ເຈ່ວເມ່ວໄກ້ເວະເນ່ວຈອງແພັດັ່ງເມັ້ງເລັ້ງ
 ພ່ອ້າເກີ່ງໄລ່ຂໍ້ດີ້ແນ້ ເລ່ວແບ່ກວັງບໍ່ອັງລ້າແບ່”
 ໄປ່ເກີ່ງຂໍ້ໂກະເວີ່ນ່າກາງຕີ່ໄຄລ້າກາງ
 “ເຈ່ວເມະດູກາງນອ ເຈ່ວເມ່ວໄກ້ເທ່ວຫຼືບໍ່ຫຼຸດື້ມ້າງດັງທ່ວນນີ້”

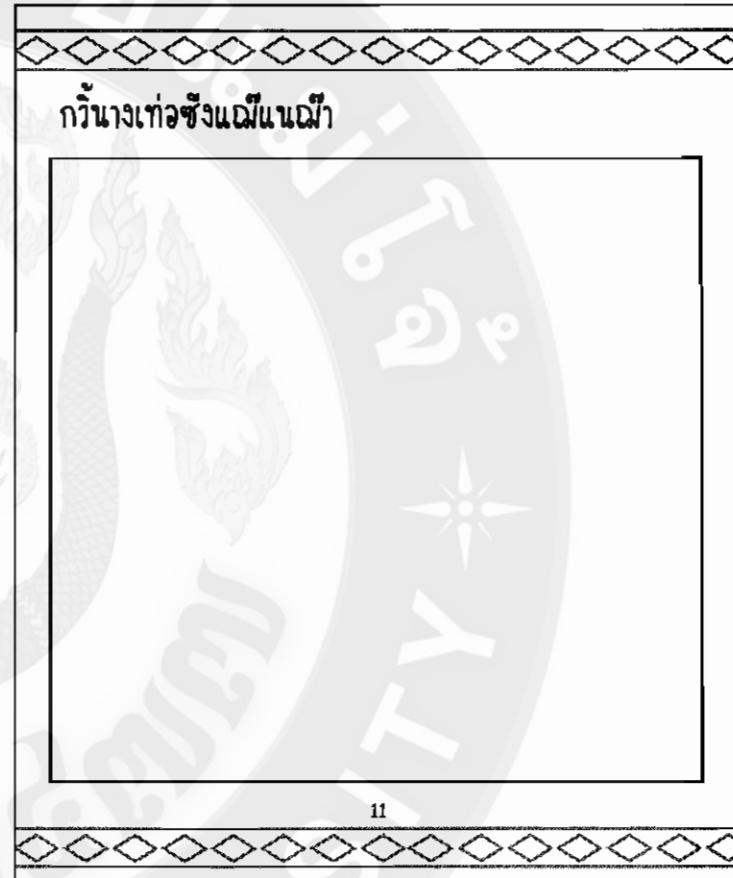
9

ผู้เชี่ยวชาญ

แม้รักจะซ่อนที่ทางใจไว้ เช่น มิ่งลุ่งช่วงแม้น้ำ

10

กรุณาเขียน

11

ภาพ 21 (ต่อ)

บทที่ 5

สรุป อกิจกรรมผลและข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง การใช้ภูมิปัญญาภิภาคแห่งชาติ ไปร์ เพื่อสร้างสื่อการเรียนการสอนระดับชั้นอนุบาลครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการรวบรวมองค์ความรู้ภูมิปัญญาของภาคแห่งชาติ ไปร์ การศึกษาการเลือกภูมิปัญญาภิภาคแห่งชาติ ไปร์ เพื่อทำสื่อการเรียนการสอนระดับชั้นอนุบาล และการสร้างสื่อการเรียนการสอนระดับชั้นอนุบาล โดยการวิจัยครั้งนี้เริ่มต้นจากปัญหาของเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ในด้านการศึกษา ซึ่งหลักสูตรการเรียน การจัดแผนการเรียนการสอน รวมถึงสื่อการเรียนการสอนที่ไม่สอดคล้องกับบริบทของผู้เรียน อีกทั้งภาษาที่ใช้ในการเรียนก็แตกต่างจากภาษาที่ผู้เรียนใช้ในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะเด็กปฐมวัยหรือชั้นอนุบาล ทำให้พัฒนาการทางการเรียนรู้ของเด็กเป็นไปได้อย่างยากลำบาก การที่เด็กปฐมวัยหรือชั้นอนุบาลจะเรียนรู้ได้ดีต้องเริ่มจากความรู้เดิมหรือประสบการณ์ที่คุณเคยได้รับต่อยอดไปสู่ความรู้ใหม่ ซึ่งจะทำให้เด็กสามารถเกิดการพัฒนาทางด้านสติปัญญา สังคม อารมณ์และจิตใจได้ดีขึ้นไป

ผู้วิจัยได้รวบรวมแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องตลอดจนผลงานวิจัยต่างๆ เพื่อเป็นพื้นฐานความคิดในการทำวิจัย และใช้วิธีวิจัยโดยร่วมกับชุมชน ซึ่งขั้นตอนของการวิจัยประกอบด้วย การเก็บรวบรวมข้อมูลองค์ความรู้ภูมิปัญญาด้านต่างๆ ทั้งจากเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบไม่เป็นทางการและแบบเป็นทางการ โดยใช้เทคนิคโนว์บอร์ด (Snow Ball Sampling) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์ การสัมภาษณ์แบบบุคุณในการทำเวทีชุมชน และการสาขิตการทำองเล่นและการละเล่นพื้นบ้าน เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลองค์ความรู้ภูมิปัญญาด้านต่างๆ ที่ผู้เข้าร่วมต้องการให้มีการจดบันทึกไว้ และนำไปสู่การคัดเลือกหัวข้อภูมิปัญญาที่ผู้เข้าร่วมต้องการให้นำมาใช้เพื่อสร้างสื่อการเรียนการสอนระดับชั้นอนุบาล ซึ่งเมื่อได้ข้อมูลองค์ความรู้ภูมิปัญญา และหัวข้อที่ต้องการนำมาใช้สร้างสื่อ และมีการตรวจสอบข้อมูลความถูกต้องจากผู้ให้ข้อมูล ซึ่งผลการดำเนินการวิจัยสามารถสรุป อกิจกรรมผลและให้ข้อเสนอแนะ ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

บริบทพื้นที่

พื้นที่ที่เลือกใช้สำหรับการทำวิจัยในครั้งนี้ มีทั้งหมด 2 หมู่บ้าน และ 3 หมู่บ้าน คือ บ้านแม่ลาภและบ้านพูด ตำบลน้ำอุหลวง หมู่บ้านดอยแยก ตำบลนาค้อเรือ หมู่บ้านแม่เตียน

และหย่อนบ้านใหม่เข้าคี ตำบลบ่อสตี อำเภอชอต จังหวัดเชียงใหม่ เป็นชุมชนของคนกะเหรี่ยง ไปร์ จากการทำแผนที่ชุมชนทำให้มองเห็นชุมชนที่ขึ้นมีผู้รักภูมิปัญญาด้านต่าง ๆ ถึงแม้บางหมู่บ้าน นั้นผู้ที่นิภูมิปัญญาจะเหลือน้อยลงก็ตาม อันเนื่องจากปัจจัยด้านต่าง ๆ เช่น การเข้าถึงของถนน ศาสนากลไกความเชื่อที่เปลี่ยนแปลงไป

ภูมิปัญญาที่สำคัญของกะเหรี่ยงไปร์

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลองค์ความรู้ภูมิปัญญาด้านต่างๆ ทั้งจากเอกสารและการ สัมภาษณ์เชิงลึกแบบไม่เป็นทางการและแบบเป็นทางการ โดยใช้เทคนิคโนว์บอล (Snow Ball Sampling) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์ การสัมภาษณ์แบบกลุ่มในการทำเวทีชุมชน การสาธิตการทำของเล่นและการละเล่นพื้นบ้าน และการทำแผนที่ชุมชนของแต่ละหมู่บ้าน ทำให้ผู้วิจัยได้ข้อมูล องค์ความรู้ภูมิปัญญากะเหรี่ยงไปร์ด้านอาหารพื้นบ้าน สมุนไพรและการรักษาโรค เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย การประกอบพิธีกรรม ความเชื่อด้านต่าง ๆ การทำนายความผัน ของเล่นและการละเล่น พื้นบ้าน เครื่องดนตรี วิถีการดำเนินชีวิต เช่น การทำไร่ การหาอาหารจากป่า การหาพื้น การตักน้ำ การทำอุปกรณ์ต่างๆ ที่ใช้ในครัวเรือน การซ้อมและทดสอบพื้นที่พัฒนาชีวชนิดต่าง ๆ การใช้ประโยชน์จาก ทรัพยากรหรือวัสดุในชุมชน เป็นต้น

หัวข้อภูมิปัญญากะเหรี่ยงไปร์สำหรับใช้ในการสร้างสื่อการเรียนการสอนระดับชั้นอนุบาล

1. การใช้พืชผักและสมุนไพรค่าง ๆ ซึ่งในชุมชนของบางอย่างยังมีการใช้อยู่ แต่ บางอย่าง ไม่ได้ใช้แล้ว เนื่องจากหายากต้องเข้าไปในป่า หรือบางครั้งของคนในชุมชนยังไม่รู้ สรรพคุณของพืชชนิดนั้น ๆ

2. การซ้อมฝ่าย ปัจจุบัน ไม่มีการซ้อมกายในครัวเรือนแล้ว เนื่องจากสามารถหาซื้อ ฝ่ายสีสังเคราะห์ได้สะดวก และความนิยมเรื่องของสีก็เปลี่ยนไป เนื่องจากสีสังเคราะห์ให้สีที่ มุกดาวเป็นที่ชื่นชอบของคนกะเหรี่ยงไปร์

3. การทดสอบและลดลายผ้า ปัจจุบันยังคงมีการทดสอบใช้ในแบบทุกครัวเรือน แต่ ลดลายผ้าส่วนใหญ่ที่ปรากฏนั้น คนกะเหรี่ยงไปร์จะไม่รู้จักชื่อหรือไม่เข้าใจว่าทำไม่ต้องใช้ในผ้า แต่ลักษณะ แต่ที่นำลดลายมาใช้ในผ้าผืนนั้น เพราะเป็นความนิยมสืบต่อกันมา

4. การปลูกข้าวและชนิดของข้าวไว้ เป็นวิถีการดำรงชีวิตของคนกะเหรี่ยง ป่าวมานาน เพราะแต่ละครอบครัวจะปลูกข้าวไว้สำหรับเลี้ยงชีพ นอกจากนั้นก็จะปลูกพืชผลอย่างอื่นพร้อมกับข้าวไว้ด้วย

5. การใช้วัวต่าง ซึ่งป้าบันในชุมชนไม่มีแล้ว บางหมู่บ้านเด็กจะไม่รู้จักเลย แต่บางหมู่บ้านยังมีการเก็บต่างใส่ข้าวไว้แต่ไม่ได้ใช้อีกแล้ว

6. การจักสาน โดยใช้ไม้ไผ่ซึ่งยังคงมีให้เห็นอยู่ในชุมชนอยู่บ้าง เนื่องจากคนกะเหรี่ยงป่าวมีว่าจากการทำไว้ จะเข้าไปเพื่อหาอาหารหรือทำเครื่องมือต่าง ๆ ไว้ในครัวเรือน

7. การเรียกขวัญและพิธีกรรมดึงเดิน การทำนายฝัน สำหรับกลุ่มนี้มีความเชื่อ ดึงเดินกับยังคงมีการทำพิธีกรรมต่าง ๆ อยู่บ้าง แต่ไม่ค่อยรักษาความเชื่อหรือเหตุผลที่แห่งไว้ในการทำพิธีกรรมนั้นๆ กลุ่มนี้นับถือศาสนาคริสต์ก็ได้มีการปรับเปลี่ยนพิธีกรรมบางอย่างเพื่อให้สอดคล้องกับความเชื่อของตนเอง

8. ของกินพื้นบ้านและการหาอาหาร ในชุมชน ยังเป็นสิ่งที่ชุมชนยังทำกันอยู่อย่างต่อเนื่อง ยกเว้นการหาอาหารบางอย่าง เมื่อจากความไม่อุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ ทำให้การหาอาหารป่านบางอย่างจึงไม่ค่อยมี

9. ของเล่นและการละเล่นพื้นบ้าน ของเล่นบางอย่างก็ยังคงมีอยู่ในชุมชน ส่วนการละเล่นจะมีเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุเท่านั้นที่ยังพอรู้จักอยู่บ้าง

10. คนครีพื้นบ้าน มีเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุเท่านั้นที่สามารถเล่นได้และมีผู้เล่นไม่กี่คน ส่วนใหญ่จะเล่นคนครีเมื่อมีงานพิธีต่าง ๆ ในชุมชนเท่านั้น

การสร้างสื่อการเรียนระดับชั้นอนุบาล

เมื่อได้ข้อมูลองค์ความรู้ภูมิปัญญาด้านต่างๆ และหัวข้อที่ชุมชนต้องการอย่างให้สร้างสื่อการเรียนระดับชั้นอนุบาล จึงได้มีขั้นตอนในการทำงานดังนี้ คือ

1. การเลือกสื่อการเรียนที่ต้องการทำ คือหนังสือ

2. การสร้างโครงเรื่องและตัวอักษรของเรื่อง คือ เด็กผู้หญิงและเด็กผู้ชายซึ่งเป็นพี่น้องกัน เป็นคนกะเหรี่ยงป่าว ซึ่ง มีใจดีและไม่เกี่ยง หลังจากนั้นจึงแต่งเรื่องโดยใช้หัวข้อที่ผู้เข้าร่วม เวทีชุมชนได้เลือกเป็นหลักในการแต่งเรื่องสำหรับผลิตหนังสือ และได้หนังสือนิทานชุดเรื่อง “มีใจดีและไม่เกี่ยง กะเหรี่ยงป่าวน้อยแห่งบ้านเก่าต้องคืน” มีทั้งหมด 16 ตอน คือ 1) กะเหรี่ยงป่าว น้อยแห่งบ้านเก่าต้องคืน 2) เสื้อตัวเก่งของมีใจ 3) ข้าวและพืชผักในไว้ 4) กระบุงใส่พื้นของลุง น้ำงค์ 5) คางไจของไม่เกี่ยง 6) เมื่อมีใจจะไปโรงเรียน 7) โรงเรียนของมีใจ 8) บ้างโน้เปาครึ่

9) วัวต่างของปูไปจ้าง 10) ต้มเห็ดเมากองไปเก็บ 11) เส้นเลือดไหงูของบ้านเก่าต้องคึก 12) ขวัญอ่อนช้ำ ขวัญมา 13) ความผันของแม่มีง้อว 14) ปีใหม่ของกะหรี่ยงโปว 15) ข้าวหลามตีม่วงแสนสาย 16) มีงะเยี้้ยับเบี้ยด

3. ตรวจสอบข้อมูลภูมิปัญญาในเรื่องที่แต่ง โดยผู้เข้าร่วมเวทีชุมชน ซึ่งต้องมีการแก้ไขข้อผิดพลาดในเรื่องถูกกฎหมาย และชื่อของพืชที่อ้างถึงในเรื่องที่แต่ง

4. ปรับแก้ไขเนื้อเรื่องให้ถูกต้องตามข้อมูลภูมิปัญญา
5. สร้างจากสำหรับการวาระรูปประกอบ และให้ผู้ช่วยวิจัยเป็นผู้วัดรูป
6. แปลเนื้อเรื่องจากภาษาไทยเป็นภาษากะหรี่ยงโปว
7. ปรับแก้ไขภาษาไทยที่ใช้ในเรื่องให้ถูกต้องตามอักษรวิธีและรูปแบบการเรียน

เรียงประโภค

8. ตรวจสอบภาษากะหรี่ยงโปวที่ใช้ในเรื่องให้ถูกต้องตามอักษรวิธีและรูปแบบ การเรียนเรียงประโภค โดยผู้รู้และเชี่ยวชาญด้านภาษากะหรี่ยงโปว

9. จัดรูปแบบการทำรูปเล่มหนังสือ โดยให้เนื้อเรื่องกับรูป平淡สัมพันธ์กัน ใช้ลวดลายจากผ้าทอกะหรี่ยงโปวเป็นส่วนประกอบในการทำรูปเล่ม และเลือกสีสำหรับปกหนังสือ เพื่อให้เห็นความแตกต่างระหว่างภาษาไทยและภาษากะหรี่ยงโปว

10. เล่มเสรีสมบูรณ์ ทั้งภาษาไทยและภาษากะหรี่ยงโปว รวมทั้งหมด 32 เล่ม

อภิปรายผลการวิจัย

การรวมรวมภูมิปัญญาที่สำคัญของกะหรี่ยงโปว

ผลจากการวิจัยพบว่า ภูมิปัญญาภาษากะหรี่ยงโปวบางอย่างได้สูญหายไป และบางอย่างได้มีการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทในปัจจุบัน ที่เห็นได้ชัดเจนคือ ระบบໄร์หมุนเวียน ซึ่งจากที่เคยหมุนเวียน 10 ปี ปัจจุบันเหลือเพียง 2-3 ปีเท่านั้น เมื่อจากประชากรเพิ่มมากขึ้น และพื้นที่ทำไร่มีจำกัด อีกทั้งมีการประกาศเขตป่าสงวน ทำให้ไม่สามารถหมุนเวียนได้ตามรอบปกติ บางครอบครัวไม่มีร้านเป็นของตัวเอง ต้องรับจ้างทำเกษตรรายวันตามหมู่บ้าน กิลล์เคียงหรืออำเภอ กิลล่า และวิถีการปลูกพืชในไร่ก็มีการเปลี่ยนแปลงขึ้นอยู่กับความต้องการของตลาด จากที่เคยปลูกข้าวไร่สายพันธุ์ต่างๆ พร้อมกับงานถัก แต่งกะหรี่ยง และผักพื้นบ้านต่างๆ ก็เปลี่ยนเป็นไร่กาแฟ กะหล่ำปลี ฟิกทองมะเขือเทศ นอกจากนี้ยังมีการใช้สารเคมีจำนวนมากเพื่อเพิ่มผลผลิต ในอนาคตอาจส่งผลกระทบต่อระบบวิชีคิดในการจัดการทรัพยากรดินและน้ำอย่างเป็นระบบได้ เมื่อระบบไร่

หมุนเวียนเปลี่ยนไป การนับอายุโดยใช้ไร่หมุนเวียนเป็นเกณฑ์การนับกีคงเป็นไปได้ด้วยความยากลำบากเช่นกัน

การรวบรวมภูมิปัญญาจะเรียกว่า พนบว่า ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมบางอย่างถือได้ว่าเป็นภูมิปัญญาและวัฒนธรรมร่วมของกลุ่มคนแต่ละภาคเหนือของประเทศไทย ที่ไม่สามารถแยกได้ชัดเจนว่าเป็นภูมิปัญญาจะเรียกว่า หรือภูมิปัญญาคนเหนือ เช่น การหาอาหารในป่า การเก็บไข่แมลง การหาหนอนรดด้วน การทำอาหารบางอย่าง อันเนื่องมาจากลักษณะภูมิสังคมที่คล้ายกันจึงทำให้เกิดการรับเอาภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของห้องดินน้ำเข้าไปอย่างกลมกลืน

การรวบรวมภูมิปัญญาที่สำคัญของจะเรียกว่า โดยการทำเวทีชุมชน ทำให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมและปฏิสัมพันธ์ของผู้เข้าร่วมได้เป็นอย่างดี ถึงแม้ว่าในช่วงแรก ผู้เข้าร่วมฯ ยังไม่แน่ใจถึงสิ่งที่ผู้วิจัยต้องการ แต่การใช้ประเด็นคำถามกระตุ้นให้ผู้เข้าร่วมได้คิดถึงความเป็นตัวตนของตัวเองเป็นสิ่งใกล้ตัวที่ผู้เข้าร่วมสามารถคิดได้ ทั้งนี้ผู้เข้าร่วมจำนวนมากจากหลากหลายพื้นที่ รู้จักกันบ้างและไม่รู้จักกันบ้าง การแบ่งกลุ่มจึงต้องระมัดระวังเป็นอย่างมาก เนื่องจากผู้เข้าร่วมฯ จะไม่กล้าพูดคุยหรือแสดงความคิดเห็นในกลุ่มคนต่างหมู่บ้าน การแบ่งกลุ่มโดยใช้หมู่บ้านเป็นเกณฑ์ทำให้ทุกคนกล้าที่จะพูดคุยกับคนที่มาจากการเดียวกันและร่วมแสดงความคิดเห็น ทั้งนี้การทำเวทีชุมชนแต่ละครั้งจะมีผู้เข้าร่วมฯ ที่ไม่สามารถสื่อสาร ได้ในภาษาไทย การที่เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมฯ ได้ใช้ภาษาของตนเอง ทำให้ได้ข้อมูลค่าง ๆ ชัดเจนขึ้น ซึ่งข้อมูลค่าง ๆ ผู้เข้าร่วมฯ ได้มีโอกาสนำเสนอในเวทีชุมชน ทำให้แต่ละหมู่บ้านได้เปรียบเทียบข้อมูลและพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน นำไปสู่การแบ่งกลุ่มตามเพศ ซึ่งเป็นการเปิดพื้นที่พูดคุยกับผู้หญิงมากขึ้น ผู้วิจัยสังเกตได้ว่า เมื่อมีการรวมกลุ่มระหว่างหญิงและชาย ผู้หญิงจะไม่ยอมมีบทบาทในการพูด แต่จะเป็นผู้ฟังและฝ่ายสนับสนุนเท่านั้น แต่เมื่อเปิดโอกาสให้เฉพาะผู้หญิงได้พูดคุยกัน พนบว่า ผู้หญิงกล้าที่จะให้ข้อมูลมากขึ้น และบางอย่างก็เป็นภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องกับผู้หญิงโดยตรง เช่น การซ่อนผ้า และการทำอาหารเป็นต้น การเปิดโอกาสให้พูดคุยในหัวข้อที่ผู้เข้าร่วมฯ สนใจหรือมีความสนใจ และนำเสนอสิ่งที่เขาสนใจ ทำให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลเพิ่มเติมในสิ่งที่ไม่ได้คาดคิดมาก่อน แต่ก็เป็นภูมิปัญญาอีกแขนงหนึ่งที่น่าสนใจ คือ ของเล่นและการละเล่นพื้นบ้าน ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้เข้าร่วมฯ เป็นผู้นำเสนอและพยายามให้มีการเก็บรวบรวมด้วยเช่นกัน

การทำแผนที่ชุมชนของแต่ละหมู่บ้าน เป็นเครื่องมือที่ตอกย้ำและยืนยันถึงภูมิปัญญาการตั้งถิ่นฐานของจะเรียกว่า เป็นอย่างดี เมื่อจากแต่ละหมู่บ้านจะมีลำหัวของยื่นล้อมรอบ สอดคล้องกับการให้ข้อมูลเรื่องการเลือกตั้งถิ่นฐาน และแสดงให้เห็นถึงพื้นที่ที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรม หรือพื้นที่ที่มีประวัติของหมู่บ้านได้ชัดเจน นอกจากนี้ ผู้เข้าร่วมฯ ยังมองเห็นถึงบุคคลที่เป็นผู้มีองค์ความรู้ภูมิปัญญาด้านต่าง ๆ ที่ยังเหลืออยู่ในหมู่บ้านอีกด้วย

การที่ผู้เข้าร่วมฯรู้สึกถึงความเป็นเจ้าขององค์ความรู้ นำมาซึ่งการจัดเวลาที่ชุมชนอย่างดีเนื่อง ทำให้เกิดการพื้นฟุความรู้เรื่องภูมิปัญญาที่สำคัญในกลุ่มของผู้เข้าร่วมฯ ซึ่งความรู้ทางอย่างเดียวจะไม่มีผู้รู้หรือมีน้อยมาก เช่น สมุนไพรบางอย่าง และก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ภายในกลุ่มที่เข้าร่วมเวทีชุมชนทุกครั้ง เนื่องจากผู้วิจัยไม่สามารถสื่อสารในภาษาที่เรียกว่าได้จำเป็นต้องมีผู้ช่วยวิจัยคนกลางหรือไทย โปร์ช่วยกันข้อมูล ซึ่งสามารถพูด อ่านและเขียนภาษาไทยได้แต่ไม่มีความรู้เรื่องภูมิปัญญาภาษาหรือไทย โปร์ เป็นผู้สอนภาษาอังกฤษที่มีความรู้เรื่องภูมิปัญญาภาษาหรือไทย โปร์แต่ไม่สามารถพูด อ่าน และเขียนภาษาไทยได้ ทำให้เกิดการถ่ายทอดความรู้ภาษาในเวทีชุมชน ซึ่งผู้ช่วยวิจัย (สอนชัย จองพอ) ได้กล่าวว่า การเข้ามาช่วยสอนภาษาและรวมข้อมูลทำให้คนเองได้ความรู้ในสิ่งที่ไม่เคยรู้มาก่อน เช่น สมุนไพร พันธุ์ข้าวไร่ เป็นต้น

การเลือกภูมิปัญญาภาษาหรือไทย โปร์ เพื่อทำสื่อการเรียนการสอน ระดับชั้นอนุบาล

ผลการวิจัยพบว่า การเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้มีส่วนร่วมในการเลือกภูมิปัญญาภาษาหรือไทย โปร์ที่จะใช้ในการผลิตสื่อการเรียนการสอน ทำให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วม และอยากเห็นความสำเร็จของกิจกรรมที่ได้มีส่วนร่วมทำ รวมทั้งเป็นการสร้างความตระหนักรู้ให้กับชุมชนในการคิดวิเคราะห์ถึงเหตุผลของการเลือกภูมิปัญญาภาษาหรือไทย โปร์ที่ควรจะต้องถ่ายทอดให้เด็ก

การสร้างสื่อการเรียนการสอนระดับชั้นอนุบาล จากภูมิปัญญาภาษาหรือไทย โปร์

จากทฤษฎีการพัฒนาการเรียนรู้ตามแนวคิดและทฤษฎีของ Piaget (Malone, 2009) ถ้าเด็กถูกกระตุ้นให้คิดโดยการรับข้อมูลใหม่จากสิ่งแวดล้อมที่คุ้นเคย หรือสิ่งที่เด็กรู้แล้วไปสู่ความรู้ใหม่ จะก่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างหวังความรู้เดิมที่มีมาก่อนกับข้อมูลข่าวสารใหม่ จะทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ได้ ดังนั้น การใช้ภูมิปัญญาของภาษาหรือไทย โปร์ซึ่งเป็นความรู้เดิมของเด็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กในระดับชั้นอนุบาล จะช่วยให้เด็กเกิดกระบวนการเรียนรู้ได้เข้าใจง่ายขึ้น และยังช่วยให้กระตุ้นให้เด็กสนุกในการเรียน อีกทั้งการสร้างสื่อการเรียนการสอนด้วยมีความเหมาะสมกับวัยของผู้ได้รับประโยชน์ คือ เด็กระดับชั้นอนุบาลซึ่งยังไม่สามารถอ่านหนังสือเองได้ ดังนั้นหนังสือที่ได้ผลิตขึ้นมา จำเป็นต้องมีผู้อ่านให้เด็กฟังในภาษาของเด็กเอง คือ ภาษาที่เรียกว่า โปร์ และเด็กต้องได้เห็นภาพประกอบเพื่อความเข้าใจมากขึ้น เพราะภูมิปัญญาภาษาหรือไทย โปร์ บางอย่างที่ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้เป็นผู้เลือกมาแล้วนั้น ไม่สามารถพูดเห็นได้จากชุมชนแล้ว

ภาพประกอบจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้และเข้าใจได้ง่าย รวมไปถึงขนาดของหนังสือก็จำเป็นต้องคิดถึงจำนวนของเด็กด้วย กล่าวคือ ถ้ามีเด็กไม่ถึง 5 คน ก็สามารถใช้หนังสือขนาด A4 ได้ แต่ถ้าเด็กมีจำนวนมาก ต้องมีการพัฒนาขนาดของหนังสือให้ใหญ่ขึ้น เพื่อที่เด็กจะสามารถเห็นภาพประกอบได้ทุกคน เนื่องจากสื่อการเรียนการสอนในงานวิจัยนี้ ได้ออกมาเป็น 2 ภาษา คือภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ไปร์ แต่เพื่อให้เกิดการเผยแพร่ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น กะเหรี่ยงไปร์ ก็สามารถทำในรูปแบบ E-book เพื่อให้สามารถเข้าถึงได้ง่ายขึ้นสำหรับคนที่ใช้คอมพิวเตอร์ หรืออาจเป็นสื่อการเรียนการสอนในรูปแบบอื่นๆได้

การใช้ภูมิปัญญาฯเรื่องไปร์เพื่อสร้างสื่อการเรียนการสอนระดับชั้นอนุบาล

ผู้วิจัยได้ทดลองนำสื่อการเรียนการสอนไปใช้กับเด็กชั้นอนุบาล 2 โรงเรียนบ้านพุข ซึ่งเป็นเด็กกะเหรี่ยงไปร์ พบว่า เด็กสนใจ สามารถเข้าใจสิ่งที่ต้องการสื่อสาร ได้และแสดงบทบาทสมมติตามเนื้อหาของเรื่องที่ครูอ่านให้ฟังในภาษาอังกฤษไปร์ แสดงให้เห็นว่าเด็กมีการตอบสนองสื่อการเรียนการสอนในระดับหนึ่ง แต่มีข้อซึ้งๆจากครูท้องถิ่นและคนในชุมชน คือภาษาอังกฤษไปร์ที่ใช้ต้องมีการปรับให้เหมาะสมกับเด็กเพื่อความสมบูรณ์ของหนังสือ อีกทั้งระบบการเขียนภาษาไปร์ด้วยตัวอักษรไทยมีการปรับเปลี่ยนให้ง่ายต่อการเรียนอ่านและเขียน ดังนั้น หนังสือชุดนี้จึงเป็นที่จะต้องปรับเปลี่ยนให้ตรงตามระบบการเขียนภาษาไปร์แบบใหม่ด้วยเช่นกัน

การพัฒนาสื่อการเรียนการสอน

การพัฒนาสื่อการเรียนการสอนที่สำคัญ คือ ต้องใช้ทรัพยากรจากท้องถิ่น นั่นหมายถึง สภาพสิ่งแวดล้อม ภูมิประเทศ ภูมิปัญญา และคนในสังคมนั้นๆ เป็นผู้พัฒนาสื่อการเรียนการสอน เพราะองค์ความรู้หรือระบบความคิดบางอย่าง คนนอกอาจไม่เข้าใจเด็กเท่าคนใน ดังนั้น สาระสำคัญที่ได้อาจไม่ครบถ้วนเพียงพอ เจ้าของชุมชนนั้นควรเป็นผู้พัฒนาด้วยตัวเอง และคนนอก เป็นเพียงที่ปรึกษาทางเทคนิคเท่านั้น นอกจากนี้แล้ว การพัฒนาสื่อการเรียนการสอน อาจใช้เรื่องราวความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมนั้นๆ มานำเสนอ ก็ได้ขึ้นอยู่กับวัดถูประสงค์ของคนในสังคมนั้นๆ ว่าต้องการจะสื่อสารสิ่งใดให้กับคนต่างสังคม ต่างชาติพันธุ์ได้รับรู้ สถาคล้องกับการตั้งข้อเสนอแนะของ พิสมัย อะโน (2538: 29-32) เรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษากับวัฒนธรรม ชนเผ่ากะเหรี่ยง บ้านเมืองงาน อำเภอแม่อาย จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งกล่าวว่า เมื่อหาที่ใช้ในการเรียนการสอนในระบบโรงเรียน บางเนื้อหาไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณีของ

ห้องถัน ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ควรที่จะจัดการศึกษาให้กับประชาชนในพื้นที่โดย ต้องศึกษาถึงบริบททางค้านวัฒนธรรม วิถีชีวิต ความเชื่อ และเศรษฐกิจของชุมชน เพื่อให้การศึกษา นั้นเป็นประโยชน์แก่ชุมชน เพื่อที่จะสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ สูงสุดในการดำเนินชีวิตประจำวัน และสามารถพึ่งพาตนเองได้ ในขณะเดียวกัน วิถีชีวิต ขนบธรรมเนียม ประเพณีที่ไม่เหมาะสมในการศึกษาของห้องถันนี้ ๆ ควรจะต้องมีการปรับเปลี่ยน ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะจากผู้การวิจัย

ผลจากการใช้ภูมิปัญญาจะเหรี่ยงไปว่า เพื่อสร้างสื่อการเรียนระดับชั้นอนุบาล ทำให้ ชุมชนได้ทราบถึงคุณค่าของภูมิปัญญาห้องถัน และปลูกจิตสำนึกในการสืบทอดองค์ความรู้ ทั้งนี้ประเด็นที่ชุมชนควรสนใจในการพัฒนาต่อไปได้แก่

1. ด้านร่วมรวมภูมิปัญญาห้องถัน ชุมชนควรเป็นผู้จัดเก็บรวบรวมเรื่องภูมิปัญญา กะเหรี่ยง ไปว่าในทุก ๆ ด้าน ซึ่งอาจทำในรูปของเอกสาร สิ่งของเครื่องใช้ค่าง ๆ และควรจัดให้มี พิพิธภัณฑ์ในชุมชนเพื่อที่คนในชุมชนจะได้มีพื้นที่ในการเรียนรู้และมีการสืบทอดภูมิปัญญาต่อไป อันจะนำมาซึ่งสำนักกรักบ้านเกิดและความภาคภูมิใจในกลุ่มชาติพันธุ์ของคนเอง และรวมไปถึงการ เปิดโอกาสให้คนต่างชาติพันธุ์ได้เรียนรู้ เข้าใจและยอมรับซึ่งระบบวิธีคิดของคนกะเหรี่ยง ไปว่า

2. ด้านการเผยแพร่ภูมิปัญญาห้องถัน ชุมชนควรเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการ เรียนการสอน โดยใช้ภูมิปัญญาห้องถันสอนแทรกเข้าไปในหลักสูตรของโรงเรียน ซึ่งปัจจุบันนี้ โรงเรียนบ้านพุข ได้มีการทำหลักสูตรห้องถันเพื่อใช้ร่วมกับหลักสูตรแกนกลางของ กระทรวงศึกษาธิการอยู่แล้ว แต่เนื่องจากครูในโรงเรียนไม่ใช่คนกะเหรี่ยง ไปว่าจึงไม่สามารถจัด กิจกรรมที่เหมาะสมให้เด็กได้ ชุมชนจึงควรให้ข้อมูลค่าง ๆ หรือสิ่งที่ต้องการเผยแพร่ให้กับ โรงเรียนเพื่อจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับหลักสูตรได้

3. ด้านการศึกษา โรงเรียนสามารถนำข้อมูลที่ได้เก็บรวบรวมแล้ว ไปใช้ในการ สร้างสื่อการเรียนชนิดต่างๆ สำหรับนักเรียนในระดับชั้นต่าง ๆ คือไป หรือโรงเรียนอาจเชิญผู้มี ความรู้ภูมิปัญญาห้องถันเข้ามาเป็นวิทยากรในโรงเรียน หรือการใช้ของจริงที่สามารถจับต้องได้ จะก่อให้เกิดการสร้างการเรียนรู้ ซึ่งนอกจากนักเรียนจะได้ความรู้ ยังเป็นการสร้างการเพิ่มคุณค่า ความภาคภูมิใจและเคารพด้วยกันนักเรียนด้วย

4. ด้านการสร้างสื่อการเรียนการสอน คนในชุมชนควรที่จะเป็นผู้สร้างสื่อการเรียน การสอนเอง เพราะคนในชุมชนเป็นเจ้าขององค์ความรู้ ในขณะที่คนนอกอาจไม่รู้ระบบความคิด

ของคนจะเห็นไปว่าอย่างลึกซึ้ง อาจขอความร่วมมือจากหน่วยงานของรัฐหรือเอกชน ในการอบรม ด้านทักษะการสร้างสื่อการเรียนการสอน และการสนับสนุนงบประมาณในการผลิตสื่อการเรียน การสอน

5. ด้านการประเมินสื่อการเรียนการสอน เพื่อให้ได้สื่อการเรียนการสอนที่ถูกต้อง และเหมาะสมกับผู้ใช้ ควรที่จะมีการประเมินสื่อการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ เพื่อที่จะพัฒนา ให้สามารถใช้ได้จริงและเกิดประโยชน์แก่ผู้ใช้

6. ด้านการพัฒนาสื่อการเรียนการสอน หากมีงบประมาณ สามารถจัดทำหนังสือ ในรูปแบบของ E-book ที่มีเสียงอ่านประกอบ เพื่อให้เด็กสามารถอ่านตามไปด้วยได้

7. ด้านการพัฒนาภูมิสังคม การที่คนนอกจะเข้าไปทำงานพัฒนาภูมิสังคม ต่างชาติพันธุ์โดยเฉพาะอย่างยิ่งชนกลุ่มน้อยเหล่านี้ ต้องเน้นในเรื่องกระบวนการมีส่วนร่วม นั่นคือ การใช้ภาษาของชาติพันธุ์ คิดด้วยภาษาของชาติพันธุ์ ใช้เรื่องราวและบริบทของชาติพันธุ์ เคราะห์ในความเป็น ด้วยภาษาของชาติพันธุ์ โดยคนนอกมีบทบาทเพียงแค่ผู้กระตุ้นความคิดของชาติพันธุ์เท่านั้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการรวบรวมองค์ความรู้ภูมิปัญญาและระบบวิธีคิดของกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ อย่างเป็นระบบและมีการเผยแพร่โดยเข้าขององค์ความรู้นั้น ๆ เพื่อให้เกิดความเข้าใจความแตกต่าง ทางชาติพันธุ์ และการเคารพซึ่งความคิดของแต่ละคนภายใต้วัฒนธรรมที่แตกต่างกัน อันจะ ก่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่คนในสังคม และสร้างสำเนียงรักและภักดีให้ความเป็นด้วยของกลุ่ม ชาติพันธุ์นั้น ๆ

บรรณานุกรม

- กรมวิชาการ. 2545. คู่มือพัฒนาสื่อการเรียนรู้. กรุงเทพฯ: กรมวิชาการ.
- กรมศิลปากร. 2542. วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญาจังหวัด เชียงใหม่. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- กระทรวงสาธารณสุข กรมอนามัย. 2547. “คู่มือวิทยากรโรงเรียนพ่อแม่สำหรับเจ้าหน้าที่สาธารณสุข”. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา http://www.skhospital.com/~ob/parent_school/nitan.htm (18 ตุลาคม 2552).
- กองจัดทำทางการศึกษา. 2539. แนวทางการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: โรงพยาบาลคุรุสภากาลครรภ์.
- กัลยา ศิริว. ปราษฎ์ท้องถิ่น หย่อมบ้านแม่เตียน อําเภอชุมชน จังหวัดเชียงใหม่. 2553. สัมภาษณ์. 8 มีนาคม.
- เกรียงไกร เพอาเจริญ. 2551. พืชอาหารและสมุนไพรท้องถิ่นบนพื้นที่สูง ชุดที่ 1 บ้านปางมะโอด. แม่น้ำ อ.เชียงดาว จ.เชียงใหม่. กรุงเทพฯ: บริษัท ทรีโอ แอคเวอร์ไชซิ่ง แอนด์ มีเดีย จำกัด.
- แกคละ ปูขาว. ปราษฎ์ท้องถิ่น บ้านพุข อําเภอชุมชน จังหวัดเชียงใหม่. 2552. สัมภาษณ์. 12 พฤษภาคม.
- แกคละ ปูเยะ. ปราษฎ์ท้องถิ่น บ้านแม่ลาย อําเภอชุมชน จังหวัดเชียงใหม่. 2553. สัมภาษณ์. 15 มกราคม.
- “ความรู้”. 2552. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://th.wikipedia.org/wiki/ความรู้> (2 ตุลาคม 2552).
- จันทร์ ทเบ็ง. ปราษฎ์ท้องถิ่น บ้านพุข อําเภอชุมชน จังหวัดเชียงใหม่. 2553. สัมภาษณ์. 8 มีนาคม.
- จิราภรณ์ อัมพรวนาดี. ปราษฎ์ท้องถิ่น บ้านพุข อําเภอชุมชน จังหวัดเชียงใหม่. 2553. สัมภาษณ์. 15 มกราคม.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. 2547. วัฒนธรรมไทยกับกระบวนการเปลี่ยนแปลงสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- คอร์กินส์, แอริน และ ออคร้า พีลิปส์. 2551. รายงานการวิจัยภาษาศาสตร์เชิงสังคมของภาษา กะเหรี่ยงโปวainภาคเหนือของประเทศไทย. แปลโดย อนุสรณ์ ศุภัณฑ์ และ แอริน คอร์กินส์. เชียงใหม่: Summer Institute of Linguistics มหาวิทยาลัยพายัพ. (เอกสารอัสดงคำนำ).

เดือนเพียง ปีหลัง. ประชุมท้องถิ่น บ้านแม่ลาย อ่าเภอช่อง จังหวัดเชียงใหม่. 2553. สัมภาษณ์.

15 มกราคม.

นิตติ วงศ์วิวัฒน์. 2550. ผัก ๓๓๓ ชนิด คุณค่าอาหารและการกิน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ:

แสงเดด.

“แนวคิดและทฤษฎีของ piaget”. 2552. [ระบบออนไลน์] แหล่งที่มา

http://sumalee120285.multiply.com/journal/item/7?&show_interstitial=1&u=%2Fjournal%2Fitem (6 ตุลาคม 2552).

ปีกานารดี อนันตบุญวัฒน์. 2549. การวิเคราะห์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในเพลง คำเมืองของจังหวัด
โนนเพ็ชร. เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ประชิค ศกุณะพัฒน์ วิมล จิโรจน์ แล้วกนิษฐา เหยกิวงศ์. 2551. ผลกระทบทางวัฒนธรรม
‘ภาคใต้’. กรุงเทพฯ: แสงดาว.

ปั่นแก้ว เหลืองอรรمانศรี. 2539. ภูมิปัญญาในศึกษาชนพื้นเมือง ศึกษากรณีชุมชนกะเหรี่ยง ในป่า
ทุ่งไห่ญี่นเรควร. กรุงเทพฯ: โลกดุลยภาพ.

ปีกานันต์ บุญธิมา. 2549. การใช้นิทานเพื่อพัฒนาพุทธกรรมการควบคุมอารมณ์ตนเองของ
นักเรียนชาวเขาผ่ากະເທົ່າງ ช่วงชั้นที่ 1. เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท,
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

พิสมัย อะโน. 2538. ความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษา กับ วัฒนธรรมของชนผ่ากະເທົ່າງบ้านเมือง
งาน อ่าเภอแม่อาย จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท,
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

นาโนน, ชูชาณ. 2552. การจัดการเรียนการสอนภาษาไทยสำหรับเด็กแนวชายแดนและพื้นที่พิเศษ
ครั้งที่ 2 : กระบวนการ ที่ พี อ่า โครงการพัฒนาการเรียนการสอนภาษาไทยโดยใช้ภาษา
ท้องถิ่นร่วมจัดการเรียนรู้. ตอนที่ 4 ข้อคิด หลักการ แนวทางในการจัดการเรียนการสอน
ระบบทวิภาษาสำหรับนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการ
การศึกษาขั้นพื้นฐาน.

บศ สันดสมบติ. 2542. ความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาอย่าง
ยั่งยืน. เชียงใหม่: คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

_____. 2547. นิเวศวิทยาชาติพันธุ์ ทรัพยากรชีวภาพ และสิ่งชุมชน. เชียงใหม่:
วิทยินดีไซน์.

รั่นฤทธิ์ ศิริวงศ์. ประชุมท้องถิ่น หมู่บ้านแม่เตียน อ่าเภอช่อง จังหวัดเชียงใหม่. 2552. สัมภาษณ์.

14 พฤศจิกายน.

สุวิส, พอด แฉะ อีเกน สุวิส. 2528. หกผ่าชาวดอย. แปลโดย พิริวรรณ สุขพานิช. เชียงใหม่:
หัดสอนชาวเขา.

วัชรากรณ์ ตั้งวิวัฒนาพาณิช. 2545. การใช้นิทานพื้นบ้านล้านนาเพื่อส่งเสริมความสามารถอทางการ
ศูนย์ การเขียนภาษาอังกฤษ และความตระหนักในคุณค่า ของภูมิปัญญาท้องถิ่น. เชียงใหม่:
วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

วินิต จิโรจันทร์ ประชิด สกุณะพัฒน์ และ อุดม เซย์กิววงศ์. 2548. วิถีไทย. กรุงเทพฯ: แสงดาว.
วุฒิชัย ปูร์วัน. ประษฐ์ท่องถิ่นหย่อมบ้านดอยแยก อำเภอชุมชน จังหวัดเชียงใหม่. 2553. สัมภาษณ์.
22 กุมภาพันธ์.

ศิวพร สถาหาท่างวงศ์. 2551. การจัดการองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านนายครร ลีกูนิกาค.
เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

ศรีศักร วัลลิโภดม. 2547. ธรรมชาติของสรรพสิ่ง : การเข้าถึงความจริงทั้งหมด. กรุงเทพฯ:
มูลนิธิสคศรี-สฤษดิ์วงศ์.

_____. 2554. พัฒนาการทางสังคม – วัฒนธรรมไทย. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ
สนิท ทุตพิทักษ์. ประษฐ์ท่องถิ่น บ้านพุบ อำเภอชุมชน จังหวัดเชียงใหม่. 2553. สัมภาษณ์. 18
มีนาคม.

สังคีต จันทนนะโพธิ. 2544. เทพีกะเรียมคำเมืองลับแอล. กรุงเทพฯ: สารบัวแก้ว.
สายสุนีย์ หมอดุ. 2549. การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการ เรียนรู้เรื่อง ของเล่นพื้นบ้าน .
เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สุทธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. 2540. “ภูมิปัญญาชาวบ้านภาคใต้.” วารสารทักษิณคดี 4,3 (ก.พ.-ก.ค.):21-41.
สำนักงานเลขานุการสภาพักราชการศึกษา. 2547. กระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม
เด็กปฐมวัย. กรุงเทพฯ: บริษัท พฤกษาวนกรภาพฟิล์ม จำกัด.

อนรา พงศ์พิชญ์. 2534. วัฒนธรรม ศาสนา และชาติพันธุ์: วิเคราะห์สังคมไทยแนวนามนุษยวิทยา.
พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อรรถพ ไฟเอ็ป. 2547. การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการสอนกลุ่ม สารการเรียนรู้สังคมศึกษา
ศาสนา และวัฒนธรรม ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เบทพื้นที่การศึกษาเชียงราย เขต 1.
เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

อักษร สรัสตี. 2542. กระบวนการเรียนรู้. กรุงเทพฯ: ม.ป.ท.

อันพร จองผล. ประษฐ์ท่องถิ่น บ้านแม่ลาย อำเภอชุมชน จังหวัดเชียงใหม่. 2552. สัมภาษณ์.
13 พฤษภาคม.

_____. 2553. สัมภาษณ์. 15 มกราคม.

- อาภาพรณ พิริยาพิทักษ์กรรณ์. 2546. “สื่อสิ่งพิมพ์สำหรับเด็กปฐมวัย.” [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://school.net.th/library/create-web/10000/generality/10000-10296.html> (2 ตุลาคม 2552).
- จ้ำย อัมพรวนาดัย. ปราชญ์ห้องถิน บ้านพุย จำเกอ肖ด จังหวัดเชียงใหม่. 2553. สัมภาษณ์. 8 มีนาคม.
- Malone, Denis. 2009. **Summary of Learning Theory**. เอกสารประกอบการสอนภาษา Mother-tongue Based Multi-lingual Education. เชียงใหม่: Summer Institute of Linguistics มหาวิทยาลัยพายัพ. (เอกสารอัดสำเนา).
- Wanna Thienmee. 2008. “From Theory to Practice: Mother-tongue Based Bi/Multilingual Education Programme for Ethnic Children in Thailand”. pp. 161-170 In International Conference Globalization & Language: Building on Our Rich Heritage 27-28 Aug. 08. Tokyo: United Nations Educational Scientific and Cultural Organization.

แบบสัมภาษณ์ผู้รู้ ประชญ์ห้องเรียน

หัวข้อเรื่องอาหารและยารักษาโรค

หัวข้อเรื่องเครื่องแต่งกายผู้หญิงและผู้ชาย

หัวข้อเรื่องที่อยู่อาศัย

หัวข้อเรื่องอุปกรณ์ที่ใช้ในการประกอบอาชีพ

อุปกรณ์ที่ใช้ในการ ประกอบอาชีพ	วัสดุที่ทำ	ประโยชน์ที่ใช้	สถานที่ใช้/ใช้กับ อุปกรณ์อื่น	ข้อห้ามหรือข้อปฏิบัติ

ภาพกิจกรรม

(ก)

(ข)

(ค)

ภาพนวก 1 การทำแผนที่ชุมชน

หมายเหตุ (ก) การทำแผนที่ชุมชนห้องบ้านใหม่ເສະគື

(ข) การนำเสนอแผนที่ชุมชนห้องบ้านແມ່ເຕີບນ

(ค) การระดมความคิดເພື່ອການທຳແນນທີ່ບ້ານພູບແລະຫຍ່ອນບ້ານແມ່ເຕີບນ

(ก)

(ข)

ภาพพนวก 2 การจัดเวทีชุมชนครั้งที่ 1

หมายเหตุ (ก) การแบ่งกลุ่มตามหมู่บ้านเพื่อค้นหาอัตลักษณ์ประจำโรงเรียนโปว์

(ข) การแบ่งกลุ่มตามเพศเพื่อพูดคุยในเรื่องภูมิปัญญาที่มีความสนใจและเชี่ยวชาญ ซึ่งใน

ภาพนี้เป็นการพูดคุยถึงความถูกต้องตามกฎหมายของผู้หญิงประจำโรงเรียนโปว์ที่แต่งงานแล้ว

ข้อมูล ณ วันที่ 12-14 มกราคม 2553

(ค)

(ง)

ภาพผนวก 2 (ต่อ)

หมายเหตุ (ค) การแบ่งกลุ่มความเพศเพื่อพูดคุยในเรื่องภูมิปัญญาที่มีความสนใจและเชี่ยวชาญ ซึ่งใน
ภาพนี้เป็นการพูดคุยเรื่องการสร้างที่อยู่อาศัย

(ง) การนำเสนอตัวลักษณ์จะเริ่งไปว่าของหย่อนบ้านแม่เตียน

(ก)

ภาพพนวก 3 ของเล่นและการละเล่นพื้นบ้านกะเหรี่ยงโป้ว

หมายเหตุ (ก) สาขิตการเล่นลูกข่างกะเหรี่ยง (เบี้ก่อเดี้)

(ข) สาขิตการละเล่นพื้นบ้านกะเหรี่ยงโป้ว (ชึง ໂລະ ຈີ່)

(ก)

(ก)

(ก)

ภาพพนวก 3 (ต่อ)

- หมายเหตุ (ก) ล้อหมุน (เทือําได้)
- (ง) เป็นไม้แข็ง (เต่อ ไป ไป)
 - (จ) ล้อหมุนขนาดใหญ่ 2 ล้อ

(ก)

(ข)

ภาพนิวัติ 4 การจัดเวทีชุมชนครั้งที่ 3

หมายเหตุ (ก) การแบ่งกลุ่มย่อยตามหัวข้อภูมิปัญญาที่แต่ละคนสนใจ กลุ่มละประมาณ 3-4 คน โดยคนละเรื่อง โปรดที่สามารถอ่านเขียนภาษาไทยได้เป็นผู้ช่วยบันทึกข้อมูล
 (ข) ส่วนหนึ่งของผู้เข้าร่วมเวทีชุมชนที่เป็นผู้ให้ข้อมูลและผู้ช่วยบันทึกข้อมูล
 ข้อมูล ณ วันที่ 22-24 กุมภาพันธ์ 2553

(ค)

(ง)

ภาพพนวก 4 (ต่อ)

- หมายเหตุ (ค) การสอนตามรายบุคคลเพื่อเลือกหัวข้อภูมิปัญญาจะเรียงไปว์ เพื่อสร้างสื่อการเรียนการสอนระดับชั้นอนุบาล พร้อมทั้งเหตุผลที่เลือก
 (ง) สรุปหัวข้อที่ผู้เข้าร่วมเวลาที่ชุมชนเลือก ซึ่งทุกคนเห็นด้วยและยอมรับหัวข้อที่ร่วมกัน
 เสนอ

(ก)

(ข)

ภาพนิวัต 5 การผลิตสื่อการเรียนการสอน

หมายเหตุ (ก) การวิเคราะห์ภาพประกอบเนื้อเรื่อง โดยคนละเรื่องไปร่วม

(ข) การแปลเนื้อเรื่องจากภาษาไทยเป็นภาษากระหรี่ยงโปว์โดยเข้าของภาษา

ภาพพนวก 5 (ต่อ)

หมายเหตุ (ก) การจัดรูปเล่มหนังสือในคอมพิวเตอร์

(ง) การทำหนังสือ

(จ) การเข้าเล่นด้วยมือ

(น) ทิมผู้ช่วยวิจัยและหนังสือที่สร้างสมบูรณ์

(ช) หนังสือชุด “มีตี้และ “ไปเก็บ” 16 ตอน เป็นภาษาไทย (สีเขียว) และภาษากระหรี่ยง
โปว (สีชมพู)

(ก)

(ข)

(ค)

(ง)

ภาพนูนก 6 ของกินพื้นบ้านกะเหรี่ยง ป่า

หมายเหตุ (ก) ข้าวต้มมัดกะเหรี่ยง

(ข) แกงข้าวคั่ว

(ค) การถอนอาหารที่ทำจากหมูโดยใช้แป้งข้าวเจ้า

(ง) หมูที่ผ่านการหมักแล้ว 3 วัน จึงนำมาหอค

(จ)

(ฉ)

ภาพหมวด 6 (ต่อ)

หมายเหตุ (จ) การทำข้นมคูชีชู

(ฉ) ขنمคูชีชูธรรมชาติ (ซ้าย) และคูชีชูกล้วย (ขวา)

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล เกิดเมื่อ	นางกริษฐา เศรษฐบุตร 12 มิถุนายน 2517	
ประวัติการศึกษา	พ.ศ. 2533	มัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนยุพราชวิทยาลัย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
	พ.ศ. 2537	ศศ.บ. (สาขาวิชาภาษาฝรั่งเศส) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ประวัติการทำงาน	พ.ศ. 2537-2546	มัคคุเทศก์อิสระ (ภาษาอังกฤษ-ภาษาฝรั่งเศส)
	พ.ศ. 2546 -2548	เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป องค์การยุติธรรม นานาชาติ จังหวัดเชียงใหม่
	พ.ศ. 2548 -2551	เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป องค์การ ไถอาโกเนีย จังหวัดเชียงใหม่
	พ.ศ. 2552 – ปัจจุบัน	ผู้ช่วยผู้อำนวยการ โครงการสนับสนุนการ จัดการเรียนการสอนแนวทางภาษาท้องถิ่นร่วม ภาษาไทย (มอญและกะเหรี่ยง โป้ว) มูลนิธิ ภาษาศาสตร์ประยุกต์ จังหวัดเชียงใหม่